

713

LILIEN'S DICTIONARY

Part I:
ENGLISH — POLISH
in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

JANUARY 1st, 1949
Next Issue July 1st, 1949

Due in 10 days in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE XV
encrinite —
face presentation

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
BOX 149, STEVENS POINT, WIS.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO — POLSKI
w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1 STYCZNIA 1949
Następny Zeszyt
1 LIPCA 1949

Płatne w ciągu 10 dni gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT XV
encrinite —
face presentation

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
BOX 149, STEVENS POINT, WIS.

br. 31820

encrinite, s. ('-krinajt) paleont. skamienia liliowca.

Encrinus, s. (-nes) paleont. rodzaj liliowca którego olbrzymie ilości znajdujemy w systemie trzeciorzędowym.

encroach, vi. (-kroczyć) 1) wkra-
czać na obcy teren, wkładać się
chyłkiem i bezprawnie w obcą sferę;
2) przekraczać dozwolone granice.

encroachment, s. (-ment) prze-
kroczenie swoich uprawnień przez
naruszenie obcych praw, jak np. bu-
dowanie na obcym gruncie.

encumber, vt. (-kom'ber) obcią-
żyć, nałożyć.

encumbrance, s. (-kom'brens) 1)
prześr. obciążenie, zakłopotanie, kło-
poty; 2) obciążenie, to co obciąża i
utrudnia ruchy; 3) osoba na utrzy-
maniu na mocy prawa, np. małolet-
nie dziecko; 4) pr. obciążenie hipoteczne.

-ency, przyr. ob. -ance.

encyclic, -al, adj. (-sik'lyk, -ł) 1)
okrężny; 2) kośc. dotyczący ency-
kliki.

encyclical, s. KKK. encyklika, list
okrężny papieża do biskupów całego
świata albo do biskupów jednego
kraju.

encyclopedia, -pæ-, s. (ensajklo-
pi'dia) 1) encyklopedia, dzieło zbio-
rowe zawierające informacje z dzie-
dziny wszystkich nauk, np. E. Bri-
tannica, E. Americana, Encyklopedia
Orgelbranda (1868), Guttenberga, E.
Trzaski, Everta i Michalskiego i i.
albo też z ograniczonego zakresu, np.
Catholic E.; 2) E. podobne dzieło en-
cyklopedystów fr. z czasów Rewolu-
cji Fr. (1751-1780) ob. encyclopedist.

encyclopedia, -pæ-, encyklope-
dysta, zbieracz materiałów do ency-
klopedii; w szcz. The Encyclopedists
uczeni którzy przed Rewolucją Fr.
układali wielką encyklopedię fran-
cuską; na czele stali Diderot i d'A-
lembert, wśród współpracowników
byli Voltaire, Rousseau, Duclos,
Grimm, Holbach, Jaucourt, Mar-
montel, Quesnay, Turgot i w.i.

Encyrtidae, s. pl. (ensört'idi) zool.
rodzina much, ob. calcid fly, pasor-
czytujących na jajach owadów i w
późniejszym ich rozwoju.

encyst, vi. (-sist) otorbić się; vt.
otorbić.

encystation, **encystment**, s. otor-
biecie.

end, s. (end) 1) granica, kraniec;
2) śmierć, zakończenie bytu; 3) za-
kończenie trwania; 4) koniec, za-
kończenie przestrzeni, np. pola, ty-
czki, zdania; 5) resztką, pozostałość
ze sztuki materiału; w szcz. w zwro-
cie odds and ends; 6) odpadek, od-
cinek; 7) departament lub część zor-
ganizowanego przedsiębiorstwa, np.
at the selling e. w dziale sprzedaży;
8) cel, to this e. w tym celu; to the
e. that w tym celu żeby; 9) inż.
część płynnego paliwa na każdym
końcu destylacji, light czyli low ends
część najbardziej lotna, heavy czyli
high ends część najmniej lotna; 10)
luczn. a) ilość strzałów stanowiąca
jednorazową jednostkę, w Ang. od
któregokolwiek końca, w St. Zj. od
jednego; b) ilość strzałów w takiej
jednostce oddanych przez jednego

lucznika; c) miejsce gdzie cel jest
oznaczony; 11) sport. a) partia od
jednego końca boiska do drugiego;
b) gracz stacjonowany na końcu
boiska, np. w piłce nożnej; 12)
tk. nic osnowy; 13) wł. październik
zostawiona u końca grępla; at the e.
na koniec, na końcu, ostatecznie; at
the e. of u końca, u schyłku; e. for e.
koniec za koniec, w odwrotnym kie-
runku, na wspan; in the e. po wszy-
stkim, na koniec, ostatecznie; no e.
bez końca; short e. po stronie tra-
cącej lub przegrywającej; to the e.
of the chapter do samego końca, do
ostateczności; from e. to end od
końca do końca.

end, vi., kończyć, ustać, umierać;
vt. ukończyć (acc.), dokończyć (gen.)
wykończyć (acc.) zakończyć (acc.);
kończyć, np. litera „w” kończy wyraz
„krew”; rozwiązać np. sesję parla-
mentu.

end -, przedr. = **endo**, np. **endar-
chy**.

endable, adj. (en'debl) kończący
się, upływający.

end-all, s. (en'doł) zakończenie, e-
sy-floresy (pl.).

Entameba, s. (endami'ba) zool. a)
entameba, rodzaj pasorczytnych pe-
łzaków (ameb) tworzących torbiele;
E. BLATTAS w przewodzie trawien-
nym karakona; E. HISTOLYTICA
pasorczytuje w kiszka i wątrobie
wyższych zwierząt i człowieka, po-
wodując desyntyerie pełzakową i ro-
pnie wątroby, najczęściej w towa-
rzystwie nieszkodliwego pełzaka o-
krężnicy E. COLI; b) osobnik tego
rodzaju.

entamoebiasis, s. (-miba'ezys)
med. i wet. zapalenie wywołane
przez entameby.

endanger, vt. (endej'dżór) wysta-
wić na niebezpieczeństwo, narazić
na niebezpieczeństwo.

endangium, s. (enden'dziom) anat.
wewnętrzna błona naczyń krwio-
nośnego, INTIMA (scil. MEMBRA-
NA).

endaortic, adj. (end'-e-or'tik) a-
nat. dotyczący wewnętrznej błony
aorty; **endaortitis**, s. (-aj'tis) med.
zapalenie tej błony.

endarch, adj. (end'ark) bot. mają-
cy formację pierwotnego ksylemu
rozwijającą się od środka ku stronie
zewewnętrznej, jak w łodydze istnieją-
cych roślin nasiennych.

endarchy, s. (-i) kierownictwo od
wewnętrznego ośrodka.

endarteritis, (endarteraj'tis) med.
zapalenie błony wewnętrznej tętnic.

endarterium, s. (-ti'riom) anat.
intima arterii, ob. **endangium**, **en-
daortic**.

end artery, anat. arteria bez ze-
spolenia; ob. **anastomosis**.

en dash, s. (en'dasz) druk. łącznik,
hyphen.

endaspidean, adj. (en'despi'di-en)
zool. mający tarczke otaczającą
kostkę od wewnętrznej strony, jak
niektóre ptaki śpiewające.

endaze, s. (enda'ze) wschodni łó-
kieć, ob. pik.

endbrain, s. (-brejn) anat. i embr.
przednia część mózgowia, obejmują-
ca obie półkule mózgowe (przodo-

mózdze) i podwzgórze wzrokowe,
PARS HYPOTHALAMI; ob. **telen-
cephalon**.

end bulb, (end'bołb) anat. bro-
dawka nerwowa, papila.

endear, vt. (endi'r) spowodować
podniesienie się w czyich łaskach i
zamilowaniu, uczynić droższym i
bliższym serca.

endearment, s. (-ment) a) poko-
chanie; b) przymilenie się powodu-
jące pozyskanie czyjego serca.

endeavor, s. (ende'wer) staranie,
wysiłek.

endeavor, v. starać się, dążyć do
(gen.).

endectic, adj. (endaiktik) mający
dowieść (gen.), o wywodach w dia-
logach Platona.

endellionite, s. (endelaj'ynajt) min.
klasy lamprytów, burnomit u En-
dellionu w Kornwalii, cenna siarko-
sól miedzi Cu Pb Sb S₂, t. 2.5-3, c.
w. 5.70-5.86; nie występuje nigdzie
samoistnie; ładne kryształy w Korn-
walii, Przybramie, na Węgrzech, w
Saksonii, na Harcu.

endemic, adj. (ende'mik) 1) swoj-
ski, swoisty, rodzimy, nie wprowa-
dzony skądinąd; 2) biol. należący
do danego środowiska, nie egzotycz-
ny; przec. exotic; 3) med. endemicz-
ny, częsty i właściwy w danej oko-
licy; stale się powtarzający; przec.
epidemic i **sporadic**.

endemic, s. endemia; choroba en-
demiczna, częsta w danej okolicy i
stale powtarzająca się.

endemiology, s. (-a'łodżi) med.
nauka o chorobach stale utrzymują-
cych się w pewnej okolicy.

endermic, adj. (endör'mik) med.
skórny, działający na skórę lub przez
skórę.

end game, szachy. końcówka, roz-
grywka; końcowy okres partii.

endgate seeder szerokorzutny siew-
nik przyczepiony do wozu.

ending, s. ('-in~) 1) zakończenie,
koniec, wynik, śmierć; 2) gram. koń-
cówka np. w deklinacji lub konju-
gacji.

endive, s. (en'dajw, a~di'w) bot.
1) endywia, ziele roczne lub dwu-
roczne CICHORIUM ENDIVIA,
Linn., którego kędzierzawe liście
zwłaszcza we Francji, służą za sa-
łatę zimową; spokrewnione ze znaną
w Polsce cykorią CICHORIUM IN-
TYBUS, Linn., używaną jako przy-
prawa do kawy.

endive blue, ob. **iris color**.

end joint, okręt. spoina sztorcowa,
łączenie na sztorc.

endless, adj. ('-les) 1) bezkresny,
nieskończony; 2) bezgraniczny; 3)
liczny, masowy, ciągły; 4) bez koń-
ca, nieprzerwany, np. pas bez koń-
ca; e. chain łańcuch bez końca (z
końcami połączonymi); e. screw ob.
tangent screw.

endliche, s. (end'likajt) min.
endlichit, saletrowiec, między mime-
tytem (Cl Pb₂ As₂ O₁₂) a wanady-
nitem (Cl Pb₂ V₂ O₁₂), c.w. 7.2, t. 3-4.

endmost, adv. ('-most) najdalej,
na samym końcu.

endo-, **end**-, przedr. wewnętrznie;
wewnętrzno-, wnętrzo- np. **endocar**-

dium wewnątrzserdziej (dr. Feliks Sommer, 1834—1921); chem. w pierścieniu lub jądrze, nie w łańcuchu ubocznym.

endocardial, adj. ('-djet) anat. wsierdziowy.

endocarditis, s. (-daj'tis) med. wsierdzica (dr. Tadeusz Browicz, 1847—); zapalenie wsierdza.

endocardium, s. ('-djom) anat. wsierdzie, błona wyścielająca wnętrze serca, wewnątrzserdzie.

endocarp, s. (-karp) bot. wewnętrzna warstwa owocu jeżeli owocnia **pericarp** składa się z kilku warstw o rozmaitej konsystencji.

Endoceras, s. (enda'sores) paleont. endokeras, liczny rodzaj głownogów (o muszli do długości 3½ m., 12') w systemie sylurskim; rodzina **ENDOCERATIDAE**.

endochondral, adj. wśródchrzęstny; **e. ossification**, ob. ossification.

endochrome, s. (en'dokrom) biol. barwnik w obrębie komórki; w szcz. bot. barwnik inny niż chlorofil w komórkach roślinnych.

e. plate, bot. wstęga żółto-brunatnych chromatoforów w ścianie okrzemki; barwa spowodowana jest obecnością dodatkowego barwnika o nieznanym składzie chemicznym czyli fikoksantyny.

endochylous, adj. (enda'kiles) bot. mający tkanki wodne wewnątrz lodu, jak np. kaktusy; por. **perichylous**.

endocline, s. (en'doklajn) geol. wygłębienie warstwy skalnej stanowiące fałd siodła (antykliny).

endocoele, s. (en'dosil) embr. praejello, ob. **archenterion**.

endocrine, adj. (-krajn) fizj. wewnętrznydzielniczy, endokrynologiczny.

e. gland gruczoł wewnątrzwydzielniczy, w szcz. **thyroid** tarczycza, **suprarenal** nadnercze, **pineal** szyszynka, i **pituitary** przysadka mózgowa, które udzielają ustrojowi hormonów wprost do krwi lub limf.

endocrinology, s. (-a'łodzi) anat. nauka o gruczołach wewnątrzwydzielniczych.

endocrinopathy, s. (-a'pa'zi) med. nauka o zaburzeniach w działaniu gruczołów wewnątrzwydzielniczych.

endocrinotherapy, s. (-ze'rapii) med. nauka o leczeniu tych zaburzeń.

endocycle, s. (en'dosajki) bot. wewnętrzne omlażdże, **pericycle**, warstwa tkanki miękiszowej, **parenchymatous**, oddzielająca w niektórych pninach wewnętrzny floem od wewnętrznej endodermi, ob. **endodermis**.

endoderm, s. (-dörm) 1) bot. = **endodermis**; 2) embr. = **hypoblast**; 3) zool. ob. **germ layer**; także **entoderm**.

endodermis, s. ('-is) bot. warstwa żywych komórek w korzeniu rośliny i w niektórych łodygach i liściach; także **starch sheath**.

endoenzym (e), s. (-en'zim, '-zajm) bioch. zaczyn działający wewnątrz komórki.

endogamy, s. ('-gami) 1) antrop. zwyczaj lub nakaz zawierania

małżeństwa w obrębie swego plemienia, swej kasty lub grupy społecznej; przec. **exogamy**; 2) biol. łączenie się gamet pochodzących od jednego przodka; odr. **exogamy**, **autogamy**.

endogastric, adj. (-gest'rik) 1) dotyczący wnętrza brzucha; 2) zwrócony ku wewnętrznej stronie ciała jak np. muszle niektórych mięczaków; przec. **exogastric**.

endogenesis, s. (-dže'nizis) endogeneza, rozwój wnętrza.

endogenetic, adj. (-džine'tik) 1) geol. (o skale) utworzony przez wewnętrzną fuzję, rozczyn, sublimację, przec. **clastic**, 2); 2) biol. **-endogenous**, adj. 1).

endogenic, adj. (-dženik) petr. (o skale) tworzący się we wnętrzu ziemi, przec. **exogenic**.

endogenous, adj. ('-džinös) 1) biol. utworzony wskutek przyczyn wewnętrznych, **endogeny**; 2) bot. należący do **ENDOGENAE** = **MONOCOTYLEDONES**, jednoliściennych; nazwa E. oparta na mylnym a przestarzałym pojęciu jakoby roślina wyrastała od wnętrza; 3) fizj. i bioch. dotyczący metabolizmu azotowej substancji komórek i tkanek; 4) psych. poczęty we własnych zachciankach osobnika nie z zewnątrz.

endogeny, s. (enda'džini) 1) antrop. = **endogamy**; 2) biol. rozwój od wnętrza, w szcz. endogenne tworzenie komórki.

endoglobular, adj. (endogla'biuler) znajdujący się we krwiakach.

endolymph, s. (en'dolimf) anat. endolimfa, wchłonka, wodnista ciecz w błoniastym labiryncie (błędniku) ucha.

endometritis, s. (endometraj'tis) med. zapalenie śródmacicznego, zapalenie błony śluzowej wyścielającej jamę macicy; **e. catarrhalis** nieżyt śródmaciczy.

endometrium, s. (met'riom) anat. śródmacicz, błona śluzowa wyścielająca jamę macicy.

endometry, s. (enda'mitri) med. mierzenie jamy w ciele ludzkim.

endomixis, s. (en'domi'ksys) zool. endomiks, zanik większego jądra wymoczka, **macronucleus of a protozoan**, na czas sprzegania.

endomorph, s. (-morf) min. kryształ jednego rodzaju zawarty w kryształu innego.

Endomyces, s. (-maj'siz) bot. rodzaj pierwotnych workowców **ASCOMYCETES** znamieny dla rodziny grzybów **ENDOMYCETACEAE** noszącej 4-sporowe woreczki wprost na strzępce (**hypha**).

endomysium, s. (-mi'zjom) anat. cieniutka, siateczkowa błona łącznotkankowa rozsiłana pomiędzy najcięższymi pękami mięśni.

end on z końcem zwróconym na sztorc na zewnątrz lub ku oku widza; przec. **broadside** bokiem.

endoneurium, s. (endonuriom) anat. cieniutka siateczkowa błona łącznotkankowa strzymująca poszczególne pęczki nerwów.

endonucleolus, s. (-niukli'oles) anat. niebarwiące się miejsce w środku jąderka, **nucleolus**.

endoparasite, s. (-pe'rasajt) zool.

pasorzyt żyjący we wnętrzu swego gospodarza jak np. tasieniec, trychina; przec. **ectoparasite**.

endophagy, s. (enda'fadži) 1) antropol. kanibalizm w obrębie rodziny lub szczepu; 2) zool. zjadanie części ciała, np. przez wewnętrznego pasorzyta.

endophragm, s. ('dofrem) bot. i zool. rodzaj grzybków rdzawnikowych rodziny **ENDOPHYLLACEAE**, ob. **aeciospore**, **teleutospore**.

endophyte, s. ('-dofit) bot. roślina rosnąca w innej roślinie; **endophytic**, adj.; **endophytically**, adv.

endophytous, adj. (-fitöz) zool. żyjący między tkankami roślinnymi jak np. niektóre owady lub ich larwy.

endoplasm, s. (-plezm) biol. endoplazma (f), wewnętrzna część cytoplazmy w komórce; przec. **ectoplasm**; także **endoplasma** i **ectoplasma**; ob. **endosarc**; **endoplasmic**, adj. **endoplasmowy**.

endoplast, s. (-plest) zool. jąderko komórki pierwotniaka, **protozoan**.

endoplastule, s. (-ples'tiul) zool. jąderko (**micronucleus**) wymoczków, **infusoria**.

endopleura, s. (-plu'ra) bot. wewnętrzna wyściółka nasienia; także **tegmen**.

Endopterygota, s. pl. (en'dapterigo'ta) zool. dział owadów, których skrzydła rozwijają się początkowo we wnętrzu (około 90% owadów); przec. **Exopterygota**.

Endoprocta, s. pl. (endaprak'ta) zool. jedna z dwóch podgrupamśzywiołów, **BRYOZOA**, mająca odbytnicę umieszczoną w obrębie czułków; przec. **Ectoprocta**.

endorachis, s. (-rej'kis) anat. błona wyścielająca stos paclerzowy.

endore, vt. (endor') przest. złościć, pozłocić.

endorse, vt. (endors') 1) indorsować, podpisać na odwrotnej stronie czeku, wekslu, przekazu itp.; 2) popierać (opinie, kandydaturę itp.), pisać się na (acc.).

endorsee, s. osoba, na której korzystać indorsuje się czek, weksel itp.

endorseh, s. (-er) 1) indorsant, indors, indorsowanie; 2) poparcie.

endorser, s. (-er) indorsant, indorsujący.

endosarc, s. (en'dosark) zool. wewnętrzna, zazwyczaj nawpół płynna, część pierwszocza (protoplazmy) niektórych jednokomórkowych ustrojów, np. pelzaka, amoeba, ob. **endoplasm**.

endosclerite, s. (-skli'rajt) zool. twarda część (chitynowa itp.) stanowiąca część wewnętrznego kośćca owadów i innych stawonogów.

endoscope, s. (-skop) med. przyrząd do badania narządów próżnych jak np. pęcherza, kiszki odchodowej, kanału moczowego itp.

endoscopy, s. (enda'skopi) med. endoskopia, badanie za pomocą endoskopu.

endosepsis, s. (-sep'sis) patol. roślin. gnicie wewnętrzne fig spowodowane przez grzybek **FUSARIUM MONILIFORMA FICI**, zgnilizna odśro-

kowa, zaszczerpiona w czas zapylania.

endosiphuncle, s. (-saj'funkt) paleont. wewnętrzny przewód w wapiennym syfonie pewnych wygasłych głowonogów.

endoskeleton, s. (-ske'letn) anat. szkielet wewnętrzny, kośćce w., rusztowanie kostne podtrzymujące kształt zwierzęcia; przeci. **exoskeleton**, do którego należą np. zęby; **endoskeletal** ('letel), adj. wewnętrzno-szkieletowy.

endosmometer, s. (endazmami'tör) fiz. przyrząd do mierzenia endosmozy; ob. **osmosis**.

endosmosis, s. (-zys) fiz. osmotyczne przenikanie wody a) przez błonę naczynia; b) ku bardziej skoncentrowanemu roztworowi; **endosmosis**, **endosmotic**, adj. (-mo'zik), -ma'tik) endosmotyczny.

endosperm, s. (-spörn) bot. endosperma, pożywna tkanka w worzeczku zarodkowym rośliny; dawniej zwana: **albumen**; często spożywana przez zarodek zanim ziarno dojrzeje; czasem, jak np. u pszenicy i innych zbóż, pewna część pozostaje w nasieniu i stanowi jego wartość pożywną; e. jest żeńskim przedrostkiem (**prothallium** czyli **gametophyte**) roślin nasiennych; **endospermic** ('-ik), adj. endospermowy.

endospore, s. (-spor) 1) bakt. bezpiciowa spora rozwijająca się w komórce; ob. **exospore**; 2) bot. = **endosporium**; 3) zool. w gromadzie zarodnikowców, **SPOROZOA**, wewnętrzna warstwa sporocyst, ob. **epispore**.

endosporium, s. (-spo'riom) bot. wewnętrzna warstwa ściany spor.

endosteal, adj. (-as'ti'eł) anat. 1) dotyczący endostu; 2) bot. **endosteon**; 3) w obrębie kości lub chrząstki.

endosteltis, s. (endasti-aj'tis) **endostitis**, s. (-staj'tis) med. zapalenie wnętrza kości, ob. **ost(e)itis**.

endosteoma, s. (-o'ma) pl. **omata** ('-o'mata) med. kostny guz w szpikowej jamie kości.

endosternite, s. (-stör'najt) zool. 1) u niektórych skorupiaków część wyrostka pochodzącego z błony międzymiastkowej; 2) u pajęczaków **ARACHNOIDEA** i skrzypiec **LIMULUS**, rzędu ostrogonów, **XIPHOSURA** (king crab) = **entosternite**; 3) część wewnętrznego szkieletu owada.

endostosis, s. (end-osto'zys) anat. kostnienie rozpoczynające się w substancji chrząstki.

endostracum, s. (enda'strakom) pl. -ca (-ka) zool. endostrakon, wewnętrzna warstwa pancerna skorupki; **endostracal**, adj. (-el) dotyczący takiej warstwy.

endostyle, s. (stajł) narząd osłonic, położony wzdłuż środkowej linii worka skrzelowego i składający się z dwóch równoległych fałdów skierowanych ku jamie krtańowej; zakreśla linię orzęsionych gruczołów; adj. **endostylar** (-er) i **endostylic** (-yk).

endotheca, s. (-l'ka) 1) bot. = **endothecium**; 2) zool. tkanka wypełniająca częściowo międzysciankowe komory przeważnej ilości koralowiny

madreporowej; adj. **endothecal** (-l'ki), **endothecate** (-i'kejt).

endothelial, adj. (-szjeł) bot. 1) dotyczący **endothecium**; 2) mający woreczki ze sporami (zarodnie, ascie) złożone w owocniku, ob. **asco-carp**.

endothecium, s. (-i'sziom) pl. -cia (-szje) bot. 1) wewnętrzna wyściółka komórki pylnikowej; 2) u mchów środkowa masa komórek w obrębie młodego sporogonium, z którego powstanie praspory archesporu.

endothelial, adj. (-i'liel) anat. śródbłonkowy.

endotheliocyte, s. (-sajt) anat. rodzaj dużego jednojądrowego fagocyta, ob. **phagocyte**, krwi lub tkanki, rzekomo pochodzenia śródbłonkowego.

endothelioma, s. (-o'ma) med. śródbłoniak.

endothelium, s. (-i'liom) anat. śródbłonek, epitelium pochodzenia mezoblastycznego wyścielające wewnętrzną jamę ciała (osierdzie, opłucną itd.), wewnętrzną powierzchnię serca, naczyń krwionośnych itd.; wblonek (dr. Stan. Krysiński, 1846-1894).

endotherm, adj. (-görm) chir. używany w endometrii, np. e. knife.

endothermic, adj. (-ik) 1) chem. dotyczący reakcji w absorpcji ciepła; 2) chir. dotyczący endometrii; także **endothermous**.

endothermy, s. (-görm'i) chir. wywoływanie ciepła między tkankami za pomocą igły lub noża, **endotherm knife**, pod wpływem prądu elektrycznego.

Endothia, s. (endo'gia) bot. rodzaj pasorzytnych grzybów workowców z rodziny **MELOGRAMMATACEAE**; E. **PARASTICUS** powoduje raka kasztanu **Endothia canker**.

endothorax, s. (-go'reks) zool. zespół wyrostków podtrzymujących tułów lub głowotułowie stawonogów; adj. **endothoracic** (-go're'sik).

Endothrix, s. (-griks) bot. a) grupa pasorzytnych grzybów niedoskonałych **ringworm fungi FUNGI IMPERFECTI** rodzaju **TRICHOPHYTON**; T. **TONSURANS** powoduje chorobę włosów zwaną liszajem strzygącym **TRICHOPHYTIASIS**; b) e. osobnik tej grupy.

endothys, -tys, s. (en'do'zys, -tis) 1) w pierwszych wiekach chrześcijaństwa zasłona między słupami baldachimu; 2) KW. = **ependytes**, 2).

endotoxin, s. (-ta'ksyn) bakt. endotoksyna, jąd zawarty w ciele bakterii ale dający się oddzielić od komórek ciała dopiero po śmierci bakterii; adj. -toxic.

endotrophic, adj. (-tra'fik) bot. żywny z wnętrza, w użyciu w szczególności o karmieniu się mikorhizy (symbiozy grzybnicy z korzeniami rośliny) w określeniu e. **mycorrhiza** gdy opilśnia wrasta w komórki kory korzenia rośliny; przeci. **ectotrophic** m. grzybożywność zewnętrzna gdy opilśnia tylko pokrywa korzenie zewnętrzne.

endow, vt. (enda'u) 1) przest. wyposażać (pannę młodą); 2) wyposażać instytucję np. bibliotekę, muzeum, szpital; 3) wyposażać duchowo

np. człowiek wyposażony rozumem i wolną wolą.

endower, s. (-er) ofiarodawca, fundator.

endowment, s. (-ment) 1) wyposażenie pieniężne, ufundowanie, daryżna; 2) wyposażenie moralne, uzdobienie, talent, zdolności; 3) K. Morm. nauka udzielana wyłącznie w świątyni; 4) asek. zabezpieczenie w ustalonym terminie wypłaty jednorazowej lub wypłat regularnych.

end point, (end'pojnt) chem. anal. a) punkt osiągnięcia pewnej zamierzonej zmiany, ob. **titration**; b) w destylacji punkt w którym płyn przestaje destylować się.

e. product, gotowy wyrób, końcowy wynik fabrykacji.

e. rot, (end'rat) patol. rośl. zaraza żóławin, wywołana przez grzybek **FUSICOCCUM PUTREFACTIENS**.

e. scraper, (e. skrej'per) archeol. twardy, tępy kamień służący do gładzenia i wykończenia, gładzik.

endurable, adj. (endi'u'rebl) będący do zniesienia, możliwy do zniesienia, dający się wytrzymać; -ness, s. (-rebi'nes), **endurability**, s. ('-hti) zdolność zniesienia, możność wytrzymywania.

endure, vi. (endi'u'r) 1) przest. twardnieć; 2) wytrzymać w pierwotnym stanie, w pierwotnej czynności; 3) ścierpieć, znieść (przeciwności).

endways, adv. (-uejz), **endwise**, adv. (-ua'jz) sztorcem, na sztorc.

endurance, s. (-diu'rens) wytrzymałość; e. **limit** (ly'mit) mech. granica wytrzymałości.

Endymion, s. (endi'mian) mit. kl. Endymion, piękny młodzieniec, ukochany przez boginię księżycy Selene, która go uśpiła, by nie był świadom jej pieszczot; stąd przen. piękny młodzieniec.

endysis, s. (endy'zys) pl. -ses (-zis) biol. periodyczny odrost straconych włosów, piór itd., regeneracja fizjologiczna po linieniu, ob. **ecdysis**.

-ene, przr. (-in) chem. 1) -en przr. pewnych węglowodorów, np. benzene benzen, ethylene etylen; 2) w zastępstwie -ane oznacza obecność podwójnego wiązania.

Eneas, s. (lni'es) mit. kl. ob. **Aeneas**.

en effet, adv. (a~nefe') w istocie, w rzeczy samej, faktycznie, w rzeczywistości, w rezultacie.

enema, s. (e'nema) med. lewatywa, klistyra; 1) wprowadzenie strumienia wody przez kyszkę odchodową a) dla przepłukiwania kiszek; b) dla pożywienia; 2) przyrząd do tej operacji.

enemy, adj. (e'nemi) nieprzyjacielski, wrogi; poet. wraży.

enemy, s. nieprzyjaciel, a) przeciwnik, wróg, adwersarz; b) zbrojna siła nieprzyjacielska.

e. allen, w czasie wojny obywatel obcego państwa będącego na stopie wojennej z krajem, w którym mieszka.

energia, s. (enerd'zja) fil. arystot. byt ziszczony, rzecz pomyślana i w pełni urzeczywistniona; przeci. **dynamis**, ob.

energesis, s. (enerdżizys) fizj. rośl. procesy chemiczne w komórce roślinnej, wiodące do zużytkowania energii za pomocą zmian katabolicznych w celu wykonywania czynności pożytecznych komórce np. syntezy i utrzymania budowy; e. może być tlenowa lub beztlenowa; wiele procesów fermentacyjnych przypomina fizjologicznie oddychanie, stąd nazywane fermentative e.

energetic, adj. (-dże'tik) energiczny, pełen siły, mocny, działający siłą; mający energię, czynny; -ally, adv. (-eli) energicznie.

energetics, s. (-s) energetyka, 1) teoria i nauka o warunkach i prawidłach rządzących objawami energii; 2) fizyczna teoria traktująca materię nie jako bierną i bezwładną substancję ale jako ciało złożone z rozmaitości energii w przestworzu.

energid, s. (-dzid) biol. energid, w komórce jednostka funkcyjna składająca się z jądra wraz z jego cytoplazmą; część zespołu odpowiadająca pojedynczej komórce.

energism, s. (e'nerdżizm) fil. doktryna a) że pewne zjawiska (jak np. nastroje umysłowe) dadzą się wyrazić w terminach energii; doktryna b) że najwyższe dobro leży nie w szczęśliwości, a w skutecznym wykonywaniu normalnych ludzkich czynności.

energize, vi. (-dżajz) być czynnym, wydawać energię; vt. wlewać energię w (acc.), napawać energią.

energumen, s. (energiu'myn) hist. kość. 1) człowiek owładnięty przez złe duchy, opanowany przez czartą; 2) człowiek wykluczony z kongregacji kościelnej na czas leczenia go za pomocą egzorcyzmów; 3) fanatyk religijny.

energy, s. (e'nerdzi) 1) siła wyrażenia, o stylu, mowie, objawach życia duchowego; 2) wrodzona siła działania (ujawniająca się na zewnątrz albo i ukryta wewnątrz); 3) siła wykazana skutecznie; 4) fiz. zdolność pokonywania zadania; cząstka substancji może mieć tę zdolność albo dzięki ruchowi albo dzięki swemu położeniu w stosunku do innych cząstek; w pierwszym wypadku: energia kinetyczna kinetic e. czyli actual e.; jej ilościowa wartość równa się połowie masy pomnożonej przez kwadrat chyżości, a ponieważ chyżość jest względna, względna jest i energia kinetyczna; w drugim wypadku: energia potencjalna potential e., a ilość tej energii spowodowanej zmianą położenia — poza zmianą chyżości — równa się pracy potrzebnej do zmiany położenia; e-nergię i materię uważa się teraz za wymienne: na mocy równania $m = E/c^2$, przyjmując m za masę, E za energię, c za chyżość światła (299766 km. na sekundę).

enervate, vt. (e'nerwejt) 1) osłabiać, wyczerpywać; 2) pozbawiać siły moralnej i umysłowej.

en face, adv. (a~fas') wprost naprzeciw, w obliczu, twarzą w twarz, oko w oko; odważnie.

enface, (enfejs') vt. kup. r. wypisać, np. na wekslu itp.

en famille, (a~famij', fr.) w zaufanym kole.

enfant, s. (a~fa~) dziecko; e. terrible papla, osoba powodująca swą gadatliwością, niedyskrecją lub głupotą ambarasujące zawikłania.

enfatico, int. (enfa'tiko; wł.) muz. z emfazą, z naciskiem.

enfeible, vt. (enfi'bi) osłabić, pozbawić siły.

enfeoff, vt., **enfeoffment**, s., ob. feoffment.

enfetter, vt. zakuć w kajdany.

Enfield rifle (od Enfield w Middlesex w Anglii) 1) karabin wojskowy kalibru .577", używany w Anglii 1852—1866 i w St. Zj. w Wojnie Domowej; 2) karabin ang. kalibru .30; 3) karabin St. Zj. kalibru .30, model 1917 używany w I Wojnie Światowej.

enfilade, s. (a~filejd'; fr.) amfida-da, długi szereg pokoi, drzew, drzwi, okien, wojska itp.; vt. ustawić lub ułożyć w amfiladę.

e. fire, woj. ogień flankowy.

enfin, adv. (a~fe'; fr.) na koniec, koniec końców, słowem, jednym słowem, w końcu, wreszcie, ostatecznie.

enflagellate, vt. (enfla'gelejjt) biol. tworzyć wicie.

enfleurage, s. (a~flöra'ż) perfum. wystawienie absorbujących olejków na wpływ wyziewów wonnych kwiatów.

enfold, vt. (enfold') owinąć, opalić; ogarnąć, objąć.

enforce, vi. (enfors') 1) wzmocnić się; 2) (o okręcie) zdobyć przejście, wymusić przejazd; vt. 1) używać siły, wymusić, zmusić, zmusić do (gen.); 2) doprowadzić do poszanowania lekceważonej ustawy przez ścisłe stosowanie jej rygorów; **enforcement**, s. takie stosowanie ustawy; **Enforcement Act**, St. Zj., dwie ustawy (1870 i 1871) dążące do ziszczenia wyników Wojny Domowej dotyczących równych praw dla murzynów.

enframe, vt. (enfremj') oprawić w ramki.

enfranchise, (-fren'czajz) 1) uwolnić (od niewolnictwa, więzienia, zobowiązania, długu); 2) nadać prawo zawierające taki przywilej np. wolność osobistą, prawa obywatelskie, prawo głosowania itp.; 3) za czasów feudalnych uwolnić od poddaństwa.

enfranchisement, s. (-ment) uwolnienie od poddaństwa, kurateli, opieki, nadanie wolności osobistej i praw obywatelskich.

engage, vi. (engejdz') 1) zobowiązać się; 2) wnieść się; 3) wejść w konflikt lub w walkę; 4) mech. włączyć się, sprzągać się (jak koła zębate); 5) szerm. skrzyżować rapier, związać pałasze; vt. 1) zobowiązać, zastawić, oddać w zastaw; 2) wciągnąć, zaangażować; 3) przyciągnąć ku sobie (cnotami charakteru, urokiem zachowania się); 4) zaręczyć się z (abl.); 5) zaangażować (acc.), najać usługi (gen.); zamówić (pokoje hotelowe, przejazd w aeroplanie itp.); 6) zaangażować (do tańca np. do pierwszego walca, w Eur. do kadryla, mazura itp.); 7) sprzągać, np. koła zębate; 8) szerm. związać (pałasze).

engaged, ('-d) 1) zajęty, mający stałą posadę; 2) zaręczony; 3) wpłątany w konflikt lub w walkę; 4) zajęty, zainteresowany, zagłębiany; 5) sprężnięty.

engagement, s. ('ment) 1) umowa w szcz. o zamierzone zawarcie małżeństwa, zaręczyny; b) o spotkanie się o pewnej porze w umówionym miejscu, **appointment**, **date**, **meeting**, **rendez-vous**, **tryst**; 2) umowa o najem usług, np. e. as lecturer; 3) kup. zobowiązanie, pl. długi; 4) mech. sprzężenie dwóch części np. kół zębanych; 5) szerm. związanie rapierów; 6) woj. bitwa; the E. hist. kość. tajna ugoda Karola I z prezbiterianami szkockimi (1447).

e. ring, pierścionek zaręczynowy.

engaging, adj. przyciągający, miły, ob. engage, vt. 3).

engagingness, s. urok zachowania się.

engarland, vt. (engar'lend) wieniec, okwiecić, ubrać girlandami, ubrać w girlandy.

engarrison, vt. (-ga'rizn) woj. zagarnizować.

engastrimyth, s. (enges'trimiç) przest. brzuchomówca, dziś ventriloquist.

engender, vi. (endžen'der) przyjąć kształt; vt. 1) zapłodnić; 2) powodować, pociągać za sobą, siać, wywoływać ostre słowa rodzące kłótnie.

engild, vt. (engild') ozłocić, pozłocić.

engine, s. (en'dżyn) 1) maszyna, narzędzie, przyrząd, w szcz. parowóz kolejowy; 2) telef. generator magnetyczny.

e. company, St. Zj. oddział straży pożarnej, zajmujący stację pożarną.

engineer, s. (-ir') 1) inżynier; 2) maszynista.

engineering, s. (-in~) pierwotnie sztuka kierowania maszyną, dziś sztuka inżynierska wszelkiego rodzaju, stąd: **civil e.**, **military e.**, **highway e.** (inżynieria drogową), **chemical e.**, **hydraulic e.**, **railway e.**, **sanitary e.**, **structural e.** i w. i.

engine-house, budowla na maszynę w szcz. na siłownię ogniową i na parowóz.

engine plot, ob. cowcatcher.

e. room, hala maszynowa.

enginery, s. (en'dżiniri) maszynownia, maszyny zbiorowo.

engine turning sposób dekoracji stosowany na banknotach, akcjach, kopertach zegarka kieszonkowego,

wykonany za pomocą maszynki zwanej rose engine, ob.

engird, vt. (engerd') objąć, otoczyć; także **engirdle**, vt. ('-l).

englacial, adj. (englej'szł) geog. fiz. wrosły w lodowiec.

Englander, s. (en'glender) r. Anglik.

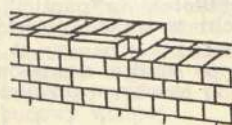
Engler, s. (eng'ler, od chem. niem. Karola Englera, 1842—1925) engler, jednostka miary lepkości cieczy; stosunek czasu przepływu 200 cm³ mierzzonej cieczy przez wiskozymetr (lepkościomierz) Englera do czasu przepływu tej samej ilości wody daje ilość englerów czyli stopni Englera.

English, adj. (ing'lisz) 1) angielski, dotyczący Anglii i Anglików, pochodzący z Anglii; 2) w języku angielskim, angielski; adv. po angielsku, w języku angielskim, w stylu angielskim, w manierze angielskiej.

English, s. 1) naród angielski, osobnik angielski; Anglik, Angielka; 2) język angielski od w. V do X zwany Anglo-Saxon lub Old English z pełną deklinacją rzeczownika; od 1100-1500 Middle E. znamienno zatrata odmiany i napięciem wyrazów pochodzenia fr. (po zaborze normanńskim) i trzeci okres od 1500 Modern E.; 3) wymowa angielska, jak np. Cockney, American E., Australian E.; 4) przekład ang., angielski równoważnik obcego wyrazu; 5) jasny, zrozumiały, przec. it's all Greek to me, na tureckim kazaniu; 6) E. lub e. (billard) cofaniec a) direct e., czyli running side, b) reverse e., czyli check side; 7) angielskie, przedmiot szkolny, nauka języka, literatury, stylistyki itp., 8) druk. krój czcionek.

This is English type.

English bacon, (i. bej'kn) boczek z połedwicy wieprzowej; kup. bekony (pl.); **E. basement** wysokie suteryny; **E. b. house** dom mieszkalny mający wstęp do suteryn na wysokości ulicy; **E. bluegrass**, bot. a) wyklina spłaszczone wire grass POA COMPRESSA Linn.; b) kustrzewa wysoka tall meadow fescue FESTUCA ELATIOR Linn.; **E. bond** bud. (ob. bond s. 12) wiązanie cegieł w murze w taki sposób, że jeden pokład

cegieł ma szerokość zwróconą na front, a następny pokład długość cegieł; **E. Channel**, geog. Kan. Rękawkowy, Kanał La Manche (lama'sz'); **E. china** porcelana robiona z domieszka popiołu kościanego lub fosforanu wapnia; **E. cholera** med. cholera azjatycka, ch. indyjska, CHOLERA MORBUS; **E. Church**, Church of England, KA, ob. church; **E. cost**, bot. wrotycz pospolity tansy TANACETUM VULGARIS Linn.; **E. grass**, bot. = Kentucky bluegrass; **E. guitar**, (i. gita'r) muz. cytra modna w Ang. w w. XVIII; **E. hawthorn** (i.ho'zorn) bot. głóg dwuszyjkowy CRATÆGUS OXYOCANTHA; **E. herring** (w stanie Maine) śledź CLUPEA HARENGUS; **E. horn**, rożek ang., drewniany instrument dęty podobny do oboi lecz o jedną piątą niższy w tonie, także podobna piszczałka na organach.

Englishism, s. (in'gliszizm) anglicyzm.

English ivy (powszechna w St. Zj. nazwa) ang. bluszcz, pospolity true ivy HEDERA HELIX, Linn., z rodziny araliowatych ginseng family ARALIACEAE; **E. Land** = **E. Pale**, ob. pale.

Englishman, s. (in'gliszmen) 1) Anglik; 2) okręt angielski; **E.'s tie** mar. węzeł okr. z dwóch powrozów rozmaitej grubości.

English masterwort, bot. podagrycznik goutweed ÆGOPodium PODAGRARIA, Linn.; **E. meadow grass**, bot. życica trwała czyli rajgras angielski darnel czyli ryegrass czyli ray grass LOLIUM PERENNE, Linn.; **E. mercury** bot. komosa strzałkowata good king Henry CHENOPODIUM BONUS HENRICUS, Linn.; **E. monkey** potrawa z sera podobna do Welsh rabbit; ob.; **E. Morrello** sad. późny rodzaj ciemno-czerwonej moreli; **E. Pope** Adrian IV, jedyny Anglik papież (1157—1159, Mikołaj Breakspere); **E. salts** = Epsom salts; **E. sea grape**, bot. soliród zielny E. sea grass SALICORNIA HERBACEA, Linn., z rodziny komosowatych; **E. serpentry** bot. rdost węzownik knotweed POLYGONUM BISTORTA, Linn.; **E. setter**, pies myśliwski na ptaki; ½ m. wys. wagi 15—25 kg.; **E. sonnet**, sonet ang. o rymach: abab cdcd efef gg; ob. sonnet; **E. sparrow** (w St. Zj.) wróbel; **E. thistle**, bot. szczeń pospolita teasel DIPSACUS SYLVESTRIS, Mill.; **E. toy spaniel** zool. mały wyżełek ang., odmiany: Blenheim, King Charles, Prince Charles i cały ryży ruby spaniel; **E. walnut** bot. orzech włoski JUGLANS REGIA, Linn.; (Kalifornia i pld.-zach. St. Zj.); **E. wheat** = Squarehead wheat, ob. wheat.

englut, vt. (englut'), engorge, vt. (engordz') połknąć, pochłoniąć.

engorgement, s. (-ment) 1) połknięcie, pochłonięcie, wchłonięcie; 2) med. zastój, przekrwienie (narządu lub części ciała), HYPEREMIA; e. colic wet. u koni kolka spowodowana zbyt żarliwym połykaniem.

engoué, adj. (a~gu-e) rozkończony (m), -e (f), rozkochana.

engraft, vt. ob. graft, vt.

engrain, vt. (engrejn') naśladować naturalny słoć drewna.

engram, s. (en'gram), **engramma**, s. (-ma) 1) biol. engram, engramat, trwałe ślad odcisku pozostały na protoplaźmie jako skutek pobudki; dziedziczny wynik możliwego stałego nacisku lub pobudki; 2) psych. trwałe ślad lub znak pozostały w ustroju skutkiem psychicznego doświadczenia; podświadoma (lub czasem świadoma) pamięć; 'engramic, **engrammatic**, adj. ('-ik, -e'tik) engramowy, engramiczny.

engrandize, vt. (engran'dajz) uświetniać, uolbrzymiać.

en grand seigneur (a~gra~señ-jör'; fr.) po wielkopolsku.

engraphia, s. (engre'fia) biol. engrafia, 1) robienie engramatów; 2) wrażliwość ustrojów pozwalająca na tworzenie engramatów.

Engraulidae, s. pl. (engro'liidi) zool. rodzina rybek spokrewnionych ze śledziem, obejmująca rodzaj anszowi, ENCRASICHOLYS ENGRAULIS.

engrave, vi. (engrejw') wykonywać grawiurę; vt. 1) przest. rzeźbić, wyrywać; 2) wpoić głęboko; 3) wyryć, rytować, wycinać ostrym dhtem, grawerować; 4) tworzyć przez wyrywanie w drewnie, metalu, kaucuku, korku itp. w celu odbijania drukiem.

engraved, adj. (-d) zool. mający powierzchnię znaczoną nieregularnie wyciętymi liniami.

engravement, s. (-ment) grawiura, rycina, sztych.

engraver, s. (-er) rytownik.

engraving, s. (-in~) rycina, sztych (oryginał lub odbitka).

en gros (a~gro'; fr.) hurtem, hurtownie; przec. en detail, ob. retail.

engross, vt. (engros') 1) przest. przepisać ręcznie, wpisać do zbioru ustaw; 2) wykupić cały zapas towaru lub znaczną jego część by opanować rynek, ob. corner 4), **forestall**, **regate**; skupić władzę w swych rękach.

engrossed, adj. (-d') zupełnie zajęty, zamyślony, zagłębiany w myślach lub w jednej myśli.

engrosser, s. kto monopolizuje.

engrossing, adj. (in~) monopolizujący.

engulf, vt. (engulf') zalać, objąć zalewem.

engysseismology, s. (en'dżis-sejsma'łodzi; engys' gr. bliski) dział sejsmologii dotyczący zapisów uskuteczonych blisko ośrodka trzęsienia ziemi, przec. teleseismology.

enhance, vi. (enhens') urosnąć; vt. podnieść, powiększyć w znaczeniu, uświetnić, podnieść moralnie (wartość).

enhancement, s. ('-ment) podnieśta, podniesienie moralnej wartości.

enharmonic, adj. (en-harmo'nik) enharmoniczny, 1) muz. gr. przynależny do skali używającej ćwiartek (diatoniczny, chromatyczny, enharmoniczny, ob. scale); 2) muz. nowocz. dotyczący zmiany widocznej tylko dla oka, a obojętnej dla ucha, np. znaczenie b za gis; e. diesis w muz. nowocz. różnica między trzema durowymi tercjami a oktawą (125:128).

en haut (a~no'; fr.) w górze, na wysokościach.

enheart, vt. (enheart') 1) zamknąć w sercu, przyjać do serca; 2) e. lub **enhearten** (-en) dodać ducha, dodać otuchy, wzmocnić na duchu.

enhemospore, s. = merozoite.

enhorror, vt. (enho'ror) r. przerażać, napawać grozą.

enhydra, s. (enhid'ra) zool. rodzaj dużych łasic (MUSTELIDÆ) obejmujących morską wydrę; ob. otter i sea otter.

enhydrite, s. (enhaj'drajt) min. mineral, w którym znajduje się zamknięta woda.

enhydros, s. (enhaj'dros) min. enhydros, przeświecająca geoda chalcodonu z zawartą wewnątrz wodą.

enhydrous, adj. (-dz) min. zawierający wewnątrz ciecz; o pewnych kryształach.

enhypostasia, -sis, s. (enhiposta'zja, 'zys) hist. kość. zależność jednej

natury Jezusa Chrystusa od drugiej; ob. Jan z Damaszku (**Damascenus**), **hypostatic union**.

Enid, s. (i'nd) żeńskie imię własne; w legendach o królu Arturze niewinnie posadzona żona Gieralta, rycerza Okrągłego Stołu, w literaturze nowoczesnej w „Idyli” poety laureata Tennysona, (1809—1892).

enigma, s. (eni'gma) niejasne zadanie, jak np. odpowiedź wyroczni lub Sfinksa; zagadka; adj. **enigmatic**, -al (-tik, -i) zagadkowy.

enigmatize, vt. czynić niejasnym i niezrozumiałym.

enigmagraphy, s. (-greff) sztuka układania zagadek.

enisle, vt. (enajl') odciąć ze wszystkich stron, zrobić wyspę.

enjail, vt. (endzejl') uwięzić.

enjeopard, -y, vt. (endzo'pard, -i) narażać na niebezpieczeństwo.

enjewel, vt. (endžu'el) ustroić klejnotami.

enjoin, vt. (endzojn') rozkazać, zakazać.

enjinder, s. (-der) rozkaz, zakaz.

enjoy, vi. (endzoj') odczuwać przyjemność, radować się; vt. używać z przyjemnością, znajdować w czymś upodobanie, **I enjoy his conversation**.

enjoyable, adj. (-ebi) przyjemny, sprawiający przyjemność.

enjoyment, s. (-ment) 1) przyjemność, używanie radosne; posiadanie i korzystanie; 2) rzecz sprawiająca przyjemność.

enkindle, vi. (-kindl') zapłonąć; vt. zapalić, podpalić.

enlace, vt. (-lejs) 1) pokryć koronką, otoczyć; 2) wplątać, zaplątać.

enlarge, vi. (-lardz') 1) urosć, rozszerzyć się, powiększyć się; 2) rozpisać się obszerniej na wspomniany temat, wywieść szczegółowo przytoczoną wzmiankę; vt. 1) powiększyć, rozszerzyć; 2) pr. przedłużyć (urlop, okres oznaczony do odpowiedzi itp.); rozszerzyć uprawnienie.

enlargement, s. (-ment) powiększenie, rozbudowa, rozszerzenie; fot. powiększenie.

enlaurel, vt. (-lo'rel) ubrać lau-rem, uczcić wawrzynem.

enlevement, s. (enliw'ment; a'lew-ma~; fr.) pr. szk. uprowadzenie.

enlighten, vt. (-laj'tn) uświado-mić, pouczyć, oświecić.

enlightened, adj. part. (-tend) uświado-miony, oświecony; -ness, s. oświata.

enlightened despot, oświecony des-pota, życzliwy tyran.

Enlightenment, The, wiek oświe-cenia, okres kierunku filozoficznego w XVIII w., na którego czele stała Francja, ob. **encyclopedist** (Rous-seau, Voltaire, D'Alembert), w Niemczech Herder i Lessing, w St. Zj. Benjamin Franklin.

enlist, vi. (enlist') wstąpić do służ-by wojskowej, wpisać się dobro-wolnie; przystąpić dobrowolnie do innej pracy publicznej poszukującej uczestników; vt. pozyskać na spis poboru wojskowego; pozyskać (ko-go) jako orędownika lub uczestnika.

enlisted man, szeregowiec lub pod-officer zgłaszający się z własnej woli do służby wojskowej, morskiej, lot-niczey.

enlister, s. (-er) woj. St. Zj. of-ficer rekrutacyjny.

enlistment, s. (-ment) wpis na listę rekrutacyjną.

enliven, vt. (enli'wen) ożywić, do-dać życia.

en masse, adv. (a~mas'; fr.) maso-wo, tłumnie; pot. jak jeden mąż.

enmesh, vt. (-mesz') oplątać, u-siadać.

enmeshment, s. (-ment) usidla-nie.

Enmeshara, s. (enmesza'ra) mit. bab. Enmeszara, podziemne bóstwo urodzajności; por. gr. **Demeter**.

enmity, s. (en'miti) nieprzyjaźń, wrogość, wrogie usposobienie, akt nieprzyjacielski.

enneacontahedron, s. (en'ni-akon-tah'idron) stereom. dziewięćdziesię-ciościan; -hedral, adj. dziewięćdziesię-ciościenny.

ennead, s. (en'ni-ed; ennea gr. 9) dziewiątka; E. mit. eg. jedna z grup dziewięciorga bóstw np. Enneada Heliopolitańska; **Enneads** dzieło fil. Plotinusa z III w. sześć tomów po 9 rozdziałów.

ennea(e)teris, adj. (-te'rik) po-wtarzający się co osiem lat (czyli w dziewiątym roku, licząc rok osta-tniego wydarzenia jako pierwszy).

enneatic, adj. (-a'tik) co dziewią-ty, zdarzający się co dziewiąty rok, miesiąc, dzień itp.

-ennial, przyr. (e'njel; annus ł. rok) -roczny, -letni, np. **centennial** stuletni.

ennoble, vt. (ennobl') 1) uszla-chetnić; 2) uszlachcić, podnieść do stanu szlacheckiego; 3) chem. usta-lić pierwiastek.

ennomic, adj. (-no'mik) w obrę-bie prawa.

ennui, s. (a~njü; fr.) nuda.

ennuyant, adj. (a~njü-jan~; fr.) nudny, męczący.

ennuyé, adj. (a~njü-je~; fr.) znu-dzony.

Enoch, s. (i'nek) 1) m. imię bib., a) syn Kaina; b) patriarcha, ojciec Metuzalema; **Book of E.** czyli **Sec-rets of E.**, ob. **Pseudepigrapha**.

Enoch Arden, sławny poemat (1864) laureata Tennysona; bohater, majtek rzucony na bezludną wyspę, wraca po latach do domu, by zastać żonę w szczęśliwym małżeństwie; u-miera ze swą tajemnicą; E. A. law, St. Zj., pot. nazwa ustawy dozwala-jącej żonie na ponowny związek małżeński, jeżeli małżonek przez szereg lat (zwykle siedem) nie po-wraca z podróży niebezpiecznej.

Enochic, adj. (eno'kik) bib. do-tyczący patriarchy Enocha, ob. **Pseudepigrapha**.

enodal, adj. (ino'del) bez guzów.

enodate, **enode**, vt. (ino'dejt, '-d) rozplątać, rozwikłać, rozguzać.

-enol, przyr. (-i'noł) chem. przyr. oznaczający pewne związki (**enols**) zawierające grupę C:C (OH) -, ła-two zmienną na formę keto; izome-

ry tego rodzaju zwane **enol-keto iso-merism**.

enolate, s. (-nolej't) chem. meta-łowa pochodna związku enolowego.

enolizable, adj. (-ebi) chem. da-jący się zmienić na formę enolu.

enolize, vi. (-ajz) zmienić się w formę enolową; vt. zmienić w formę enolową.

enomotarch, s. (ena'motark) hist. kl. dowódca oddziału enomoty.

enomoty, s. (-ti) hist. kl. w armii spartańskiej oddział spryszczonych 25—36 uczestników.

enophthalmos, -us, s. (enof'al'-mos) med. zapadnięcie gałki ocznej w oczodół, **RETRACTIO BULBI**; objaw niektórych organicznych cho-rób nerwowych.

enoptromancy, s. (en-ap'tromen'si) wróżenie z lustra.

enormity, s. (enor'miti) 1) po-tworność; niezwykłość (przewinie-nia itp.); 2) olbrzymi rozmiar, ol-brzymia rzecz.

enormous, adj. ('möz) 1) przekra-czający normę zwyczajną; 2) po-tworny, niezwykle bezprawny; 3) ogromny, niezwyklej rozmiarów; -ly, adv. (-li) olbrzymio; -ness, s. (-nes) 1) potworność; 2) ogrom.

Enos, s. (i'nos) Enos, bib. męskie imię własne, syn Setha, wnuk Ada-ma, żył według I Mojż. 5:9 905 lat biblijnych.

enostosis, s. (en-osto'zys) med. kostny wrzód wewnątrz kości.

enough, adj. (inöf) dostateczny; adv. dość, dostatecznie; int. dosyć tego! basta!; s. dostateczna ilość, taka ilość, jakiej potrzeba.

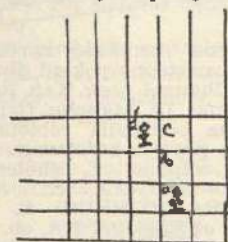
enounce, vt. (enauns') ogłosić, wy-głosić, oznajmić.

enow, adv. przest. i poet. forma wyrazu **enough**.

en pantoufles, (a~pa~tu'fl) fr. w pantoflach) po domowemu, wygo-dnie, nieformalnie.

en papillotes, (a~papijot'; fr. w papilotach) w trakcie ubierania się.

en passant, (a~pasa~) 1) mimo-chodem, po drodze, nawiasowo, na-wiasem; 2) szachy. w przejściu, pra-

a pole wyjścia z a na c (mijając b); pion nieprzyjacielski d zabiwszy piona a, staje na polu b.

wo zabicia piona przechodzącego z linii pierwotnej o 2 pola jeżeli mija pole zagrożone przez piona nieprzy-jacielskiego; pion nieprzyjacielski przechodzi wówczas na owo minięte pole.

en pension, (a~pa~sja~) na pen-sji, w pensjonacie, za stałą opłatą tygodniową albo miesięczną za mieszkanie i wikt.

enphytotic, adj. (enfita'tik) bot.

endemiczny wśród roślin; s. choroba roślin; endemiczna w danej okolicy.

enplane, vt. (enplejn') wsiąść na samolot.

en plein, (a~plej' fr.) stawka na jeden numer ruletki; por. à cheval.

en plein air, (a~plener' fr.) w słońcu, na dworze, na świeżym powietrzu.

en plein jour, (a~plejur' fr.) w jasny dzień.

en prise, (a~pri'z, fr.) szachy zagrożony, pod zabiciem (o figurze).

enquire, vt. = inquire.

enrage, vt. (enrejdž') drażnić, irytować, doprowadzać do wściekłości.

enrapt, adj. (enrapt') zachwycony, przen. wniebowzięty.

enrapture, s. ('-czór) zachwyt, inspiracja.

enrapturer, s. (-er) kto wprowadza w zachwyt.

enravis, vt. (-re'wisz) zachwycić, unieść w zachwyt.

enravis, adv. (-in li) zachwycająco.

enrich, vt. (enricz') 1) wzbogacić (fizycznie i umysłowo); 2) upiększyć, ozdobić; 3) ulepszyć smak, zapach; 4) wzbogacić glebę (chemikaliami, nawozem); 5) metal. wzbogacić procent wartościowego metalu (np. przez koncentrację, topienie kruszcu w hucie (szmelcowanie)).

enricher, s. (-er) przysporzyciel.

enriching, adv. ('-in li) wzbogacająco, przysparzająco.

enrichment, s. 1) wzbogacanie; 2) wzbogacenie; 3) to co wzbogaca; przybytek; 4) geol. naturalny proces jakim kruszcze siarczokowe wzbogacają się przysporzeniem cennych metali opadających z metalonóśnych roztworów ze sfery oksydacji i dzięki swej chemicznej reakcji z siarczkami poniżej poziomu wody zaskórnej i poniżej głębokości, do jakiej może przenikać tlen atmosferyczny.

enrobe, vt. (enrob') włożyć odzienie, upiększyć cenną szatą.

enrockment, s. (-rok'ment) masa dużych głazów i gruzu wyspana na dno wody jako podkład pod fundament budowy wodnej.

enroll, **enrol**, vi. (enrol') zaciągnąć się do służby wojskowej; vt. 1) wpisać na listę, do katalogu, do spisu; 2) rekrutować ochotników do wojska, marynarki itp.; 3) wnieść ustawę do spisu ustaw; 4) owinać, oblec, zwinać.

enrolled bill urzędowy odpis ustawy przechowywany jako autentyczny egzemplarz.

enrollment, -rol -, s. ('-ment) 1) wpis (na listę); 2) wpisanie, zapisanie; 3) ilość wpisanych (na listę); 4) mar. wpis statku na listę łodzi rybackich uprawnionych do zawodowego rybołówstwa w St. Zj., odr. rejestru, rejestru okrętów uprawnionych do handlu międzynarodowego.

ens, s. (ens) 1) istota, rzecz mająca istnienie, jednostka; 2) alch. esencja zawierająca wszystkie zalety i własności substancji, z jakiej pochodzi; 3) fil. scholast. istnienie (w najszerszym znaczeniu) w rzeczywistości lub w myśli: **ENS REALE**,

ENS IN POTENTIA (w możliwości), **ENS IN ACTU**, **ENS RATIONIS** (w wyobraźni).

ensconce, vi. (enskons') schronić się za fortyfikacją; vt. 1) ochronić, ukryć; 2) umieścić bezpiecznie i wygodnie.

enseat, vt. (ensi't) instalować, osadzić na tronie, na stolicy biskupiej itp.

ensellure, s. (ense'lör) antropol. stopień skrętu stosa pacierzowego w okolicy łędźwiokręzowej, **LUMBO-SACRALIS**, jako znamię rasowe.

ensemble, adv. (a~sa~bl) wszyscy razem.

ensemble, s. 1) zespół, całość; 2) kostium damski; 3) mat. ob. aggregate mat.; 4) muz. zespół, ansambl, członkowie zespołu, ogólne wrażenie produkcji zespołu.

ensete, s. (ensi'ti) bot. banan etiopski.

enshrine, vt. (enszrajn') umieścić (na stałe) w kaplicy.

ensiform, adj. (en'siform) bot. mieczykowaty, e. process, anat. mieczykowaty wyrostek (mostka), **PRO-CESUS XIPHOIDEUS**.

ensign, s. (en'sajn) 1) chorągiew, sztandar, bandera, flaga; 2) symbol, ranga, odznaka rangi; 3) chorąży; 4) kolor niebieski.

ensilage, s. ob. silage; vt. ob. ensile.

ensile, vt. (ensajl') roln. złożyć w budynku zwanym silo (saj'lo) ob. silo.

ensisternum, s. = ensiform process. **ensky**, vt. (enskaj') umieścić na niebiosach; uczynić niebiańskim.

enslave, vt. (-slejw') poddać w niewolę; 2) poddać pod przemożny wpływ.

enslavement, s. ('ment) wzięcie w niewolę.

ensmall, vt. (-smo'l) zmniejszyć, pomniejszyć.

ensnare, vt. (-sne'r) 1) schwytać w sidła; usidlić; 2) zwabić podstępem i oszustwem.

ensnarl, vt. (-snarl') usidlić.

ensnow, vt. (-sno') zasypać śniegiem.

ensorcell, -cel, -celize, vt. (ensor'sel, '-sela'z) zacząrować, oczarować.

enstatite, s. (en'statajt) min. sylikoid z rodziny piroksenu, enstatyt Mg_2SiO_6 , t. 5.5, c.w. 3.1-3.2.

ensue, vi. (ensju') nastąpić 1) w czasie; 2) jako skutek.

ensure, vt. (enszu'r) zapewnić, zabezpieczyć.

enswath, vt. (-sueč') owinać.

-ent, przyr. (-ent) przymiotnika lub rzeczownika pochodzący od końcówki imiesłowu.

entablature, s. bud. kl. część frontu spoczywająca na głowicach kolumn; architrav, fryz i wieńcowy gzyms.

entad, adv. (en'tad) ku wnętrzu, dośrodkowo.

entail, vt. (entejl') 1) pr. zapisać nieruchomości jako przynależność do innej; 2) pociągać za sobą (np. wydatki).

ental, adj. (en'tel) anat. wewnętrzny; przec. ectal.

Entamoeba, ob. **Entamoeba**.

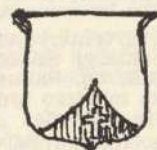
entangle, vt. (entengl') wplątać się; vt. wplątać, zaplątać, zawiklać.

entanglement, s. (-ment) 1) zawiklanie; 2) powód zawikłania jaki utrudnia działanie; 3) woj. przeszkoda, np. drut kolczasty; 4) mar. przeszkoda u wejścia do portu, by przeszkodzić nieprzyjacielowi wstępu.

entasia, s. (entej'zja) med. tężcowy skurcz, każda choroba znamieną tężcowym skurczem, np. **tetanus**, tężec, **trismus**, szczękostisk.

entasis, s. (entazys) bud. kl. nieznaczna wypukłość kolumny starogreckiej, (u kolumny Partenonu wynosi ok. 1 cm. = 1"), med. = **entasia**.

enté, s. (a~te') her. przedział w tarczy herbowej odcinający dolną

część.

entelechy, s. (ente'liki) entelechia, 1) fil. aryst. uznanie istnienia przyczyny i energii nadającej widoczny kształt zewnętrzny; 2) w nowszej fil.: ostateczna przyczyna zawierająca dążenie do celu i ziszczenie celu; 3) u witalistów (Jan Driesch, 1867—) ob. **vitalism**, przypuszczalna wewnętrzna siła nadmechaniczna, właściwa ustrojowi, kierująca procesami życiowymi ku ziszczeniu normalnej całości czyli doskonałości ustroju.

entellus, s. (ente'les) zool. hulman, małpa wsch.-ind., **PRESBYTHIS ENTELLUS**, czczona w Ind. Wsch. jako święte stworzenie.

Entelodon, s. (ente'lodan) paleont. = **Elotherium**.

entente, s. (a~ta~t') układ międzynarodowy, antanta; ob. **Little E.**, **treaty**, **triple E.**; **E. Cordiale** (a. kardial') hist. układ ang.-fr. z 1904.

entepicondylar, adj. (ent-e'pikan'dyler) anat. nadkłykiowy, dotyczący środkowego nadkłykcia ramienia; e. foramen otwór nadkłykiowy przysrodkowy.

enter, vi. (en'ter) 1) wejść, wstąpić; 2) rozpocząć, zrobić pierwszy krok; 3) wkroczyć, wnikać; 4) z into udzielić się, brać żywy udział; 5) stać się uczestnikiem lub stroną; 6) wchodzić, stać się częścią, np. do miaszdu wchodzi miedź i cynk; 7) pr. wejść na grunt na znak objęcia posiadania; 8) teatr. wchodzić (na scenę), np. **Enter Ophelia**; Wchodzi Wojewoda.

enter, vt. 1) wejść (w dom), to enter a house; 2) rozpocząć, otworzyć; 3) wpuścić, wbić, np. klin; 4) wpisać, wnieść, zarejestrować; 5) używać po raz pierwszy publicznie, np. konia występowego, sokoła; 6) wstąpić, zostać członkiem, to e. the club, the army; 8) zrobić zgłoszenie celne w komorze; 9) pr. a) objąć (grunt) w posiadanie; b) wnieść pismo sądowe; c) St. Zj. wnieść zgłoszenie

hipoteczne w sprawie prawa pierwszeństwa do kupna; d) zgłosić prawa autorskie.

enteral, adj. (en'tōrel) anat. dojelitowy.

enterogenic, adj. (entōr'godže'nik) biol. dotyczący energii urostu odpowiedniej do sprostanla zewnętrznym pobudkom.

enteric, adj. ('-ik) anat. jelitowy; 2) apt. dojelitowy, dotyczący leku, który przedjdzie przez żołądek niektnięty, a rozpuści się dopiero w jelitach; 3) zool. mający przewód pokarmowy.

e., s. = enteric fever.

e. caecum, zool. u niektórych owadów jeden z kilku ślepych wyrostków.

e. fever, med. dur brzuszny.

entericoid, adj. (en'tōriko'id) 1) anat. podobny do jelita; 2) med. podobny do duru brzusznego.

enteritidis, s. (entōri'tydis) 1) zool. rodzaj bakterij *SALMONELLA ENTERITIDIS*, ob. *Salmonella*; 2) wet. biegunka młodego bydła wywołana przez tę bakterie.

enteritis, s. (enteraj'tis) med. zapalenie jelit cienkich, zapalenie kiszek.

entero -, przedr. dotyczący kiszki, np. *enterolith* kamień kiszkowy.

enterocholecystostomy, s. (-koli-sistas'tomi) chir. połączenie pęcherza żółciowego z cienkimi jelitami.

enteroclysis, s. (-kly'zis) med. klistera czyli lewatywa w celu karmienia, leczenia lub czyszczenia pacjenta.

enterogenous, adj. ('džines) powstały w kiszkach.

enterogram, s. (-o'grem) med. rysunek przedstawiający ruch kiszki.

enterography, s. (-a'grefi) med. nauka o wnętrznościach.

enteroid, adj. (en'tōrojđ) podobny do wnętrzności.

enterokinase, s. (-kaj'nejz) biochem. kinaza jelitowa znajdująca się w rozmaitych tkankach zwierzęcych zwłaszcza w dwunastnicy, przypuszczalnie potrzebna do tworzenia trypsynogenu do działania trypsyny.

Enteromorpha, s. (-mor'fa) bot. rodzaj zielenic z rodziny *ULVACEAE*; często rosnąca na dnie okrętu.

enteron, s. (en'teron) ant. i zool. przewód pokarmowy; przewód trawieny; jama pokarmowa.

enteroptosis, s. (-pto'zis) med. opadnięcie jelit; -ptotic, adj. dotyczący opadnięcia jelit.

enterprise, s. (en'terprajz) 1) przedsięwzięcie; 2) przedsiębiorstwo; 3) przedsiębiorczość, energia.

enterprising, adj. (-in) przedsiębiorczy, energiczny.

entertain, vi. urządzać zabawę lub przyjęcie; vt. 1) zabawić; 2) przyjmować; 3) podjąć się (gen.).

entertainer, s. ('-er) osoba zatrudniona zawodowo zabawianiem gości, np. śpiewak, śpiewaczka, itd.

entertaining, adj. (in) 1) zabawiający; 2) zabawny, interesujący.

entertainment, s. (-ment) rozrywka, zabawa, przyjęcie, goszczenie; sposób zarabkowania, płaca, zarobek.

entété, adj. (a'tete'; fr.) uparty.

entêtement, s. (a'tetma~; fr.) upór.

enthelmites, s. pl. (en'elmin'tes) robaki żyjące we wnętrznościach zwierząt; określenie zbiorowe, nie nazwa przyrodnicza.

enthetic, adj. = exogenous.

enthrall, **enthrall**, vt. (en'ro'b) 1) wziąć w niewolę; 2) oczarować, zachwycić.

enthrone, vt. (en'ro'n) osadzić na tronie lub na stolicy biskupiej.

enthusiasm, s. (en'u'zjazm) entuzjazm, podniecenie, zapal.

enthusiast, s. ('-zjas't) entuzjasta (m), entuzjastka (f), zapalony zwolennik.

enthusiastic, -al, adj. (-zjas'tik, -l) entuzjastyczny, zapalony; -ly, adv. (-keli) entuzjastycznie, z zapałem.

enthymeme, s. (en'imi'm) log. entymema, sylogizm z opuszczoną przesłanką (rozumiejącą się samą przez się), np. wszyscy ludzie muszą umrzeć, więc ja muszę umrzeć (opuszczona przesłanka: Ja jestem człowiekiem).

entice, vt. (entajs') przyciągać, nęcić, kusić, wabić.

enticement, s. (-ment') pokusa, to co nęci.

enticer, s. ('-er) kusiciel (m), kusicielka (f).

enticing, adj. ('-in~) kuszący, pokusny.

entire, adj. (entajr') 1) cały, całkowity, kompletny; 2) z jednej sztuki, nieskładany, niedzielony; 3) o zwierzęciu (samcu) nieotrębiony; filatel. marka z kopertą lub kartą korespondencyjną.

entirely, s. (-li) całkowicie.

entireness, s. (-ness) **entirety**, s. ('-ti) całkowitość, całość.

entire-wheat, adj. z pełnej pszenicy, razowy z otrębami, ob. *flour*.

entiris, s. (-aj'ris) anat. wewnętrzna barwna warstwa tęczówki oka.

entitative, adj. (enti'tejtyw) 1) będący całością; 2) traktowany jako całość bez względu na wszelkie inne zalety i własności.

entitle, vt. 1) nazwać; 2) nadać tytuł; 3) uprawnić, his *merits* e. him to this citation.

entity, s. (en'titi) 1) całość, całkowitość; 2) istota, indywiduum (n); 3) przedmiot istniejący lub pomysłany.

ento -, **ent** -, przedr. wnętrzo -, wnętrz -.

entoblast, s. (-blest) biol. 1) **endoderm**; 2) blastomer tworzący endodermę; 3) przest. = nucleolus.

entobronchium, s. (-brank'jom) zool. jedno z rozgałęzień głównej oskrzeli ptaszyc płuc.

entocoele, s. (-sił') zool. przestrzeń między dwiema kreskami koralowcowego jamochłona.

entocondyle, s. (-kan'dyl') anat. średni kłykieć kości od strony ciała.

entoderm, s. = endoderm.

entoctad, adv. (-ek'tad) od wnętrza na zewnątrz.

entogastric, adj. (-ges'trik) dotyczący wnętrza żołądka.

entogenous, adj. = endogenous.

entoglossal, adj. (-gla'si) wewnętrzny języka; e. s. kość językowo-nykowa, kość językowa.

entomb, vi. (entum') służyć za grobowiec; vt. złożyć w grobowcu, pochować, pogrzebać; -ment, s. (-ment) pogrzebanie, pogrzeb.

entomere, s. (en'tomir) biol. entomer, blastomer tworzący endodermę.

entomic, adj. (enta'mik) zool. dotyczący owadów.

entomology, s. (entoma'lodži) zool. entomologia, nauka o owadach.

Entomophaga, s. pl. (-fa'ga) hist. zool. owadziarki, dawna klasyfikacja zwierząt żywiących się owadami: szczerbaków, torbaczy, nietoperzy i pasorzytnych błonówek (gąsieniczek, galasówek).

Entomophila, s. pl. (-fi'la) zool. grupa błonówek (*HYMENOPTERA*) obejmująca osy z nadrodziny *SPHECOIDEA* które zaopatrują swe gniazda w konserwy żywych owadów, paralizując je.

entomophilous, adj. (-ma'filōz) bot. zapylany przez owady; -phily, s. ('fili) bot. zapylanie przez owady.

entomophthora, s. (-fō'o'ra) bot. rodzaj grzybów gromady pleśniaków *PHYCOMYCETES* pasorzytujących na owadach; rodzina *ENTOMOPHTHORACEAE* rząd *ENTOMOPHTHORALES*.

entophyte, s. (en'tofit) bot. roślina żyjąca we wnętrzu innej rośliny lub zwierzęcia; najczęściej pasorzyty.

entopic, adj. (-ta'pik) znajdujący się w miejscu zwyczajnym: przec. ectopic.

entopical, adj. (-l) opt. dotyczący percepcji przedmiotu w samym oku.

entoptic, adj. (ent-op'tik) opt. entoptyczny, znajdujący się w gałce ocznej, w szcz. dotyczący wrażeń wzrokowych wywołanych obiegiem siatkówce; -s, s. entoptyka, nauka o tych wrażeniach.

entoptoscope, s. ('-skop) opt. przyrząd do badania tych wrażeń, entoptoskop.

entoptoscopy, s. (-ta'skopi) opt. entoptoskopia, nauka badania wrażeń entoptycznych.

entorganism, s. wewnętrzny pasorzyt, ob. *endoparasite*.

entotic, adj. (ento'tik) anat. wewnętrznośny.

entourage, s. (a'tura'z) otoczenie, środowisko; (o budynku) położenie.

en tout cas, adv. (a'tuka' fr.) na wszelki wypadek, w każdym razie; s. parasol od słońca i od deszczu; 2) etui z pudrem i pomadką do warg.

entozoa, s. pl. (entozo'a) wewnętrzne pasorzyty, ob. *endoparasite*.

entozoic, adj. ('-ik) 1) pasorzytujący wewnątrz gospodarza; także entozoal (-zo'el), entozoan (-zo'en); 2) bot. pasorzytujący w roślinie, jak endofity *entophytes*.

entozoology, s. (-zo-o'łodź) zool. nauka o pasorzytach wewnętrznych.

entracte, s. (a~tr-akt', fr.) teatr. antrakt, przerwa między aktami sztuki teatralnej.

entrails, s. pl. (en'trals) anat. wnętrzości, w szcz. jelita; przen. wnętrze, np. e. of the earth wnętrze ziemi.

entrain, vi. (-trejn') wsiąść do wagonu; vt. 1) zawagonować, umieścić w pociągu kolejowym; 2) inż. zbierać lub zabierać za pomocą prądu płynącej cieczy.

entrance, s. (en'trens) 1) wejście, wkroczenie, rozpoczęcie, wstąpienie, wprowadzenie; 2) wstęp, prawo wstępu; 3) droga wstępu, drzwi, wrota, furta; 4) kość. E. w liturgii KW. uroczysta procesja przez kościół aż do bramy; Great E. z Eucharystią, Little E. z Ewangelią; por. introit; 5) mar. e. of a vessel ostrość dziobu, przód okrętu poniżej powierzchni wody, przec. run; e. channel kanał wejściowy; e. lock szluz wejściowy; e. of harbor wejście do portu; e. width szerokość wejścia.

entrance, vt. (entrans') spiryt. wprowadzić w trans; w szerszym znaczeniu zdumieć, wywołać wielkie wrażenie, porwać.

entrant, s. (en'trent) wstępujący, kandydat na członka klubu; zgłaszający się do udziału w wyścigach lub innych zawodach.

entrap, vt. (entrep') usidlać, chwycić w sidła.

entreat, vt. (entri't) prosić usilnie, przedstawiać poważnie argumenty.

entreaty, s. (-i) prośba, naleganie.

entree, **entrée**, s. (a~tre') 1) wstęp, wolny wstęp, prawo wstępu; 2) kuch. entrée, smakołyk przed pieczywem, przekąska na apetyt; w restauracjach hotelowych przysmak między daniami np. kluski z serem, macaroni and cheese, itp.; 3) muz. a) wstęp do baletu (po uwerturze); b) wstęp w tempie marsza przed pochodem w operze; c) wstęp do arii, melodii, itp.

entrench, **intrench**, vi. zająć obcy grunt i okopać się obronnym szansem; vt. otoczyć okopami.

entrenchment, s. (-ment) 1) zajęcie i okopanie obcego gruntu; 2) woj. obronne okopy, transe; 3) wkroczenie, zabór.

entre nous (a~trnu') między nami, fr.) w zaufaniu, poufnie.

entrepreneur, s. (a~trepreneur', fr.) przedsiębiorca (m); **entrepreneuse** (nó'z) przedsiębiorczyni (f).

entresol, s. (a~troso'l; fr.) mezzanin; kondygnacja między parterem (ground floor) a pierwszym piętrem (second floor) o pokojach niższych niż pokoje kondygnacji dolnej i górnej.

entrez, tryb rozkazujący (a~tre') wejść! proszę wejść!

entrochite, s. (en'trokit) paleont. ENCRINUS LILIFORMIS, kopalne trzonki łodygowe liliowca spotykane masowo w pewnych poziomach triasu.

entropion, s. (entro'pian) med. pocwinieć się powiek wewnątrz (ku gałce ocznej), ENTROPIUM.

entropy, s. (en'tropi) fiz. entropia, czynnik pojemnościowy energii cieplnej, ob. thermodynamics; przen. stan beczynności.

entrust, **intrust**, vt. (entröst', in-) zaufać, powierzyć w zaufaniu, złożyć do rąk osoby zaufanej lub w instytucji godnej zaufania; e. money to a bank lub e. the bank with the money powierzyć pieniądze bankowi.

entry, s. (en'tri) 1) wstęp, wejście, wkroczenie; 2) droga wejścia, brama, westybul, hala; 3) gór. główny korytarz przewoźowy i wentylacyjny; 4) kup. wpis do ksiąg handlowych; 5) mar. urzędowy spis przedłożony komorze celnej przez kapitana okrętu w celu otrzymania zezwolenia na lądowanie transportu; 6) muz. a) wkładka muzyczna, np. jeden akt z opery; b) ob. entrance; **entrée**; 7) myśl. ples myśliwski w wieku stosownym do rozpoczęcia tresowania do polowania; 8) pr. wpis a) objęcie nieruchomości w posiadanie; b) wpis prawny wniesiony w wymaganej formie; c) wejście do obcego mieszkania po włamaniu się (konieczne do popełnienia zbrodni włamania, burglary); 9) sport. osoba, zwierzę lub przedmiot zgłoszony do zawodów sportowych lub na wystawę; 10) teatr. wejście na scenę.

entryman, s. (-men) St. Zj. osoba zajmująca ziemię państwową w celu uzyskania prawa osiedlenia, praw górniczych itp.

entum, s. (en'tum) rel. bab. kapłanka najwyższego stopnia; męski kapłan tej rangi zwany en.

entwine, **entwist**, vi. skręcać się; vt. splatać, wplatać.

enucleate, vt. (iniu'kli-ajt) 1) wyłuskać np. ziarno; 2) wyłuszczyć, wyjaśnić, wytłumaczyć; 3) biol. pozbyć jądra, wyodrębnić; 4) chir. wyjąć bez cięcia, wyłuszczyć np. torbiel, gałkę oczną itd.

enumerable, adj. (iniu'merebi) dający się przeliczyć.

enumerate, vt. (-ajt) wyliczyć; przeliczyć.

enumeration, s. (-ej'szn) wyliczenie, przeliczenie; spis ludności, cenzus; ret. wyliczenie, wymienienie po kolei w końcowym ustępie mowy.

enumerator, s. (-tör) osoba zatrudniona w spisie ludności.

enunciate, vt. (inon'sziejt) 1) ogłosić, ogłosić, oświadczyć; 2) wygłosić, wymówić dokładnie i wyraźnie.

enunciation, s. (-szn) 1) oznajmienie; 2) wymowa; 3) treść oświadczenia.

enuresis, s. (eniuri'zys) med. moczzenie mimowolne, ENURESIS (na kont. eur.: enure'zis).

envelop, vt. (enwe'lop) zawinać, owinać.

envelope, s. (en') 1) koperta, owijka, opakowanie; 2) koszulka aktu w archiwum; 3) astr. gęsta powłoka pary dookoła jądra komety od strony zwróconej ku słońcu; 4) biol. okrywka, pokrywa, osłona, błona, skorupa; 5) bot. pokrywa, osłona; 6) fort. parapet, ścianka, zasłona słabego punktu fortyfikacji; 7) hist. star. (asyryjska i babilońska) gli-

niane pudło zawierające gliniany tablet, na którym spisany był kontrakt; na wierzchu pudła był albo odpis albo wyciąg kontraktu znajdującego się wewnątrz; por. wyżej: 2) koszulka; 8) lot. a) zewnętrzna osłona aerostatu; b) w balonie i w sterowcu zbiornik z gazem; 9) szt. p. koloryt, atmosfera, nastrój.

envelopement, s. (-ment) 1) pokrycie, owinięcie, otulenie; 2) woj. równoczesny atak na front i boki armii, atak frontowy zwany **holding attack** lub **secondary a.**, na flanki **enveloping a.**

envenom, vt. (-we'nom) zaprawić trucizną, jadem, przen. złością, nienawiścią, złośliwością.

en ventre de sa mère (a~wa~tr de sa-mèr'; dosłownie w łonie matki) pr. fr. dziecko nienarodzone, pr. rz. NASCITURUS, jako podmiot praw majątkowych.

envergue, s. (a~wergu'r; fr.) antropol. odległość końców palców przy ramionach wyprężonych w bok poziomo.

enviable, adj. (en'wiabl, fr.) zazdrości godny, godny zazdrośczenia.

envious, adj. (-wi-ez) zazdrośny o (acc.), na (acc.).

environment, s. (enwajr'nment) otoczenie, środowisko.

environs, s. pl. ('s) okolica, sąsiedztwo (miasta).

envision, vi. (enwi'zydz) 1) ukazać się; 2) stanąć oko w oko z (abl.), wobec (gen.); vt. rozpatrywać okiem ducha.

envision, vt. (-zn) widzieć w wyobraźni.

envoy, s. (en'woj) 1) poseł, posłaniec, wysłannik, w szcz. przedstawiciel swego rządu u rządu obcego, zazwyczaj z tytułem **envoy extraordinary** and **minister plenipotentiary** z rangą niższą niż ambasador a wyższą, niż minister-rezydent lub agent dyplomatyczny; ob. **legate**, 2) dopisek do listu z poufnym wytymaczeniem; wiersz lub motto jako komentarz do załączonej książki.

envoy, vi. być posłem rządu.

envy, s. (en'wi) 1) zazdrość, niechęć, niezadowolenie; 2) życzliwe upodobanie rzeczy cudzej.

envy, vt. zazdrościć komu czego.

enwrap, vt. (en(u)rap') owinać, zawinać, umyślowo pochłonać.

Enyalios, s. (ini-e'lies) mit. gr. u Homera bóg wojny = Ares.

Enyo, s. f. (inaj'o) mit. gr. Enyo, bogini wojny, matka Aresa.

enzyme, s. (en'zym) 1) blochem. enzym, zaczyn, ferment; 2) kość. drożdże, przec. azyme.

eo-, przedr. (i'o-) z brzaskiem dnia, wcześniej -, odr. **meso-** - **neo-**.

eoan, adj. (io'en) poranny, świtny.

Eoanthropus, s. (i'o-an'tropos) antropol. pierwotny człowiek z eocenu, ob. **Pitldown man**.

Eocene, adj. (i'osin) geol. eoceniński, należący do eocenu; s. eocen, najstarsze piętro systemu trzeciorzędowego.

Eogaea, s. (i'odźi-a) zoogeogr. Eo-

gaja, część ziemi obejmująca Afrykę, Amer. Płd., Australię i Zelandię; ob. *Cænagæa*.

Eohippus, s. (i'ohi'pos) paleont. koń średnio-eoceński zach. St. Zj., ob. *Equidae*, *Hyracotherium*, *Protorohippus*.

eolation, s. (i'olej'szn) *Æolus* bóg wiatrów geog. fiz. eolacja, wpływ wiatrów na powierzchnię ziemi.

eolith, s. (i'oli'g) eolit, najpierwotniejsze narzędzie kamienne.

Eomecon, s. (i'omi'kan) bot. rodzaj chińskiego maku.

eon, s. (i'on) æon, geol. eon, okres czasu geologicznego.

eonism, s. (i'anizm) od agenta dyplomatycznego Chevalier d'Eon, szwalie' dea, który przez wiele lat udawał kobietę psychol. eonizm, tendencja ku przyjmowaniu ruchów, zachowania się, odzieży itp. drugie pici.

epiphyte, s. (i'ofajt) paleont. drobne odciski w dolnym sylurze uważane za ślad roślin, ob. *cozoon*.

Eos, s. (i'os) mit. gr. Eos, bogini świtu, Jutrzenka, ł. *Aurora*.

eosate, s. (i'ozejt) chem. sól eozyńska.

eosin, adj. (i'ozyn) różano-czerwony.

eosin(e), s. chem. eozyńska, barwnik $C_{20}H_2Br_2O_6$ (czterobromofluoresceina).

eosinophil(e), adj. (i'ofil) biol. barwiący się łatwo eozyńską; s. anat. eozyńofil, leukocyt barwiący się eozyńską (około 2% wszystkich leukocytów we krwi).

eosinophilia, s. (-ia) med. leukocytoza znamienna znacznym wzrostem ilości białych krwinek (leukocytów) barwiących się eozyńską.

eosphorite, s. (i'as'forajt) min. eosforyt, fosforan uwodniony w klasie saletrowców $OH \cdot AlMnPO_4$, plus H_2O .

Eostre, s. (e'jastre) starosaska Wielkanoc, pogańskie święto powrotu wiosny, por. starogerm. *Ostara*, niem. *Ostern*, *Easter*.

cozoon, s. (i'oz'a'on) paleont. kopalne ślady mieszaniny serpentynu kalcytowego z substancją uważaną za szczątki zwierzęcia *EOZOON CANADENSIS* spokrewnionej z koralonóżkami *RHIZOPODA* rzędu otwornic *FORAMINIFERA*.

epact, s. (i'pekt) chronol. epakta, 1) wiek księżycy z Nowym Rokiem czyli ilości dni od ostatniego nowiu do Nowego Roku; 2) nadwyżka miesiąca kalendarzowego ponad miesiąc księżycowy; 3) różnica długości roku księżycowego a słonecznego (około 11 dni); epakta odgrywa ważny wkład w obrachunki kalendarzowym, ob. *Easter*.

epagoge, s. (e'pago'dzi) fil. dowód wywiedziony przez indukcję.

epagomenæ, s. pl. (epaga'mini) chronol. dodatkowe dni (5-6) uzupełniające rok staroegipski.

epalpate, adj. (i'palpejt) zool. nie mający macek, ob. *palpus*.

epanadiplosis, s. (e'pe'nadiplo'zys) ret. użycie tego samego wyrażenia na początku i na końcu zdania.

epanthous, adj. (epen'ges) bot. ży-

jący na kwiatach, o pewnych grzybach.

Epaphus, s. (e'pafes) mit. kl. Epafus, syn Zeusa i Io, król Egiptu, przodek wielkiej dynastii.

epapillate, adj. (epe'pilejt) zool. nie mający brodawki nerwowej.

eparch, s. (e'park) 1) hist. kl. eparch, gubernator prowincji starogr.; 2) KW. metropolita lub biskup eparchii; 3) w nowoczesnej Grecji prefekt eparchii.

eparchy, **eparchate**, s. (e'parki, -ejt) eparchia, okręg administracyjny w Grecji i w KW.

epaulet, **epaulette**, s. (e'polet) woj. i mar. epoleta, odznaka rangi na ramionach, zazwyczaj złota plecionka z kutasikami.

epedaphic, adj. (epide'fik) zależny od klimatu.

épée, s. (epe') fr. rapier spiczasty pojedynkowy.

epelric, adj. (ipaj'rik) geol. pokrywający kontynent lub część kontynentu a mający połączenie z morzem, jak np. w Eur. Bałtyk, w Am. Zatoka Hudsona.

epiogeny, s. (epajra'dżini), -pir, geol. deformacja powierzchni ziemi przez powstanie kontynentów, basenów, płaskowzgórzy.

epembryonic, adj. (ep'embria'nyk) biol. poembrionowy, dotyczący okresów następujących po okresie zarodkowym.

ependyma, s. (epen'dima) anat. cienka błona wyściełająca wnętrze komór mózgowych i kanału rdzenia.

Epeus, s. (epi'es) mit. kl. Epejos, twórca konia trojańskiego, ob. *wooden horse*.

ephah, **epha**, s. (i'fa) hist. miara pojemności starohebrajska nieco większa od buszla.

epharmony, s. (ep'-har'moni) e-kolog. doskonałe dostosowanie się jednostki lub gatunku do swego otoczenia.

ephebeum, s. (efibi'om) hist. kl. efebejon, budynek do ćwiczeń gimnastycznych.

ephebus, **ephebos**, s. (efi'bos) hist. kl. w Grecji młodzieniec świeżo wpisany na listę obywateli; od wieku lat 18-20 pobierał naukę gimnastyki i służby wojskowej; w Rzymie w późniejszym czasie służba efebosa trwała tylko jeden rok i plan nauki obejmował także literaturę i filozofię.

Ephedra, s. (efi'dra) bot. prześl, liczny rodzaj bezlistnych krzewów z rodziny gnetowych *GNETACEÆ* czyli *GNETINÆ*, zwany także *joint fire*; e. osobnik tego rodzaju.

ephedrin(e), s. (efe'drin, -fi') apt. efedryna, alkaloid $C_{10}H_{15}NO$, zawarty w prześl, ob. *Ephedra*; środek na astmę, *asthma*, i na astmę sienną, *hay fever*.

ephelis, s. (efi'lis) med. pieg, piega *LENTIGO* zwykle w pl. piegi *ephelides* (efi'lidis) *LENTIGINES*.

Ephemera, s. (efe'mera) zool. jętka, rodzaj owadów rzędu prasiatnic *PSEUDONEUROPTERA* w odwołu zakończonym trzema długimi szcze-

pinkami; gąsienica żyje w wodzie kilka lat (1-3) a owad dorosły zaledwie kilka godzin i zaraz po złożeniu jaj ginie.

ephemeral, adj. (efe'mereł) jedno-dniowy, krótkotrwały, szybko przemijający; s. jednodniówka, coś krótkotrwałego, np. gazeta wydana z okazji festynu, uroczystości, zjazdu itp., sława chwilowego powodzenia i osoba nią obdarzona; roślina krótkotrwała; także *ephemeran*, *ephemerid*, *ephemeron*, rodzaj znamieny dla rzędu *EPHEMERIDA*.

ephemeris, s. (-is) 1) przest. dzienniczek zapisków, pamiętnik; 2) jednodniówka, pamiętnik, jednorazowe wydanie drukowanej pamiatki; 3) astr. almanach astronomiczny, np. sławny *American E. and Nautical Almanac*; 4) kośc. dziennik przepisanej służby kapłańskiej; 5) r. = *ephemerid*.

epheromorph, s. (-omorfo) nauki przyrodn. ustrój pośredni między rośliną a zwierzęciem.

Ephesian, s. (efi'zien) z Efezu; hist. kośc. *E. Council*, synod (431), odbyty w Efezie, który potępił nauki Nestora.

Ephesian, s. (efi'zien) 1) mieszkaniec Efezu, starożytnego miasta greckiego w Azji Mniejszej (dziś Aja Soluk); 2) bib. list do Efezów; 3) Szeksp. wesoly towarzyszy do wybitki i do wypitki; ob. *Diana of Ephesus*.

ephetæ, s. pl. (efi'ti) hist. kl. efetowie, trybunał ustanowiony (pono przez Drakona) dla sądzenia spraw o morderstwo, liczba efetów wynosiła 51; *efete* (efi't) sing.

Ephialtes, s. (efiel'tis) 1) mit. kl. ob. *Alcædæ*; 2) Ephialtes, zdrajca, wskazał Persom (480 przed Chr.) drogę okrażenia Termopilów broniących przez Greków pod wodzą Leonidasa; 3) demokrata ateński, pozbawił władzy (470 przed Chr.) aeropag; zamordowany 459; 4) e. zmora; E. zły duch, który nęka człowieka zmorą.

ephidrosis, s. (efidro'zys) med. potnica.

ephippium, s. (efi'piom) pl. -pia (-a) 1) anat. dół przysadkowy kości klinowej, *pituitary fossa*; 2) zool. u niektórych pleszek (ob. *Cladocera*), np. u rozwielitki *DAPHNIA*, siodełkowate zgrubienie okrywki worka wyłogowego.

ephod, s. (e'fod, i'-) bogato zdobione haftami odzienie uroczyste kapłana starożytnego; bib. Mojż. II 28 i 39.

ephor, s. (e'for) hist. kl. efor, wysoki urzędnik w staroż. Sparcie; 2) w nowoc. Grecji nadzorca bud. publicznych.

Ephraim, s. (ifrej'im) 1) bib. męskie imię własne Efraim; 2) myśl, żart. nazwa niedźwiedzia.

epi, s. (ej'pi) bud. szczyt stromej wieżyczki.

epi-, przedr. (e'pi) 1) na-, nad-, wyżej-; 2) chem. ob. *naphthalene*.

Epibaterium, s. (epibat'riom) bot. = *Cocculus*.

epibatholitic, adj. (-be'zoly'tik) pet. położony blisko peryferii batolitów; o warstwach kruszców.

epibenthos, s. (ben'zas) biol. fauna i flora dna morskiego powyżej 100 sążni morskich, ob. **benthos**, **merobenthos**.

epiblast, s. (e'piblest) biol. 1) zewnętrzna warstwa ektodermu; 2) bot. mały języczek naprzeciw liścień **scutellum** (tarczki), przez niektórych uważany za drugi liścień.

epiblema, s. (-bli'ma) 1) hist. kl. narzutka, szal; 2) bot. wierzchnia warstwa tkanek zastępująca naskórek kory korzenia i łodyg roślin wodnych.

epibole, s. (epi'boli) 1) ret. szereg zdań rozpoczynających się niezmiennie od tych samych słów, 2) = **epiboly**.

epiboly, s. embr. urost jednej części dookoła drugiej, ob. **gastrula**.

epiboulangerite s. (epibulan'ze-rajt) min. epibulanżeryt, Pb₃Sb₃S₄ ob. **boulangerite**.

epihymnium, s. (efim'njom) kość. 1) refren hymnu; 2) KW. powtórzona antyfona.

ephyria, s. (efi'ria) zool. niedojrzała meduza, wolno pływająca larwa typu jamochłonów **CeLENTERATA** z gromady **SCYPHOZOA** podgromady parzydełkowców **CNIDARIA**.

epic, adj. (i'pik) epiczny, na miarę eposu bohatera albo rycerskiego.

epic, s. epos, poemat zawierający opowiadania o bohaterach zdarzeniach, nie połączonych w ściśle całość jak **epopeja**, **epopee**; przen. dzieło sztuki o podobnym zakresie, np. **an epic in marble**.

epical, adj. (-i) epiczny, podobny do poezji epicznej, odr. lirycznej.

epicalyx, s. (-ka'liks) bot. okrywa, ob. **calyx**.

epicanthic fold, (epiken'gik fold) anat. zmarszczka nakątna, zwana także **eye fold**, **Mongolian fold**.

epicanthus, s. (-es) anat. nakątnik, przedłużenie fałdu skóry górnej powieki nad wewnętrznym kątem lub oboma kątami oka, częste u rasy mongolskiej.

epicardia, s. (-kar'dia) anat. krótka część przełyku między przeponą a żołądkiem.

epicardial, adj. (-el) anat. dotyczący **epicardium** lub **epicardium**.

epicardium, s. (-om) anat. nasierdzie, błona otaczająca serce.

Epicarides, -dea, s. pl. (epike'ridiz, epikeri'di -a); epi gr. na; ka'ris, ka'ridos, gr. krewetka) zool. drobniutki skorupiaki pasorzytujące na krewetkach.

epicarp, s. (e'pikarp) bot. skorupka, łupina.

epicedium, s. (-si'djom) pieśń żałobna.

epicene, adj. (e'pisin) 1) wspólny obu płciom; gram. mający jedno określenie na obie płci, np. nosorożec **rhinoceros**; w gr. bus — byk, wół, krowa; 2) mający znamiona właściwe obu płciom; 3) bezpłciowy.

epicentrum, s. (-sen'trom) środek trzęsienia.

epichondrosis, s. (-kandro'zys) zo-

ol. chrząstkowy narost na okostnej, np. rogi.

epichorial, -ric, adj. (-ko'riel, -rik) miejscowy, zaściankowy, parafianiski.

epichorion, s. (-ko'rian) anat. ta część macicznej błony śluzowej, w której spoczywa zapłodnione jajo.

Epichristian, adj. dotyczący czasów tuż po Chrystusie.

épicier, s. (e'pisej'; fr. korzennik, épice fr. korzenie, spice) kupiec korzenny, grocer.

epicleidum, s. (-klaj'djom) zool. zgrubienie łopatkowego końca obojczyka niektórych ptaków spowodowane przez oddzielne kostnienie.

epiclesis, ob. **epiklesis**.

epiciele, s. (e'pisil) 1) anat. = **epicelia**; 2) zool. jama otaczająca wnętrze osłony utworzona przez wgłębienie ściany ciała.

epicelia, s. (-si'lia) anat. jama mieszcząca tyłomózdze czyli mózdzek.

epicolic, adj. (-ko'lik) anat. położony nad okrężnicą lub w jej sąsiedztwie.

epicondyle, s. (-kan'dyl) anat. nadkłykiec; dawniej skrajny kłykiec, (**EPICONDYLUS LAT.**) kości ramiennej, dziś także przysrodkowy (**E. MED.**).

epicontinental, adj. ob. **epeiric**.

epicoracohumeral, adj. (e'pika'ra-kahiu'mer) zool. dotyczący połączenia kości nadkruczej i ramiennej.

epicoracoid, adj. (-ka'ra'kojd) zool. nadkruczy, dotyczący substancji najczęściej chrzęstnej mostkowego końca kości kręgowej w obręczy barkowej niektórych kręgowców (gadów, płazów i ssących stekowców).

epicranial, adj. (-krej'njel) anat. naczasny, dotyczący naczasnej; mięsień naczasny czyli czołopotylicowy **MUSCULUS EPICRANIUS ALBINI**, także **M. FRONTOOCCIPITALIS** lub **OCCIPITOFONTALIS**.

epicranium, s. (-lom) anat. naczasna, mięsień potylicoczołowy czyli nagłówny (ob. **epicranial**) i czepiec czaszkowy czyli ścięgnisty (**GALEA APONEUROTICA**).

epicrisis, s. (-kri'zys) 1) liter. krytyka, omowa; 2) med. wtórna kryza, drugi przełom w chorobie.

Epictetian, adj. (epikt'i'szn) hist. fil. epiktetowski, dotyczący nauki rzym. filozofa Epikteta (ok. 60 — ok. 120), ze najwyższym dobrem jest niezawisłość od rzeczy zewnętrznych a poleganie na własnej sile charakteru.

epicure, s. = **Epicurean**.

Epicurean, s. (-kiuri'en) 1) zwolennik filozofii Epikura (gr. 341 — 271) ob. **Epicureanism**; 2) epikurejczyk, człowiek oddany wygodzie i przyjemnościom życia, w szcz. smakosz i miłośnik zbytku.

Epicureanism, s. (-ie'nyzm) epikureizm, filozofia życia polegająca na rozkoszy zmysłowej gdyż ciało jest wolne od cierpień, a dusza wolna od niepokojów; żyć należy tedy przeźornie, honorowo i sprawiedliwie; w kosmologii Epikur był atomistą ze szkoły Demokryta.

epicycle, s. (e'pisaik'i) epicykl, 1) koło tworzące epicykloide lub hipocykloide; 2) hist. astr. pomocnicze koło używane w astronomii Ptolomeusza do tłumaczenia rozmaitych zagadnień niejasnych przed systemem Kopernika.

epicycloid, s. (-sajk'loid) geom. epicykloid, krzywa zakreślona koła krążącego na obwodzie innego koła; ważna w konstrukcji kół zębatych.

epicyemate, adj. (-saj'i-mejt; ky-e'ma gr. zarodek) embr. mający zarodek leżący na worku żółtkowym (u płazów i ryb) a nie w błonach pochodzenia blastodermicznego; przeci. **entocyemate**.

epicyesis, s. (-saj-i'zys) embr. położenie opisane pod **epicyemate**.

epicystotomy, s. (e'pista'tomi) chir. cięcie pęcherza powyżej podbrzusza.

epidemic, adj. (-de'mik) 1) med. epidemiczny, powszechny, nagminny, dotyczący wielkiej ilości osób w okolicy, np. zakaźna choroba; 2) rozszerzający się szybko, obejmujący liczne sfery, np. strach.

epidemic, s. epidemia, choroba epidemiczna.

epidemicity, s. (-siti) med. charakter epidemiczny.

epidemiography, s. (-a'grafi) med. opis epidemii, traktat lub sprawozdanie o epidemii.

epidemiology, s. (-a'łodzi) med. nauka o epidemiach.

epidendric, adj. (-den'dryk) nadrzewny, żyjący na drzewach.

Epidendrum, -dron, s. (-drom, -dran) bot. liczny rodzaj rozmaitych storczykowatych epifitów Am. pld. i Florydy.

epiderm, s. (e'pidorm) anat. naskórek, **EPIDERMIS**; ob. **epidermis**.

epiderma, s. (e'pidorma) med. narośl na naskórku np. brodawka.

epidermal, **epidermatic**, **epidermic**, adj. naskórkowy.

epidermis, s. 1) anat. i zool. a) naskórek, zewnętrzna warstwa skóry ciała pochodząca z epiblastu zarodka; u kręgowców składa się z kilku pokładów komórek nieczułych i beznaczyniowych pokrywających i chroniących skórę właściwą, ob. **corium** 2); paznogie, włosy, pióra, kopyta kręgowców są utworzone z naskórka; tak samo chitynowe i podobne skorupy mięczaków, ob. **chitin**; 2) bot. cienka zewnętrzna powłoka roślin nasiennych i paprotników.

epidermization, s. (-zej'szn) med. porośnięcie naskórkiem błony śluzowej sposobem naturalnym na wypadek zdarzenia naskórka, albo chir. sposobem sztucznym na wypadek szczypania skóry.

epidermolysis, s. (-li'zys) med. oddzielanie się naskórka; **E. BULLOSA** pęcherzowe o. s. n.

epidermomycosis, s. (-miko'zys) med. grzybica naskórna.

Epidermophyton, s. (-fi'ton) bot. rodzaj grzybków z rodziny **MONILIACEAE**, tworzących lizaje na naskórku; e. grzybek tego rodzaju, pl. -**phyta**.

epidermophytosis, s. (-o'zys) med. chorobowy stan skóry wywołany przez te grzyby; ob. ringworm, pokrewny *Trichophyton*.

epidesmine, s. (-dez'min) min. epidesmin, sylikoid grupy dzeolitów szeregu filipsytu $\text{Ca}_2\text{Al}_2\text{Si}_2\text{O}_{10}$ plus $20\text{H}_2\text{O}$, c.w. 2.2, t. 3—4.

epididymis, s. (epidy'dimys) pl. -mides (-my'dis) anat. najądrze, dodatek jądrowy.

epididymite, s. min. = eudidymite.

epididymitis, s. (-aj'tys) med. zapalenie najądrza.

epidiorite, s. (-daj'orajt) petr. odmiana diorytu powstała z przeobrażenia augitowych skał magmowych; zazwyczaj łupliwa.

epidote, s. (epidot) min. epidot, sylikoid grupy epidotu, $\text{HCa}_2(\text{Al}_2\text{Fe})_2\text{Si}_2\text{O}_{10}$; t. 6.5, c.w. 3.32—3.49 i piękne kryształy czasem używane jako klejnoty; znajduje się we wszystkich skałach krzemianowych aż do najdawniejszych utworów osadowych.

epidotic, adj. (-do'tik) min. epidotowy.

epidotization, s. (-tizej'szn) petr. tworzenie się epidotu przez przeobrażenie.

epidural, adj. (-diu'rel) med. na twardej oponie mózgu (*dura mater*).

epifocal, adj. (-fo'k) sejsm. nad ośrodkiem (trzęsienia ziemi).

epifolliculitis, s. (-fali'kula'j'tys) med. zapalenie mieszków włosowych.

Epigaea, s. (-dzia) bot. rodzaj roślin z rodziny wrzosiowatych, *heath* family *ERICACEAE*; *ERICA REPENS*, Linn., ob. *arbutus* 3).

epigamic, adj. (-ge'mik) zool. dążący do wabienia samicy, np. e. plumage.

epigaster, s. (-ges'ter) embr. tylna część jelita, z której rozwija się okrężnica; przest. = epigastrium.

epigastral, adj. (-eł) embr. dotyczący wyrazu epigaster.

epigastral, **epigastric**, adj. (-eł, -ik) anat. dotyczący wyrazu epigastrium; nadbrzuchowy, nadbrzuszy, reglo epigastrica okolica nadbrzusza, ob. abdomen; **epigastric fold** nadbrzuszy dół pokrywający głęboką arterię nadbrzuszną.

epigastrium, s. (-gest'riom) 1) anat. okolica nadbrzusza, nadbrzusze, nadpępcze; ob. abdomen; 2) zool. a) wewnętrzna strona tułowia owada; b) podstawowa część odwłoka pajaka, zazwyczaj grubiej chitynowa i oddzielona od odwłoka fałdą nadbrzuszną.

epigastrocele, s. (-tro'sił) med. przepuklina w okolicy nadbrzuszej.

epigeal, **epigeic**, adj. (epidzi'eł, -ik) 1) bot. = epigeous; 2) zool. żyjący blisko powierzchni ziemi.

epigene, adj. (epidzin') 1) geol. naziemny, tworzący się na powierzchni ziemi; 2) krysz. obcy, o kryształach tworzących się w środowisku nieswolnym.

epigenesis, s. (-dže'nezys) 1) biol. epigeniza, teoria Fryderyka Kasprowicza (1733—1794) ogłoszona w r. 1759 w *THEORIA GENERATIONIS*, że komórka rozrodcza (embrio) roz-

wija się stopniowo przez kolejne występowanie i różnicowanie się nowych narządów, a nie zawiera przedistniejących gotowych narządów; przeciwnieństwem przyjętej teorii Wolffa jest teoria preformacji; ob. **preformation**; 2) geol. zmiana w mineralnym układzie skały wskutek wpływów zewnętrznych; 3) med. przybytek objawu choroby dodatkowego lub następczego.

epigenesis, s. (-ist) biol. zwolennik teorii epigenety Wolffa.

epigenous, adj. (-dzinös) bot. rosnący na wierzchu (np. liścia) przez. **hypogenous** (np. rosnący na spodniej stronie liścia jak grzyby na liściu).

epigeous, adj. (-dzi-ös) bot. a) rosnący nad powierzchnią ziemi; b) uniesiony nad ziemię po skielkowaniu, np. liściu.

epiglottal, adj. (-gla'tł) anat. nagłośniowy, dotyczący nagłośni, dokonany z pomocą nagłośni.

epiglottitis, s. (-tidaj'tis) med. zapalenie nagłośni.

epiglottis, s. (epigla'tis) 1) anat. i zool. nagłośnia; 2) u mszywołów ob. **epistome**; 3) u owadów **epipharynx**.

epiglott-hyoidean, adj. (-haj-o'i'di-en) anat. nagłośniowo-gnykowy; także **hyoepiglottic** gnykonagłośniowy, gnyko-nakrywkowy.

epignathous, adj. (ipi'gna'es) o zakrzywionym dziobie, mający górną żuchwę wystającą przed dolną i zagiętą nad nią.

epigonal, adj. (-o'ni) 1) anat. położony nad gruczołem piersiowym; 2) archeol. E. okres przedhistoryczny w kulturze Peruwii i Chile, ob. *Nascan*, *Tiahuanacan*.

epigonation, s. (-nej'szn) KW. ozdoba uroczystego stroju dygnitarza kościelnego w formie rombu z brokatu.

epigonium, s. (epigo'njom) bot. 1) ob. **calyptra** 1); 2) woreczek na młode zarodnie (sporangia) wątrobowców.

epigonous, adj. (ipi'gonös) epigonowy, potomny, należący do późniejszych czasów, do następców, ob. **epigonus** 3).

Epigonus, s. (ipigo'nes) 1) mit. gr. Epigon, jeden z synów siedmiu bohaterów spod Teb (ob. *Seven Against Thebes*), którzy w 30 lat po klęsce ojców zburzyli miasto; 2) hist. kl. dziecko Azjatki i żołnierza z armii Aleksandra Wielkiego; 3) e. potomek, członek następnego lub późniejszego pokolenia, który stara się o utrzymanie stylu minionej epoki w literaturze, sztuce itp., lecz nie zdoła dorównać pierwowzorom.

epigram, s. (epigram) pierwotnie krótki napis pamiątkowy; w późniejszych wiekach starożytności i do tychczas krótki wiersz zawierający dowcipnie wyrażoną mądrość w możliwie zwięzłej formie.

epigraph, s. (epigraf) napis pamiątkowy w kamieniu itp.

epigraphy, s. (epigrefi) 1) napisy pamiątkowe zbiorowo; 2) studium napisów pamiątkowych.

epiguanin(e), s. (epiguanin')

chem. epiguanina, związek organiczny azotowy zawarty w ludzkim moczu, $\text{C}_5\text{H}_7\text{N}_3\text{O}$; ob. *guanine*.

epigynous, adj. (ipi'dzinös) bot. przysrodo do powierzchni załączników; o nitkach pyłkowych, płatkach, działkach, tak umieszczonych.

epigynum, s. (ipi'dzinom) pl. -na (-na) zool. chitynowa płytka rozmaitego kształtu i rozmaitej budowy, pokrywająca otwór rozrodczy samicy pajaka.

Epihippus, s. (epihi'pes) paleont. koń eocenński, jeden z czterech etapów eocenskich: *Protorhippus*, *Orohippus*, E. i *Meshippus*.

epiklesis, s. (-kli'zys) kośc. inwokacja zawarta w wielu liturgiach prosząca Boga Ojca przez Ducha świętego, by chleb i wino stało się ciałem i krwią Chrystusa.

epilate, vt. (epilejt) wyrwać włosy, usuwać włosy za pomocą kleszczyków lub plastra smołowego.

epilation, s. (-szn) usuwanie włosów.

epilegomenon, s. (epiliga'minan), pl. -mena (-mina) komentarz, uwaga.

epilepsy, s. (epilepsi) med. padaczka, choroba św. Walentego.

epileptic, adj. (-tyk) med. epileptyczny.

epileptic, s. epileptyk, dotknięty padaczką.

epileptoid, adj. (-toid) podobny do padaczki.

epilimnion, s. (-lym'ni-an) wierzchnia warstwa wody w morzu lub w jeziorze.

Epilobium, s. (-lo'biom) bot. wierzbowka, liczny rodzaj szeroko rozpowszechnionych ziół z rodziny wiesiołkowatych *evening primrose* rodziny *ONAGRACEAE*; e. lub **epilobe** (epilob) osobnik tego rodzaju.

epilog, **epilogue**, s. (epilog) 1) zakończenie, dodatek; 2) końcowe przemówienie na zakończenie sztuki teatralnej; także osoba wygłaszająca je; 3) końcowy ustęp książki wyrażający jej cel i główną myśl.

epimachus, s. (ipi'makes), pl. -ci (-saj) her. bajeczne zwierzę, podobne do mitologicznego gryfa.

epimanikia, s. (-mani'kia) KW. bogato haftowane mankiety jako liturgiczne ubranie wdziwane na albe.

epimere, s. (ipimir) zool. w rozwoju strunowców grzbietowa okolica mezodermy leżąca po obu bokach kanału nerwowego.

Epimetheus, s. (-mi'zius) mit. kl. Epimeteusz, brat Prometeusza; nie słuchając ostrzeżeń Prometeusza, by nie przyjmował żadnych darów od Zeusa, przyjął Pandorę za żonę i tym samym ściągnął nieszczęście na ród ludzki.

epimorphic, adj. (-mor'fik) zool. zachowujący ten sam kształt przez szereg okresów rozwoju; o owadach nie przechodzących przez całkowitą metamorfozę.

epimorphosis, s. (-morfo'zys) biol. odbudowa części ustroju przez obfite pomnożenie komórek.

epimysium, s. (-myz'jom, mys gr. mięsień) anat. zewnętrzna tkanka łączna pokrywająca mięsień.

epimyth, s. (e'pimił) morał bajki lub opowieści.

epinephrin(e), s. (-nef'rin) ob. **adrenalin(e)**.

epinette, s. (e'pinet') bot. 1) biały świerk pin.-amer. w szcz. świerk pospolity *white spruce* PICEA ALBA, Link.; 2) modrzew larch LARIX, ob. larch, tamarack.

epinician, -kian, adj. (epiny'szn, '-kien; epl' gr. na, nie gr. zwycięstwo) zwycięski, ułożony na cześć zwycięzcy lub zwycięstwa.

epinicion, -kion, s. ('-szyn, '-kjan') hist. kl. 1) obchód zwycięstwa; 2) hymn lub oda na cześć zwycięzcy.

epinine, adj. (e'pinin) apt. bezbarwny związek krystaliczny $\text{OH}_2\text{C}_6\text{H}_5\text{CH}_2\text{CH}_2\text{NH}_2\text{CH}_3$ używany w zastrępieniu adrenaliny, ob. **epinephrin(e)**.

epiopticon, s. (-ap'tikon) zool. średnie z trzech zwojowych wniesień na nerwie wzrocznym owada.

epipaleolithic, adj. (e'pipejliot'lik) arch. popaleolityczny, dotyczący okresu między paleolitem a neolitycznym, ob. **paleolithic**, **neolithic**.

epipastic, adj. (-pas'tik) med. podatny do posypywania; s. posypka, PASMA.

epiperipheral, adj. (-peri'foreł) fizj. określający wrażenia doznawane na zewnętrznej powierzchni ciała.

epipetalous, adj. (-pe'teles) bot. mający pręciki umieszczone w koronie.

Epiphany, s. (epi'fani) 1) kość. święto Trzech Króli obchodzone 6-go stycznia w KRK na pamiątkę przybycia magów do żłóbka w Betlejem; 2) e. objawienie się Chrystusa trzem mędrcom ze wschodu, a zatem poganom.

Epiphegus, s. (epifi'ges; fi'gos gr. buk) = *beech drops* = LEPTAMNIUM; jedyny rodzaj E. VIRGINIANA, Bart.

epiphenomenal, adj. (-fino'mi-nel) fil. nadzjawiskowy.

epiphenomenalism, s. (-izm) filoz. teoria, że świadomość jest nadzjawiskiem; przec. **interactionism**; -izm, s. filoz. zwolennik tej teorii.

epiphenomenon, s. ('-minan) 1) fil. towarzyszące lub drugorzędne zjawisko występujące ubocznie i wydające się wynikiem tej oboczności; 2) filoz. świadomość uważana za towarzyszącą procesom mózgowym, wynikającym z nich lecz niezdolna wywierać wpływu na nie.

epiphloedal, -dic, adj. (-fil'dł, '-dyk) bot. wyrastający z powierzchni kory, jak niektóre porosty.

epiphora, s. (-fo'ra) med. łzawienie, EPIPHORA, DELACRIMATIO, DACRYORCEA; łzawienie z powodu zarośnięcia punktów łzowych DACRYOMA.

epiphragm, s. (e'pifrem) 1) bot. epifragma a) cieniutka błona zamknięta kubkowaty sporofor grzy-

bów rodzaju NIDULARIA; b) wieczko z cienkiej błony, zaczepionej o końce wieńca ząbków (peristomium), zamykające otwór torebki mchów z rodziny pionnikowatych POLYTRICHACEAE; 2) zool. błonkowate lub wapienne denko, jakim niektóre ślimaki (m.l. winniczek) zamykają ujście skorupy przed zapadnięciem w sen zimowy.

epiphylline, -leus, adj. (-fil'lajn, '-fillös) = **epigenous**.

Epiphyllum, s. (-fi'lom; ponie-waż kwiat wyrasta ze szczytu liścia) bot. nieliczny rodzaj kaktusów amer. o pięknych kwiecie rurkowatym.

epiphysary, **epiphyseal**, **epiphysial**, adj. (epifi'-zeri, 'zóri, '-zi-el) anat. i zool. nasadowy.

epiphyseal arch, embr. łuk nasadowy w zarodkowej komorze trzeciej znaczący miejsce rozwoju szyjki, pineal body, pineal gland.

e. cartilage, anat. i zool. nasadowa chrząstka łącząca się z trzonem kości.

e. line, anat. linia znacząca położenie chrząstki nasadowej.

epiphyseolysis, s. (-fizi-a'lizys) med. oddzielenie nasady od trzonu kości.

epiphysis, s. (epi'fizys) anat. i zool. nasada 1) część lub tworzenie się kości, która kostnieje osobno, a następnie zespala się z trzonem głównym kości; u wyższych kręgowców tworzą się w ten sposób długie kości kończyn, a u człowieka czasem nie zespala się z trzonem, DIA-PHYSIS, przed 20-ym rokiem życia; 2) szyszynka, ściślej EPIPHYSIS CEREBRI; 3) ruchomy wyrostek goleni niektórych motyli, LEPIDOPTERA.

epiphysitis, s. (-zaj'tis) med. zapalenie nasady.

epiphysal, adj. (epify'ti) = **epiphytic**.

epiphyte, s. (epi'fit) 1) bot. epifit, roślina napowietrzna, nie sięgająca korzeniami w ziemię, a rosnąca na innych roślinach (nie pasorzytuja na nich), na drutach, na budynkach itp. zaopatrując się w wilgoć z powietrza; należą tu w strefie umiarkow. niektóre mchy, wątrobowce, porosty i glony, w strefie tropikalnej liczne paprotniki, storczyki, kaktusy, ananasowate (ferns, orchids, cacti, bromeliaceae); 2) med. roślinny pasorzyt na ciele.

epiphytic, adj. (epify'tik) bot. epifitowy, nadrzeczny, napowietrzny, czerpiący wilgoć z powietrza i nie sięgający korzeniami w ziemię.

epiphytically, adv. napowietrznie, epifitowo.

epiphytotic, adj. (epifita'tik) bot. epidemiczny wśród roślin; odr. **enphytotic**, endemiczny wśród roślin; s. epidemiczna choroba roślinna.

epipial, adj. (e'pipaj'eł) anat. dotyczący opony mózgowej naczyńowej, na oponie naczyniowej PIA MATER.

epiplankton, s. (-plen'ktn) mar. plankton morski od powierzchni do stu sążni (fathoms) w głąb.

epiplasm, s. (-plezm) bot. u workowców zawartość protoplazmy worka (ascus) po rozwinięciu się spor.

epiplastral, adj. (-ples'treł) zool. dotyczący tarczy grzbietowej żółwia; s. tarcza grzbietowa żółwia (= **epiplastron**).

epiplastron, s. (-ples'tran) zool. tarcza grzbietowa żółwia; wielu przyrodników uważa ją za równorzędną z obojczykami innych kręgowców.

epiplocele, s. (ipi'plosil) chir. przepuklina obejmująca część sieci (OMENTUM) czyli EPIPLOE).

epiploic, adj. (epiplo'ik) anat. sieciowy, dotyczący sieci otrzewnej; e. **foramen** anat. otwór sieciowy, jedyny otwór między kaletką sieciową a workiem żołądkowym otrzewnej czyli torbą sieciową.

epiploitis, s. (plo-a'it'is) med. zapalenie sieci, OMENTITIS.

epiploon, s. (ipi'plo'an) pl. -ploa (-ploa) anat. sieć ob. omentum.

epiploexy, s. (ipi'plopek'si) chir. przytwierdzenie chirurgiczne sieci do wewnętrznej ściany brzucha.

epipodiale, s. (e'pipodi-el) pl. -dialia (diej'-lia) anat. kość kończyn, epipodiale są: kość promieniowa radius, kość łokciowa ulna, kość piszczelowa tibia i kość strzałkowa, fibula.

Epirot(e), s. (ipaj'rot) mieszkalec lub mieszkanka Epiru starożytnego lub nowoczesnego; Epirota (m), Epirotka (f).

episclera, s. (-skli'ra) anat. warstwa tkanki łącznej między spojówką a twardówką oka.

episcopacy, s. (epi'skopesi) kość. 1) biskupstwo; 2) ranga biskupa; 3) organizacja kościelna uznająca stopień biskupa.

episcopal, adj. (-kopł) 1) biskupi; 2) E. episkopalny, dotyczący Protestantckiego Kościoła Episkopalnego, Episkopalnego Kościoła w Szkocji oraz (rzadziej) każdego kościoła anglikańskiego; w użyciu o Protestant Episcopal Church nazwa Episcopāl zażywa pierwszeństwa przed Episcopalian.

Episcopal Church in Scotland, Episkopalny Kościół Szkocki, porozumiewający się z Kościołem Anglikańskim, Church of England, lecz niezależny wzajem; jego biskupowie są bezpośrednimi następcami biskupów poświęconych dla Szkocji w Anglii w r. 1661.

episcopalian, adj. (episko'pej'lien) biskupi, dotyczący rządu kościelnego przez biskupów; w szcz. E. episkopalny, dotyczący Kościoła Episkopalnego.

Episcopallianism, s. (-izm') hist. kość. doktryna i zwyczaj Kościoła Episkopalnego; e. biskupstwo.

episcopallianism, s. (epi'skopelizm) hist. kość. doktryna, że najwyższą władzą rządzącą w Kościele jest ogół biskupów; KRK przyjął w Watykanie 18 lipca 1870 papalizm, ob. papal infallibility.

episcopal ring, pierścień biskupi.

episcopate, s. 1) biskupstwo, epis-

kopat (urząd, godność); 2) episkopat, ogół biskupów (prowincja, kraju, świata); 3) czas urzędowania biskupa.

episcopicide, s. (-ka'pisajd) zabójstwo biskupa.

episcopize, vi. urzędować jako biskup; vt. 1) zamianować biskupem; 2) ochrzcić na episkopalianina.

episcopolatry, s. (-pa'latri) hist. kość. boska część dla biskupa.

episemantic, adj. (-sime'tik) zool. odróżniający, służący do rozeznania osobnika tego samego gatunku po specjalnych oznakach.

episio -, przedr. (e'pizaj'o-) w związku z okolicą Iona.

epistolomy, s. ('-tomi) położn. nacięcie pochwy podczas porodu.

episode, s. (e'pizod) epizod, 1) w dramacie kl. zajście sceniczne pomiędzy dwoma występami chóru; 2) wypadek opowiedziany lub wpleciony dla urozmaicenia lub lepszego zrozumienia; 3) szereg wypadków stanowiących razem ilustrację doniosłą w całym życiu, w związku z całością; 4) kino. część jednej całości wystawianej przez kilka wieczorów, po około 2000 stóp na wieczór; 5) muz. wstawka, dygresja, muzycznie odstępnie od głównego tematu.

episodic, adj. (-za'dik) epizodyczny, przejściowy.

episodically, adv. (-e'ti) epizodycznie, od czasu do czasu, bez stałego związku.

epispadia(s), s. (-spej'dias) med. lub terat. wierzchniactwo, niezupełne zamknięcie przedniej ściany cewki moczowej na wierzchu pręcia.

epispastic, adj. (-spe'stik) med. naciągający, tworzący bąble; s. środek naciągający, wezykatoria.

episplenitis, s. (-splinaj'tis) med. zapalenie powierzchni śledziony.

episporangium, s. (-sporen'dziom) bot. zawijka, INDUSIUM.

epistaxis, s. (-stek'sis) med. krwawienie z nosa, krwotok z nosa.

epistemic, adj. (-sti'-, ste'-mik) dotyczący nauki poznawania.

epistemology, s. (ipis'tima'łodzi) nauka badająca władzę i metody poznawania.

episternal, adj. (-ster'nei) anat. 1) położony na mostku lub nad mostkiem; 2) dotyczący międzyobojczyka, **episternum**; 3) = urohial, a).

episternalia, s. pl. (-störnej'lia) anat. i zool. dwa małe ośrodki kostnienia rozwijające się czasem między obojczykami a mostkiem i następnie spajające się z mostkiem.

episternum, s. (-stör'nom) anat. 1) międzyobojczyk, nadmostek.

epistle, s. (ipis'ti) 1) list; 2) E. list apostoła do braci chrześcijan zawarty w Nowym Testamencie; 3) E. lekcja wzięta z listu apostoła z Nowego Testamentu lub z innej części Pisma św. i stanowiąca część Mszy św. KKK.; 4) pr. rz. i kość. reskrypt odpowiadający na pismo urzędowe; E. side kość. pld. strona ołtarza, skąd duchowny czyta list z Pisma św.; ob. Gospel side.

epistler, **epistolarian**, **epistolary**, **epistoler**, **epistolist**, **epistolographer**, **-phist**, pisarz listów; **epistolography**, s. (-a'grefi) sztuka pisania listów, cenna w średnich wiekach.

epistome, s. (e'pistom) 1) paleont. środkowa przednia płytka na pan-cerzu niektórych trylobitów; 2) zool. a) u skorupiaków okolica między czułkami a ustami albo płytka pokrywająca ją; b) u owadów = clypeus; 3) miejsce między górną wargą labrum, a naczasną, **epicranium**, albo płytka je pokrywająca; c) miejsce tuż nad ustami niektórych muchówek, DIPTERA; d) wargowy narząd niektórych mszy-wiółów, BRYOZOA.

epistropheus, s. (-i'es) anat. drugi krąg szyjny czyli krąg obrotowy, znamieny tak zwanym zębem, DENS EPISTROPHEI, który zrosnięty jest z kręgiem szczytnym, atlasem.

epistrophy, s. (epi'strofi) bot. powrót zwyczajnie anormalnej formy do normalnej.

epistyle, s. (e'pistajl) bud. kl. architrav, belkowanie spoczywające tuż na głowicy kolumny.

Epistylis, s. (-staj'lis) zool. rodzaj orzęsionych pierwotniaków jednokomórkowych, PROTOZOA, z gromady wymoczków, INFUSORIA, spo-

krewniony z wirczykiem, VORTICELLA, ob.; urasta w kolonie podobne do drzewiny; na rycinie ogromnie powiększone.

epitaph, s. (e'pitaf) nagrobek, napis na nagrobku.

epitaphize, vt. (-ajz) umieścić napis na nagrobku.

epitasis, s. (epi'tazys) 1) część dramatu przyspieszająca napięcie i wiodąca do katastrofy; 2) med. okres natężenia choroby, paroksyzm; 3) muz. natężenie głosu lub tonu instrumentu.

epithalamium, -mion, s. (epi'ala'mion, '-mian) pieśń lub wiersz na cześć uroczystości ślubnej.

epithelial, adj. (epi'li'el) anat. nabłonkowy; e. body anat. przytarczyczny gruczoł; e. cancer = **epithelioma**; e. pearl, med. ciało o przeźroczystości perły tworzące się wewnątrz nabłoniaka, EPITHELIO-MA.

epithelioid, adj. ('-jojd) podobny do nabłonka.

epithelioma, s. (-o'ma) med. nabłoniak.

epithelize, vt. pokryć nabłonkiem.

epithet, s. (epi'zet) epitet, przymiotnik określający wybitną zaletę osoby lub rzeczy, np. Bolesław Chrobry, Ryszard Lwie-Serce; także **epitheton** (epi'ziton).

epitome, s. (epi'tomi) streszcze-

nie, skrót zawierający wszystkie ważne szczegóły.

epitrachelion, s. (-traki'ljon) K. W. duża wąska stola dla biskupów i duchownych.

epitrichium, s. (-trik'jom) embr. epitrychium, wierzchnia warstwa naskórka niektórych ssaków, pod którą rozwijają się włosy; ob. **eponychium**.

epityphlitis, s. (-tiflaj'tis) med. = **appendicitis**.

epityphlon, s. (-tyf'lan) anat. = **appendix**, 3).

epiural = **epural**.

epixylous, adj. (epizaj'les, epi'ksy-les) rosnący na drewnie.

epizoon, s. (epizo'an) pl. zoa, zewnętrzny pasorzyt.

epizoötic, adj. (-zo-o'tik) epide-miczny wśród zwierząt.

e. aptha, wet. zaraza racicowa i pyskowa.

e. lymphangitis (e. limfendzaj'tis) met. chroniczna choroba zakaźna koni, mułów itp. powodowana przez CRYPTOCOCCUS FAR-CIMINOSUS (=SACCHAROMYCES EQUI).

epizoötiology, s. (epizo-atia'łodzi) wet. nauka o zakaźnych chorobach zwierząt.

e. pluribus unum, (i plu'ribes ju-nem; na kont. eur. e plu'ribus u-num ł. z kilku jedno, złożony z wielu) 1) motto St. Zj.; 2) motto stanu Michigan (mi'szygen).

epoch, s. (e'pak, i'pak) 1) epoka, punkt czasu, od którego rozpoczyna się rachunek czasu; w tym znaczeniu przest.; 2) wydarzenie znamionujące okres czasu; 3) znamienna data otwierająca nowy okres; 4) okres czasu o pewnym znamienym charakterze, otwierający nową erę, np. zdobycie Konstantynopola przez Turków i rozsyłka uczonych greckich po Europie a następująca gorączka odkryć naukowych, geograficznych, astronomicznych itd. (Kolumb, Kopernik, Magelan, Vespucci itd.); epoka Odrodzenia itp.; 5) astr. epoka, czas, w jaki ciało niebieskie zajmuje oznaczone miejsce swej drogi; 6) geol. seria, podział geologicznego systemu np. Niagara e. of the Silurian period; e.-making, e.-marking, e.-forming to co epokę stanowi, co otwiera nową erę.

epochal, adj. (e'pakl) epokowy; -ly, adv. epokowo.

epode, s. (e'pod) 1) hist. kl. epoda, dwuwiersz złożony z wiersza dłuższego i krótszego; 2) końcowy ustep (pieśni itp.).

epollicate, adj. (ipa'likejt) 1) bez kciuka; 2) bez tylnego palca u nogi (o pewnych ptakach).

Epona, s. (epo'na) mit. kl. Epona, bogini koni, mułów, osłów, czczona głównie w Galii.

eponychium, s. (eponi'kiom) anat. zgrubiała warstwa epitrychium na paznogiach kurcząca się po narodzeniu do rozmiaru samej obwódki paznogi.

eponym, s. (e'ponim) 1) eponim, osoba (historyczna lub mityczna) od

której (rasa, naród, rodzina) wywo-
dzi swą nazwę; 2) osoba, tak ściśle
związana z czymś, że nadaje swe o-
kreślenie; 3) w asyriologii najwyż-
szy urzędnik asyryjski, ob. *limmu*,
którego nazwisko staje się nazwą ro-
ku jego urzędowania od 893 do 666,
podstawa chronologii Mezopotamii.

eponymic, -mous, adj. ('-mik, e-
pa'minós) nadający swe imię.

eponymy, s. (epa'nimi) 1) wzięcie
nazwy (szczepu itp.) od imienia
praszczurza; 2) hist. asyr. nazwa ro-
ku od naczelnego urzędnika.

epoöphoron, s. (ep'o-a'foran) anat.
szczątkowy narząd macicy, odpowia-
dający najdłuższemu (epididymis) mę-
skiemu.

epopee, s. (e'popi) epopeja, epos;
szereg opowiadań bohaterskich.

Epopeus, s. (ipo'pius) mit. kl. E-
popeusz, u którego Antiope znalazła
przysługę.

epopoeia, s. (epopi'ja) = **epopee**.

epopt, s. (e'popt) pl. **epoptae** ('-i)
mit. kl. epopt, członek najwyższego
stopnia eleuzyjskich tajemnic, przen.
osoba świadoma wszystkich tajem-
nic organizacji.

epornitic, adj. (ep'-orny'tik) wet.
zakaźny wśród drobiu, epidemiczny
wśród ptactwa.

epos, s. (e'pos) epos, poemat boha-
terski, szereg powieści bohaterskich.

epoxy-, przedr. (ep'aksi) chem.
wskazujący na obecność tlenu zwią-
zanego z dwoma różnymi atomami
łańcucha.

épris, adj. (epri') zakochany na
śmierć, f. **éprise** (epri'z).

epuinose, adj. (ipru'inoz) nie-
oszczędny.

epsilon, s. (ep'silon) 1) greckie
krótkie e, epsilon, 2) piąta najwięk-
sza z rzędu gwiazd konstelacji; **Ep-
silon** Lyrae (ep'silon la'i'ri, na kont.
eur. ep'silon li're) wielokrotna gwia-
zda, której głównym znakiem są
dwie gwiazdy podwójne tworzące
czworobok; ob. *Lyra*, astr.

Epsom, s. (ep'som) 1) słynny tor
wyścigowy w Anglii, gdzie odbywa
się corocznie wyścig Derby, ob. *Der-
by*; 2) skrót zamiast **Epsom salt**, ob.
epsomite.

Epsom salt, **E. salts** (e. sołt, e. sołc)
sól gorzka $MgSO_4 \cdot 7H_2O$, środek
przeczyszczający; pierwotnie wygo-
towany z gorzkiej solanki z Epsom
(pod Londynem w Ang.).

epsomite, s. (ep'somajt) min. ep-
somit, gipsowiec, siarczan wodny sa-
linowy, $MgSO_4 \cdot 7H_2O$; t. 2—2.5, c.
w. 1.678 w temp. 16°C.

epulation, s. (e'piulej'szn) uczto-
wanie.

epulis, s. (e'piulys) med. mięsak
dziąsła; narost grzybkowy na dzią-
słach, bolączka na dziąsłach, nadzią-
słak.

epulo, s. (e'piulo) pl. **epulones** (o'-
nis, na kont. eur. epulo'nes) klas.
członek komisji składającej się ko-
lejno z 3, 7 i 10-u kapłanów (stad
zwanych kolejno *tresviri*, *sesteviri*,
decemviri); ich urzędem było przy-
gotowywanie uczt ofiarnych; komi-
sja założona w r. 196 przed nar. Chr.

była jedną z czterech najwyższych
kolegiów duchownych starego Rzy-
mu.

epulosis, s. (epiulo'zis) = **cicatri-
zation**.

epulotic, adj. (la'tik) med. pomoc-
ny do zabliźnienia, zabliźniający; s.
środek zabliźniający.

epupillate, adj. (epiu'pilejt) nie
posiadający źrenicy.

epural, adj. (e'piurel; epi' gr. na,
ura' gr. ogon) zool. umieszczony na
wierzchniej stronie ogona.

Epsworth League (eps'uör; li'g)
hist. kośc. stowarzyszenie młodzieży
metodyckiej, założone w r. 1839 w
Cleveland, O.; (nazwa od miejsca
urodzenia Jana Wesleya, 1703—
1791).

equability, s. (ikuebi'li) równo-
mierność.

equable, adj. (i'kuebl) jednostajny.
wolny od skrajności.

equaeval (ekui'wel) **equizeval** (i'ku-
i'wel), będący w tym samym wieku,
będący rówieśnikiem (m), będąca
rówieśniczką (f), przest. równenny.

equal, adj. (i'kue) 1) równy, taki
sam; 2) stosowny, przydatny, wy-
starczający; s. równy.

equal- przedr. równo-.

equal, vi. być równym (dat.); vt.
równać, wyrównać.

equality, s. (ikuo'li) równość
tożsamość; **E. State** stan Wyoming,
pierwszy stan St. Zj., który nadał
równe prawo głosowania kobietom w
r. 1869; (konstytucja St. Zj. nadała
je dopiero w r. 1920).

equalization, s. (ikuolizej'szn)
zrównanie, wyrównanie; **e. fee** wy-
płata uiszczana przez uczestników
spólnego projektu finansowego ce-
lem zrównania poborów każdego uc-
czestnika; **e. fund** a) fundusz wyrów-
nawczy zbierany z opłat jednostek
w celu osiągnięcia równych wydat-
ków; b) fundusz zbierany z opłat celnych
od pewnych towarów w celu zrówna-
nia zysków wytwórców w stosunku
do ich produkcji; **e. period** leśn. o-
kres czasu po którym las nie będący
przedtem pod kontrolowaną uprawą,
zacznie przynosić regularne docho-
dy.

equalize, vt. (i'kuelajz) 1) przest.
a) równać się z kim lub z czym; b)
zrównać, wygładzić; 2) uczynić rów-
nym, zrównać np. ciężary, podatki;
3) zrównać np. ruch maszyn, ciśnie-
nie itp.; 4) kup. zrównać odbiorców
różnego charakteru do wspólnej ceny.

equalizer brake, auto. przrząd do
rozdzielania siły hamulczej pomię-
dzy niezależne hamulce.

equalizing, adj. part. (-lajzin~)
wyrównawczy, rozdzielaający; **e. bar**
orzeczek rozdzielaający równo ciężar
na zwierzęta pociągowe; podobny przy-
rząd u parowozu lub auta.

equally, adv. (i'kueli) równo, za-
równo.

Equal Rights Party, hist. St. Zj.
partia demokratyczna w r. 1833, ob.
locofoco, 2).

equanimity, s. (ikueni'miti) spokój
ducha, opanowanie się, przen. zimna
krew.

equanimous, adj. (ikue'nimös)

zrównoważony, ze spokojem ducha,
z zimną krwią, z panowaniem nad
sobą; -ly, adv. z panowaniem nad
sobą; -ness panowanie nad sobą.

equant, adj. (i'kuent) 1) astr.
przest. zakreślający takie same łuki
w tym samym czasie; 2) petr. (o
kryształach) równorozmiarowy lub
prawie równorozmiarowy.

equate, vi. odpowiadać rozmiarem
jako równy; vt. zrównać, np. za po-
mocą dodania lub odjęcia.

equation, s. (ikuej'szn) 1) równość,
zrównanie, wyrównanie, równowa-
ga; 2) wyrównywanie; 3) astron.
poprawki stosowane do położenia
ciała niebieskiego celem otrzymania
poprawnej obserwacji; 4) chem. wy-
rażenie reakcji chemicznej ilościowo
za pomocą znaków chemicznych,
przy czym notujemy po lewej stro-
nie wzory reagujących substancji, a
wyniki po prawej znaku = lub →, co
czytamy: „daje” (nie: „równa się”);
chcąc zaznaczyć, że reakcja jest od-
wracalna, używamy zamiast znaku
równania : = znaku: = albo ⇌; 5)
log. porównanie a) formalne wyra-
żenie równości lub czasem tożsa-
mości dwóch wyrażeń; b) wyrażenie
przesłanki lub stosunku między
dwoma przesłankami w formie rów-
nania algebraicznego; 6) mat. rów-
nanie, wyrażenie równości dwóch
wielkości lub operacji przez połą-
czenie ich znakiem =; 7) mierzenie
barw: a) stwierdzenie tożsamości
jednego przymiotu lub kilku przymi-
otów barw utworzonych za pomo-
cą rozmaitych pobudek; b) równość
wszystkich przymiotów zwie się
match; b) matematyczne wyrażenie
proporcji w jakiej pobudki muszą
być skombinowane, aby wydały taki
rezultat.

e. of a curve, surface &c. mat.
równanie wyrażające stosunek współ-
rzędnych każdego punktu krzywej,
powierzchni itd.

e. of Clapeyron, ob. **Clapeyron**.

e. of equinoxes, astron. różnica
między średnimi a widomymi miej-
scami równania się dnia i nocy.

e. of life, ob. **probable life**.

e. of light, astron. a) czas potrze-
bny światłu do przebycia drogi od cia-
ła niebieskiego do ziemi; b) sprostowa-
nie położenia planety ze względu
na ruch światła.

e. of state, chem. fiz. równanie wy-
rażające stosunek między ciśnie-
niem, temperaturą i pojemnością
gazu lub cieczy.

e. of supply and demand, stosunek
podaży i popytu.

equator, s. (ikuej'tör) 1) geog.
równik ziemski, urojona linia dzie-
ląca kulę ziemską na półkulę pół-
nocną i południową, sama oznaczo-
na liczbą 0; równik ma 40,070,370
metrów długości, ob. **meter**; 2) as-
tron. równik niebieski, wielkie koło,
którym powierzchnia przecina jąca
ziemię przez równik, przecina nie-
bieskie koło, **equinoctial line** linia
równonocy, ekwinoksu.

equatorial, adj. (-to'rie) pod-
zwrotnikowy, zwrotnikowy, tropikal-
ny.

equatorial, s. ekwatoriał, przrząd
astronomiczny do pomiarów mikro-

metrycznych, współrzędnych równikowych, zboczenia i wznoszenia prostego; składa się z teleskopu o dwóch osiach obrotowych, do siebie wzajem pod prostym kątem.

e. current, prąd wody blisko równika, skierowany na wschód, **e. counter-current** — na zachód.

e. plate, biol. w mitozie grupa chromosomów ułożona na równikowej powierzchni wrzeciona.

equator of heat, meteorol. równik termiczny, ob. **thermal equator**.

e. of the heavens, ob. **equator**, s. 2).

e. of the sun lub **e. of a planet**, astron. wielkie koło, którego powierzchnia jest prostopadła do jego osi obrotu.

equerry, s. (e'kuəri, dawniej i'kuri) hist. 1) stajnie dworskie; 2) koniuszy, pierwotnie urząd dworski, następnie tyt. 1.

equestrian, adj. (ikues'trien) 1) jezdny, konny; 2) będący na koniu. konny; 3) hist. rycerski, należący do jazdy.

equestrian, s. jeździec; ob. **equestrienne**; w szcz. jeździec popisowy w cyrku. konny akrobata.

equestrian statue, pomnik osoby na koniu.

equestrienne, s. f. (ekuestrien') jeźdźczyni (f.).

equiangular, adj. (e'kui-en'giuler) równokątny, mający wszystkie kąty równe; -ity, s. (-le'riti) równokątność.

equiaxial, **equiaxed**, adj. (ikui-eks, i-kui-ekst') mający osie we wszystkich kierunkach jednakże lub prawie jednakże.

Equidae, s. pl. (eku'i'di) zool. koniowate, rodzina kopytnych ssaków nieparzystopalczystych, obejmująca jedyny rodzaj EQUUS, do którego należy koń, osioł, zebra i inne rodzaje wymarłe; w tej liczbie HYRACOTHERIUM w dolnym eocenie, EOHIPPUS w średnim eocenie, MESOHIPPUS w oligocenie, MIOHIPPUS, PARAHIPPUS i PROHIPPUS w miocenie i PLOHIPPUS w pliocenie.

equidiurnal, adj. (iku'ida'j'neł) w porze równej długości dnia i nocy (ekwinoksu), o równonocnym kole.

equilateral, adj. (-la'tereł) geom. równoboczny.

equilibrate, vi. (iku'ila'brejt) równoważyć; vt. utrzymywać w równowadze.

equilibratory, adj. (-la'bre'tori, Ang. -tōri) utrzymujący równowagę, równoważący.

equilibrist, s. (iku'librist) ekwilibrysta, gimnastyk popisujący się produkcjami w nienaturalnych pozycjach trudnych do utrzymania równowagi.

equilibratist, s. (iku'ila'bristet) kol. przyrząd do mierzenia równowagi wagonu na niebezpiecznym zakręcie.

equilibrium, s. (iku'ilibri-om) pl. -ums i -a (-s i -a) 1) fiz. równowaga, stan bezruchu wobec naporu rozmaitych sił zewnętrznych; 2) stan równowagi między różnymi wpływami; 3) gosp. stan równoważenia sprzecznych sił gospodarczych.

equimolecular, adj. (-mole'kiuler)

chem. a) mający jednaką ilość molekuł; b) zawierający ilości substancji proporcjonalnie do ciężaru molekuł.

equimomental, adj. (-momen'teł) mech. mający jednakże momentum bezwładności.

equinate, vt. (e'kuinejt) med. szczepić końską ośpę horse pox dla ochrony przeciw ospie wietrznej (smallpox).

equine, adj. (ik'uaajn) podobny do konia; s. koń.

e. variola, (i. wera'j'ola) wet. ospa końska.

equinia, s. (iku'i'nja) wet. ob. farcy i glanders.

equinoctial, adj. (i'kul-nak'szi) 1) dotyczący ekwinoksu czyli równonocy; 2) dotyczący okolicy lub klimatu równonocnego czyli zwrotnikowego lub podzwrotnikowego; 3) dotyczący pory kiedy słońce mija punkty równonocne, np. **e. storm**.

equinoctial, s. 1) a) koło równonocne; b) równik; 2) przest. ekwinoks; 3) burza równonocna.

e. circle lub **line**, astron. równik niebieski, tak zwany ponieważ, gdy słońce przecina go, noc i dzień są równe na całej kuli ziemskiej.

e. signs, astron. znaki zodiaku wschodzące z ekwinoksem, Byk i Waga, ARIES i LIBRA.

e. time, astron. czas liczony corocznie od chwili, gdy średnie słońce jest na średnim wiosennym punkcie równonocnym.

equinovarus (pes) (eku'nowej'res pes) terat. końsko-szpotała noga, stopa zwrócona wstecz i na zewnątrz tak że pacjent chodzi na małych palcach.

equinox, s. (iku'lnaks) astr. ekwinoks, równonoc, zrównanie się dnia z nocą, kiedy środek słońca przecina równik ziemski i dzień równa się z nocą na całej ziemi t.j. około 21-go marca (vernale) i 23-go września (autumnale); 2) punkt, w którym równik niebieski przecina ekliptykę; e. wiosenny jest pierwszym punktem Byka (Aries), e. jesienny — pierwszym punktem Wagi (Libra), ob. **precession of the equinoxes**; 3) przest. a) równik; b) burza równonocna.

equinus, s. (iku'aj'nes) ob. talipes equinus.

equip, vt. 1) wyposażać do służby, wyekwipować, zaopatrzyć; 2) odzierać, zaopatrzyć we wszystkie potrzeby.

equipage, s. (ekwipaga; port.) stara moneta miedziana wartości 12½ reis.

equipage, s. (ek'ui'pidz) 1) przest. ekwipunek; 2) wyposażenie, urządzenie mieszkalne, wyposażenie okrętu na podróż lub wojnę; 3) wyposażenie służby na czas pokoju i wojny (wojsko, amunicja, przybory wojenne itd.); 4) zastawa stołowa; 5) ekwipaż, liberia dla służby itd.

equiparant, adj. (iku'iparant) będący na tej samej stopie względem siebie wzajem.

equipluvial, adj. (e'kuipluw) meteorol. równodżdżysty, linia łącząca miejsca, w których taka sama część ich rocznych opadów przypada na

daną porę roku, np. na ten sam miesiąc.

equipment, s. (ikuip'ment) 1) wyposażenie; stan i sposób wyekwipowania; 2) przedmioty stanowiące zaopatrzenie np. laboratory e.; 3) umysłowe zasoby osobiste; 4) środki komunikacyjne, budynki, dostęp do surowców, warunki dostarczenia siły roboczej itp.; 5) kol. parowozy i wagony w odr. od torów i budynków stacyjnych.

e. bond, kol. zabezpieczenie na ruchomym materiale (wagonach itp.) nie na budynkach lub nieruchomościach.

equipoise, s. (iku'ipoiz') równowaga, zrównoważenie.

equipoise, vt. zrównoważyć, służyć jako równowaga.

equipollence, -y, s. (i'kuipa'lens, -i) 1) jednakowość siły, powagi, wpływów, znaczenia; 2) log. tożsamość znaczenia dwóch lub więcej twierdzeń różniących się słowami.

equipollent, adj. ('lent) jednakowo ważny, równoznaczny; s. ekwiwalent.

equiponderance, s. (ikuip'an'dorans, Ang. -a's) 1) jednakowość ciężaru; 2) jednakowość powagi i wpływów; 3) równowaga umysłu, przest. i r. (zarówno jak equiponderant, adj. -ate, vi. i vt.; -ation, s.).

equiprobabilism, s. (ikuipro'babilizm) teol. doktryna św. Alfonsa Liguoriego (1696—1787), że w zagadnieniach moralnych, w których niepodobna osiągnąć pewności pozytywnej, jedno i drugie rozstrzygnięcie jest dopuszczalne o ile uzasadnienia się zrównoważą.

equiproportional, adj. (-par'sze-neł) w równych proporcjach; -ity, s. (ne'li'ti) równoproporcjonalność.

Equiria, s. (ikwaj'ria), -rr- (ikwi'ria), hist. kl. święto Marsa obchodzone w Rzymie 27-go lutego i 14-go marca na Polu Marsowym (CAMPUS MARTIUS).

Equisetaceae, s. pl. (ekuisitej'si-i, na kont. eur. ekwiseta'ce-e) bot. skrzypowate, rodzina starodawnych roślin horsetail family czyli scouring rushes mająca tylko jeden rodzaj EQUISETUM i tworząca rząd EQUISETALES; kopaliny mezozoiczne (ob. geologia) świadczą o obfitości skrzypów w owym czasie i o istnieniu rodzajów drzewiastych.

Equisetum, s. (ekuisi'tom; na kont. eur. ekwise'tum) bot. 1) rodzaj roślin, skrzyp; s. polny E. ARVENSE, Linn., s. olbrzymi E. MAXIMUM, Lam., s. łukowy E. PRATENSE, Ehrh., s. leśny E. SILVATICUM, Linn., i i.; 2) e. osobnik tego rodzaju.

equitable, adj. (e'kuitebł) 1) godziwy, słuszny, sprawiedliwy według przyrodzonych zasad niekoniecznie zgodnych z zasadami pisanego prawa; 2) pr. w niektórych krajach dopuszczalny do postępowania sądowego in equity, które różni się od postępowania według prawa ścisłego.

equitably, adv. (-i) 1) godziwie, bezstronnie, po sprawiedliwości.

equites, s. pl. (e'kuitez, na kont. eur. e'kwites) hist. kl. jazda czyli kawaleria w wojsku rzymskim; począt-

kowo z grona patrycjuszów, którzy mogli dostarczyć własnego wierzchowca; następnie ze sfery bogatych obywateli; jazda tworzyła rodzaj wyższej klasy, *ORDO EQUESTER*, a z czasem ta nazwa obejmowała wyższe sfery czy to służące w jeździe czy w piechocie; właściwa jazda w późniejszych wiekach zwala się *EQUITES EQUO PUBLICO* (jeźdźcy na wierzchowcu państwowym), w przekładzie często: „rycerstwo”.

equity, s. (e'kuiti) 1) godziwość w działaniu, sprawiedliwość, bezstronność; 2) rzecz godziwa, przyzwoita, słuszną; 3) pr. w St. Zj., Ang. i Irli. postępowanie sądowe oparte na zdrowym rozsądku i naturalnym poczuciu słuszości bez względu na brzmienie ścisłego prawa i jego przepisów formalnych.

equivalence, s. (iku'i'welens) 1) równowość, jednakowość wartości, siły, znaczenia; 2) chem. równowość, ob. *valence*; 3) fiz. ob. *relativity*; 4) proz. równość rytmicznej wartości regularnej stopy a takiej, w której zaszły przestawienia.

equivalent, adj. (-ent) 1) równoważny, równoważnościowy; 2) geol. współczesny; 3) geom. jednaki obszarem ale nie dający się nałożyć np. trójkąt i kwadrat o powierzchni tego samego rozmiaru.

equivalent, s. 1) ekwiwalent, równoważnik, równowość, odszkodowanie; 2) część równorzędna, rzecz mogąca zastąpić coś; 3) chem. równoważnik chemiczny, taka ilość pierwiastka chemicznego, jaka może zastąpić osiem części tlenu albo 1.008 wodoru lub tworzy z nim związek; pierwiastki, wiążące się w dwóch proporcjach lub więcej, mają dwa równoważniki (ekwiwalenty) lub więcej; dawne nazwy *equivalent weight*, *combining w.*, *reacting w.* ustąpiły niedawno nazwie *atomic weight* (ciężar atomowy, ob. *element*, spis pierwiastków); np. c.a. cynku jest 65.38 (O=16) a ponieważ cynk jest dwuwartościowy, 65.38:2=32.69 (O=8); 4) fiz. równoważnik

mechaniczny (dynamiczny) ciepła wskazuje z ilu jednostek pracy mechanicznej powstaje jedna kaloria ciepła; 5) med. objaw chorobowy wstępujący w miejsce innego, zwyczajnego, np. równoważniki epilepsji (chęć do półświadomego włóczęgostwa lub podróżowania); 6) psychopatol. objaw nerwowy, występujący w zastępstwie pierwotnego zaburzenia, np. chorobowe bicie serca (palpitacje) jako ekwiwalent niepokojów.

equivocal, adj. (i'kui'wekəl) 1) dwuznaczny, mający dwoje znaczeń lub kilka; 2) niejasny, wątpliwy, nieoznaczony; niepewny, podejrzany.

equivocal, s. wyraz dwuznaczny lub zagadkowy.

equivocate, vi. ('-wokejt) 1) mówić dwuznacznie, mówić dwuznacznie, mówić niejasno w zamiarze dopuszczenia rozmaitego zrozumienia, mówić wykrętnie; stąd: 2) kłamać.

equivocation, s. (-wokej'szn) 1) dwuznaczność, dwuznaczność; użycie wyrazu dopuszczającego dwójakiego rozumienia; 2) rozmyślne użycie takiego wyrazu lub zwrotu, wykręt; 3) log. błąd wynikający z użycia wyrazu mogącego mieć rozmaite znaczenie.

equivoque, -voke, s. (i'kwiok) dwuznaczność, dowcip polegający na dwójakim znaczeniu.

equivorous, adj. (iku'i'worōz) karmiony koniną.

equuleus, s. (iku'u'lies) pl. lei ('-li-aj; na kont. eur. *ekwu'le-us* pl. 'le-i) konik; 1) hist. kl. a) przyrząd do torturowania; b) szubienica na której zostawiono na jakiś czas skazańców (zbrodniarzy i męczenników) na widok publiczny; 3) E. astr. Żrebłę, gwiazdozbiór zwrótnikowy między Delfinem a Wodnikiem, (16 gwiazd do 6-7 wielkości, ob. *constellation* str. 490, 310°-320°; także *Little Horse* lub *Foal*).

Equus, s. (i'kues, na kont. eur. e'-kwus) zool. koń, typowy rodzaj ro-

dziny koniowatych, ob. *Equidae*, *horse*; pojawia się nasamprzód w plejstocenie; rumak *stead*; pogardl. *hag*, *szkapa*; f. klacz, f. kobyła, *mare*; n. żrebie, *foal* (m), *colt* (m) żrebak, *filly* (f) żrebica.

Equus beds, geol. formacja w systemie czwartorzędnym stepów Flin. Amer. składająca się z piasków częściowo eolicznych i zawierająca kołpalne zabytki koni.

E. October, hist. kl. koń ofiarowany Marsowi 15-go października.

-er, przyr. (-er, -ōr) 1) -nik dodany do rzeczownika i oznaczający zawód, np. *hat* kapelusz, *hatter* kapelusznik, *law* prawo, *lawyer*, *prawnik*; -arz, np. *painter*, malarz, *tinner* blacharz, *glazier* szklarz, *collier* węglarz; 2) -anin dodany do rzeczownika i oznaczający pochodzenie, np. *New Yorker* nowojorczanin, *krakowianin*; -wiec, np. *southerner* południowiec.

-er, przyr. słowa (czasownika) częstotliwego, np. *glitter*, *quaver*, *shimmer*.

-er, przyr. przymiotnika jednozgłoskowego -szy oznaczający stopień wyższy, np. *cold* zimny, *colder* zimniejszy; przymiotniki więcejzgłoskowe ob. *more*.

er, int. (er) e, wyraz zakłopotania, powątpiewania, niepewności.

Er, Ear, s. (ōr) mit. germ. oz. *Tiwaz*, *Tin*.

era, s. (i'ra) 1) era, system oznaczania czasu poczynając od pewnego punktu np. era rzymska od założenia miasta, era chrześcijańska od narodzenia Chrystusa; epoka; 2) punkt czasu, od którego rozpoczyna się liczenie czasu, ważna data; 3) okres czasu liczony od pewnego czasu, np. era Olimpijska, od kiedy rozpoczęły się igrzyska olimpijskie odbywające się co cztery lata; 4) epoka ważna w dziejach świata; 5) geol. grupa geologiczna np. *Cenozoic* e. lub *C. group* grupa Cenozoiczna.

Ery używane do obliczania czasu

Wypadki, jakie służyły do rozpoczęcia nowej ery liczenia czasu, bywały obierane przez współczesnych pod wrażeniem ich znaczenia dla świata lub pod wpływem naturalnej błędności ludzkiego ich oceniania, lecz mimo to przetrwały wieki używania np. ogłoszenie Dioklecjana

cesarzem Chalcedonu (dawno zatar-te we wpływie na dzieje świata) jeszcze po dziś dzień stanowi podstawę ery używanej przez koptów; wstąpienie na tron Jezdegarda III w 632 przed Chr. jeszcze i dzisiaj jest podstawą ery w Persji, choć na nim zakończyła się dynastia Sassanidów

zwycięstwem Arabów; kalendarz Rewolucji Francuskiej, uważanej przez współczesnych za przewrót światowy, był w mocy zaledwie 13 lat; historycznie prawie wszystkie daty początku ery są błędne: ery Chrystusowej o 4 lata, rozmaitych er od stworzenia świata o wiele tysięcy lat.

ERA

Abraham

Actian

Alexander
ob. Seleucidan E.
Armenian

Atomic
Augustan

Cæsarean
Cæsarean in Antiochia

Chinese E. of Yao

ROZPOCZĘCIE

2017 przed Chr. według obliczeń Euzebiusza, biskupa Cezarei.
2 września 31 przed Chr., klęska Marka Antoniusza z rąk Oktawiusza Augusta pod Akcjum.
323 przed Chr. (śmierć Aleksandra W.).
schizma orm. po synodzie Dwińskim 552.
2 grudnia 1942.
27 przed Chr., gdy Oktawiusz przyjął tytuł Augustus.
= Actian.
29 cz. 48 przed Chr., gdy Cezar pobił Pompejusza.
2277 przed Chr.

W UŻYCIU

Christian, Common, Vulgar
Diocletian

French Republican
Hindu (Kali Yuga)
Jalalæan lub Gelalæan

Japanese
Julian

Maccabees

Martyrs

Mayan
Mohammedan
Mundane Era

of Alexandria
of Antiochia
of Constantinople
" **Ussher**

" **Zydowska**

Nabonassar
Olympic
Persian
Roman

Seleucidan

Spain

Vikramaditya

eradicate, vt. (ira'dikejt) 1) wyko-
rzenie, wyrwać z korzeniami; 2)
przen. zniszczyć, wytępić bez śladu.

eradiculose, adj. (i'radi'kiuloz) bot.
bez korzonków.

Eragrostis, s. (eragro'stis) bot. mi-
ka, rząd plewowych GLUMIFLORÆ,
rodzina traw, GRAMINEÆ; m. o-
rzesiona E. PILOSA, P.B.; m. egip-
ska E. AEGYPTIACA, Del.; m. dro-
bna E. MINOR, Host.

Era of Good Feeling, hist. St. Zj.
okres bez politycznych walk za Mon-
roe'go 1817—1824 lub 1821—1824.

erase, vt. (irejz') wytrzeć, wy-
kreślić, wymazać, zmasać.

eraser, s. ('-er) guma do wycie-
rania.

erosion, s. ('-žen) chir. skroban-
ka, skrobanie (łyżeczką).

Erasmus, s. (irez'mes; eras'mios
gr. kochany) Erazm, męskie imię
własne.

Erastian, adj. (ires'czen, 'tjen) E-
rastowski, dotyczący szwajcarskiego
lekarza Tomasza Erastusa (1524—
1583), zwolennika Zwingli'ego; wy-
stępował przeciwko sądownictwu ko-
ścielnemu twierdząc, że wszelkie
przekroczenia należą przed sądy
państwowe; zaprzeczał kościołowi
nawet prawa ekskomunikowania o-
pornych członków swej organizacji;
stał **Erastianism** doktryna przewagi
państwa w sprawach kościelnych.

Erastian, s. zwolennik tej doktry-
ny.

Erastus, s. (ires'tes; erastos' gr.
kochany) Erast, męskie imię własne;
zdr. **Rastus**.

erasure, s. (irej'zör) 1) wyskroba-

Narodzenie Chrystusa.

22 sierpnia 284, gdy Dioklecjan zo-
stał cesarzem Chalcidonu.

22 wrz. 1792.

3102 przed Chr. (potop)

wstąpienie na tron perski Jezde-
girda, ostatniego z Sassanidów.

660 przed Chr. początek cesarstwa.
1 stycznia 45 przed Chr. początek
kalendarza juliańskiego.

26 list. 166 przed Chr., powstanie
żydowskie przeciw Antiochowi III.

= **Diocletian**.

10 lutego 3461 przed Chr.

16 lipca 662 ob. Hegira —

od stworzenia świata:

5500 później 5490 przed Chr.

5490 przed nar. Chr.

5508 przed Chr.

4404 przed Chr. według arcybp.

Jakuba Usshera (1581—1656).

3760 lat i 3 mies. przed nar. Chr.

26 lut. 747 przed Chr.

776 przed Chr.

= **Jalalæan**.

753 przed nar. Chr. założenie
Rzymu (a.U.C.=ab Urbe condita).

312 przed Chr. zwycięstwo Seleu-
kusa Nikatora nad Babilonem.

1 st. 38 przed Chr.; zabór Hiszpanii
przez Augusta.

57 przed Chr. ku uczczeniu księcia
indyjskiego z w. V lub VI.

nie, wytarcie; 2) miejsce na papie-
rze, gdzie coś wytarto.

Erative, adj. (e'ratiw) dotyczący
muzy Erato i poezji lirycznej, li-
ryczny.

Erato, s. (e'rato; na kont. eur. E-
ra'to; erasthai' gr. kochać) mit. kl.
Erato, muza poezji lirycznej.

erbia, s. (örb'ja) chem. tlenek er-
bu, Er₂ O₃, różowy proszek.

erbium, s. ('jom) chem. erb, pier-
wiastek z grupy ziem rzadkich, ob.
rare earth; skrót Er. nr. at. 68, c. at.
167.2.

Erda, s. (er'da) Erda, w „Pierście-
niu Nibelungów” (1869—1876) Ry-
szarda Wagnera (1813—1883) bogini
ziemi, ob. **Hertha**, **Nerthus**.

erd shrew, (erd szru') zool. ryjów-
ka pospolita, serek, **SOREX VUL-
GARIS**, najmniejszy ssak w Polsce,
dł. ciała 7 cm., dł. ogona 4½ cm.; **SO-
REX MINUTUS** ryjówka malutka
(brunatno-popielata z białym spo-
dem) dł. ciała 5 cm., dł. ogona 3
cm.; żywi się myszami.

ere, adv. (e'r) wcześniej, rychło,
wcześniej, rychlej.

ere, conj. 1) zanim; 2) raczej.

ere, prep. przed (czasowo); **ere**
long niebawem, **ere now**, przest. daw-
niej, ob. **erenow**.

ere, vt. przest. orać; ob. **ear**, vt.

Erebian, adj. (eri'bien) mit. kl. do-
tyczący Erebu.

Erebus, s. (e'ribes) mit. kl. Erebus,
Erebus, podziemie zaciemnione wio-
dące zmarłe dusze do Hadesu; uoso-
biony Erebus był synem Chaosu; brat
jego Nox mieszkał w Hadesie i był
ojcem Eteru i Dnia.

jeszcze w użyciu w Etiopii
Wsch. i w Persji.

aż do wrz. 1805.

potrwa 432,000 lat ob. Yuga.

jeszcze w użyciu u parsów w Indiach
i u koptów.

dziś st. st.

ob. **Mayan calendar**.
K. Mohahetański,

przez długi czas u koptów i w Syrii.

KW. do Piotra Wielkiego.

mieścił się w ang. autoryzowanym
wydaniu biblii.

Babilon.

staroż. Rzym

Erechtheum, **Erechtheion**, s. (erek-
gi'om, -ga'jon) hist. kl. Erechtejon,
olbrzymia świątynia opiekuńczych
bóstw ateńskich zbudowana w w. V
przed Chr. na cześć Ateny Polias,
Posejdonu i Erechteusza, ob.; znako-
mite dzieło architektury jonskiej u-
trzymane najlepiej ze wszystkich za-
bytków.

Erechtheus, s. (irek'gius) hist. kl.
Erechtheus, legendarny król Aten, syn
Gaji i Hefajstosa; założył Panate-
neum i zbudował Erechtejon, ob. po-
wyżej; wynalazca czterokołowego ry-
dwanu.

erect, adj. (irekt') prostopadły,
prosto stojący, nie leżący, nie po-
chylony; bót. nie rozgałęziony; 2)
wyniesiony, skierowany wwyż; 3)
opt. prosty, nie do góry nogami; -ly,
adv. prosto, wwyż; -ness, s. prosta
postawa, pionowość.

erect, vi. wyprostować się; vt. bu-
dować, stawiać, wznieść (budynek,
pomnik itp.); 2) przest. a) wznieść,
wynieść w randze; b) pobudzić, o-
żywić; c) ośmielić; 3) wznieść w gó-
rę (np. błagalnie ręce ku niebu); 4)
wznieść np. ship, chorągiew, posąg;
5) wznieść, podnieść, np. jak jeź kol-
ce, najeżyc; 6) astrol. kreślić (horo-
skop); 7) biol. podnieść do wyższej
kategorii, np. gatunek w rodzaj; 8)
geom. pociągnąć prostopadłą (linię
pionową) na danej podstawie; 9)
mech. nastawić do użytku; 10) opt.
odwrócić obraz do pozycji stojącej;
11) pr. szk. sekularyzować dobro ko-
ścielne.

erectile, adj. ('-ajl) wyprężny, wy-
prostny.

erection, s. (irek'szn) 1) ustawie-
nie w pozycji pionowej; 2) zbudowa-
nie, założenie, ufundowanie, utwo-

zrenie; 3) podniesienie w randze; 4) zebranie części składowych do właściwego układu; 5) astrol. ułożenie horoskopu; 6) fizjol. erekcja, wzwód, stan części ciała stwardniałej przez napływ krwi do tkanek; 7) pr. szk. utworzenie dobra świeckiego (lordship) z sekularyzowanego majątku kościelnego.

erectopatent, adj. (irek'topej'tent) bot. częściowo pionowy a częściowo rozgałęziający się; zool. częściowo skierowany zwyczaj a częściowo rozszczepiony, o skrzydłach niektórych owadów.

erector, s. ('-tör) 1) założyciel, twórca, budowniczy, murarz, kto lub co stawia wzniosłość; 2) anat. mięsień wyprostny, m. krzyżogrzbiotowy, *MUSCULUS SACROSPINALIS*; 3) mech. a) maszyna do wznoszenia np. dźwig; b) nadzorca budowy; 4) kombinacja soczewek do ustawienia obrazu pionowo.

erelong, adv. (er'lon~) niebawem, niedługo, wkrótce.

eremacaulis, s. (erimako'zis) chem. powolne utlenienie substancji organicznej pod wpływem powietrza i wilgoci.

Eremian, adj. (iri'mien) biogeogr. pustynny, oznaczający okolicę palearktyczną, obejmującą Afr. Płn., Arabię Płn. i pustynie azjatyckie.

eremie, adj. (iri'mik; erem ar. pustynia) pustynny, przeważnie w zool.

eremite, s. (erimyt) pustelnik; E. hist. chrześcijanin w w. III, który uchodził przed prześladowaniem religijnym przenosząc się do samotni na pustyni; później członek zakonu samotnych mnichów.

eremitic, -al, **eremitish**, adj. (erimyt'ik, -tik, -tysz) pustelniczy.

eremo -, **erem** -, przedr. bot. i zool. samotnie -, samo -.

eremochætous (-ki'tös) zool. nie mający włosów na ciele.

eremology, (-ma'łodzi) nauka o pustyniach.

eremophyte, s. (e'remofit') geogr. rośl. roślina żyjąca na pustyni albo w podobnych warunkach.

Eremopteris, s. (erima'ptēris) paleont. kopalny paprotnik systemu węglowego.

erenow, adv. (e'rnu) przedtem, dawniej, dotychczas, do tej pory.

erepsin, s. (i'repsyn) biochem. erepsyna, zaczyn (enzym) zawarty w soku jelitowym działający na substancję białkową, które już uległy były rozłożeniu przez sok żołądkowy i trzustkowy; rozkłada proteozy i peptony lecz nie rodzime białka (z wyjątkiem kazeiny); ob. ereptase.

ereptase, s. biochem. ereptaza, każdy enzym z grupy podobnych do erepsyny, które rozkładają proteozy i peptony.

Eresh-Kigal, s. (ejresz'ki'gel) mit. bab. bogini podziemia Sumerów, identyczna z Allatu, ob. Aralu.

erethic, adj. (ire'gik) med. drażniący, dążący do wywołania drażnienia.

erethisia, s. (erig'izja) fizjol. drażliwość.

erithism, s. (e'ri'izm') fizjol. przesadna drażliwość, zbyt duża pobudliwość nerwów, *IRRITABILITAS*.

erethismic, -tic, **erethitic**, adj. (e'ri'izmic, -stik, -tyk) zbyt pobudliwy.

Erethizon, s. (erig'aj'zen) zool. rodzaj nadržewnych jeżowców obejmujący typ rodziny *ERETHIZONTIDAE* (-ajzon'tidi, na kont. eur. *erizonti'de*).

Eretrian, adj. (eri'trien) hist. eretryjski, dotyczący Eretrii i eretryjskiej szkoły filozoficznej Menedemosa, ucznia Fedona z Elisu, ucznia Sokratesa; E. s. uczeń szkoły eretryjskiej.

Erewhon, s. (er'huen) tytuł utopii (1872) Samuela Butlera (1835—1902) opisującej kraj (Nowhere na wspak) w którym ludzie zniszczyli maszyny, zanim maszyny zniszczyłyby ich; w 1901 (na rok przed śmiercią) autor odwiedził dziecko swojej wyobraźni w „Erewhon Revisited”; **Erewhonian**, s. mieszkaniec tego kraju.

erf, s. (erf) Afr. pld. parcela gruntu około 0.2 hektara (½ akra), w St. Zj. lota.

erg, s. (erg; er'gon gr. praca) 1) erg. jednostka siły mechanicznej w systemie CGS (ob.) posuwający pod naporem jednej dyny, ob. dyne, punkt parcia o jeden centymetr w kierunku parcia; e. jest tak małą jednostką (13.560.000 ergów = 1 funt na stopę) że w praktyce wchodzi w rachubę joule, ob.; 2) erg (ar. pustynia) pustynia; a) Igudi Erg na pld. od Maroka; b) Zachodni E. pld. Algeru; c) Wschodni E. pld.-zach. Tunis.

ergal, s. (ör'gel) fiz. energia potencjalna.

ergamine, s. (ör'gamin; ergot i histamine) chem. histamina ze sporyszu, ob. histamine.

Ergane, s. (ör'ga'ni) ob. Athena.

ergasia, s. (örge'jze, '-zja) pracowitość, zamyślanie do pracy.

ergasterion, s. (-gesti'rion) pracownia, warsztat.

ergastic, adj. (örge'styk) biol. oznaczający bierne, drugorzędne produkty protoplazmy, ob. *metaplasme* i *paraplasme*.

ergastulum, s. ('-töloom) pl. -la (-la) hist. kl. loch, ciemnica.

ergatandromorph, s. (ör'gaten'dromorfi) zool. anormalna mrówka samca podobna pod niektórymi względami do robotnicy; adj. -le.

ergatandrous, adj. (-drös) zool. rodzaj mrówek mający samce bez skrzydeł.

-ergate, przyr. (-ör'get) zool. owad, robotnica tego typu jaki wskazuje pierwszą część wyrazu.

ergates, s. (ör'gatis) zool. robotnik.

ergatocracy, s. (-ta'kresi) rząd robotniczy.

ergatogyne, s. (ör'gatodzin) zool. robotnica (mrówka).

ergatogynous, adj. (-ta'dzinós) zool. mający płodne robotnice nieoskrzydłone, podobne do robotnic jak niektóre mrówki.

ergatoid, adj. (ör'gatojd) zool. mający nieoskrzydłone płodne jednostki obojga pici jak niektóre mrówki.

ergatomorphic, adj. (ör'gatomor'fik) zool. podobny do robotnika lub do robotnicy; o mrówkach obojga pici; także **ergatomorph**; **ergatomorphism**, s. podobieństwo mrówki płodnej do robotnika lub robotnicy.

ergometer, s. (-mi'tör) fiz. przyrząd do mierzenia energii w ergach.

ergo, adv. i conj. (er'go, i) przeto, zatem, więc.

(I) **ergo** - przedr. (er'go-; od er'gon gr. praca) np. oznaczający związek z pracą, **ergos**, **ergophobia** wstręt do pracy, **ergophile** zamilowany w pracy.

(II) **ergo** -, **erg** -, przedr. oznaczający związek ze sporyszem, **ergot**, np. **ergosterol**.

ergogram, s. (ör'gogrem) psychol. ergogram, krzywa wykreślona na ergografie.

ergograph, s. (-gref) psych. przyrząd do notowania ilości pracy wykonanej przez mięsień lub grupę mięśni, w celu mierzenia wysiłku względnie zmęczenia.

ergoism, s. (er'go-izm) przesadna pedanteria w utrzymywaniu ścisłości w logicznym następstwie zdań.

ergology, s. (er'godzi) naukowe badanie psychologicznego i fizjologicznego wpływu pracy na człowieka, pożyteczne przy wyborze zajęć lub zawodu; 2) **ergologia**, dział etnologii, zajmujący się techniczną kulturą narodów.

ergomania, s. (-me'niak) osoba oddana pracy do granic sięgających chorobyliwej manii, pot. człowiek który zapracowuje się na śmierć.

ergometer, s. (a'mi-ter) dynamometr, przyrząd do mierzenia wysiłku włożonego albo pracy wykonanej.

ergometrin (e), **ergonovine**, s. (-met'rin, -no'win) chem. alkaloid $C_{12}H_{22}N_2O_2$ otrzymywany ze sporyszu i mający specjalne właściwości farmakologiczne.

ergon, s. (ör'gan; er'gon gr. praca) fiz. 1) praca mierzona ilością ciepła, której odpowiada; 2) = **erg** 1).

ergophile, s. (-gofajl) osoba zamilowana w pracy.

ergophobia, s. (-fo'bia) wstręt do pracy.

ergophobia, s. (-k) osoba mająca wstręt do pracy.

ergoplasm, s. (-plazm) wyraz prawie identyczny z *archoplasm*, ob.

ergostat, s. (-stet) med. ergostat, przyrząd leczniczy do ćwiczeń mięśniowych.

ergosterol, s. (ör'go'störol) chem. sterol pierwotnie otrzymywany ze sporyszu, dziś także z drożdży i innych źródeł; uważany za podstawę w jadł i w ciele, która wystawiona na ultrafioletowe promieniowanie zapobiega krzywicy lub leczy ją; ob. **vitamin D**.

ergot, s. (ör'gat) patol. rośl. 1) sporysz, grzybek *CLAVICEPS PURPUREA* rzędu otoczników czyli jaźdrzaków *PYRENOMYCETES* podrzędu grzeblkowatych *HYPOCREALES*; 2) sporysz, choroba żyta, po-

legająca na tym, że niektóre ziarnka w kłosie wypełniają się proszkiem czarnym lub bardzo ciemno-fioletowym, *SECALE CORNUTUM*, który, gdy dostanie się do maki, nie tylko zanieczyszcza jej kolor, lecz jest trujący i wywołuje często skutki śmiertelne; 3) sporysz, rożkowate ziarna, zastępujące ziarna żyta w kłosie, stanowi cenny materiał chemiczny jako to: alkaloidy, ergonowinę, ergotaminę, ergotyninę, kilka aktywnych amin, oraz liczne środki lecznicze; 4) wet. guz wielkości kasztanu we włosach na tyle pęciny konia.

ergotamine, s. (-amin) chem. ergotamina, krystaliczny alkaloid $C_{23}H_{25}N_3O_6$, otrzymywana ze sporyszu i mająca specjalne właściwości aptekarskie.

ergotaminine, s. (-aminin) chem. ergotaminina, krystaliczny izomer ergotaminy o działaniu podobnym lecz nieco słabszym.

ergoted, adj. (ör'ga'tyd) zanieczyszczony sporyszem.

ergothionein(e), (ör'go:ajo'ni-in) biochem. krystaliczny związek zawierający siarkę $C_8H_{12}N_4O_6S$, zawarty w sporyszu i we krwi; zwany także **thionein(e)**, **thiasine** itd.

ergotic, adj. sporyszowy.

ergotin(e), s. ergotyna, wyciąg ze sporyszu, apt. środek przeciw krwawieniom macicznym.

ergotin(e), s. (-tinin') chem. 1) ergotynina, krystaliczny alkaloid, $C_{23}H_{25}N_3O_6$ zawarty w sporyszu; 2) ob. **ergotoxine**.

(I) **ergotism**, s. (ör'gotyzm) med. rojnica, zatrucie sporyszem znamienne skurczami mięśni i suchą gangreną oraz specyficznym podrażnieniem nerwów czuciowych skóry które sprawia wrażenie rojenia mrówek (skąd nazwa).

(II) **ergotism**, s. log. wywodzenie logiczne, r.

ergotization, s. (-zej'szn) 1) nawiedzenie żyta sporyszem; 2) zatrucie sporyszem.

ergotize, vt. zaprawiać sporyszem, np. c.-d. wheat.

ergotoxin(e), s. (-tak'syn) chem. ergotoksyna, amorfny alkaloid $C_{23}H_{25}N_3O_6$ zawarty w sporyszu, zwany także **amorphous ergotinine** i **hydro-ergotinine**; główny czynnik w działaniu na macicę i naczynia.

ergusia, s. (-gu'zia) biol. tłustawa substancja uważana za niezbędną do wzrostu komórek; przypuszczalnie witamina A.

-ergy, przyr. (-ör'dzi) oznaczający pracę (ergon).

eri- przedr. (e'ri; he'ri gr. bardzo, dużo) zool. w nazwach rodzajów zwierząt np. *Eriosoma*.

eria, s. (ej'ria) 1) zool. jedwabnik assamski *PHILOSAMIA RICINI* żyjący na rączniku *castor-oil plant* *RICINUS COMMUNIS*; 2) kup. jedwab tego owada.

Erian, adj. (i'rien) dotyczący jeziora ptn.-amer. Erie (i'ri); geol.

dotyczący młodszych pokładów średniego dewonu w Nowym Yorku; s. część średniego dewonu amer., ob. geology.

Erianthus, s. (erien'jes) bot. rodzaj trzcinowych traw pld.-eur.; *ERIANTHUS RAVENNÆ*, Beauv. plum grass; e. osobnik tego rodzaju.

eric, s. (ör'ik) pr. brehońskie. grzywna za zabójstwo; ob. bloodwite, cro, galanas, honor price, wergild.

Eric, s. (e'rik, i'rik) Eryk, męskie imię własne.

Erica, s. (e'rika) bot. wrzosiec, the true heath, liczny rodzaj krzewów szpilkowych; e. osobnik tego rodzaju; E. *TETRALIX*, Linn., wrzosiec bagienny, z rodziny wrzosowatych **heath family** rzędu wrzosowatych **ERICALES** lub dwurożnych **BICORNES**; według pierwszej klasyfikacji **ERICALES** obejmują rodziny **ERICACEAE**, **PYROLACEAE**, **MONOTROPACEAE**, **VACCINIACEAE**, **LENNOACEAE** i **EPACRIDACEAE**; według drugiej **BICORNES** obejmują gruszykowate **PYRALACEAE** i wrzosowate **ERICACEAE**.

ericetal, adj. (-siteł) wrzosowy, wrzosowaty, np. roślinność.

ericeticolous, adj. (-sity'kolös) biol. żyjący we wrzosowatej okolicy.

Erichtho, s. (irik'to) hist. wróżka tesalska a) której (według Lukanusa) radził się Pompeusz; b) wspomniana przez Owida.

Erichthonius, s. (erik'z'ones) mit. kl. 1) legendarny bohater ateński, przez niektórych identyfikowany z *Erechtheusem*, przez innych uważany za przodka *Erechtheusa*, ob. *Hersé*; 2) syn *Dardanusa*, ojciec *Trosa* w królewskiej genealogii Troi.

erichthus, s. (irik'jes) zool. larwalny okres skorupiaków rzędu **STOMATOPODA**.

ericineous, adj. (-si'ni-ös) bot. wrzosowaty.

ericoid, adj. (-ko-id) podobny do wrzośa.

ericolin, s. (ery'kolin) chem. glikozyd zawarty w wielu roślinach wrzosowatych i otrzymywany jako amorfna masa, gorzka i żółta.

ericophyte, s. (-kofit) geogr. roślin rosnąca na wrzosowisku lub na bagnach.

Eridanid, s. (ery'danid) astron. każdy meteor w obrębie gwiazdozbioru Rzeki Erydanu.

Eridanus, (-nes) 1) hist. kl. wielka rzeka na ptn. zachodzie, prawdopodobnie Pad, Po, albo mniej prawdopodobnie Rodan, Rhone; 2) astr. gwiazdozbiór Rzeki Erydan (293 gwiazdy do 7-ej wielkości), ob. str. 491, 50°.

Erie, s. (i'ri) 1) jedno z pięciu wielkich jezior St. Zj., ob. *Great Lakes*; 2) pl. *Erie* i *Eries*, szczerp indiański dawniej zamieszkały nad jeziorem Erie; pobity w r. 1656 przez Irokezów i włączony do szczepu Seneka, Seneca.

Erigenia, s. (eridzi'nja) bot. wczesny kwiatek lasów amer. z rodziny baldaszkowatych **parsley family** **UM-**

BELLIFERÆ, zwany **harbinger of spring** (zwiastun wiosny), a dla kontrastu barw białych płatków i ciemnych pręcików **pepper and salt**, E. **BULBOSA**, Nutt.

Erigeron, s. (eri'dzeran) bot. przymiotno, fleabane, liczny rodzaj roślin w rodzinie złożonych **composite family** **COMPOSITÆ** (według innej klasyfikacji w rodzinie **CARDUACEÆ** rzędu **CAMPANULALES**); p. kanadyjskie *horseweed*, *butterweed*, *mare's tail* E. **CANADENSIS**, Linn., p. karpacie E. **CARPATICUS**, Gris. & Schenk.

erigible, adj. (e'ridzybi) dający się wybudować, mogący być wybudowanym.

Eriglossa, s. pl. (iriglo'sa; eri ob., glossa gr. język) zool. jaszczurki nie włączając kameleona, **eriglossate** (-lo'), należący do **Eriglossa**.

Eirin, s. (e'rin, i'rin) poet. Irlandia, dzisiejsza republika *Eire* wraz z ptn. Ulsterem, pozostałym nadal częścią Wielkiej Brytanii.

erineaceous, adj. (erinej'szes) jeźowaty.

Erinaceus, s. (-si'es) zool. jeź, true hedgehog, rodzaj ssaków, ob. **hedgehog**.

erineum, s. (iry'ni-om), pl. **erinea** (eri'ni-a), bot. erineum, anormalny urost włosów z naskórka lśniąca roślin napadniętych przez mszyce; w szcz. w rodzaju **Phytoptus**.

Erin go brath (e'ringe bro') Irlandia po wieki — stary irlandzki okrzyk wojenny.

erinite, s. (e'rinajt) min. erynit, saletrowiec rzędu arsenianów wodnych $Cu_3(AsO_4)_2(OH)_2$, czyli $Cu_3(AsO_4)_2 \cdot 2Cu(OH)_2$.

Erinize, vt. (e'rinajz) irlandczyć.

erinoze, s. (e'ri'nos) patol. roślin. każda choroba roślinna, w której tworzą się na liściach **erinea**, w szcz. na winogrodzie, orzechu włoskim, jabłoni, gruszy itd.; ob. **erineum**, **Eriophyes**.

Erinyes, s. (iri'nys, iraj'-) pl. **Eri-nyes** (iry'ny-iz) mit. gr. Erynia, duch zemsty, karzący przekroczenia naturalnych praw czciowości, gościnności, zarówno jak zabójstwo, krzywoprzysięstwo itp.; pierwotnie niezmiernie liczne, później liczba ich ograniczyła się do trzech: *Alekto*, *Megiera* i *Tysyfona*; w mit. rzym. *Furiae furie*.

erio- przedr. (e'rio-, i'rio-; e'rión gr. wełna) wełniano-, wełnisto-.

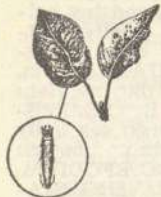
erlometer, s. (-mi'ter) opt. przyrząd do mierzenia średnicy bardzo cienkich włókien itp.

erionite, s. (i'-, e'-rionajt) min. erionit, sylikoid szeregu filipsytu, wełnisty desmin $Ca_2Al_2Si_2O_{10} \cdot H_2O$, t. 3—4, c.w. 2.1—2.2.

Eriophorum, s. (i'-, e'-riofo'rem) bot. wełnianka, *cotton grass*, rodzaj roślin rodziny turzycowatych **sedge family** **CYPERACEÆ** rzędu **ciborowych** **CYPERALES** lub **POALES**; e. osobnik tego rodzaju; w. alpejska E. **ALPINUM**, Linn.; w. pochwowata E. **VAGINATUM**, Linn.; w. waskolistna E. **POLYSTACHYUM**, Linn.; w. szerokolistna E. **LATIFOLIUM**, Hoppe.

Eriophyes, s. (-faj'es) zool. szpeciel, roztocz niewidoczny gołym okiem, żyje w tkance liści wielu roślin, najliczniej gruszy, ob. *erinose*.

Szpeciel gruszwolc w olbrzymim powiększeniu według Struwinńskiego z „Ochrony Roślin” Puławy, 1946. Bibl. Puławska nr. 22.

eriophyllous, adj. (-fi'łös) bot. mający wełniste liście.

Eriosoma, s. (i'-, e'-riosoma) zool. bawełnica, rodzaj mszyc obejmujący bawełnicę korówkę *blight of the apple* czyli *woolly aphid* **ERIOSOMA LANIGERIUM**.

Eriphyle, s. (erifaj'li) mit. gr. Erifile, żona Amfiarausa, który jej przepowiedział koniec wyprawy pod Teby; mimo tej przepowiedni Erifile, przekupiona przez Polinicesa, zażądała by jej mąż wziął udział w wyprawie gdy jej pozostawiono za wspólną zgodą ostateczną decyzję; gdy Amfiaraus padł pod Tebami, syn jego Alkmajon zabił matkę, by pomścić śmierć ojca, ob. *Seven against Thebes*.

Eris, s. (e'ris) mit. kl. Eris, bogini niezgody.

Eristalis, s. (irys'telis) zool. rodzaj dwuskrzydłych muchówek rodziny **SYRPHIDAE**; larwy mają szczurzy ogon w postaci rurki, zakończonej dziurkami i wystającej ponad wodę lub błoto, w którym larwa żyje.

Larwa naturalnej wielkości.

eristic, -al, adj. (eris'tik, -i; ob. *Eris*) sporny, niezgodny.

eristic, s. 1) przeciwnik w dysputcie, w szcz. filozof z *E. school*, ob. *Megarian School*; 2) sporny lub przeciwny argument; 3) sztuka i umiejętność dysputowania.

Erithacus, s. (iry'zakes) zool. rodzaj ptaków wróblowatych, obejmujący eur. czerwogardzia *redbreast robin*.

Eritrean, adj. (eritri'en) erytrejski, dotyczący starożytniej kolonii nad Morzem Czerwonym.

erizo, s. (eri'zo, hisz.) bot. lipa wenezuelska *APEIDA TIBOURBOU* o bardzo mocnym tyku.

erlking, s. (erl'kin~ od d. *elver-konge* król elfów) złośliwy duch zwłaszcza wobec dzieci; wstawiony wierszem Goethego z muzyką Schuberta „Der Erlkönig”.

Erma, s. (ir'ma) żeńskie imię własne, zdr. od *Ermengarde*.

ermelin, -milin, s. (örmilin, -mylin) przest.=ermine.

Ermengarde, średniowieczne imię żeńskie.

ermine, adj. (ör'myn) gronostajowy, biały.

ermine, s. 1) zool. gronostaj, rodzaj łasicy, na zimę przysiadający często biały kolor futra, tylko ogon pozostaje czarny; bardzo cenione futro, dawniej królewskie; w Europie **MUSTELLA ERMINA**, w Amer. **M. CITOGLANI**, **M. MOVEBORACENSIS** i **M. RIXOSA**; zwany także

greater weasel lub **stoat**; 2) urząd sędzkiego, którego strój uroczysty podbity gronostajem symbolizuje czystość i część godności stanu sędziowskiego; 3) skrót zamiast *e. moth*, ob.

ermine, vt. ubrać w gronostaje.

ermine, adj. (-d) odziany w gronostaje.

Erminia, s. (örmi'nia) 1) Hermina, żeńskie imię własne; 2) bohaterka w „*Gerusalemme Liberata*” (Jeruzolima Oswobodzona) Torkwata Tassa (1544—1591), która kocha Tankreda i opatruje jego rany.

Ernani, s. (erna'ni) muz. opera (1844) Józefa Verdiego (1813—1901) ob. *Hernani*.

ernbleater, s. (örnbl'tor) zool. polspolity bekas eur., ob. *snipe*.

ern(e), s. (örn) zool. orzeł birkut czyli birkut bielik *HALLÆTUS ALBICILLA*, eur. i azj. orzeł morski, ptak z rzędu drapieżnych, **RAPTATOR**.

Ernest, s. (örn'est) Ernest, męskie imię własne, zdr. *Nestek*, *Neście*.

Ernestine, adj. (örn'estin) Ernestyński, w szcz. dotyczący linii panującego domu saskiego, gdy w r. 1485 nastąpił podział między książąt: Ernesta (linia Ernestyńska) i Albrechta (linia Albertyńska); godność elektora dostała się linii starszej, lecz w r. 1547 przeszła na linię Albertyńską, z której pochodzili królowie polscy: August II i III.

erode, vi. (ero'd) wyżłobić się; vt. wygrzeć (jak np. rdza), wyżłobić (jak woda kamień), wyżreć (jak siarka szkło).

eroded, adj. part. (-yd) wyżarty; bot. ob. *erose*.

erodent, adj. (-dent) med. żący; s. med. środek żący.

Erodium, s. (iro'dlos gr. bocian) bot. ob. *alfilaria*; **ERODIUM CICUTARIUM** L' Herit, iglica pospolita zwana także *stork's bill*, *heron's bill*.

erogeneity, s. (e'radżini'ti) psychol. pobudliwość piciowa.

erogenesis, s. (-dże'nizys) psychol. pobudzanie pożądania miłosnego.

Eros, s. (i'ros) pl. *Eroses* (iro'tiz) 1) mit. gr. Eros, bóg miłości, rzym. *Amor*, *Miłość*; u Hezjoda pierwszy z bogów, u późniejszych pisarzy syn Afrodyty, bogini miłości, córki Zeusa, urodzonej z piany morskiej; podobnie według misteryj orfickich, ob. *Orphic mysteries*, *Eros Miłość* (por. *Hezjoda* i ob. *Protagones*) urodził się jako główne bóstwo z jaja kosmicznego, którego dwie połowki skorupy stały się Uranusem i Gają (niebem i ziemią); w późniejszych wyobrażeniach Eros równoznaczny jest z rzym. *Kupidynem*, przedstawiany jako skrzydlate dziecko lub chłopię, a od w. IV często z łukiem, strądem; *Kupidynek*, *amorek*; 2) w dramacie Szekspira (1564—1616) „*Antoniusz i Kleopatra*” lord, przyjaciel Antoniusza; 3) astron. *Eros*, *asteroida* 443-la, odkryta 13 sierpnia 1898 przez dra. G. Witta; oprócz księżycy żadne ciało niebieskie nie zbliża się tak blisko do ziemi; Eros w ten sposób umożliwił nam obliczenie jego własnej paralaksy i skontrolowanie paralaksy

słońca; ostatnie zbliżenie wypadło na rok 1931.

erose, adj. (iro'z) 1) nieregularny, jakby nadgryziony; 2) bot. mający obrąbek poszarpany jakby nadgryziony.

erosible, adj. co może być nadżarte.

erosion, s. (ero'żn) erozja, wyżarcie, nadgryzienie, wyżłobienie, spłukanie; 2) dent. nadmierne nadniszczenie zębów wskutek czynności chemicznych; 3) geol. erozja, wymulenie, spłukanie, zmycie.

erosional, adj. (-żjoneł) erozyjny, spowodowany erozją.

erosion cycle (e.sajki) geol. szereg okresów jakie świeżo wyniesiona powierzchnia kuli ziemskiej musi przechodzić, zanim dojdzie do stanu prawierówni, *penplain*; w młodym wieku powierzchnia jest obficie pocięta przez wąwozy, w wieku dojrzałym na powierzchni być mogą strome wysokie wzniesienia i otwarte doliny; na starość powierzchnia jest tak względnie wyrównana, że strumienie wałęsają się leniwo po równinie; dziełem erozji jest przecięcie Pienin przez Dunajec, kaniony wyżłobione na dwa kilometry głębokości przez rzekę Kolorado i mnóstwo innych form terenowych.

erosionist, s. (ero'żynist) geol. zwolennik przestarzałego dziś zapatrywania, że kształt powierzchni ziemi jest przeważnie wynikiem erozji.

erosive, adj. (-zyw) dążący do wyzarcia, do żłobienia, nadający się do erozji.

erostate, adj. (i'rastrejt) bot. bez dzioba.

erotesis, s. (-ti'zis) ret. retoryczne pytanie, pytanie na które mówca nie oczekuje odpowiedzi, np. *Dokądże, Katylinio, będziesz nadużywał naszej cierpliwości?*

erotic, adj. (ero'tik) miłosny, erotyczny, dotyczący miłości piciowej.

erotic, s. 1) erotyk, miłosny wiersz; 2) doktryna miłości piciowej; 3) erotyk, osoba oddająca się przeważnie myślom erotycznym.

eroticomania = **erotomania**.

erotism, s. (-yzm) 1) erotyzm, pożądanie piciowe; 2) całokształt osobistego życia piciowego we wszystkich jego przejawach cielesnych i duchowych.

erotomania, s. (-mejn'ja) psychopat. erotomania, nadmiar pożądania piciowego.

erotopath, s. (-peğ) psychopat. osoba cierpiąca na nadmiar pożądania piciowego.

erotopathy, s. (-peği) patol. zбочenia pożądania piciowego.

erpeton, przyr. (er'pitan, od gr. *her'peton* coś co się czołga) w użyciu w nazwach gadów, ob. *herpetology*.

err, vi. (er) 1) przest. błądzić, wałęsać się; 2) błądzić (umyślowo), mylić się, popaść w błąd; 3) grzeszyć.

errable, adj. (-ebi) omylny; -ness, **errability** (-nes, erabi'titi) omylność.

errand, s. (e'rend) 1) polecenie, zlecenie; 2) krótka podróż w celu

wykonania otrzymanego zlecenia; 3) pl. zakupy.

errant, adj. (e'rent) 1) wędrujący, wędrowny, zamiłowany w przygodach połączonych z wędrowką, np. knight errant wędrowny rycerz; 2) podróżujący; 3) ruchomy np. e. stars przec. fixed stars gwiazd stałych; 4) odbiegający od prawdy lub przyjemnych dróg, mylny, awanturniczy, e. ideas; 5) omylny, mogący się mylić; 6) zool. ob. Errantia.

Errantia, s. pl. (erenszje, na kont. eur. eran'cja) zool. dawna klasyfikacja wolno pływających wieloszczetów, POLYCHÆTA, np. nereida, NEREIS.

errantry, s. (-ri) wędrownictwo, wędrowanie, wałęsanie się, tufaczka.

erratic, adj. (ere'tik) 1) niepewny, zmienny, zmieniający się, nieoparty na normie; 2) geol. przeniesiony ze swego właściwego położenia np. żwir przeniesiony przez lodowiec.

erratic, s. 1) osoba działająca nie normalnie pod wpływem zmiennych wpływów lub zachcianek; 2) geol. głaz lub skała przeniesiona przez lodowiec.

erratum, s. (era'tom, na kont. eur. -'tum) błąd drukarski; pl. errata (-ta) spis omyłek druku.

errhine, vl. (e'rajn) med. kichać; s. med. kichawka.

errite, s. (e'rajt, od Err w Szwajcarii) min. erryt, sylikoid 7 Mn O. 8 Si O. 9 H₂O.

erroneous, adj. (ero'ni-ez) mylny, błędny; -ly (li) błędnie, mylnie; -ness błędność.

error, s. (e'or) 1) wiara w coś co nie jest prawdą; 2) bib. grzech, Ps. 19:12; 3) przest. mylna wiadomość; 4) błąd, omyłka, odstępienie od prawdy i poprawnej reguły, np. e. in spelling; 5) filat. marka z mylnym kolorem, drukowana na niewłaściwym papierze itp.; 6) piłka nożna, gra złośliwie przedłużająca czas w celu osiągnięcia dalszej mety itp.; 7) pr. a) błąd w postępowaniu sądowym co do prawa lub co do faktu; b) postępowanie w sprawie unieważnienia takiego błędu; 8) woj. w ostrzeliwaniu artyleryjskim odległość między punktem trafienia a średnim punktem ognia.

errorist, s. (-yst) osoba propagująca błąd.

error of closure, (e. ow klo'zör) geod. ob. close, vl. 5., odstęp między punktem wyjścia a ostatecznym punktem powrotu.

Ersar, s. (er'sar) pl. -i (-) geog. szczerp turkomański w Bocharze.

ersatz, s. (er-zac'; niem. zastęstwo) hist. w czasie wojen światowych w XX surogaty zastępujące potrzebne produkty, których było brak.

Erse, adj. (ers) dotyczący języka galickiego w Szkocji i ludności rodu celtyckiego, mniej właściwie irlandzkiego, wcześniej; 2) przedtem, dawno-szkocki.

Erse, s. Szkot pochodzenia galickiego.

erst, adv. (erst) 1) przest. nasamniej.

erstwhile, adv. ('-uajl') przedtem, dawniej.

Ertebolle, s. (erteba'li) paleont. stos skorup w Danii świadczący o okresie kultury zwanej Ertebolle culture z epoki kamiennej, równocześnie z neolitem kontynentu eur.

Erua, s. (ej'rua; bab. poczynająca) mit. bab. pierwotnie matka bogów, później utożsamiona z Sarpanitu, małżonką Marduka.

erubescence, s. (erube'sens) czerwienienie skóry.

erubescant, adj. (-ent) 1) czerwony, czerwonawy; 2) rumieniący się, rumiani.

eruc, s. (iruk') tylko filipińskiej palmy CORYPHA ELATA . . .

eruca, s. (eru'ka) pl. eruca (eru'si) zool. gąsienica, larwa.

Eruca, s. bot. rodzaj eur. ziół z rodziny krzyżowych CRUCIFERÆ (według innej klasyfikacji kapuściannych BRASSICACEÆ; rakieta siewna rocket (ra'kiet) E. SATIVA, DC.

erucic acid, (iru'sik e'syd) chem. kwas rakietykowy, C₂₁H₃₁CO₂, zawarty w postaci estery w rakieta i w kapustach, np. w oleju rzepakowym.

erucin, s. (-syn) chem. ester glicerynowy kwasu rakietykowego; w szcz. jego tri-ester (trierucin).

eructation, s. (irek'tej'szn) med. odbijanie się, gwałtowne wypuszczanie z siebie powietrza.

erudit, s. (e'rudyt) uczona osoba, erudyta (m), uczony (m), erudytką (f), uczona (f).

erudite, adj. naukowy, znamieny wysokim stopniem wiedzy, np. e. book; e., s. = erudit.

erudition, s. ('-szn) głęboka wiedza książkowa, erudycja.

erupt, vl. (iropt') wybuchać, jak np. lawa z wulkanu; wykluwać się, jak np. zęby z dziąsła; stać się czynnym, jak np. wulkan lub gejzer.

eruption, s. (iropt'szn) 1) wybuch np. ognia, lawy z wulkanu, gorącego źródła z gejzeru; wojny, choroby, namietności; 2) przedmiot wybuchu, np. lawa, błoto, nafta itp.; 3) dent. wykluć się zęba; wyrznięcie się zęba; 4) med. wykwit skóry, wysypka, osutka.

eruptional, adj. (-eł) dotyczący wybuchu.

eruptive, adj. (-tyw) 1) wybuchający, dający do wybuchu, połączony z przygotowaniem wybuchu np. wulkanu; 2) gór. utworzony za pomocą wybuchu, jak np. skały przeniesione przez intruzję, jak np. dioryt, gabbro, granit, albo przez ekstruzję, jak np. andezyt, bazalt, ryonit itp.

erwenholder, s. (erwnhoł'der) Afr. Pld. właściciel parceli, ob. erf.

Ervum, s. (er'worn) bot. soczewica; ERVUM LENS, Linn. = LENS ESCULENTA, Mönch. ob. lentil.

Erwinia, s. (erui'nja, od imienia Erwina F. Smitha, amer. bakteriołoga, (1854—1927) bakt. rodzaj ruchomych bakterij z rodziny BACTERIACEÆ; E. AMYLOVORA czyli BACILLUS AMYLOVORUS powoduje zarazę gruszy; E. ATROSEPTICA czyli B. ATROSEPTICUS — ziemniaka.

Erymanthian, ob. Hercules.

Eryngium, s. (e'ringd'jom) bot. mikołajek, rodzaj roślin z rodziny baldaszkowatych parsley rodziny UMBELLIFERÆ (według innej klasyfikacji marchwi AMMIACEÆ); m. morski, płóźień, Boży dar, na Helu baby-zebra; m. polny E. CAMPES-TRIS, Linn.; m. nadmorski sea holly E. MARITIMUM, Linn.; button snakeroot E. YUCCÆFOLIUM, Michx.; m. wirgiński E. VIRGINIANUM, Lam.

eryngo, s. (erin'go) przest. kandyzowany korzeń mikołajka, ob. Eryngium.

Eryon, s. (e'rian) paleont. erion, rodzaj kopalnych skorupiaków długodłokowych, zwłaszcza od liasu (Jury Dolnej) do systemu kredowego, w szcz. w wapnie litograficznym.

Eryops, s. (e'riaps) paleont. erips, rodzaj dużych płazów kopalnych długoodgonowych z systemu perm-skiego (dyasu) Teksasu i Nowego Meksyku.

Erysimum, s. (iri'simom) bot. pszonak, rodzaj eur. roślin z rodziny krzyżowych mustard rodziny CRUCIFERÆ; e. osobnik tego rodzaju; pszonak drobnokwiatowy treacle mustard lub wormseed m. E. CHEIRANTHOIDES, Linn.

erysipelas, s. (e'-i-risi'peles) med. róża zakaźna, choroba skórna (w szcz. na twarzy), wywołana przez paciorkowca STREPTOCOCCUS E-RYSIPELATICUS; 2) wet. róża, śmiertelna choroba świń; ob. Erysipelothrix.

erysipeloid, s. (e-, i-risi'pełoid) med. choroba podobna do róży lecz bez gorączki.

Erysipelothrix, s. (e'risipelo'g'riks) bakt. rodzaj nietlenowych, Gram dodatnich, zazwyczaj pasorzytnych, lasecznikowatych bakterij z rodziny ACTINOMYCETACEÆ, nie tworzących spor i dających do tworzenia długich nici; E. RHUSIOPATHIÆ czyli BACTERIUM ERISIPELATICUS SUIV wywołuje różę u świń.

Erysiphaceæ, s. pl. (erisifej'si-l) bot. mączniaki, rodzina grzybów rzędu PERISPORIALES (według innej klasyfikacji ERYSPHIALES), podgromady EUASCI, gromady workowców ASCOMYCETES; the powdery mildews proszkowata pleśń, z początku biała grzybnia pokrywa liście i owoce, wytwarzając białe ołdja, a później ciemne otocznie (peritecjia) jakby czarne kropki na białym tle grzybni; zawleczone niedawno z Amer. grzyb ten niemal wytępił w Eur. agrest i porzeczki.

Erysyphe, s. (-sajfi) bot. rodzaj w rodzinie mączniaków ERYSPHACEÆ.

Erythea, s. ('-a) bot. erytea, rodzaj palm wachlarzowych Kalifornii i Meksyku; e. osobnik tego rodzaju.

Erytheia, **Erytheis**, s. (eri'g'ja) mit. gr. ob. Hesperides.

erythema, s. (eri'g'me) med. rumień, przesadna rumianość skóry wskutek przekrwienia włoskowatego; E. NODOSUM r. guzowaty, guziczkowaty; E. INDURATUM r. z

głęboko osadzonymi twardymi guzickami.

erythematous, -matic, adj. (eriže'matós, erižime'tik) med. rumieniony.

Erythraean, adj. (eriži'en) mit. kl. dotyczący starożytnej kolonii jońskiejskiej Erytrei w Azji Mniejszej, albo słynnej tamtejszej wróżbiarki sybilli Herofilii; s. sybilla Herofile.

E. main, Morze Erytrejskie, starożytna nazwa Morza Czerwonego.

erythrasma, s. (eriž'rež'ma) med. łupież rumieniowy, chroniczne i zaraźliwe zapalenie skóry w miejscach ciepłych i wilgotnych np. w okolicy pachwin i worka mosznowego, wywołane przez MICROSPORON MINUTISSIMUM.

erythrean, -æan, adj. (-žri'en) czerwony, rudy.

erythremia, -æm -s. (-i'mia) med. policitemia, nadmiar czerwonych krwinek we krwi, HYPERGLOBULIA.

erythrin, s. (eriž'rin) chem. erytryna, bezbarwna krystaliczna substancja $C_{26}H_{42}O_{16}$ otrzymywana z niektórych porostów np. ROCELLA i dająca czerwone związki.

Erythrina, s. (-a) bot. rodzaj podzwrotnikowych krzewów i drzew z rodziny motylkowatych pulse family PAPILIONACEÆ czyli LEGUMINOSA.

Erythrinidae, s. pl. (eriž'ri'nidi) zool. rodzina szczupakowatych ryb mięsożernych w rzekach pld.-amer. spokrewnionych z rodziną CHARACINIDÆ i często do niej zaliczanych.

erythrisms, s. (eriž'ryzm) zbytnia czerwoność lub rudość szczególnie w upierzeniu ptaków lub uwłosieniu ssaków.

erythrisma, erythristic, adj. (eriž'ryž'ma, -tyk) roln. zbytnio czerwony, zbytnio rudy.

erythrite, s. (eriž'rajt) 1) chem. = erythritol; 2) mln. erytryn, saletrowiec w rzędzie arsenianów wodnych $Co_3(AsO_4)_2 \cdot 8H_2O$; 38.4 pięciotlenku arsenu, 37.5 tlenku kobaltu i 24.1 wody.

erythritic acid, (eriž'ritik esyd) chem. kwas erytrynowy $CH_2OH(CHOH)_2CO_2H$ otrzymywany przez utlenienie erytrytolu.

erythritol, s. (e-, i-ryž'ri-toi, -tai) chem. erytrytol, związek krystaliczny $CH_2OH(CHOH)_2CH_2OH$, otrzymywany z porostów i z glonów w rozmaitych odmianach optycznych; ob. erythroglycin.

erythro-, 1) przedr. czerwono-, 2) biol. skrót zamiast erythrocyto-.

erythroblast, s. (-blest) anat. i med. erytroblast, ciało lub komórka z jakich powstaje czerwona krwinka; w ciele dorosłego osobnika znajdują się zazwyczaj głównie w czerwonym szpiku kości, lecz w pewnych chorobach jak np. niedokrwistość, znajdują się swobodnie we krwi; rozróżniamy trzy gatunki e.: **microblast** o średnicy 5μ lub mniej, **normoblast** (tracheochromatyczny e.) o normalnej średnicy 5 do 10μ z małym jądrem, i **megaloblast** o

średnicy 11μ i więcej i z jądrem lekko zabarwionym.

erythrocarpous, adj. (-kar'pós) bot. owocujący czerwono, w szcz. o miseczkach porostów.

Erythrochæte = Ligularia.

erythrochromism = erythrism.

erythrocyte, s. (-sajt) anat. czerwona krwinka, ob. blood.

erythrocytometer, s. (-a'miter) med. przyrząd do liczenia czerwonych krwinek we krwi.

erythrocytosis, s. (-sajt'o'zys) med. wzrost ilości czerwonych krwinek we krwi ponad stosunek normalny; ob. leucocytosis.

erythrodermia, s. (-der'mia) med. zaczerwienienie skóry.

erythrogenic, adj. (-dzi'nik) 1) wytwarzający kolor czerwony; 2) fizjol. a) wywołujący wrażenie koloru czerwonego; b) wytwarzający krwinki czerwone.

erythroglycin, s. (-glu'syn) = erythritol.

erythroid, adj. (e'ryž'roj) czerwony.

erythrolitmin, s. (-lit'min) chem. czerwona krystaliczna substancja należąca do najważniejszych składników lakmu, ob. litmus.

erythromelalgia, s. (-melaldž'e) med. choroba Weir-Mitchella, bardzo uporczywa; czerwienienie dłoni i stóp, powtarzające się okresowo z palącymi pecherzykami które pękają; spowodowana prawdopodobnie zaburzeniami w układzie współczulnym.

erythronium, s. (-o'niom) 1) bot. dogtooth violet; E. AMERICANUM, Ker. adder's tongue; 2) chem. = Vanadium.

erythrophilous, adj. (-a'filós) biol. mający szczególny pociąg do barwy czerwonej.

erythrophlein(e), s. (iriž'roflin) chem. bardzo trujący wyciąg z drzew pld.-am. rodzaju ERYTHROPHLEUM, używany przez wieki do zatrucia strzał.

erythrophobia, s. (-fo'bia) 1) med. chorobliwa odraza do barwy czerwonej; 2) strach przed zarumienieniem się.

erythrophore, s. (-for) zool. barwnik czerwony zawarty w komórce niektórych ryb i skorupiaków.

erythrophyll, s. (-fil) bot. barwnik czerwony zawarty w soku roślin nadających czerwony kolor niektórym liściom w jesieni.

erythropia, -psia, s. (ž-ro'pia, žro'psia) med. czerwonowidzenie, widzenie wszystkich przedmiotów w barwie czerwonej, czasem wskutek krwotoku w szklistej cieczy oka.

erythroplastid, s. (-ples'tyd) anat. krwinka czerwona ssaków znamieną brakiem jądra.

erythroptia, ob. erythropia.

erythropsin, ob. visual purple.

erythroscop, s. (eryž'roskop) erytroskop, erytrofitoskop, fiz. przyrząd składający się z ruchomych i zachodzących na siebie wzajem szkiełek barwy żółtej i niebieskiej, przez które barwa zielona pochodząca z chlorofilu wygląda czerwono.

erythrose, s. (e-, i-ryž'roz) chem. erytroza, cukier $C_6H_{12}O_6$, aldoza grupy tetrozowej (ob. aldose i tetrose) spokrewniona z erytrytolem, otrzymywana jako syrop.

erythrosiderite, s. (-sy'derajt) min. erytrosydyryt, solowiec rzędu chlorków metali ciężkich, $2K Cl. Fe Cl_3. H_2O$.

erythrosin(e), s. (i-, e-ryž'rosin) erytrozyna, a) czerwone ciało powstające z utlenienia tyrozyny; b) każdy z trzech barwników otrzymywanych z fluoresceiny; c) tetraiodowa sól fluoresceinowa używana do barwienia wełny, jedwabiu, jada, w fotografii i w mikroskopowaniu, zwana także iodeosin B.

erythrosinophil(e), adj. (-sy'no-fajl) chem. barwiący się łatwo erytrosyną.

erythrosis, s. (e'riž'rosys) med. czerwoność (rudość) skóry i błon śluzowych, w szcz. przy policemii (czerwonokrwinkowości, dr. Tad. Browicz 1847—).

erythroxylin, s. (e'riž'ra'ksylom) bot. rodzaj drzew pld.-amer. rodziny Erythroxylaceæ ('-ksylej'si-i) rzędu dziobowych GRUINALES według klasyfikacji amer. bodziszkowych GERANIALES; peruwiańskie drzewo E. COCA dostarcza kokainy.

erythrozinclite, s. (-zin'sajt) min. manganowa odmiana wurtytu.

erythrozym(e), s. (iryž'roza'jm) biochem. enzym (zaczyn) otrzymywany z korzenia marzannowego zdolny do rozkładania kwasu ruberytrycznego z pomocą alizaryny i glikozy.

erythrolase, s. ('-žruloz) chem. cukier $C_6H_{12}O_6$ otrzymywany jako syrop przez utlenienie erytolu; jest to ketosa izomeryczna z erytrozą.

Eryx, s. (i'riks) zool. rodzaj obejmujący węże piaskowe.

es, s. (es) el. es, jednostka ilości elektryczności w systemie elektrostatycznym.

-es, przyr. (-s) końcówka 1) rzeczownika w liczbie mnogiej; 2) czasownika w trzeciej osobie liczby pojedynczej.

Esau, s. (i'so) bib. Ezaw, syn Izaka.

escadrille, s. (eskadryl'; z fr. eskadrij') eskadryla; 1) lot. grupa samolotów wojennych; we Francji składająca się z sześciu; 2) mar. mała eskadra statków wojennych, zazwyczaj osiem.

escalade, s. (eskaledž'd) woj. eskalada, użycie drabin do przejścia przez rów, do zdobycia murów obronnych itp.; 2) eskalator, ruchome schody.

escalade, vt. wspinać się na drabinie w takim ataku, np. to e. a wall.

escalan, s. (eskaalan') mon. stara moneta Republiki Dominikańskiej z r. 1802 wartości 6 centów amer.

escalate, vi. używać eskalatora.

Escalator, s. (-ejtör) eskalator, marka ochronna systemu schodów ruchomych; stąd e. ruchome schody automatyczne.

escaller, s. (eskaalle', fr.) schody; e. dérobé prywatna klatka schodowa, tylnie schody.

escalin, s. (eskal'e) mon. holenderska moneta dla użytku zagranicznego wartości hol. szylinga.

escaloped, -ll-, adj. (eskalopt') her. pokryty jakby łuskami.

escapade, s. (eskapejd') 1) ucieczka w szcz. z fortecy, wjeżdżania, niewoli; 2) eskapada, awanturyczna przygoda.

escape, s. (eskejp') 1) ucieczka (skądś lub przed czym); ominięcie przykrości; 2) uchodzenie, wyciekanie cieczy lub uchodzenie gazu; 3) umysłowe wyzwalenie się od otaczających ciężarów; 4) bot. roślina, która powróciła ze stanu kultury do stanu pierwotnego lub zasiała się sama w polu kultywowanym; 5) elek. uchodzenie prądu wskutek nieprzewodowej izolacji; 6) inż. spust lub służa do odprowadzenia zbytecznej wody; 7) pr. opuszczenie ograniczonego przez nakaz sądowy miejsca pobytu; 8) zeg. wychwyt kotwiczny; częściej: escapement.

escape, vi. 1) umknąć, uciec, zbiec, np. z więzienia; 2) ująć, np. tak uśzedł śmierci; ocalić się od zła, przykrości itp.; 3) uciekać, wyciekać, uchodzić, jak np. gaz z rury; wyrwać się, pot. wypnąć się np. niezamierzone skowo; 4) zdziścić, np. rośliną błędnie zaszczeploną; vt. 1) ominąć karę, skutki itp.; 2) pominąć, przeoczyć.

escapement, s. (-ment) zeg. wychwyt kotwiczny.

escaper, s. (-r) zbieg.

escape wheel, zeg. kółko wychwytowe.

escapist, s. ('-ist) osoba starająca się uciec od otaczających przykrości umysłowych, jak np. szukając samotności lub lektury itp.

escarp, s. (eskarp') skarpa, szkarpa; dawniej: eskarpa; ob. scarp.

escarp, vt. woj. zaopatrzyć w stromą skarpe.

escarpment, s. (-ment) 1) geol. stroma skala; 2) woj. grunt dokoła obronnego miejsca pogłębiony prawie prostopadłe w celu utrudnienia dostępu.

-esse, przyr. czasownika (-ess) oznaczający bezokolicznik czynności w toku, trwającej; np. coalesce zrastać się, reconvalesce powracać do zdrowia; **-escence**, przyr. rzeczownika (-es'sens) oznaczający stan określony takim czasownikiem, coalescence zrastanie się; **-escent**, przyr. przymiotnika (-es'sent) oznaczający rozpoczęcie i trwanie danego przymiotu, wady lub zalety, adolescent dorastający (młodzieniec).

eschar, s. (es'kar, -kōr) med. strup, ESCHARA.

eschara, (e'skera) 1) hist. gr. leżący ołtarz do palenia ofiar dla bóstw podziemnych; 2) E. zool. rodzaj mszycowców (BRYOZOA) podzędu CHEILOSTOMATA, budujący delikatne kolonie (krzaczk).

eschatology, s. (esketa'łodżi; es'-

chatos gr. najdalszy, końcowy) teol. nauka o rzeczach końcowych, jak śmierć, zmartwychwstanie, nieśmiertelność, koniec wieków, powtórne przybycie Chrystusa, sąd ostateczny i przyszły stan.

escheat, s. (esczi't) 1) hist. pr. powrót własności ziemi do lorda z powodu braku spadkobiercy dzierżawcy itp.; prawo ang. zniesione w r. 1870; 2) Stany Zj. powrót własności ziemi do państwa w braku uprawnionego ustawowo właściciela; 3) własność ziemską tak powrócona; 4) Szk. konfiskata własności.

Escherichia, s. (eszöri'kia, od lekarza niem. Teodora Eschericha, 1857—1911) bakt. rodzaj tlenowych, Gram-ujemnych, pałeczkowych bakterij z rodziny BACTERIACEAE; E. COLI COMMUNIS i E. C. COMMUNIOR żyją we wszystkich kręgowcach; E. ACIDILACTICI czyli BACTERIUM ACIDILACTICI zakwasza mleko na kwaśne mleko.

eschew, vt. (esczu') unikać (gen.), wystrzegać się (gen.), wstrzymywać się od (gen.).

eschynite, s. (es'kinajt) min. eschinit (czytaj es-chi'nit), saletrowiec, zawierający rzadkie składniki: kolumb, tytan, tor i cer; występuje w prawie czarnych kryształach; analiza niezmierznie trudna.

escolar, s. (es'kolar'; hisz. uczony, tak zwany z powodu obwołów u oczu, przypominających okulary) zool. duża ryba morska rzędu kostnoszkieletowych TELEOSTEI, podrzędu cierniopłetwych ACANTHOPTERYGII, rodziny makrełowatych SCOMBRIDAE, żyje w Morzu Śródziemnym, w Środkowym Atlantyku i w ciepłych sferach, w głębokości 100 do 400 sążni (fathoms) pod powierzchnią morza; jej olej stanowi silny środek przeczyszczający.

Escorial, s. (esko'riel) Eskurial, olbrzymia budowla, wystawiona (1563—1584) przez Filipa II (1527—1598) ok. 50 km. na zachód od Madrytu, na cześć św. Wawrzyńca; nazywany często ósmym cudem świata, Eskurial obejmuje królewski pałac, królewskie mauzoleum, muzeum, klasztor, kościół, oraz galerię obrazów i cennych zabytków.

escort, s. (es'kort) 1) eskorta, grupa uzbrojonych ludzi mających towarzyszyć komu dla osobistego jego bezpieczeństwa, konwój; albo dla oddania czci jego stanowisku, świta; albo dla przeszkodzenia jego ucieczce, straż; 2) towarzysstwo kilku osób lub jednej osoby dodanej dla ochrony osobistej, dla rozmowy lub ze względów ceremonialnych; 3) St. Zj. młodzieniec towarzyszący swej przyjaciółce lub narzeczonej w restauracji, w teatrze, na spacerze itp.; 4) mar. konwój, grupa okrętów służąca do obrony wielkiego statku wojennego.

escort, vt. (eskort') 1) eskortować, odprowadzać pod strażą; 2) towarzyszyć jako opiekun.

escriitoire, s. (eskritoa'r) starodawny sekretarz, ob. secretary.

escrow, s. (es'kro, es'kro') pr. oddanie dokumentu prawnego w trzecie ręce w celu wydania go po dopełnieniu pewnych warunków.

escuage, s. (es'kiu-ydž) pr. feud. służba wojskowa dłużna lordowi od dzierżawcy; ob. scutage.

escudo, s. (esku'do) mon. dawna moneta złota hisz. i port. w Eur. i Amer. Pln.

esculent, adj. (es'kiulent) jadalny, spożywczy.

esculetin, s. (eskiul'tyn) chem. produkt rozkładowy eskuliny.

esculin, s. (es'kiulyn) chem. eskulina, glikozyd z kory kasztanowca Aesculus Hippocastanum, Lin., używany jako środek przeciwgorączkowy.

escutcheon, s. (eskokcz'n) hist. 1) herb, zazwyczaj w kształcie tarczy rycerskiej; powierzchnia zwie się pole (field), jego kolor wymienia się w opisie nasamprzód, np. w czerwonym polu; strona prawa i lewa (dexter i sinister) rozumie się od strony noszącego tarczę (t.j. przeciwnie od widza); 2) bud. tarcza dla ochrony drewna, np. obicie dookoła dziurki od klucza; 3) mar. miejsce na rufie okrętu, gdzie jest wypisana jego nazwa; 4) ogr. pączek z kawałkiem kory i drzewa, używany do szczepienia, ob. shield bud; 5) zool. a) miejsce powyżej tylnej części wymienia rozprzestrzeniające się wwyż i w bok, znamienne kierunkiem włosów zwróconym raczej w górę niż w dół; u bydła mlecznego zwane także milk shield i milk mirror, zwierciadło mleczne, dawniej uważane za znamienne o mleczności krowy; b) tarcza na śródłowiuniu niektórych owadów; c) zagłębienie za dziobem skorupy mięczaka.

Esdras, s. (ez'dras) bib. jedna z dwóch ksiąg biblii protestanckiej First E. i Second E. albo Third E. i Fourth E. w Wulgacie, gdzie pierwszymi dwiema częściami są Księgi Ezry i Nehemiasza.

-ese, przyr. (i'z) wskazujący a) na miejsce pochodzenia lub zamieszkania np. Burmese, Chinese, Japanese; b) na szczególnie znamiennej styl literacki Japanese, Runyones; c) biochem. na zaczyn (enzym) przypiszący działanie syntetyczne np. phosphatase, ob. ase 1).

Eshmun, s. (esz'mun) mit. fen. fenicki bóg leczenia.

-esis, przedr. (i'zys) oznaczający trwanie działania, np. genesis tworzenie.

esker, -kar, s. (es'kōr, '-kar) geol. wąski nasyp żwiru lub piasku, pozostały po podlodowcowym strumieniu.

Eskimaun, adj. (eskimo'en) 1) eskimoski; 2) dotyczący rodziny językowej Eskimosów i Aleutów.

Eskimo, s. (eskimo) pl. -mos lub -mo, Eskimos, l. mn. Eskimosi, członkowie narodu arktycznego, ok. 35,000 mieszkańców podzielonych na około 60 szczepów; 2) język eskimoski prawdopodobnie spokrewniony z u-rałsko-altajskim; sami siebie nazywają Innuit; 3) kolor brązowy.

E. dog, eskimos, pies używany przez Eskimosów do pociągu i do polowania, podobny do popielatego wilka, wagi od 25 do 40 kg., 50 cm. wysokości.

Eskimoid, s. (-o'id) antrop. Eskimoid, podobny do Eskimosa.

Esmarch bandage (es'mark ban'-dydż) chir. zacisk Esmarcha (dr. Fryderyk Esmarch, 1828—1908, prof. w Kilonii, twórca chirurgii wojennej) chir. bandaż gumowy do podwiązania tętnicy i powstrzymania przyływu krwi; stosowany dłużej, niż godzinę, śmiertelny dla pacjenta.

Esmeralda, s. (ezmeral'da; hisz. szmaragd) 1) Esmeralda, żeńskie imię własne; w powieści Wiktora Hugo (1802—1885) „Notre Dame de Paris” (notrdam' dōpari') i w dramacie „Esmeralda”, tancerka cygańska, kończąca na szubienicy jako czarownica; 2) e. zool. ryba szmaragdowa.

Esmeraldan, adj. esmeraldzki, (język zaginiony Indian w Ekwadorze).

esmeraldite, s. petr. esmeraldyt, skała składająca się z kwarcu i muskowitu.

Esmond, słynny romans (1854) William Thackeraya (1811—1863) z czasów królowej Anny, „History of Henry Esmond, Esq.” z bohaterem Henrykiem Esmondem i niezwykle — jak na czasy autora — zajmującą postacią jego siostry, Beatryczy.

esne, s. (ez'ne) hist. anglo-saski niewolnik pełniący posługi domowe.

eso-, przedr. (e'so-) wewnętrznie-, w chem. org. oznaczający bezpośrednią przynależność do pierścienia; przec. **exo-** (eg'zo).

esoanhydride, s. (-enhajd'ryd) chem. anhidryd wewnętrzny czyli międzymolekularny.

Esocidae, s. pl. (isosi'di) zool. szczupakowata rodzina smukłych żarłoczych ryb słodkowodnych, stanowiących jedyny rodzaj *Esox*, obejmujący szczupaki (w Amer. Pn. *pikes*, pickereli i muskellunges).

esociform, adj. (iso'siform) kształtu szczupaka.

esodic, adj. (iso'dik) anat. przywodzący (o nerwie).

esophagal, **oe-**, **geal**, **-n**, adj. (i-so'fael) anat. przełykowy; e. **arteries** tętnice wychodzące z przodu aorty i rozdzielone w przełyku; e. **glands** gruczoły przełykowe; u człowieka służą głównie do omaszczenia jada; u niektórych ptaków wydają mleczną ciecz, którą karmią się młode; e. **plexus** spletek rozgałęzień nerwu błędnego zaopatrujących przełyk; e. **ring** zool. pierścien przełykowy, obwód z tkanek nerwowych otaczających gardziel licznych niekręgowców; w szcz. pierścien i stawonogów; e. **teeth** zool. nadrostki (zakonieczone emalią) u tyłu szyjnego kręgu niektórych węzłów, np. *DASYPELTIS SCABER*, które wchodząc do przełyku, działają jakby zęby do kruszenia skorupy jaj.

esophagism, s. (iso'fedżyzm) med. kurcz przełyku; **OESOPHAGISMUS**, **OESOPHAGOSPASMUS**, **DYSPHAGIA SPASMODICA**.

esophagitis, s. (-a'j'tis) med. zapalenie przełyku.

esophagoscope, s. (-sko'p) med. wzornik przełykowy, **OESOPHAGOSCOPIUM**.

esophagus, **oe-**, s. (isa'fages) a-

nat. i zool. przełyk, przewód łączący połyk, **pharynx**, z żołądkiem, **stomach**.

esophoria, s. (esofo'ria) med. błędne widzenie polegające na tym, że linie wydają się nachylone ku środkowi; ob. **heterophoria**.

esoteric, adj. (e'sote'rik) tajny, tajemniczy, przeznaczony tylko dla koła wtajemniczonych; przec. **exoteric**.

esoterie, s. 1) tajna nauka, tajny elaborat; 2) osoba wtajemniczona.

esoterica, s. pl. tajne pisma, rozprawy, dzieła sztuki itp.

esoterism, s. (-izm) tajne nauki i praktyki.

esotropia, s. (e'sotro'pia) med. zez wewnętrzny (ku nosowi).

espacement, s. (espejs'ment) bud. rozstawienie, rozkład, rozłożenie, np. między oknami.

espadon, s. (es'padan) 1) hist. szpada, długi pałasz wojskowy używany dawniej; 2) zool. ryba mieczyk, ob. **swordfish**.

espallier, s. (espej'jör) ogr. szpalerowe prowadzenie drzew owocowych wzdłuż drutów lub sznurów w płaskich ścianach, dopuszczając tylko gałęzie na wschód i na zachód albo tylko na północ i na południe. **UWAGA**: Polski wyraz „szpaler” ma także drugie znaczenie: szereg drzew albo dwa równoległe szeregi drzew, aleja.

esparto, e. **grass**, s. (espar'to; hisz.) bot. **esparto**, **STIPA TENACISSIMA** ... uprawiana w Hiszpanii i Afr. Pn. daje cenny materiał na odzież, buciki, sznury, worki, papier itd.

especial, ob. **special**.

especially, adv. (espe'szełi) specjalnie, szczególnie, w szczególności, zwłaszcza, osobliwie.

Esperanto, s. (esperan'to) **esperanto**, międzynarodowy język zaproponowany w r. 1887 przez dra Ludwika Zamenhofa z Warszawy (1859—1917) i liczący około 2,000,000 zwolenników i członków; ob. **International Auxiliary Language**.

espial, s. (espa'j'eł) 1) szpiegowanie, szpiegostwo, tajna obserwacja; 2) wyspiegowanie, odkrycie.

espier, s. (-er) szpieg.

espino, s. (espi'no) pl. -s, bot. 1) nazwa rozmaitych kolczastych drzew i krzewów pld.-amer. podzwrotnikowych, w szcz. rodzaju **ZANTHOXYLUM**; 2) w Am. Pld. roślina **ACACIA CAVENIA**, ... której strąki obfitują w taninę; 3) w Hisz. głóg **hawthorn CRATEGUS OXYOCANTHA**, Linn.

espionage, s. (es'pionydż) 1) szpiegostwo, używanie płatnych szpiegów, systematyczne staranie się o zdobycie obcych tajemnic; wyrazu „**espionage**” i „szpiegostwo” używa się w odniesieniu do innych; swoje własne postępowanie tego rodzaju nazywa się: **intelligence service**, służba wywiadowcza.

Espionage Act, St. Zj. ustawa z 15 czerwca 1917, uzupełniona 16 maja 1918 drugą, zwaną **Sedition Act** w celu wytypienia szpiegostwa, oble

wydane wkrótce po wstąpieniu do Wojny światowej I-ej.

esplanade, s. (es'planejd', -na'd) esplanada 1) niezabudowany obszar ziemi dookoła cytadel; 2) miejsce spacerowe, w szcz. nad brzegiem morza, jeziora lub rzeki.

esplees, s. pl. (espli'z) pr. dochody z ziemi, jak pastwisko, czynsz, ziarno, siano itp.

espousal, s. (espau'zł) 1) zaślubiny; 2) orędownictwo.

espouse, s. (espau'z) 1) zaślubić; 2) przejąć się sprawą publiczną i popierać ją usilnie.

espringal, ob. **springal**.

esprit, s. (espr'i) dowcip, duch, spryt; e. **de corps** (fr. espr'i d'kor) duch jedności ze swą organizacją, poczucie przynależności do swego grona (klasy, zawodu itd.), poczucie konieczności obrony jego honoru.

espundia, s. (espund'ja; hisz.) med. **espundia**, w podzwrotnikowej Am. Pld. owróżnienie nosa, ust i polyku, ob. **leishmania**.

espy, vi. (espa'j) 1) patrzeć dookoła; 2) podpatrywać; vt. 1) spostrzec, zobaczyć coś częściowo zakrytego; rozeznać; 2) przest. wysledzić.

esquamate, adj. (eskuej'mejt) bot. i zool. bez łusek.

-esque, przyr. (esk') rzeczowników i przymiotników, zwłaszcza do słów wł. i fr., np. **picturesque** lub nazwisk np. **Carlylesque**.

Esquiline, s. (es'kuilajn) Eskwilin, jeden ze siedmiu pagórków, na których Rzym zbudowano.

esquire, s. (es'kuajr) 1) pierwotnie giermek, chorąży, później młody rycerz służący królowi lub magnatowi i nagradzany z czasem szlachectwem; 2) hist. prawny tytuł najstarszego syna rycerza i najstarszych synów młodszych synów, tytuł nadawany sędziom i sędziom pokoju; 3) dzisiaj tytuł oddawany z grzeczności dowolnie każdej osobie na pewnym stanowisku; w adresie po imieniu i nazwisku z opuszczeniem tytułu Mr., a więc: John Smith, Esq.

esquisse, s. (eski's; fr.) szkic; pierwszy plan obrazu, pomnika itp.

ess, s. (es) 1) litera s; 2) cokolwiek na kształt litery s; często: dżdżownica.

-ess, przyr. (-es, -ys) końcówka rzeczowników żeńskich, np. **prince** — **princess**, **duke** — **duchess**, **poet** — **poetess**, **seer** — **seeress**, **seamster** — **seamstress**.

essay, s. (es'sej) 1) usiłowanie, próba; badanie; 2) traktat literacki, monografia, rozprawa.

essay, vi. (es'sej) 1) usiłować, próbować; 2) badać, starać się o (acc.).

essayist, s. (es'sejist) autor traktatów literackich.

esse, s. (es'se; ł. być) byt, istnienie, u scholastyków **IN ESSE** in esse, w bycie, w istnieniu, przeciwstawiało się **IN POSSE**, co mogłoby istnieć, tak samo jak **ESSE IN RE** lub **IN ACTU** wobec **ESSE INTENTIONALE** (intensywnie), na kont. eur. intencjonalne istnienie dotykane wobec istnienia w wyobraźni.

essed, **essedza**, s. (e'sed, -a) hist.

dwukółowy pojazd starożytnych Galów i Brytonów.

Esselen, s. (e'sylen) hist. am. szczep Indian kalifornijskich.

essence, s. 1) istnienie, główne znaczenie, najwewnętrzniejsze znaczenie, jakość; 2) substancja, a) konieczny składnik; pierwiastek, b) metafizyczna substancja odosobniona od przymiotów; 3) log. a) pierwotnie te własności i przymioty, jakie każdy osobnik rodzaju lub gromady koniecznie mieć musi, by zaliczał się do tego rodzaju lub do tej gromady; dalej, ogół tych własności i przymiotów, które są niezbędne do nazwania przedmiotu tym mianem lub do zaliczenia go do pewnego grona; 4) metafiz. jako równoznacznik Arystotelewskiej kategorii uzija (częściej tłumaczona wyrazem substancja) to co jest niezmiennie wobec wszelkich zmian; 5) wyciąg, wywar, substancja posiadająca w wysokim stopniu przymioty i zalety pewnej rośliny, itd., z której przez destylację itp. się wyciąga; 6) woń, perfumy (pl.), olejek; 7) najlepsze gatunki wina tokajskiego wyciskane z najdojrzalszych winogron oczekujących z beczki.

Essene, s. (esi'n, e'syn) hist. esen-czyk, członek sekty żydowskiej ascetycznych mnichów od 200 przed Chr. do 200 po nar. Chr.

essential, adj. (esen'szeł) 1) mający własności esencji, stanowiący doskonale stopień swego rodzaju; 2) istniejący, mający istnienie; 3) esencjonalny, wewnętrzny, rdzenny; 4) nieodzowny; 5) posiadający esencję tej części rośliny lub substancji, która jest znamieną właściwym zapachem lub przymiotem; 6) astrol. oznaczający wywyższenie lub пониżenie planety stosownie do położenia w zodiaku w przejściu lub w domu; 7) log. nieodzowny; 8) med. niezawisły (od innej choroby), samostny, IDIOPATHICUS; 9) muz. w akordzie niezbędny (ton, w odróżnieniu od tonu będącego tylko ozdobą).

essential, s. czynnik niezbędny, część esencjonalna, pl. -s punkty zasadnicze, zasady podstawowe.

e. mineral, petr. główny i najbardziej znamieny składnik skały.

e. oil, chem. lotny olejek (volatile oil) nadający roślinie poszukiwany zapach lub inne znamienne własności.

Essex, s. (e'seks) chów byd. gatunek świni angielskiej czarnej z białymi plamami.

essexite, s. (e'seksajt; powiat Essex, Mass., St. Zj.) petr. essekcyt, ziarniste, włókowate, ogniowe skały głównie składające się z hornblendy, augitu i labradorytu.

Essex Junto, (es'seks džun'to) hist. St. Zj. 1) w okresie kolonialnym grono osadników w powiecie Essex, Mass., sprzeciwiających się gubernatorowi królewskiemu; 2) w r. 1781 polityczni przeciwnicy gubernatora Hancocka; 3) wódzowie federalistów w stanie Massachusetts, przeważnie z powiatu Essex, za prezydentury J. A. Adamsa (1797—1800) popierający Hamiltona w walce z Prezydentem; ob. **junta**, **junto**, **federalist**.

essoin, s. (esojn') hist. pr. uspra-

wiedliwienie niestawienia się w sądzie; przepisy dziś przeważnie przestarzałe.

essonite, s. (e'sonajt) min. rodzaj granatu, ob. **garnet**.

-est, przyr. przymiotnika w stopniu najwyższym, **superlative**; końcowe e stopnia pierwszego odpada (**late** — **latest**), końcowe y zmienia się na i (**early** — **earliest**); ob. także **most**.

-est, przyr. czasownika w drugim przypadku l. poj. czasu teraźniejszego; przest. ob. **thou**.

establish, vt. (estab'lisz) 1) ustalić, utrwalić, urządzić na trwałe; 2) umocnić prawami, dekretem; 3) założyć, utworzyć; 4) zapewnić, zbudować (opinię, zaufanie); 5) ustalić dowodami; 6) one's self usadowić się, zająć pozycję np. strategiczną.

established, adj. part. (-d) 1) ustalony, utrwalaony; 2) biol. sprowadzony z innych stron i ustalony w nowych warunkach bez uprawy; 3) kość. E. Church Kościół Państwowy np. w Anglii i Walii Church of England, K.A., w Szkocji Church of Scotland K.P.

establishment, s. (-ment) 1) ustalenie, urządzenie na stałe; regularny sposób zarobkowania i utrzymania się; 2) prawo, ustawa, dekret, ob. **Establishments of St. Louis**; 3) stała organizacja cywilna, wojskowa lub handlowa; 4) miejsce stałego zamieszkania; 5) mar. a) przeciętny odstęp między górnym przejściem księżycy a następującą wodą wielką (O.W.W., H.W.I. high water lunar interval) zwany zazwyczaj **vulgar** albo **common e.**; przeciętny zaś odstęp za cały miesiąc księżycowy zwie się **corrected e.**; b) **e. of a port** czas portowy.

Establishments of St. Louis, zbiór ustaw z czasu rządów św. Ludwika IX fr. (1226—1270) przypisywany przez długie lata Królowi, lecz sporządzony przez prywatną osobę.

estacade, s. (es'takejd) woj. palisady obronne na morzu lub na rzecze.

estafet(te), s. (es'tafet') woj. sztafeta, konny posłaniec.

estamene, -min, s. (es'tamin, -myn) włk. materiał z wełny i bawełny, ob. **estamine**, **tammy**.

estaminet, s. (esta'mine') kawiaranka.

estate, s. (estejt') 1) stan, warunki bytu, ob. **state**; 2) przest. stopień towarzyski; osoba na wybitnym stanowisku; 3) klasa społeczna, stan np. wiwant wszystkie stany; hist. w Eur. Feudalne: duchowieństwo, szlachta i gmin; w Szwecji cztery stany: szlachta, duchowieństwo, mieszczaństwo i wieśniacy; w Anglii: pierwotnie duchowni, baronowie i rycerze, od w. XIV lordowie duchowni, lordowie świeccy i gmin, z czasem lordowie i gmin (stad Izba Lordów i Izba Gminu); ob. **fourth e.**; 4) majątek ziemski i mniej ściśle majątek ruchomy i nieruchomy; 5) E. pl. hist. parlament szkocki; 6) pr. stopień, jakość i granica udziału we własności.

esteem, s. (esti'm) 1) przest. wartość, ranga; 2) szacunek, respekt, poważanie, dawniej: **estyma**.

esteem, vi. 1) przest. oceniać wartość, rozmyślać często z of — o (2 loc.); vt. 1) oceniać, oznaczać wartość; 2) cenić, uważać za wartościowe, traktować z uszanowaniem; 3) uważać za (acc.), mieć za (acc.).

esteemer, s. (-er) oceniciel.

Estella, **Estelle**, s. (este'la, estel', gwiazda) Stella, żeńskie imię własne.

ester, s. (es'ter) chem. ester, związek chem. o budowie takiej samej co kwasy, lecz lekko jonizowany w rozтворach i przeto powolniej reagujący; tworzy się przez zastąpienie kwasu wodoru przez rodnik węglowodorowy; estry bywają często płynne i miewają przyjemny zapach; dawniej nazywane: **compound ether** lub **ethereal salt**.

esterase, s. (es'torejz) biochem. każdy rodzaj zaczynu, który przyspiesza hydrolizę estrów; ob. **lipase**.

esterellite, s. (es'torel'ajt) petr. esterelit (od gór Estérel, w okolicy Cannes (kan) we Francji) skała porfiryto-hornblendowa zawierająca kwarc.

ester gum, s. chem. guma estrowa, substancja składająca się z żywicy kwaśnej z alkoholem lub fenolem; używana w werniksach i farbach emaliowych.

esteriferous, adj. (-i'ferös) chem. zawierający lub dający ester.

esterify, vt. (es'torifaj) chem. przetwarzać w ester; = **esterize** (es'torajz); **esterization**, s. (es'toriz'ejszn, ang. -raj-).

estero, s. (estej'ro) pl. -ros, wyrzeź, bagno nadbrzeżne, w szcz. kanał odpływowy używany w zaludnionych dzielnicach, np. w Manili.

ester value, e. number, chem. różnica między wartością zmydlenia a kwasu, próba prawdziwej ilości tłuszczu (estrów kwaśnych tłuszczów; ob. **saponification**).

-estes, przyr. (estiz) używany do tworzenia nazw rodzajów ptasznych (es'thiejn gr. jeść).

estevin, s. (es'tewyn, od P. J. Estève'go, lekarza hisz. z w. XVI) chem. estewin, glikozyd zawarty w roślinie paragwajskiej STEVIA REBAUDIANA . . . , rzekomo 150 razy słodszy niż cukier.

Esth, s. (es;) Estończyk.

esthocyte, s. (es'jesajt) zool. pojedyncza komórka czuciowa np. gąbek.

esthematology, s. (es'jemata'łodzi) przest. dawniej nauka o zmysłach i o narządach zmysłowych.

Esther, s. (es'ör) Estera, żeńskie imię własne; zdr. Essie (es'si) Esterka, bib. a) tytuł księgi biblijnej Starego Testamentu; oblubienica króla Ahaswera, u którego wymogła powieszenie ministra Hamana, przesładowcy jej współwyznawców żydowskich; hist. pol. Esterka, oblubienica króla Kazimierza Wielkiego, który osadził ją na zamku w Opocznie.

Estheria, s. (es-zeria) zool. esteria, rodzaj drobniutkich skorupiaków u których górna wypukła tarcza rozwija się w dwudzielną skorupę po-

dobną do skorupy mięczaka, obejmującą całe ciało.

esthes, przyr. (es'iz) zool. używany w tworzeniu nazw rodzajowych owadów i ryb (esthis gr. odzienie).

esthesia, *æs* -, s. (es'izja, -zja) czucie, odczucie; odczuwanie, zdolność odczuwania, stan odczuwania; przec. **anæsthesia** znieczulenie.

esthesioblast, *æs* -, (-blest) biol. = **ganglioblast**.

esthesiogen, *æs* -, s. (-dzen) med. substancja wywołująca anormalnie wielkie odczucie.

esthesiometer, *æs* -, (-mi'ter) przyrząd do mierzenia reakcji czuciowej.

esthesioneurosis, *æs* -, s. (-niu-ro'zys) med. przeczulica, przeczulenie nerwowe.

esthesis, *æs* -, (es'iz'zys) czucie, w szcz. prymitywne odczuwanie.

esthete, ob. **æsthete**.

esthetic, ob. **æsthetic**.

esthiomene, -*nus*, s. (es'ia'mini, -mines) med. 1) przest. toczeń, wilk; 2) toczeń sromu niewieściego, **LUPUS VULVÆ**.

estimable, adj. (es'timejbl) 1) dający się ocenić w sumie pieniężnej; 2) godzien szacunku, zasługujący na dobrą sławę; -ness, s. szanowność; -ably, adv. z szacunkiem, z atencją, z uszanowaniem.

estimate, s. (es'timejt) 1) ocena, opinia, mniemanie, sąd; 2) obliczenie kosztu zamierzonej roboty, kosztorys.

estimate, vi. zrobić kosztorys; vt. 1) przest. mieć za (acc.), uważać za (acc.); 2) szanować, uznawać; 3) oceniać; 4) obliczać wartość; 5) tworzyć opinię, sądzić, osądzić.

estimatingly, adv. w obliczeniu, w przybliżeniu.

estimation, s. 1) przest. zdolność osądzenia; renowa, sława; wartość przypuszczalna albo obliczona; przypuszczenie; 2) sposób oceny, sąd, opinia, punkt widzenia, kąt widzenia; 3) korzystna opinia; szacunek, poważanie, atencja, cześć okazywana.

estimator, s. (-mejtör) oceniciel, taksator.

estipulate, bot. = **extipulate**.

estivage, s. (es'tiwydz) włóczenie ładunku w przeznaczoną dlań przestrzeń.

estival, *æs* -, adj. (es'tiweł) letni, dotyczący lata.

estivate, *æs* -, vi. (-wejt) 1) spędzić lato, przebyć lato; 2) zool. przespąć lato w stanie nieprzytomnym podobnym do zimowego snu niedźwiedzia.

estivation, *æs* -, 1) bot. układ kwiatowych części w pączku; 2) zool. przespanie lata, przec. **hibernation**.

estivator, *æs* -, (-tör) zool. zwierzę spędzające lato we śnie, jak niektóre ślimaki.

estivo-autumnal, *æs* -, adj. (esti'wo-otom'nei) med. letnio-jesienny, dotyczący pewnego rodzaju malarii w strefie tropikalnej.

estmark, s. (est'mark) papierowa marka Estonii, pieniądz papierowy,

skrót, Emk., wartości senta = setnej części kroonu.

estoc, s. (estok) hist. rapier z czasów Odrodzenia.

Estonian, adj. (esto'njen) estoński.

Estonian, s. 1) Estończyk; także **Esthonian**, ob. **Esth**; 2) język estoński, ob. **Finno-Ugric languages**.

estop, vt. (estap') 1) zatkać; 2) pr. przeszkodzić, wstrzymać sądowo; 3) przeszkodzić, wzbronić, wstrzymać.

esto perpetua (es'to perpe'tua) ł. oby była wieczna; motto stanu Idaho.

estoppel, s. (esta'pl) pr. wstrzymanie w drodze sądowej, zakaz.

estovers, s. pl. (es'towers) pr. 1) niezbędne dostawy np. należne dzierżawcy drewno na opał, narzędzia, naprawy; 2) alimenty przyznane rozwódce.

estrada, s. (estra'da, port. -'da,) hiszp. i port. droga.

estrade, s. (estrejd') estrada, podwyższona część podłogi sali koncertowej przeznaczona dla koncertanta, mowcy itp.

estragol(e), s. (es'tragol) chem. płynny związek $C_{10}H_{12}O$, główny składnik oleju tarragonowego (estragonowego).

estrange, vt. (es-, ys-trejdž') 1) trzymać z dala (od zwyczajnego otoczenia); 2) skierować precz od pierwotnego użytku lub celu; 3) pozabawić (kogoś) miłości lub zaufania, przekształcić przywiązanie w nienawiść lub obojętność.

estrade, s. (estrapejd') 1) jazda kon. wysiłki wierzchowca by zrzucić jeźdźcę; 2) hist. = **strappado**.

estray, adj. (estrej') zbłąkany, e. **letter**, list mylnie skierowany.

estray, s. 1) zwierzę oswojone, które zaszło na obcy grunt, „w szkodę”, w nieznaną sobie okolicę itp.; 2) cokolwiek wyszło z koła zwyczajnego swego otoczenia, np. nasienie rośliny.

estreat, s. (estri't) pr. ekstrakt, wyciąg, odpis.

estreat, vt. 1) zrobić wyciąg z książki publicznej; 2) ściągnąć jako należność, grzywnę itp.

estrepement, s. (estrip'ment) pr. uszkodzenie przedmiotu dzierżawy przez dzierżawcę.

estriate, adj. (estra'ejt) zool. nie mający prązków.

estuarial, **estuarian**, **estuary**, adj. (estiu-ej'rieł, -rien, -e'ry, Ang. -öri) nadbrzeżny, pobrzeżny, nadwodny.

estuary, s. pobrzeże, ujście rzeki, gdzie woda rzeki styka się z wodą jeziora lub morza; geog. fiz. zatopiona częścią ujścia rzeki wskutek obniżenia koryta.

estufa, s. (estu'fa; hiszp. piec, ogrzany pokój) świetlica w domu Indian Pueblo; ob. **kiva**.

estus, *æs* -, s. (es'tes) odpływ i przypływ, ruch fal; gra uczuć, zaramiętność.

esuriënt, adj. (isu'rient) głodny, żarliwy, chciwy, jadła, zgłodniały, wygłodniały.

Esus, s. (I'ses) mit. galicki bóg roślinności.

et (et i.), **et** (e, fr.) i.

-**et**, przyr. (-et) czasem końcówka wyrazu zdrobniałego, np. **pellet** pigulka od **pill**; **pullet** kurczę; czasem w miejsce fr. **ette**; czasem mat. oznaczające ułamek 0.000001 **sixthet**.

(I) **eta**, s. (i'ta, na kont. eur. z wyjątkiem Grecji e'ta) gram. siódma litera alfabetu gr.; długie e w języku starogr., i w nowogr.; jako liczba 8, ob. **Greek numerals**.

(II) **eta**, s. (e'ta) najniższa klasa społeczna w Japonii pierwotnie oddzielona, później połączona z **heimin**, ob.

(III) **Eta** = **Aeta**.

etaac, s. (e'tak) zool. siny kozioł pld.-afr., **blauwbok** (blau'bok).

etacism, s. (e'tasyzm) gram. wymowa gr. eta jako e (ob. **Erasmus**) odr. **itacism** z wymową jako i (ob. **Reuchlin**).

étage, s. (eta'z, fr.) piętro, ob. **floor**, **story**.

étagère, s. (eja'te'r) etażerka, otwarty sprzęt z szeregiem półek podpartych toczonymi słupkami używany na ustawienie figuryn, porcelany itp.

étalage, s. (etala'z, fr.) wystawa.

et al, skrót pr. 1) = **et alibi** (et a'libi) i gdzie indziej; 2) = **et alii** (et a'lii) i inni.

etalon, s. (e'talon) 1) wzorzec służący do sprawdzania miar i wag, e-talon; 2) przyrząd do mierzenia odległości za pomocą płyt umieszczonych w równych odstępach.

Etamin, s. (e'tamin) astron. gwiazda, gamma Smoka, γ **DRACONIS**, na mapce str. 490 między 260° a 270°.

etamine, s. (e'tamin) 1) cienki materiał bawełniany na sukienki; 2) **estamene**.

Etana, s. (eja'ta) mit. bab. bohater, który wybrał się na orle do nieba, lecz w drodze ze strachu spadł i zabił się; por. **Dædalus**, **Icarus**.

étape, s. (etap') 1) skład publiczny; 2) woj. etap, żywność wydawana żołnierzom w drodze; miejsce noclegu żołnierzy w drodze; także r. odległość dziennego marszu; 3) (e'tap) w Rosji carskiej, postój kibitek odwozujących więźniów na ciężkie roboty na Sybir.

étatisme, s. (ejtatyzm', fr.) etatyzm, socjalizm państwowy.

Etat Major, (eta'madżor') woj. sztab główny składający się z wojskowych powyżej rangi pułkownika ze wszystkich rodzajów służby.

et cetera, *cæ* -, (et se'tera, na kont. eur. et ce'tera; i. i tak dalej, skrót: itd., &c).

etch, s. (ecz) rytowanie, grawiura (czynność, wynik) za pomocą kwasów.

etch, vi. rytować, zajmować się rytownictwem; vt. 1) produkować rysunek na metalu, szkłe, kamieniu i pogłębiać go za pomocą kwasów żrących materiał; 2) poddać płytę pod działanie kwasów.

etcher, s. (e'cz'er) rytownik.

Etchimin, s. (e'czimín) podział szczepu indiańskiego Abnaki, ob.

etching, s. (e'czin) 1) rytowanie; 2) rycina.

Eteocles, s. (iti-o'kliz) mit. kl. Eteokles, syn Edypa i Jokasty, król Teb; według umowy mieli bracia Eteokles i Polinikes corocznie luzować się wzajemnie w rządzie; gdy E. odmówił dotrzymania umowy, wybuchła walka siedmiu, w której obaj bracia zginęli; ob. Antigone, Seven against Thebes.

eternal, adj. (eter'nei) wieczny, wieczysty, bezkresny w czasie, odwieczny, ciągły, niezmienny, nieustanny; u Szekspira czasem zamiast infernal piekielny; E. City Rzym.

eternal, s. 1) E. Bóg, Wieczysty, Odwieczny; 2) przest. wieczność; 3) ciągle się powtarzający, natręt.

eternal flower (e. flau'er) bot. koczki everlasting lub immortelle HELICHRYSUM; k. piaskowe H. ARENARIUM, DC.

e. generation, teol. nauka, że Syn był spłodzony przez Ojca odwiecznie, że zatem jest współwieczny z Ojcem.

eternalist, s. (eter'nalist) osoba wierząca w odwieczne istnienie świata.

eternalize, vt. (-ajz) unieśmiertelniać.

eternally, adv. (eter'neli) wiecznie, wiecznie, od wieków, na wieki.

eternity, s. ('-niti) 1) wieczność, trwanie nieskończone; 2) stan rozpoczynający się ze śmiercią, nieśmiertelność; 3) długie trwanie wydające się wiecznością; 4) filoz. to co przekracza czas, to co obejmuje beczasową rzeczywistość; także: beczasowość.

eternize, vt. (e'ternajz) 1) uwiecznić; 2) unieśmiertelniać.

etesian, adj. letni, doroczny, periodyczny; w szcz. o wiatrach w okolicy Morza Śródziemnego wiejący latem od Morza Egejskiego i Lewantu; s. letni wiatr doroczny (na Lewancie).

-eth, przyr. a) dawna końcówka trzeciej osoby l. poj. czasownika; b) dawna końcówka liczebnika porządkowego; ob. -th.

eth-, przedr. oznaczający ethyl-

ethal, s. (e'gł, i'gł, ether i alcohol) chem. alkohol cetylowy, ob. cetyl, cetylic.

ethaldehyde, s. (e'gł'dihajd) ob. aldehyde 1).

ethanamide, s. = acetamid(e).

ethane, s. (e'gajn) chem. etan, węglowodór CH₃CH₃, zawarty w gazie naturalnym źródeł naftowych; sztucznie otrzymywany przez działanie sodu metalicznego na chlorometan w roztworze eterowym; bezbarwny i bez zapachu.

ethene, s. (e'gł'n) chem. = ethylene.

ethenyl, s. (e'gł'nił) chem. trójwartościowy rodnik CH₃C zwany lepiej: ethylidyne; izomeryczny rodnik jednowartościowy seryj etylenowych CH₂:CH, który ściśle powinienby zwać się ethenyl, nazywa się vinyl.

etheostomoid, s. (i'gi-as'tomoid) = darter 2) b).

ether, æ-, s. (i'gór) eter, 1) pierwowodne niebo, niebiosy, błękit, powietrze, według Arystotelesa żywioł wypełniający przestrzeń między gwiazdami; stąd: wyższe sfery przestrzeni lub rozrzedzony żywioł przypuszczalnie wypełniający tę przestrzeń; ob. empyrean; 2) chem. eter, lekka, lotna ruchoma ciecz (C₂H₆)₂O czyli tlenek etylu ze swoistym zapachem; temp. wrzenia 34,4° C. (94,1° F.) t. krzepnięcia -117° C; eter etylowy lub siarczany czyli dwuetyloeter, ethyl e. lub diethyl e., sulphurio e. (ponieważ dystalowany za pomocą kwasu siarczanego); także podobny tlenek rodnika wodorowego np. eter amilowy amyl e.; tlenek dwóch różnych rodników np. e. metylo-etylowy CH₃OC₂H₅, complex e. czyli mixed e., wielkie znaczenie ma w chirurgii jako środek znieczulający; własność tę odkrył Faraday w 1818, a zastosował w medycynie dr. Crawford W. Long w 1842; 3) fiz. środowisko wymagane w teorii falowania światła jako wypełniające przestrzeń luminiferous e.; najnowsza nauka odrzuca potrzebę tej hipotezy.

ethereal, adj. (i'gri-eł) 1) dotyczący eteru, niebiański; 2) eteryczny, lekki, delikatny; 3) dotyczący atmosfery ziemi, atmosferyczny; 4) chem. zawierający eter; 5) fiz. dotyczący eteru, ob. ether 3); e. tincture, apt. nastój eterowy.

ethereal blue, błękit nieba.

etherealism, etherality, s. (i'gri-e-lizm, '-liti) eteryczność.

ethered, adj. (-d) rozrzedzony, czysty, niebiański.

Etheria, s. (i'gł'ria) zool. rodzaj ostryg; Afr. i Madagaskar.

etherie, -al, adj. (i'gri'k, -l) eteryczny.

etherify, vt. (i'gri'faj) chem. przetworzyć (alkohol lub fenol) w eter.

etherion, s. ('-rian) hist. chem. eterion, nadzwyczaj lekki gaz, odkryty w powietrzu przez C. F. Brush'a w r. 1898, lecz do tej pory niepotwierdzony.

etherism, s. (-yzm) med. upojenie eteryczne, zaburzenia spowodowane nadmiarem stosowania eteru.

etherization, s. (-ej'szn) eteryzacja, znieczulenie.

etherizer, s. (-aj'zer) kto lub co znieczula eterem.

etherolate, s. (e'griolejt) 1) preparat zawierający eter; 2) roztwór w eterze, roztwór eteryczny.

ether value, ob. ester value.

ethic, s. (e'gik) 1) etyka, system etyczny, ob. ethics; 2) charakter narodu, ob. ethos.

ethical, adj. (-ł) 1) etyczny, dotyczący moralności w działaniu, moralny; 2) w szcz. odpowiadający etycznemu podstawom zachowania się w zawodzie, np. ogłaszanie się lekarza w gazetach uważane jest za nieetyczne w wielu krajach; E. Culture kultura etyczna, kierunek religijny bez obrzędów i rytuałów, stawiający na czele żądań moralnych prawe życie; stowarzyszenie założone przez

prof. Feliksa Adlera w r. 1876 w Nowym Yorku, pod koniec XIX w. „Ethische Kultur” gen. Jerzego Giżyckiego w Berlinie; 3) e. dative DATIVUS ETHICUS; gwarowy, myślę sobie, chodzę sobie.

ethics, s. (e'giks) etyka, 1) rozprawy o moralności w szcz. Arystotelesa; 2) nauka obowiązków moralnych, nauka o ideale ludzkiego zachowania się i celu życia ludzkiego; 3) zasady moralne w ogóle lub w zastosowaniu w pewnych granicach np. social e., professional e., medical e. itd.

ethin(e), s. (e'gyn) chem. acetylen.

Ethiop(e), s. (i'giop) = Ethiopian.

Ethiopia, s. (-o'pia) Etiopia, kraj w Afryce, w starożytnych czasach AETHIOPIA SUPRA AEGYPTUM, bib. Kusz w dolinie Nilu powyżej pierwszego wodospadu; obecnie kraj w granicach cesarstwa Abisynii (nazwa „Abisynia” jest w E. uważana za pogardliwą jako zlepek rozmaitych szczepów, gdy „Etiopia” jest dziedzictwem wielkiej przeszłości.

Ethiopian, adj. (-n) 1) etiopski, dotyczący Etiopii; 2) etiopski, dotyczący narodu Etiopów, dotyczący języka etiopskiego, ob. Hamitic languages; 3) dotyczący czarnej rasy; 4) etnol. dotyczący rasy etiopskiej, jednej z pięciu ras rozróżnionych w 1775 przez Jana Blumenbacha (1752—1840); ob. Malagasy region.

Ethiopian, s. 1) Etiop (m), Etiopka (f), osoba rodowita z Etiopii; a) w starożytności, prawdopodobnie mieszaney rasy hamickiej i murzyńskiej; b) Abisynczyk rodu semicko-hamickiego z przymieszką krwi murzyńskiej; c) członek szczepu hamickiego Afr. pin.-zach. (Beja, Galla, Somali itd.), ob. Hamitic; d) członek każdej innej rasy lub kombinacji ras semickiej, hamickiej, murzyńskiej w Etiopii; 2) przest. i żart. murzyn; 3) język etiopski; 4) etnol. członek rasy etiopskiej; cera czarna lub prawie czarna, włos kędzierzawy, nos płaski i szeroki, grube odwinięte wargi, duże zęby, o szczęce dolnej wysuniętej wpród (prognathous, ob. facial angle) i czaszce długogłowej, dolichocephalous.

ethmo-, przedr. zamiast ethmoid-

ethmoid, adj. (e'gmojd) anat., zool. sitowy, sitowaty; e. bone, kość sitowa OS ETHMOIDEUM, kość sitowa ETHMOIDALE, podłoże kostne dla telereceptora węchowego.

ethmoidal, adj. (-el) anat. i zool. sitowy, sitowaty, e. cells, sitowe komórki CELLULAE ETHMOIDALES.

ethmoiditis, s. (-aj'tis) med. zapalenie kości sitowej lub jej jam.

ethmolith, s. (e'g'molił) geol. ciało ogniowej skały wtłoczone podczas fałdowania między skały warstwowe.

ethmoturbinal, s. (-törbinił bo'n) anat. małżowiny sitowe ETHMOTURBINALIA (= CONCHAE ETHMOIDALES), najważniejszy składnik błędnika, cienkich blaszek kostnych ciągnących się wzdłuż części węchowej jamy nosowej.

ethmovomerine plate, (-wo'me-

rin) embr. chrząstkowa płytka w zarodku, z której tworzy się kość siłowa.

ethmyphitis = **cellulitis**.

ethnarch, s. (e'z-nark) hist. kl. rzadca prowincji, etnarch; -y (-i) godność rządcy prowincji, terytorium prowincji, etnarchia.

ethnic, adj. (-nik) 1) bib. obcy, pogański, odr. żydów i chrześcijan; 2) etniczny, narodowy, dotyczący fizycznych i umysłowych własności narodów; -al (-i) etnologiczny.

ethnicism, s. (-izym) dawna religia nieżydowska i niechrześcijańska.

ethnize, vi. (e'z-najz) skłaniać się ku pogaństwu.

ethno-, przedr. ludo-, etno-.

ethnobotanist, s. uczony badający folklor ludu w stosunku do roślin.

ethnobotany, s. (e'z-nob'o-tani) botanika na tle nazw roślin, legend, zwyczajów i użytkowania u różnych narodów.

ethnocentric, adj. (-sen'trik) 1) zajmujący się badaniem ras jako głównym celem; 2) uważający swoje rasę za ośrodek kultury świata.

ethnocracy, s. (-kresi) 1) rząd pewnej narodowości w kraju o mieszanej ludności; 2) kulturalna i polityczna przewaga pewnej narodowości przez pewien okres cywilizacji.

ethnology, s. (-disi, dike) gr. o-bycza) badanie prawnych pojęć i obyczajów narodów, zwłaszcza pierwotnych.

ethnogeography, s. (-dzio'grefi) dział antropologii, zajmujący się geograficznym rozdziałem ludów i ich ustosunkowaniem się do otoczenia.

ethnographer, s. (-grefer) etnograf, badacz zajmujący się etnografią.

ethnographic, adj. (-gre'fik) etnograficzny; **e. parallel** antropol. podobieństwo wierzeń, legend itp. u ludów odległych od siebie geograficznie.

ethnography, s. (-'grefi) etnografia, dział antropologii, zajmujący się pochodzeniem i rozwojem narodów; antropologia opisowa; często = **ethnology**.

ethnologist, s. (-lodźor) etnolog.

ethnology, s. (e'z-na'lo'dzi) 1) etnologia, nauka o podziale ludności na narody, ich początek, rozwój i skład, ich właściwości i wzajemny stosunek; 2) kulturalna i społeczna antropologia odr. archeologicznej i fizycznej; 3) materiały badań i szczegóły antropometryczne np. e. of Ainus.

ethnomaniac, s. (-men'jak) szowinista.

ethnos, s. (e'z-nos) grupa narodowa w szcz. pierwotna.

ethnozoology, s. (-zo-a'lo'dzi) etnozoologia, część etnologii zajmująca się badaniem życia zwierząt w danej okolicy jako źródła zwyczajów i kultury narodu.

ethography, s. (e'z-o'grefi; e'thos gr. charakter) opis moralnych pojęć i obyczajów.

etholide, s. (e'zola'jd) chem. jeden z grupy sprzężonych związków znajdujących się zwłaszcza w woskach i uważanych za powstałe z połączenia (przez esteryfikację) dwóch lub więcej molekuł kwasów wodorotlenowych.

ethology, s. (-a'lo'dzi) etologia, 1) nauka o charakterze; 2) socjol. badanie zwyczajów, obyczajów, urządzeń, ich wzrostu, rozwoju, wpływu i upadku; 3) zool. nauka o moralnych pojęciach i obyczajach zwierząt, ob. **bionomics**; np. zachowanie się koguta, który wtedy zabiera się do jedzenia, gdy wszystkie kwoki i piskleta już sprzątają rozsypane dla drobiu ziarno.

ethopoeia, s. (i'zopi'a) ret. etopoeja, opis charakteru.

ethos, s. (i'zós) 1) według Arystotelesa, w szcz. w produkcji dramatycznej to, co człowiek czyni odr. tego, co myśli; w literaturze żywioł moralny czyli charakter odr. zaś dramatycznych, wypadkowych lub będących wynikiem namietności; 2) charakter, uczucie lub skłonność ludu, duch jaki wpływa na zachowanie się i reakcję narodu; moralna postawa.

ethoxy-, przedr. (e'z-ak'si, ethyl i oxy) zamiast **ethoxyl**.

ethoxycaffeine (e), s. (-ke'fe-in) chem. i apt. środek kojący i moczopędny $C_8H_9N_2O_2 \cdot OC_2H_5$.

ethoxyl, s. (e'z-ak'syl) chem. rodnik jednowartościowy C_2H_5O ob. **ethyl alcohol**.

ethyl, s. (e'zyl) 1) chem. jednowartościowy rodnik C_2H_5 lub $CH_3 \cdot CH_2$ którego tlenkiem jest eter $(C_2H_5)_2O$, wodorotlenkiem — zwykły alkohol C_2H_5OH , wozdianem — węglowodór etan C_2H_6 ; 2) E. marka ochronna rodzaju gazoliny.

e. acetate, chem. octan etylowy, bezbarwna ciecz $CH_3CO_2C_2H_5$.

e. alcohol (e. oł'ko-l) chem. zwykły alkohol C_2H_5OH .

ethylamide, s. (e'zyle'majd, -myd) chem. amid etylowy, amid, w którym dołączono grupę etylową do azotu.

ethylamine, s. (-majn, -myn) chem. związek utworzony przez zastąpienie przez etyl jednego atomu wodoru, dwóch lub trzech, w amoniaku i nazwany odpowiednio **mono-**, **di-** i **tri-ethylamine**, etylat.

ethylate, s. (e'tylejt) chem. anorg. związek powstały z alkoholu etylowego przez zastąpienie wodoru metalem, np. **potassium e.** C_2H_5OK .

ethylate, vt. chem. etylować, zaprawiać etylem, wprowadzać grupę lub grupy C_2H_5 .

ethyl bromide, chem. bromek etylowy, lotny płyn, etan bromowy C_2H_5Br , dawniej w użyciu jako znieczulacz.

e. butyrate, chem. etylowa sól kwasu masłowego, bezbarwna ciecz $C_4H_7CO_2C_2H_5$, znajdująca się w wielu owocach, a także preparowana sztucznie.

e. chloride, chem. chlorek etylowy, lotna ciecz C_2H_5Cl , otrzymywana

przez działanie kwasu solnego na alkohol etylowy.

e. cyanite, ob. **nitrite**.

e. disulphide, chem. dwusiarczek etylowy, bezbarwny, trujący, zapalny olej $(C_2H_5)_2S_2$ o zapachu czosnku.

ethylene, s. (e'zylin) chem. etylen 1) C_2H_4 , czyli $CH_2:CH_2$, nienasycony węglowodór (olefin), ważny składnik gazu świetlnego (4–5%); 2) dwuwartościowy rodnik węglowodorowy CH_2CH_2 .

e. bromide lub **dibromide**, chem. etylenowy bromek lub dwubromek, bezbarwna gęsta ciecz $C_2H_4Br_2$ o przyjemnym zapachu, bezpośredni związek etylenu z bromem.

e. chloride lub **dichloride**, chem. etylenowy chlorek lub dwuchlorek, bezbarwna gęsta ciecz $C_2H_4Cl_2$ o zapachu chloroformu, bezpośredni związek etylenu z chlorem albo też preparowany przez ogrzanie glikolu z kwasem solnym; zwany też **Dutch oil**, **D. liquid**, lub **oil of the Dutch chemists** (wynalazek czterech Holendrów z roku 1795).

ethylenediamin(e), s. (e. daj'emini) chem. płynna zasada nietrująca $C_2H_4(NH_2)_2$, diamina etylenowa, z reakcją bromku etylowego z amoniakiem, roztwór 2%-wy w lecznictwie używany do rozpuszczania fałszywej błony w wypadkach błonicy.

e. lactic acid, ob. **lactic acids**.

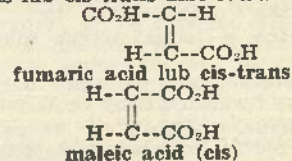
e. linkage, ob. **double bond**.

e. marcaptan, chem. bezbarwny oleisty płyn $C_2H_5(SH)_2$ o przykrym woni, otrzymywany z działania siarkowodoru potasu na bromek lub chlorek etylowy.

e. series, (e. si'ris) chem. odpowiednie serie nienasyconych węglowodórów (olefinów) których etylen jest członkiem najniższym, według ogólnego wzoru C_nH_{2n} .

ethylene, adj. ('ik) chem. etylenowy, znamienny podwójnym związaniem.

e. isomerism, (e. ajsa'meryzm) chem. izomeria etylenowa, rodzaj stereoisomerii zawiszej od istnienia podwójnego wiązania między dwoma atomami węglowymi, jak w wypadku **fumaric acid** i **maleic acid**, zwany także **alloisomerism** lub **geometrical isomerism**, izomeria geometryczna; te dwa kwasy różnią się tylko ustawieniem przestrzennym swoich składników; podwójne wiązanie prawdopodobnie nie dopuszcza rotacji, jaka przypuszczalnie odbywa się dookoła pojedynczego wiązania jako osi; związki takie jak **maleic acid** prawdopodobnie mają grupy podobne po tej samej stronie i nazywamy je formami **cis** lub **maleinoid**, a wiązanie z grupami podobnymi po różnych stronach zwimy formami **trans** lub **cis-trans** albo **fumaroid**:

ethyl ester, ob. **ester**.

ethyl ether, a) **ether** 2) b) każdy

eter w którym jednym z rodników związanych z tlenem jest etyl, np. fenetol $C_6H_5OC_2H_5$, eter etylowy fenolu.

ethylhydrocuprein (e), s. (e.haj'-droku'pri-in) chem. hydrokupreina etylowa $C_{21}H_{23}N_2O_2$, proszek przeciw bakteriom płucnym, ob. **pneumococci**.

ethylic, adj. (-ik) chem. etylowy, pochodzący z etylu, zawierający etyl.

ethylidene, s. (e'jilidin, i'g'y'lidin) chem. etylidyn, dwuwartościowy rodnik węglowodorowy CH_2CH_2 , izomeryczny z etylenem, np. chlorek etylidynu CH_2CHCl_2 .

ethylin, s. (e'jylin) chem. eter etylowy alkoholu.

ethyl nitrite, (e.naj'trajt) chem. azotyn etylowy, ciecz bezbarwna lub bladżółta $C_2H_5NO_2$, ob. **spirit of nitrous ether**.

ethynyl, thi-, (e'ajnył) chem. etynil, rodnik jednowartościowy $HC\equiv C$; (acetylen czyli etyn $HC\equiv CH$).

-etic, przyr. (e'tik) przymiotnikowy od rzeczowników na -esis.

-etin, przyr. (-e'tin) nazw związków organicznych.

etio-, przedr. (e'tio) wskazujący na powód, przyczynę.

etiolate, vi. (i'tiolejt) błędnąć, tracić kolor, pełznąć, płowić, dawniej blakować; vt. wpływać na utratę koloru, np. przez trzymanie wazonka z rośliną w ciemnej piwnicy.

etioliin, s. (i'tjolin) biochem. barwnik żółty otrzymywany z plastyd roślin hodowanych w ciemności.

etiological, etio-, adj. (i'tiola'dziki) filoz. etiologiczny, szukający przyczyny, badający przyczynę, dotyczący etiologii; -ly (-li) etiologicznie.

etiologist, s. (-ist) badacz przyczyn.

etiologue, ae-, s. (-log) powód lub przyczyna wskazana w doświadczeniu.

etiology, ae-, s. (-a'łodzi) etiologia, nauka wskazywania powodu lub przyczyny, np. badanie pochodzenia obcyków.

etiophyllin, ae-, s. (-fi'lin) biochem. etiofilin, związek krystaliczny $C_{21}H_{23}N_2$, otrzymywany w szcz. z porfiryń, ob. **porphyrin**.

etiotropic, æ-, adj. (-tra'pik) med. skierowany przeciwko przyczynie choroby; -ally, adv. (-ely) zwalczający przyczynę choroby.

etiquette, s. (St. Zj. e'tiket, Ang. etiket') etykieta 1) odpowiednia forma przyjęta zwyczajowo, przyzwyczajenie towarzyska, przepisy względów należnych miejscu, okazji, randze; 2) nalepka, cedulka z napisem, karteczka z ceną, z nazwą itp.

etna, s. (et'na) piecyk spirytusowy.

Etnian, adj. (et'ni-en) dotyczący góry i wulkanu Etny we Włoszech.

étoile, s. (etoa'ł, fr.) 1) gwiazda; 2) rodzaj jedwabnego materiału.

Etonian, adj. (ito'njen) Ang. etoński, dotyczący miasteczka Eton lub tamtejszego kolegium; s. student lub

były student tego kolegium.

Eton jacket, (itn dze'kit) kurtka studenta w Eton ścięta równo z pasem; także kurtka kobieca tego kroju.

Etrurian, adj. (itru'rien) hist. kl. etruski.

Etruria ware (itru'ria ue'r) Ang. porcelana z fabryki Jozasza Wedgwooda (1730–1795) zwanej „Etruria” w Staffordshire.

Etruscan, adj. (itrus'ken) hist. kl. etruski, dotyczący kraju Etrurii, mieszkańców, ich języka, sztuki i cywilizacji; przed założeniem Rzymu (753 przed nar. Chr.) Etruria rozlegała się od rzeki Arno po Tyber i wewnątrz po Apeniny; s. 1) mieszkaniec i mieszkanka Etrurii; 2) język etruski pisany literami greckimi (prawdopodobnie przywędrowali z Azji Mniejszej).

E. vases, wazy etruskie, cenne wykopaliska, przez długie lata uważane za greckie.

Etta, Ettie, żeńskie imię własne; pierwotnie zdr. od **Henriette, Harriet**.

-ette, przyr. (-et, fr.) 1) żeński, np. **farmer** rolnik, **farmerette**; 2) zdrobn.: np. **kitchenette** kuchienka, **cigarette** papieros.

étude, s. (etiu'd; fr.) muz. etiuda.

etui, s. (etu-i') etui (czyt. etui') ozdobne pudełeczko zwykle metalowe, na drobiazgi toaletowe, papierozy itp.

-etum, przyr. (i'tom) oznaczający gaj, ogród, zbiór pewnych roślin, np. **rosetum, quercetum**, (ogród róż, gaj dębów); tytuł opisu: **Arboretum, Pinetum** itp.

et uxor, (et uk'sor) pr. z żoną, i żona; skrót: **et ux**.

etym, s. (e'tym) = **etymon**.

etymic, adj. (ety'mik) gram. dotyczący źródłosłowu, ob. **etymon**.

etymologer, s. (-łodżer) etymolog.

etymological, s. (-ola'dziki) etymologiczny.

etymologicon, s. (-la'dzikon) podręcznik etymologiczny, słownik etymologiczny.

etymologist = **etymologer**.

etymology, s. (-a'łodzi) etymologia, badanie pochodzenia wyrazu; 2) etymologiczne znaczenie wyrazu; 3) dział językoznawstwa zajmujący się pochodzeniem wyrazów; 4) gram. właściwość nadana wyrazowi, ale niekonieczna, np. rodzaj słów: stół, ława, krzesło; „accidence”.

etymon, s. (ety'man) 1) gram. źródłosłów, rdzeń, osnowa, temat; 2) przest. pierwotny kształt wyrazu; 3) r. pierwotne jego znaczenie.

etypic, -al, adj. (ity'pik) -1) biol. nie przynależny do typu.

Etzel, s. (e'cel) w legendzie niem. Attyla, wódz Hunów (406–453), „Bicz Boży”, „the Scourge of God”.

eu- przedr. (ju, gr. eu dobrze) dobrane.

Euahlayi, s. sing. i pl. (jua'la'i) ważny szczep tubylców w New South Wales (Nowe Południowa Walia w Australii).

euangiotic, adj. (juen'dzia'tik) anat. mający tarczę nerwu wzrokowego zaopatrywaną w krew.

Euscomycetes, s. pl. (jueskomaj-si'tiz) bot. także: **Eusci**, najważniejsza podgrupa grzybów workowców **ASCOMYCETES**, dzieląca się na 7 rzędów: **EXOASCALES**, **DISCOMYCETES**, **TUBERALES**, **PLECTASCALES**, **PERISPORIALES**, **PYRENOMYCETES** i **LABOULBENIALES**; ob. **Hemiascomycetes** i **Protoascomycetes**.

euaster, s. (juas'ter) zool. u igiełek gąbkowych gwiazdka w której promienie schodzą się w jednym punkcie.

Eubacteriales, s. pl. (jubektiriej-liz) bakt. rząd stosunkowo nieskomplikowanych, beznitkowych i nierozgałęzionych bakterij (grzybków rozsiewkowych, **SCHYZOMYCETES**), nie wykazujących siarki ani żelaza i obejmujących kształty okrągłe, spiralne i laseczkowe.

eubacterium, s. (jubek'terium) zool. osobnik z rzędu **EUBACTERIALES**.

Eubasidii, s. pl. (jubesi'dii) bot. eubasidii, podgrupa grzybów podstawczaków, przeważnie rozłocze znamienne podstawkami powstającymi albo na powierzchni albo we wnętrzu owocników.

Euboean, Euboic, adj. (jubi'en, ju-bo'ik) eubejski, dotyczący Eubei, w starożytności gr. (potem macedońskiej, rzymskiej, weneckiej, tureckiej, od 1821 znowu greckiej) wyspy na morzu Egejskim, dziś Ewvia (po wł. Negroponte) s. mieszkanec lub mieszkanka tej wyspy.

eucaine, s. (jukejn') apt. eukaina, alkaloid syntetyczny w dwóch postaciach wywiedziony z pipirydyny ($C_{10}H_{15}NH$), alfa i beta, α -eukaina $C_{10}H_{17}NO$, i β -eukaina $C_{10}H_{17}NO_2$; obie pożyteczne w znieczulaniu; eukaina jest mniej trująca niż kokaina.

eucairite, s. (jukej'rajt) min. eukairyt $CuAgSe$ czyli Cu-Se. Ag_2Se , blyszcz selenowy w rzędzie blyszczów (galenoidów) klasy lamprytów (czyli blaskotów), c.w. 7.5.

eucalypt, s. (ju'kalipt) bot. rozdręb, ob. **Eucalyptus**.

eucalyptography, s. (-a'grefi) badanie rodzaju **Eucalyptus**, opisywanie itp.

Eucalyptus, s. (-lip'tes) 1) bot. rodzaj australijskich olbrzymich drzew z rodziny mirtowatych, **MYRTACEAE**, obejmujący około 250 gatunków; 2) e. rozdręb, osobnik tego rodzaju, najwyższy (zmierzony niedaleko Woburne) miał 326 stóp wysokości (blisko 100 m.); 3) e. lub e. green kolor żółtawo-zielony.

eucatroplne, s. (juke'tropin; eucaine i **atropine**) med. eukatropina: biały proszek bez zapachu $C_{17}H_{23}NO_2 \cdot HCl$, podobny do eukainy i atropiny, używany do rozszerzania źrenicy.

Eucharist, s. (ju'karyst; eucharis'tia gr. dziękczynienie) kośc. 1) Przenajświętszy Sakrament, sakrament Ciała i Krwi Pańskiej, KRK. i KW. obrzędy i ofiara Mszy św. i Liturgii; KA. uroczysta służba liturgiczna,

zwana Lord's Supper lub Holy Communion; 2) poświęcone wino i chleb.

eucharistial, s. (j.-jeł) kość. naczynie do przechowywania poświęcanej eucharystii.

eucharistic, adj. 1) dziękczynny; 2) E. dotyczący Eucharystii, eucharystyczny.

Eucharistidae, s. pl. (jukary'sti-di) zool. rodzina błonkówek pasorzytujących na mrówkach.

Euchite, s. (ju'kajt) hist. kość. 1) członek sekty (w. IV do VIII) wędrownych chrześcijan, zebrzących fanatyków, wierzących, że żyjący w człowieku szatan może być wygnany jedynie modlitwą, więc ustawicznie modlających się; także: **Adelphian**, **Enthusiast**, **Messalin**; 2) podobna sekta w w. X i XI w Bułgarii, ob. **Bogumile**.

Euchlaena, s. (jukli'na) bot. dzika trawa meksykańska, od której pochodzi prawdopodobnie kukurydza.

euchlorhydria, s. (juklorhaj'dria) med. obecność właściwej ilości kwasu solnego w soku żołądkowym, ob. **hyperchlorhydria** i **hypochlorhydria**.

euchology, s. (juko'łodzi) KW. księga zawierająca liturgie itp.

euchre, s. (jukr) rodzaj gry w karty, w czwórkę, 32 karty.

euchroite, s. (jukro'it) euchroit, arsenian wodny w rzedzie arsenianów klasy saletrowców, $\text{Cu}_3(\text{AsO}_4)_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$ czyli $\text{HOCu}_3\text{AsO}_4 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$ t. 3.5—4, c.w. 3.39.

eucrase, s. (ju'klejs) min. euklaz, sylikoid o doskonałej łupliwości, nadzwyczaj rzadki, $\text{H}_2\text{Be}_2\text{Al}_2\text{Si}_2\text{O}_{10}$, t. 7.5.

Euclea, s. (jukli'a) bot. rodzaj drzew afr. (30 gatunków) z rodziny hebanokowatych **EBANACEAE** o słicznych liściach zawsze zielonych.

Euclid, s. (ju'klid) Euklides, matematyk gr. z III w. przed Chr., **Euclid Elements** rozprawy Euklida „Elementy”, zasady geometrii do tej pory ważne, **Euclidean geometry**.

eucolite, s. (ju'kolajt) min. podobny do eudialitu.

Eucommia, s. (juka'mia) bot. rodzaj chińskich drzew tworzących rodzinę **EUCOMMIACEAE** rzędu **ROSALES**, jedynym wiadomym gatunkiem **E. ULMOIDES** . . . . . o wyglądzie brzoštu, najwytrzymalsze drzewo na świecie.

eucrone, adj. (jukon') mający doskonałe wykonane stożki krystaliczne w składanym oku **ommatidium**; o owadach i skorupiakach.

eucrasia, s. (ukrej'zja) med. dobry stan zdrowia; przec. **dyscrasia**, ob.

eucrasite, s. (ju'krazajt) min. eukrazyt, tlenek metaliczny, rodzaj cyrkonu.

eucrite, s. (ju'krajt) petr. eukryt 1) meteoryt składający się przeważnie z anortytu i augitu; 2) bardzo twardy, zasadowy gabbro.

Eucryphia, s. (jukri'fia) bot. nieliczny rodzaj wysokich drzew wiecznie zielonych tworzący rodzinę **EUCRYPHIACEAE**; Chile i Australia.

eucryptite, s. (jukryp'tajt) min. eukryptyt, sylikoid, zapewne nefelin litowy, LiAlSiO_4 lub $\text{K}_2\text{Al}_2\text{Si}_2\text{O}_7$; t. 5.5, c.w. 2.6).

eudæmon, -de-, (judi'man) 1) dobry duch; 2) astrol. jedenasty dom, źródło pomyślności.

eudæmonia, s. (judimo'nja) szczęśliwość, w szcz. Arystotelesa pojęcie o życiu czynnym w ramach rozsądku jako źródło ludzkiego szczęścia.

eudæmonie, -al, (-kel) tworzący szczęśliwość; oparty na pojęciu szczęśliwości jako ostatecznym celu postępowania.

eudæmonics, s. (-s) 1) praktyczne stosowanie eudemonizmu, sztuka i środki osiągnięcia szczęśliwości; 2) nauka szczęśliwości przec. **aretaias** (aretai'iks) nauce cnotliwości.

eudæmonism, s. (-yzm) eudemonizm, system etyki, który ustala moralne zobowiązania ich stosunkiem do osobistej szczęśliwości; często u Arystotelesa w przeciwstawieniu do hedonizmu, który utożsamia szczęśliwość z przyjemnością.

Eudemian summary, (judi'mien so'meri) mat. zaginione dzieło Eudemosa (w. IV przed Chr.), ucznia Arystotelesa (384—322) obejmujące całokształt greckiej wiedzy matematycznej przed Euklidesem; wiadomość o tym dziele i zarys jego treści zawdzięczamy komentarzom Prokusa (411—485) o nauce Euklidesa (w. III przed Chr.).

eudemis moth, (judi'mis moł) zool. drobny motyl eur. **POLYCHRO-SIS BOTRANA** z rodziny zwójkowatych **TORTRICIDAE**; gąsienice 16-nogie zwijają liście winogrodu.

Eudendrium, s. (juden'drium) zool. rodzaj podrzędu **ANTHOMEDUSAE** rzędu słuźbiopławów **HYDROZOA** grupy parzydełkowców **CNIDARIA** typu jamochłonów **COLENTERATA**; tworzący kolonie z chitonową osłoną.

eudiagnostic, adj. (judaj'egnas'tik) petr. mający pod mikroskopem wszystkie szczegóły potrzebne do określenia.

eudialyte, s. (judaj'elajt) min. eudialit, sylikoid rzędu tytanianów podobny do perowskitu, brunatnoczerwony, $\text{Na}_2(\text{Ca}, \text{Fe})_2(\text{Si}, \text{Zr})_2\text{O}_7\text{Cl}$; t. 5—5.5, c.w. 2.9—3; ob. **eucolite**.

eudiaphoresis, s. (judaj'efori'zis) med. normalne pocenie się.

eudidymite, s. (ju-di'dimajt) min. eudidymit, sylikoid w grupie skałeni sodowo wapiennych; $\text{HNaBeSi}_2\text{O}_6$, t. 6, c.w. 2.55; zawsze w bliźniakach (stąd nazwa: di'dymos gr. bliźniak).

eudiometer, s. (ju-di-a'miter) chem. przyrząd do mierzenia i analizowania gazów; nazwa pochodzi stąd, że przyrząd (wynalazek Volty) służył pierwotnie do mierzenia czystości powietrza.

eudipleural, adj. (judiplu'reł) biol. obustronnie symetryczny.

Eudist, s. (ju'dist, z fr. ø'dist) KRK członek kongregacji Jezusa i Marii, w roku 1643 założonej przez Jana Eudes'a (ød) w Caën we Francji.

Eudorina, s. (judora'jna) biol. ro-

dziej wiciowców spokrewnionych z toczkiem **VOLVOX**, tworzący kolonie okragie i eliptyczne.

Eudoxian, s. (judak'sjen) hist. kość. Eudoksjanin, zwolennik Eudoksju-sza, patriarchy Antiochii i Konstantynopola (w w. IV) i jednego z kierowników anhomonizmu, ob. **Anomoeanism**.

Euergetes, s. (juerdzi'tis) Dobrodziej, przydomek częsty w staroż. Grecji i przyjęty przez królów eg. Ptolomeuszów II-go i VII-go.

euform, s. (ju'form) bot. rdza mająca cykl życia składający się z czterech okresów.

Eugene, s. (judzi'n, ju'dzin) Eugeniusz, męskie imię własne, zdr. **Gene** (dzi'n), **Genio**, **Genek**.

(I) **Eugenia**, s. (judzi'nia) Eugenia, żeńskie imię własne, zdr. **Genie** (dzi'ni) **Gene** (dzin), **Genia**.

(II) **Eugenia**, bot. rodzaj podzwrotnikowych drzew i krzewów z rodziny mirtowatych **MYRTACEAE**.

eugenie, -al, adj. (judzi'nik, -i) eugeniczny, urodzony zdrowo; zdalny do płodzenia lub rodzenia zdrowego potomstwa; rodem ze zdrowego pnia.

eugenics, s. (-s) biol. eugenika, eugenetyka; 1) nauka zajmująca się wpływami dostępnymi społecznej kontroli, które ulepszą wrodzone lub dziedziczne właściwości w ciągu szeregu pokoleń, w szcz. ludzkich; ob. **genetics**; 2) działanie lub sposób ulepszenia rasy, w szcz. stosowanie środków i warunków, które sprzyjają przyśpieszeniu doświadczenia zdrowego i dążeniu do rozkwitu rasy.

Eugénie Grandet (őżeni' gra'nd'e) tytuł powieści (1833) Honoriusza Balzac'a (balza'ka 1799—1850) i imię jej bohaterki.

eugenism, s. (ju'dzinizm') eugenizm, zespół wpływów najlepiej nadających się do ulepszenia wrodzonych i odziedziczonych właściwości rasy lub chowu, w szcz. ludzkich.

eugenist, s. (ju'dzynist') biol. osoba obeznana z eugenetyką.

eugenol, s. (ju'dzi'noł, -nał) chem. eugenol, aromatyczna ciecz ze wsch.-ind. goździka korzennego **EUGENIA AROMATICA**, Baill., ob. **clove**, z chiń. olejku anyżu gwiaździstego star anise **ILLICIAM ANISATUM** czyli **VERUM** . . . . . ob. **badian** i l. zwany także **eugenic acid**.

Euglena, s. (jugli'na) zool. euglena, jeden z pospolitych wiciowców, **FLAGELLATA**, żyjących w stojących wodach, kałużach itp.; euglena zielona, **EUGLENA VIRIDA**, kształtu owalnego, z jedną wicią na końcu ciała; u nasady wici plamka czerwona i otworek ustny; wewnątrz jądro i banieczka tętniąca, prócz tego zarodek zawiera liczne galeczki zieleni czyli chlorofilu, stąd np. w beczkach ogrodowych nadaje wodzie kolor zielonawy; w wodach żyją także te wiciowce gromadnie tworząc zielone kulki toczące się w wodzie skutkiem ruchu wici, stąd nazwane toczkami **VOLVOCINEAE**; bot. rodzaj ten uważany przez niektórych jako roślina z rodziny **EUGLENACEAE** albo

rzędu EUGLENALES; w zool. zaś klasyfikowany w rodzinie EUGLENIDAE lub w rzędzie EUGLENOIDINA.

Eugubine tables, (ju'göbajn tejbis) tablica z Gubbio, siedem tablic z brązu z napisami w języku umbryjskim i łacińskim, odkrytych w r. 1444 w Gubbio we Włoszech (w starożytności Iguvium, później Eugubium).

euchemerism, s. (juhi'mö-rizm) racjonalistyczna opinia Euemerosza, sycylijskiego filozofa z III w. przed Chr., że bóstwa mitologiczne były historią ludzi dawniej żyjących, zaliczonych przez tradycję między bóstwa, że zatem mitologia jest istotnie opowiadaniem o ludziach i zdarzeniach z zamierzchłej przeszłości.

euhemerize, vt. (-ajz) tłumaczyć mitologię i legendy zgodnie z opinią Euemerosza jako prawdziwe zajścia ubrane przez tradycję w fantastyczne szczegóły.

Eulalia, s. (julej'lia) Eulalia, żeńskie imię własne; na część św. E. ułożył Prudentiusz w w. IX najstarszą pieśń fr.; dzień patronki 10-y grudnia.

Eulamellibranchia, -ta, s. pl. (julamellibrenk'ja, -ta) rząd małżów czyli blaszkoskrzelnych LAMELLIBRANCHIATA, obejmujący ostrzygi, świdraki, sercówki i w. i.

eulogia, s. (julo'dzia) kość. chleb pobłogosławiony lecz nie poświęcony i rozdany po kawałeczku między uczestników Mszy św., którzy nie przystępują do Komunii; w KW. antidoron.

eulogist, s. (ju'łodżist) chwaleca, autor eulogii.

eulogistic, adj. (-is'tik) pochwalny, pełen czci.

eulogize, vt. (ju'łodżajz) sławić, wysławiać.

eulogy, s. (ju'łodżi) mowa pochwalna, wysławianie.

eulysite, s. (ju'lisajt) petr. eulizyt, perodotyt zawierający fajalit, antofilit, diopsyd, hornblendę, granat i rudę żelazną.

eulytite, -tine, s. (ju'litajt, -tajn) min. eulityn, blenda, blenda bismutowa, sylikoid rzędu krzemianów bezwodnych, w grupie oliwinu; Bi. SiO₂ czyli 16,3% krzemionki, 83,7% tlenku bismutowego; t. 4,5–5, c.w. 6,1.

Eumenidae, s. pl. (jume'nidi) zool. eumenidy, rodzina os żyjących oddzielnie, nie w rojach; rodzaj Eumenes, (ju'miniz) eumenes, buduje komórki z błota; eumenid, adj. (ju'minid) dotyczący tego rodzaju, s. osobnik tego rodzaju.

Eumenidean, adj. (jume'nidi'en) odpłatny, odpłacający, nagradzający, mściwy.

Eumenides, s. pl. (jume'nidiz, gr. faskawe—eufemizm dla ich ugłaskania) mit. gr. 1) erynie, bogunki zemsty; 2) tytuł tragedii Eschylosa; ob. Oresteia.

eumenorrhea, -rhœ-, s. (ju'menori'a) med. regularne normalne miesiączkowanie; ob. dysmenorrhea.

eumerism, s. (ju'möryzm') biol.

zbiór różnych części lub jednostek, wynik eumerogenezy.

eumerogenesis, (-dze'nezys) biol. merogeneza, w której jednostki są nasamprzód podobne do pierwotnej jednostki jak np. człon tassemca; ob. dysmerogenesis.

eumeromorph, s. (-morf) ustrój eumerogenetyczny, ob. dysmeromorph.

Eumycetes, s. pl. (jumisi'tiz) bot. wszystkie grzyby w przeciwstawieniu do pleśniaków (PHYCOMYCETES), a zatem workowce (ASCOMYCETES), podstawczaki (BASIDIOMYCETES) i grzyby niedoskonałe (FUNGI IMPERFECTI).

Eunice, s. (ju'nis, junaj'si) 1) Eunice, żeńskie imię własne; 2) postać niewieścia z „Quo Vadis” (1896) H. Sienkiewicza (1846–1914); 3) zool. rozwójczyca, robak morski typu pierścienic, ANNELIDES, rzędu szczecionogów, CHÆTPODA, podrzędu wieloszczetów POLYCHÆTA, rodziny rozwójczykowatych, EUNICIDÆ.

Eunomian, s. (juno'mien) hist. kość. zwolennik biskupa Eunomiusza (około r. 300) wodza skrajnego odłamu arianów.

eunuch, s. (ju'nek) eunuch, kastrowany dozorca haremu, trzebieńiec, rzeźnianiec.

eunuchoidism, s. (-ojdizm') eunuchoidyzm, anormalny stan samca, oznaczający się brakiem płciowych znamion.

Euomphalus, s. (juam'feles) paleont. liczny rodzaj ślimaków paleozoicznych i mezozoicznych.

Evonymus, s. (jua'nimös) 1) ob. Evonymos; 2) e. apt. suszona kora trzmieliny EVONYMUS ATROPURPUREUS, Jacq., środek przeczyszczający.

euonymus scale, zool. pluskwiak CHIONASPIS EUONYMI, szkodnik trzmieliny, czesty w ciepłarniach.

euosmite, s. (juaz'majt) kopalna żywica, używana jako kadzido (eu gr. dobrze, osme' gr. zapach).

eupad, s. (ju'pad) apt. antyseptyk na rany, pół kwasu borowego, pół chlorku wapnia.

eupahy, s. (u'pai) dobre samopoczucie własne, według stoików ideal etyczny.

eupatorin, s. (jupato'rin) apt. 1) gorzki glikozyd, C₂₆H₃₈NO₁₀, zawarty w sadzcu EUPATORIUM PERFORIATUM, Linn.; 2) preparat żywiczny ze sadzcu, kojący i wykrztuśny.

Eupatorium, s. (jupato'riom) bot. sadziec, bardzo liczny rodzaj ostowatych roślin z rodziny złożonych COMPOSITÆ; nazwy ludowe: wodna konop, św. Kunegundy trank (trunek); nazwa E. pochodzi stąd, że Eupator, król poncei, sprowadzał ziele to z Europy jako lekarstwo; ob. Coroclinium, agueweed, boneset.

eupatory, s. (ju'patori, Ang. -töri) bot. sadziec, roślina z rodzaju EUPATORIUM.

eupatrid, s. (jupet'rid) hist. kl. eupatryda (m); arystokrata (m) grecki, w szcz. ateński.

Eupatridæ, s. p. (jupe'tridi) hist. kl. eupatrydzi, dziedziczni arystokraci starożytnych Aten, a z czasem i innych państw starogreckich; pierwotnie jedyni rządy państwa; ob. demiourgoi, geomoroi.

eupepsia, s. (jupep'sja) med. dobre trawienie; przeci. dyspepsia, ob.; eupaptic, adj. trawiący, trawienny.

Euphemia, s. (jufi'mia) Eufemia, żeńskie imię własne, zdr. Effie, Phenie, Femcia.

euphemism, s. (jufi'mizm) ret. zastąpienie wyrazu ostrego lub obelżywego przez wyraz łagodniejszy np. usnąć w Bogu zamiast umrzeć, wziąć zamiast ukraść, przywłaszczyć sobie zamiast zrabować: euphemistic, adj. (-mis'tik) eufemistyczny; -ally, adv. (-ely) eufemistycznie.

euphonium, s. (jufo'njom) 1) muz. instrument, składający się ze szklanych rurek i stalowych poprzeczek, na którym gra się pocierając mokrymi palcami; sporządził go Ernest Chladni (1756–1827); 2) tuba tenorowa.

euphony, s. (ju'foni) eufonia, miły dźwięk, wrażenie akustyczne pięknej muzyki lub wymowy.

Euphorbia, s. (jufo'r'bia) bot. liczny rodzaj kaktusowych roślin Pld. Afr.; e. osobnik: wilczomlecz; 2) apt. suszone ziele CHAMÆSYCE HITRA, powszednie w okolicach zwrotnikowych, uważane jako środek wykrztuśny.

Euphorbiaceae, s. pl. (jufo'r'biej'si-i) bot. bardzo rozpowszechniona rodzina ziół. krzewów i drzew ostroczyl wilczomleczowatych spurge family rzędu trójściennych TRI-COCCÆ albo według innej klasyfikacji bodźszyszkowych GERANIALES; euphorbiaceous, adj. (-szös) wilczomleczowaty, ostromleczowaty.

Euphorbia sphinx (j. sfinks) zool. pospolity w Europie motyl CELERIO EUPHORBIAE, którego gąsienica objada ostromlecz; EUPHORBIA CYPARISSIAS, Linn. ostromlecz sosienka cypress spruce ma innego gościa-pasorzytę, rdzę grochową UROMYCES PISI, który spędza okres ognikowy na ostromleczu, gdzie grzybnia rdzy zimuje w jego korzeniach, a potem przechodzi na drugiego gospodarza, groch.

Euphrasia, s. (jufrej'zja) bot. świetlik, liczny rodzaj (jufrej'ti-en) eufratowy, dotyczący rzeki lub doliny Eufratu.

Euphrosyne, s. (ju'frosi'ni) Eufrozyna 1) mit. kl. Radość, jedna z trzech Gracy; 2) żeńskie imię własne; dzień patronki św. E. Egipcjanek, 11 lutego.

Euphues, s. (juflu'iz) główna postać w słynnych dziełach Jana Lyly'ego (li'li, 1554–1606) Euphues, or the Anatomy of Wit i Euphues and his England; karykatyry górnołotnych do przesady sposobów wyrażania się w eleganckim świecie za czasów królowej Elżbiety (1558–1603);

stać **euphuism** silenie się na elegancję, dowcip, wyszukane wyrazy itp.; **euphuistic**, adj., -ally (-eli), adv.

eupitonic acid, (jupita'nik esyd) chem. kwas $C_{25}H_{42}O_6$, zawarty w olejku brzoźowym; także **eupitone** (jupit'tan).

Euplocomi, s. pl. (juploko'mi) antropol. w klasyfikacji Haeckla (Ernest Haeckel (hekel) 1834—1919), działy przestarzałe; ludzie o kędzierzawych włosach, jak np. Drawidowie.

euploid, adj. (jup'loid) biol. wykazujący liczbę chromosomów będącą dokładnie wielokrotną podstawowej liczby haploidalnej; ob. **polyploid**.

eupnea, -noe-, s. (jupni'a) fizjol. regularny oddech; przeciwnie: **dyspnea**.

Eurafrican, adj. (jure'frien) 1) europejsko - afrykański, dotyczący Europy i Afryki razem; 2) biogeogr. dotyczący okolic obejmujących znaczną część Europy i Afryki aż do Sahary; 3) pochodzenie eur.-afr.

Eurafrican, s. 1) członek przypuszczalnej przedhistorycznej rasy, z której pochodzą narody nadśroziemnomorskie w Eur. i Afr.; także potomek tej rasy; 2) osoba pochodzenia eur.-afr., ob. wyżej 3).

Eurasian, adj. (jurej'zjen) eurasjatycki, dot. Eurazji, kontynentu obejmującego Europę i Azję; określający rasę, faunę i florę eur.-azj.

Eurasian, s. 1) osoba pochodzenia mieszanego eur. i azj., w szcz. indyjskiego; 2) grupa narodów wspólnych Europie i Azji, między zach. Europą i wschodnią Azją, jak np. ludy ugryjskie, turańskie, armeńskie, fińskie; także członek takiej grupy.

Eurasianism, s. (jurezja'nizm) idea kulturalnego zbliżenia się ludów Eurazji w szcz. inteligencji eur., perskiej, indyjskiej, chińskiej i japońskiej.

Eurasianic realm, biogeogr. ob. **Palearctic**.

eureka, interj. (ju'rika; na kont. eur. eu'reka, gr. znalazłem) wykrzyknik triumfalny z powodu wynalezienia czegoś (przypisywany Archimedesowi w III przed Chr.); motto stanu Kalifornia.

eurhodine, s. (ju'rodin) chem. eurydyn, żółta zasada $C_{17}H_{13}N$, której sole mają barwę brązową a barwią materiał amarantowo.

Eurindic, adj. (jurin'dik) europejsko-indyjski; Anglicy w Indiach nazywają potomków Europejczyków i Hindusów **halfcasts**; liczą ich w Indiach 100,000.

Euripidean, adj. (juri'pidi'en) dotyczący Euripidesa (480—406), jego tragedji, stylu itd.; w porównaniu z nieco starszymi odeń wielkimi autorami Eschylosem (525—486) i Sofoklesem (496—406) E. odznacza się staranniejszą analizą charakterów i bardziej krytycznym traktowaniem mitu i legendy.

euripus, s. (juraj'pes) przesmyk.

Euroclydon, s. (jurak'lidan) pływ. burzliwy wicher na Morzu Śródziemnym; zwany także **galega**.

Europa, s. (juro'pa) 1) astron. a) drugi księżyc Jowisza, planety Słoń-

ca; b) asteroida 52, odkryta w roku 1858; 2) mit. kl. Europa, córka króla fenickiego Agenora (albo Feniksa), porwana przez Zeusa (przebranego w kształt białego byka) do Krety, gdzie porodziła Minosa, Radamanta, Sarpedona.

Europe, s. (ju'rop) Europa; ob. **continent**, s. 5).

European, adj. (-ien) europejski; s. Europejszy (m), Europejka (f).

European corn borer, zool. omacnica prosowianka PYRAUSTA NUBIALIS z rodziny omacnicowatych PYRALIDIDAE, z prosem eur. (prawdopodobnie z Włoch lub z Węgier) przywleczona do Stanów, gdzie stale się rozpowszechnia w kukurydzy; gąsienica zimuje w lodydze korzenia.

Europeanize, vi. (ju'ropi'enajz) przyjąć obyczaje europejskie, europeizować się; vt. europeizować.

European plan, najem pokoju hotelowego z usługą, bielizną itp., lecz z pozostawieniem swobody co do korzystania z restauracji hotelowej; przeciwnie: **American plan** najem mieszkania hotelowego z wiktem.

europium, s. (juro'piom) chem. europ, pierwiastek chemiczny z grupy rzadkich ziem; skrót Eu, nr. at. 63, c. at. 152; odkrył go w r. 1896 Eugeniusz Demarcay (1852—1903); ob. **element**.

Eurus, s. (ju'res) Eurus, mit. kl. bóg wiatru pld.-wsch.; stać e. wiatr pld.-wsch.

eury-, przedr. (ju'ri) szeroko-, przeciwnie: **steno-**.

Euryale, s. (juria'li) 1) bot. rodzaj azj. lilij wodnych z rodziny grzybińcowatych, NYMPHACEAE; 2) mit. kl. ob. **Gorgon**; 3) zool. rodzaj szkarłupni z grupy EURYALIDA.

Euryalida, s. pl. (juri'e'li) grupa (dawniej rząd) szkarłupni o widelkowatym rozgałęzieniu ramion; euryalidan, adj. i s.

eurybenthic, adj. (-ben'zik) biol. żyjący na różnych głębokościach wody morskiej; przeciwnie: **stenobenthic**.

eurycephalic, -cephalous, adj. (-se'fe'lik, se'falös) kran. krótkogłowy, ze wskaźnikiem głównym .80 do .84; **brachiocephalic** (breki'sto-) .85 i wyżej.

Euryclea, s. (jurikli'a) Eurykleja, sędziwa piastunka Odyseusza, która po starej bliźnie poznaje powracającego.

Eurydice, (juri'disi) Eurydyka, nimfa ukochana przez Orfeusza; według innej legendy jego żona, po którą po jej śmierci schodzi do Hadesu; ob. **Orpheus**.

Eurygæa, s. (ju'ridzi'a) biogeogr. = **Palearctic region**; ob. **Eurasianic realm**.

eurygnathic, adj. (-gne'zik) anat. mający szeroką szczękę.

euryhaline, adj. (-halin, -ajn) biol. mogący żyć w różnie słonej wodzie; przeciwnie: **stenohaline**.

Eurylaimi, s. pl. (jurilaj'mi) zool. szerokodzioby, podrząd rzędu wróblowatych PASSERIFORMES, ob. **broadbill** 3).

Eurynome, s. (-'nomi) mit. kl. Eurynome, bogunka morska, córka Oceanosa.

euryon, s. (ju'rion) kran. każdy z obu punktów znaczących największą szerokość czaszki.

euryprosopic, adj. (-proso'pik) antropol. mający wskaźnik twarzy .80—85.

Eurypterida, s. pl. (-pte'rida) paleont. rząd wodnych owadów paleozoicznych; do 2 m. długości, największy znany stawonóg.

Eurypyga, ob. **sun bittern**.

Eurystheus, s. (juris'tus) mit. kl. Erysteus, król Myceny, któremu poddany był Herkules; Hera uzyskała od Zeusa (w dzień, kiedy oczekiwał narodzenia Herkulesa, że chłopiec, który narodzi się w ów dzień, będzie królował ludowi Perseusa; opóźniła wówczas narodzenie Herkulesa, a przyspieszyła poród Eurysteus, podając Herkulesa pod rząd Erysteus, ob. **Hercules**.

eurytomatous, adj. (-sto'matös) szerokoustny, mogący rozszerzać usta.

eurythermal, -mic, adj. (-jer'mei, -mik) mogący żyć w rozmaitych temperaturach; przeciwnie: **stenothermal**.

eurythmy, s. (ju'ri'mi) klasyczna proporcjonalność.

Euscaro, s. ob. **Euskarian**.

Eusebian, adj. (jusi'bien) hist. kośc. Eusebiuszowy, dotyczący 1) biskupa Eusebiusza z Cezarei (zm. ok. 340), historyka kościelnego; 2) bisk. Eusebiusza z Nikodemii, przyjaciela i o-rędownika Ariusza; s. **arianin**.

Euskarian, s. (juskari'en) etnol. Bask, hisz. na pograniczu Francji, naród przed-indo-europejski; **Euskara**, s. język baskijski, eskudara, uskara, eskual.

eusol, s. (ju'sol) med. antyseptyczny roztwór półprocentowy kwasu solnego do przemywania ran na wojnie.

eusporangiate, adj. (ju'sporendz'-jet) bot. mający zarodnie wychodzące z grupy naskórkowych komórek; o paprociach z rzędu CENOPTERIDALES (najstarszych paproci, od górnego dewonu aż do permu) z rodzin strzelichowych, MARATTIACEAE i jęczynnikowych OPHIOGLOSSACEAE; przeciwnie: **leptosporangiate**.

Eustace, s. (ju'stys) Eustachy, męskie imię własne; dzień patrona 20 września.

Eustachian, adj. (justej'kien) anat. Eustachiusza (dr. Bartłomiej Eustachio (eusta'cio) zm. 1574), E. tube trąbka Eustachiusza, kanał kostno-chrząstkowy łączący jamę ucha środkowego z jamą gardzielową; służący do wyrównywania ciśnienia na obie strony bębienka; E. valve pół-okrągły fałd wysięlającej błony sercowej u wstępu do CAVA INFERRIOR; kieruje krew przez FORAMEN OVALE do lewego ucha serca płodu; u człowieka dorosłego szczątkowy i bezczynny.

Eustathian, s. (justej'zien) hist. kośc. eustazjanin, członek opozycji na arianckim synodzie w r. 331 prze-

ciwko usunięciu Eustazego, biskupa Antiochii i Syrii; wynika stąd secesja trwała do r. 413; 2) zwolennik Eustazego, biskupa z Sebante (zm. 377), nawpół arianina, który założył klasztor potępiony przez synod w Gangra w r. 340.

eustomatous, adj. (justa'metös) zool. mający wyraźny otwór ustny, o pewnych wymoczkach, infusorians.

eusynchite, s. (jusin'kajt) min. eusynchit, saletrowiec, rzędu wanadynianów (Pb,Zn)₃V₂O₈.

eutectic, adj. (jutek'tik) fiz. eutektyczny, o największej topliwości; dotyczący składu stopu i temperatury w jakiej topnieje; s. stop eutektyczny, stop zachowujący przy krzepnięciu w określonej temperaturze stały skład procentowy.

Euterpe, s. (jutör'pi) mit. kl. Euterpe, muza muzyki, córka Zeusa i Mnemozyny.

eutexia, s. (jutek'sja) fiz. zaleta topliwości w niskiej temperaturze.

euthanasia, s. (ju'enej'zja) eutanazja, 1) lekka śmierć, łagodzenie cierpień przedśmiertnych za pomocą środków kojących; 2) skrócenie cierpień nieuleczalnych przez zadanie środków zabijających bezbolesnie; jedna z bieżących kwestyj spornych ze stanowiska religijnego, prawnego i humanitarnego.

Euthycomi, s. pl. (ju'i'komaj) antropol. według klasyfikacji Haeckla (ob. Euplocomi) ludzie o prostych włosach.

eutomous, adj. (ju'tomös) min. łupliwy, łatwo i dokładnie łupliwy.

Eutychian, s. (juti'kien) hist. kośc. zwolennik Eutycheza (w. V), który uczył, że natura boska i ludzka tak były w Chrystusie zespolone, iż stanowiły razem jedną naturę, czyli że Chrystus był z dwóch natur, ale w jednej naturze; monofizyta, przeciwnik nestorianina.

euxanthic acid, (juksen'tik esyd) ob. purreic acid.

euxenite, s. (juk'sinajt) min. euksenit, saletrowiec rzędu kolumbitów i tantalitów, zawiera rozmaite rzadkie pierwiastki jak kolumb, tytany, jtr, erb, cer i uran, t. 6.5, c.w. 4.7-5.0.

Euxine, adj. (juk'syn) hist. kl. czarnomorski, dotyczący Morza Czarnego zwanego w starożytności i. Pontus Euxinus, gr. Pontus Euxinos.

Eva, s. (i'wa) żeńskie imię własne; zdr. Ewcia, Ewelina, Ewunia, na Rusi Jewka, ob. Eve.

evacuant, adj. (iwej'kuent) med. wypróżniający, opróżniający, przeczyszczający, wyniotny, mocznopędny.

evacuate, vi. woj. wycofać się z miasta zagrożonego; wypłynąć; przest. puścić krew; vt. 1) wypróżnić, opróżnić; 2) st.szk.pr. unieważnić; 3) wyczerpać; 4) woj. ewakuować (miasto, szpital, wysłać kobiety i dzieci z zagrożonej okolicy itp.).

evacuation, s. (-szn) 1) med. wypróżnienie górne i dolne (ob. evacuant); 2) med. wypróżnienie; 3) woj. ewakuacja; 4) przest. z wyjątkiem pr. szk. unieważnienie.

evacuator, s. (-ej'tör) med. przy-

rząd do opróżnienia np. nerek.

évacué, s. (e'wakü-ej') woj. osoba ewakuowana, osoba pozbawiona swego mieszkania i stałego miejsca pobytu z rozkazu władz wojskowych podczas wojny; St. Zj. D.P. (di'pi) displaced persons.

evade, vi. (iwejd') 1) ująć, uchronić się od (gen) out, of, from; 2) ratować się podstępem od spotkania; vt. ominąć (acc.) przez spryt, zręcznie ująć (dat.) np. i tak uszedł śmierci; wymijać.

Evadne, s. (iwe'dni) Ewadne, córka króla Ifisa, żona Kapaneusa; gdy mąż padł pod Tebami, E. wskoczyła w płomień stosu całopalnego.

evaginate, vt. (iwa'dżinejt) nicować, przewrócić wewnętrzną stronę na zewnątrz.

evaluable, adj. (ewa'liu-ebł) dający się ocenić.

evaluate, vt. (-ejt) ocenić, ustalić wartość; mat. wyrazić w liczbach.

evaluation, s. (-ej'szn) ocenienie; ocena.

evaluative, adj. (-tyw) pomocny do ocenienia.

Evan, s. (e'wen) walijskie męskie imię własne.

Evander, s. (iwen'dör) mit. kl. syn Hermesa (Merkurego), Ewander, który powiódł kolonię z Arkadii do Italii.

evanesce, vi. (ewanes') zniknąć.

evanescence, s. (-ens) zniknięcie, znikanie; coś co znika.

evanescent, adj. (-sent) 1) znikający, jak para wodna; uciekający, ginący bez śladu; niestały; 2) zmniejszający się, malejący w oczach; 3) bot. więdnący szybko; 4) mat. malejący do zera, nieskończenie drobny.

evangel, s. (iwen'dżył) 1) wieść o odkupieniu ludzkości przez Chrystusa Pana; E. ewangelia, każda z czterech ewangelii, Gospels: Mateusza, Marka, Łukasza i Jana; 2) dobra wieść, ogłoszenie radosnej nowiny; 3) ewangelia, doktryna na temat dobra publicznego, moralności, reform gospodarczych itd. mająca wielką doniosłość i powagę.

evangelical, adj. (iwandze'likł) ewangelicki, s. ewangelik, protestant, luteranin, kalwinista itp.; gw. luter.

Evangelical Alliance (ela'i'ens) związek ewangelickich Kościołów założony w Londynie w r. 1846; filia amer. w 1867; E. Association, rok założenia 1800, od 1922 E. Church; E. Synod of North America, założ. 1840, od 1934 po połączeniu z Reformed Ch. pod nazwą E. and Reformed Church, E. Unity, i wiele innych związków, niektóre z nich w szcz. niemieckie, szwedzkie, czesko-morawskie itd., razem obecnie w St. 222 Kościoły (47.557.203 osoby czyli 46% ludności należącej do Kościołów; z tego większość w 30 Kościołach; największy z nich metodystki 8.6 miliona; na całym świecie 235.000.000 (11%).

Evangelina, s. (iwan'dżelin) Ewangelina, 1) żeńskie imię własne; 2) tytuł i bohaterka poematu (1847) Longfellowa (1807-1882).

evangelion, s. (iwandze'lian, e-)

KW. a) = evangelistary; 2) wybór ustępów z Pisma św. używanych w liturgii.

evangelism, s. (iwan'dżelizm, e-) prozelityzm ewangelicki, propaganda w celu zyskiwania neofitów; a) public e., b) personal e., c) visiting e.

evangelist, s. (-ist) ewangelista 1) autor jednej z czterech ewangelii (Mateusz, Marek, Łukasz, Jan); 2) rozpowszechniacz Ewangelii, np. w bib. Filip Ewangelista, w naszych czasach misjonarz wśród dzikich ludów lub wśród białych; 3) u mormonów patriarcha.

evangelistary, s. (-steri) książka zawierająca cztery ewangelie, ściślej KRK i KW. wybór ustępów z ewangelii, które czyta się we Mszy św. albo w liturgii w pewne dni roku.

evansite, s. (e'wansajt) min. ewansyt, fosforan uwodniony w klasie saletrowców 2 Al PO₄. 4AlO₃.H₂O. 12 H₂O, drobnogranistą, często naciekową.

evans-root, s. (e'wanzru't) bot. kuklik zwisły water avens GEUM RIVALE z rodziny różowatych rose family ROSACEAE.

evaporability, s. (iwa'porabi'tytl) możliwość wyparowania, zdolność wyparowania.

evaporable, adj. (iwa'porebl) mogący wyparować, zdolny do wyparowania.

evaporate, vi. (-ejt) wyparować, ująć z parą bez śladu, ulotnić się; vt. doprowadzić płyn do stanu pary, spowodować wyparowanie; 2) zaprawiać parą.

evaporated milk, mleko skoncentrowane, doprowadzone przez wyparowanie, bez dodania cukru, do połowy swej pierwotnej objętości, zazwyczaj zawierające ustaloną ustawowo ilość tłuszczu i stałych składników; także condensed m. mleko kondensowane; ob. dried milk.

evaporation, s. (-ej'szn) parowanie, przemiana ciała stałego lub cieczy na gaz i ujęcie jako para.

evasion, s. (iwej'zn) 1) wymijanie; 2) wykręt, wybieg; 3) omijanie spotkania.

evasional, evasive, adj. (-żioneł, -zyw) wykrętny, wymigający.

eve, s. (iw) 1) wilia, przeddzień, poprzedni wieczór; wieczór przed Bożym Narodzeniem Christmas Eve Wigilia, Wilia; 2) chwila przed czymś nadchodzącym np. on the eve of death w przededniu śmierci, w przeddzień śmierci, na łożu śmierci, wobec zbliżającej się śmierci, w obliczu śmierci.

Eve, s. (iw) Ewa, żeńskie imię własne, w bib. żona Adama stworzona z jego żebra; ob. Eva.

evehurr, s. (iwc'zur) zool. eur. lelek kozodół, ślepowron, ob. goat-sucker.

eviction, s. (ewek'szn) astron. zboczenie księżycy z orbity wskutek siły przyciągania słońca zaczem wyrównanie ośrodku zmniejsza się w czasie nowiu i pełni (w syzygii) a wzrasta w kwadratury o 1°16'.

evejar = evechurr.

Evelina, s. (eweli'na, -laj-) Ewelina, żeńskie imię własne.

evelong, adj. (iwl'ag) trwający cały wieczór.

Evelyn s. (e'welin) 1) żeńskie imię własne; 2) męskie imię własne.

even adj. (i'wen) 1) płaski, równy, gładki; 2) bez nierówności, bez nieregularności, bez falowania, równy, jednolity; 3) bezstronny, nieuprzedzony, godziwy; czysty, bez skazy; 4) równy co do jakości, liczby, ilości, rozmiaru, stanu; 5) równo wysoki np. *snow even with the eaves* śnieg po okap; 6) umiarkowany, przeciętny; 7) wyrównany bez pozostawienia długu lub wierzytelności z żadnej strony; 8) parzysty, podzielny przez dwa, odr. *odd* nieparzysty; 9) zrównoważony, będący w równowadze; 10) dokładny, w sam raz, ani więcej ani mniej, równy; at *e. gelda* lond. bezprocentowo; of *e. date* z tej samej daty; on *e. ground* na tych samych warunkach; on *e. keel* mar. na równej stępce, na równym kilu.

even, adv. 1) przest. regularnie, równo, wprost, zgodnie; 2) nawet, ba nawet; 3) druk. bez wcięcia, bez odstępu; *e. so* w sam raz, tak właśnie; nawet w takim razie, nawet wtedy.

even, s. 1) poet. wieczór; 2) coś zupełnie równego.

even, vt. równać, wyrównywać mechanicznie lub rachunkowo; przest. porównywać.

even break, 1) równe szanse; 2) wynik interesu, gry itp. (bez zysku ani straty).

even, s. (i'wyner) 1) orczyk; 2) tk. grzebień, ob. *ravel*.

evenglow, s. (i'wynglo) zmierzch.

even if, gdyby nawet, mimo wszystko, aczkolwiek, chociażby.

evening, adj. (i'win) wieczorny.

evening, s. wieczór, 1) końcowa część dnia i początek nocy; w szcz. a) miejscowo w Ang. i w pld. Stanach Zj. od południa do zachodu słońca i zmroku; b) pora dnia od zachodu słońca lub wieczery do zwyczajnego czasu udania się na spoczynek; 2) późniejszy okres np. życia, świetności, kariery itp.; 3) pora wieczornej rozrywki np. partii kart, przedstawienia teatralnego itp.

e. dress (i. dres) 1) damska toaleta wieczorowa; 2) toaleta dla pań i panów stosowna na przyjęcia formalne lub nawpół formalne; a) dla pań suknia wieczorowa lub balowa, zazwyczaj dekoltowana, wysokie obcasy, klejnoty i odpowiednia fryzura; dla panów na okazje urzędowe *full dress* ubranie frakowe lub uniform galowy, na okazje mniej urzędowe *swallow-tailed coat*, przed zmierzchem *zaket*, *morning coat* i popołudnie *spodnie* w paski, od zmierzchu *tuxedo*; *e.-dressed* w toalecie wieczorowej.

e. dun, ryboł. sztuczna mucha, popielata, kanarkowo-żółta i złota.

e. emerald=*chrysolite*.

e. gown=*e. dress* 1).

e. prayer, K.A. wieczorne nabożeństwo z Komunią, nieszpory=*even-song*.

e. primrose, bot. wiesiołek *CENOTHERA* w szcz. w. dwuletni *CE*.

BIENNIS; e.p. *family*, w Am. *ONAGRACEAE*, w Eur. wiesiołkowate *CENOTHERACEAE*.

e. school, szkoła wieczorna, ob. *night school*.

e. star, gwiazda wieczorna, 1) astr. jasna gwiazda wczesnym wieczorem, zwana także *VESPER* lub *HESPERUS*.

evenly, adv. (i'wenli) 1) w równej mierze, w równym stopniu, równo, zarówno, bezstronnie, godziwie, sprawiedliwie; 2) pogodnie, z umiarkowaniem, zgodnie; 3) jednomiernie co do poziomu, powierzchni, położenia, konsystencji, ruchu itd.

evenmete, s. (-mit') przest. wieczorem.

evenminded, adj. (-majn'dyd) pogodny, pogodnej myśli.

even money, zakład, w którym obie strony zastawiają równą stawkę.

evensong, s. (i'wensag, dosł. pieśń wieczorna) K.A. nieszpory, ob. *evening prayer*, *verses*.

even stress, fon. równy akcent, dwa akcenty o tej samej wadze, np. *who'le'sale*, cała sprzedaż, odr. akcentu głównego i ubocznego *who'le-sale* hurtem; w słownikach ang. znaczone: 'i'.

event, s. (iwent') 1) wypadek, in the *e. na* wypadek; 2) wydarzenie, zdarzenie; 3) wynik; 4) zawody (pl.), punkt programu sportowego; 5) filoz. to co zawiera ograniczoną część czterorozmiarowego przestrzeni-czasu np. ciało od rana do wieczora; 6) teoria względności: zdarzenie oznaczone jako *x-y-z-t* w nieskończoności przestrzeni-czasu; podstawą teorii względności jest zredukowanie wszelkich wymiarów do obserwacji wzajemnego stosunku między zdarzeniami; at *all events*, w każdym razie; in *any e. na* wszelki wypadek.

eventail, s. (ewa'taj', fr.) wachlarz.

eventful, adj. (iwent'ful) pełen zdarzeń, pamiętny, pomny.

eventide, s. (i'wentajd) przest. i poet. wieczór.

eventration, s. (-rej'szn) 1) wypatroszenie; 2) med. a) wypadnięcie trzewi; b) wielka rana w brzuchu, przez którą wyłaża jelita; c) brzuszna przepuklina; d) obwistość brzucha.

eventual, adj. (even'czuel) 1) przest. ewentualny, warunkowy (w tym znaczeniu *NIE* przest. w jęz. pol.); 2) ostateczny, wynikowy.

eventuality, s. (-e'li) wynik, skutek, rezultat; UWAGA: *NIE* ewentualność, co w polskim jęz. oznacza: warunkowe zaistnienie.

eventually, adv. ostatecznie, w końcu, nakoniec. UWAGA: w jęz. polskim ewentualnie=w danym razie.

eventuate, vi. (-czuejt) wynikać, wynikać.

Eve of St. Agnes (eg'nis) poemat Jana Keats'a 1721—1805 na temat zabobonu, że dziewczyna, która bez kolacji kładzie się spać w Wigilię św. Agnieszki, ujrzy we śnie swego przyszłego męża.

eveque, s. (ewek'; fr. évêque biskup) barwa fioletowa, fiolet.

ever, adv. (e'wer) 1) zawsze for *e. na* zawsze; na wieki; 2) kiedykolwiek, w każdym razie; 3) wcale, w pewnym stopniu; *e. since*, od owej pory; *e. and anon* kiedy niekiedy.

-ever, przyr., -kolwiek, np. *when-ever* kiedykolwiek, *wherever* gdziekolwiek, *whoever* ktokolwiek.

everbearing, adj. (e'werbe'rin) bot. owocujący przez cały sezon.

everblooming, adj. (-blu'min) bot. kwitnący przez cały sezon.

everdaring, adj. (-diu'rin) przest.=*everlasting*.

everglade, s. (-glejd') trzęsawisko, okolica położona poniżej poziomu wody, z wysepkami i zarostu wysoką trawą; the *Everglades* rozległe trzęsawisko tego rodzaju w pld. Florydy, stąd nazwa *Everglade State*.

evergreen, adj. (-grin) bot. zimozielony, zachowujący kolor liści zielonych przez cały rok, ob. *deciduous*; *E. State*, stan Washington.

everlasting, (-las'tin) adj. 1) wieczny, wieczysty, odwieczny, mający nadal trwać po wieki wieków; 2) nieustanny, nudny wskutek ciągłego powtarzania; 3) trwały; -ly, adv. (-li) wiecznie; -ness, s. (nes) wieczność.

everlasting, s. 1) wieczność; 2) *E. teol. Bóg*; 3) bot. rośliny, których kwiaty dadzą się suszyć bez utraty koloru lub kształtu; 4) materiał trwały w noszeniu.

everliving, adj. (-li'wyn) nieśmiertelny.

evermore, adv. (-mor) na wieki wieków.

Evernia, s. (ewer'nja) bot. rodzaj porostów, ob. *oak moss*.

eversible, adj. (ewer'sybl) dający się nicować.

eversion, s. (ewer'szn) kraw. nicowanie; med. wynicowanie np. powieki, macicy, pęcherza moczowego; wywrócenie powierzchni wewnętrznej na zewnątrz.

eversive, adj. (-syw) wywrotowy, ob. *subversive*.

ever, vt. (ewert') nicować, przenicować.

evertebral, adj. (iwer'tebrel) nie złożony z kręgów.

every, adj. (e'weri) każdy, wszelaki; *e. other year* co drugi rok.

every, pron. każdy.

everybody, pron. każdy.

everyday, adj. (e'weridej) codzienny, zwyczajny, stosowny na codzień, *e. clothes*, ubranie na codzień odr. *świętecznego*.

every now and then, gw. od czasu do czasu.

everyone, adj. i pron. (e'weriun) każdy; (pol.-amer. „każdy jeden” jest bardzo błędne).

every other, co drugi.

everything, s. (e'weriğin) wszystko, całość.

every time, każdym razem; przy każdej sposobności.

everyway, adv. (-uej') w każdy

sposób, na wszelki sposób, wszelkim sposobem, wszelkimi sposobami.

every when, adv. kiedykolwiek.

everywhence, adv. (-uens) ze wszystkich stron, skądkolwiek.

everywhere, adv. (-uer') wszędzie, gdziekolwiek.

everywhither, adv. (-ui'er) w każdym kierunku, dokądkolwiek.

Eve's cup, s. (i'wzkap') bot. kapturnik żółty yellow trumpet leaf *SARRACENIA FLAVA*, Linn., ob. *Sarraceniaceae*.

evetide, s. (i'wtajd) poet. czas zmroku.

evict, s. (ewikt') Ang. gw. osoba usunięta sądowo z posiadania.

eviction, s. (ewik'szn) pr. sądowe usunięcie z posiadania; UWAGA: pol. wyraz ewikcja oznacza coś zupełnie innego, ob. Cz. II.

evictor, s. kto sądowo odbiera coś z posiadania drugiej strony.

evidence, s. (e'widens) 1) jasność, widoczność; 2) to co wskazuje widocznie np. napis, zsyd, poczuć, wrażenie, zrozumienie; 3) pr. świadek, tylko w wyrażeniu to turn state's e., Ang. to turn king's e. zostać świadkiem prokuratorii państwa; 4) pr. dowody (pl.), materiał dowodowy przedstawiony sądowi przez obie strony.

evidence, vt. uściślić jasnym, uwiarygodnić, udowodnić, wykazać.

evident, adj. (e'widnt) widoczny; -ly, adv. (-li) widocznie.

evil, adj. (i'wł) 1) zły, szkodliwy, niedobry, nic niewarty; 2) okazujący złe własności moralne, zepsuty, występny; 3) zapowiadający złe skutki, szkody, nieszczęście; 4) niesławny, zniewalający; 5) wynikający ze złego charakteru; 6) przykry, odrażający, wstrętny; adv. 1) złe, występnie; 2) nieprzychylnie, wrogo.

evil, n. 1) zło, klęska, nieszczęście; 2) nieprawość, występność, przestępstwo, występki; 3) choroba; hist. king's evil skrofuly (pl.).

evildoer, s. (-du'er) złoczyńca, przestępca.

evil eye (i'aj') złe oko, uroki (pl.); **evil-eyed** zazdrosny, źle życzący, złośliwy, wrogi.

evily, adv. (i'wili) 1) złe, wrogo, złośliwie; 2) występnie.

evil-minded, adj. (i.majn'dyd) 1) wrogo usposobiony; 2) skłonny do występku; 3) nienawistny; 4) skłonny do tłumaczenia wszystkiego w sensie niekorzystnym.

evil-starred = **ill-starred**, pod złą gwiazdą, nieszczęsny.

evinced, vt. (ewins') 1) wykazać, udowodnić, wyjaśnić, dowieść; 2) wykazać, okazać, pokazać.

evincive, adj. (-yw) dowodny, przekonujący.

eviscerate, vt. (iwl'serejt) 1) wypatroszyć, wyjąć wnętrzności; 2) pozbawić treści np. zbiór argument przeciwnika; 3) chir. wyjąć zawartość (narządu).

evisceration, s. (-szn) 1) patroszenie, usunięcie wnętrzności; 2) chir. a) wyparcie trzew przez ścianę brzu-

szną; b) usunięcie wnętrza gałki ocznej.

eviste, s. (ewi'zit) petr. ewizyt, al-kaliczny granit lub syenit zawierający rybekit i arfiedzoni; Evisa na Korsyce.

evitable, adj. (e'witebi) 1) dający się ominąć, do ominięcia, dający się uniknąć, uchronny, od jakiego można się uchronić.

evoe, interj. (iwo'i) ewoe!, okrzyk radości towarzyszący bachanaliom.

evoked, vt. (iwo'k) wywołać.

evolute, adj. (e'woliut) bot. odwięnięty.

evolution, s. (-ju'szn) 1) odwijanie, rozwijanie np. zwoju tapet, przen. dziejów; rozwój np. akcji dramatu; 2) biol. a) przest. rozwijanie się ustroju np. rośliny z nasienia; b) obecnie ewolucja, rozwój nie jednostki a rodzaju; nowoczesna teoria ewolucji polega na wywodzeniu roślin i zwierząt od najprostszych pierwotniaków protozoans *PROTOZOA*, ob. *Darwinism*, *Lamarckism*, *Weismannism*, *heredity*, *mutation*, *variation*; 3) rozwój galezi nauk np. ewolucja pojęć prawnych; 4) filoz. rozwój, każde postępowanie wykazujące zmianę w szcz. wszechświat pojęty jako szereg powiązanych ze sobą zjawisk, zwłaszcza teoria ewolucyjna Spencera, ob. *Spencerianism*; 5) geom. odwijanie krzywej w prostą linię bez naciągania lub złamania; **evolvent**, s. rozwinięta; 6) mar. ob. woj.; 7) mat. wyciąganie pierwiastków; 8) woj. każdy ruch wojsk lub okrętów jaki ma na celu zmianę ustawienia, manewr.

evolutionary, adj. (-ery) 1) dotyczący ewolucji, spowodowany przez ewolucję; także **evolutional**; 2) dotyczący manewru strategicznego.

evolutionism, s. (-izm) ewolucjonizm, teoria rozwoju gatunków.

evolutionist, s. (-ist) ewolucjonista, zwolennik teorii ewolucji, ob. **evolution**, s. 2 b); przez szereg lat po r. 1858 wrzała walka między zwolennikami ewolucji (Karol Darwin, 1809—1882) a komentatorami słów biblij o stworzeniu świata w ciągu sześciu dni; nowocześni komentatorowie natomiast stwierdzają, że porządek rozwojowy w obu teoriach jest ten sam, potwierdzony dowodami geologicznymi, a tylko „dzień” biblijny równa się setkom tysięcy lat.

evolve, vi. (ewo'wł) rozwijać się, rozwinąć się; wynikać; vt. 1) wykazać przez ewolucję, odwinać, rozwinąć; rozwiązać, wywnioskować, wywieść; 2) wydać, wytwarzać, tworzyć.

evolvent, s. ob. **evolution** 5).

Evonymus, s. = **Euonymus** w piśmowni botaników mający pierwszeństwo, ob. *spindle tree*, *strawberry bush*, *vahoo*.

evulse, vt. (iwo'wł) wyrwać z korzeniami, wykorzenieć.

evulsion, s. (-wólzn) wyrwanie z korzeniami, wykorzeniecie.

ewe, s. (ju) zool. owca, ob. *sheep*.

Ewe, s. (ej'we(j), ejwe'j) 1) szczer murzyński na Wybrzeżu Niewolników; 2) ich język, ob. *Sudanese Languages*.

ewe lamb, (ju'lem) 1) owieczka, jagnię; 2) młodzica i naiwna osoba; 3) jedyna drogocenna rzecz; jedyne dziecko; por. opowieść bibl. Natana, 2. Sam XII. 1—14.

ewe-neck, (ju'nek) wet. owczy kark, u koni i psów.

ewer, s. (ju'er) dzban o szerokiej szyjce.

ewery, ewry, s. (-i, ju'ri) pokój na dzbany, bieliznę stołową, ręczniki itp. zwyczajny dawniej we dworach.

ex, prep. (eks) gield. i kup. bez, np. **ex coupon**, **ex dividend**, cena bez bieżącego kuponu, bez narosłej dywidendy, **ex ship loco** okręt bez narosłych należności; **ex interest** bez narosłego procentu.

ex, s. (eks) litera lks, X, x.

ex-, przedr. (eks) albo (przed b,d,g,h,l,m,n,r,v) e- 1) wy-, np. **expel** wygnać; 2) prze-, np. **excel** prześcignąć; 3) do-, np. **excruciate** dokuńczyć; 4) były, **ex-president** był prezydent, **eks-prezydent**.

-ex, przyr. rzeczowników wziętych z l., pl. -ices, np. **index**, **indices**.

exacerbate, vt. (egza'serbejt) rozgoryczyć, rozjątrzyć.

exacerbation, s. ('szn) 1) rozgoryczenie; 2) med. zaostrzenie, nasilenie.

exact, adj. (egzakt') ścisły, dokładny, akuratywny.

exact, vt. 1) żądać (gen.), wymuszać (acc.) od kogo w granicach prawa; 2) pr. publicznie wezwać do jawienia się w sądzie (kogoś kto nie zjawił się na wezwanie poprzednie).

exacting, adj. 1) wymagający, ścisły w swoich żądaniach; 2) leśn. (o niektórych gatunkach drzew) wymagający, rosnący tylko w odpowiednim klimacie i gruncie.

exaction, s. (egzek'szn) wymuszenie w granicach prawa; rzecz wymuszona w granicach prawa.

exactitude, s. ('-titiud) ścisłość, dokładność.

active, s. ('-tiw) wymagający; -ness, s. wymagalność.

exactly, adv. (-li) dokładnie, ściśle, akuratywnie; właśnie tak, pot. w sam raz (potwierdzając w rozmowie co powiedział rozmówca).

exactness, s. (-ness) ścisłość, dokładność, akuratywność.

exact sciences, nauki ścisłe, np. matematyka, odr. literatura.

exaggerate, vi. (egza'dżerejt) przesadzać (w grzesności, w opowiadaniu, w urzędzeniu); vt. przesadzać ponad rzeczywistość, powiększać w opowiadaniu nad miarę; -d adj. (-yd) przesadzony; med. wzmożony.

exaggeration, s. ('szn) przesada; med. wzmożenie.

exaggerating, adj. (-in~) przesadny; -ly, (-li) przesadnie.

exaggerative, adj. (-yw) skłonny do przesadzania.

exaltotriote, adj. (ekselo'triot) obcy.

exalt, vt. (egzolt') 1) podnieść wysoko; 2) podwyższyć w randze, godności; podnieść moralnie; 3) wielbić, chwalić, uświetniać, wystawiać;

4) unieść radością, dumą, powodzeniem; 5) alch. skoncentrować.

exaltation, s. (eg'zolt'ejszn) 1) uniesienie, egzaltacja, niezwykle pocucie tętny i sprawności; 2) astrol. miejsce planety w zodiaku, gdzie wywiera wielki wpływ; ważna godność, druga po ważności (astrol.) domu; 3) chem. koncentracja ciała chemicznego.

exalted, adj. ('-tyd) 1) świetny, wysoki, wyniesiony na wyżyny, tytuł w stowarzyszeniach nawpół masonskich; 2) astrol. (o planecie) podniesiona do pozycji największego wpływu.

exam, s. (egzam') gw. skrót zamiast **examination**.

examen, s. (-en) ob. **examination**.

examinee, s. ('-minej) osoba zdająca egzamin.

examination, s. (-ej'szn) 1) badanie; 2) egzaminowanie, egzamin; 3) odpowiedzi dane na egzaminie; e. schools w uniwersytecie Oxford w Ang. a) kursy szkolne wymagające formalnych egzaminów; b) budynki, w których te egzaminy odbywają się.

examine, vt. (egze'min) 1) badać chemicznie, technicznie itd.; 2) egzaminować (ucznia), badać, przesłuchiwać (świadka).

examiner, vt. (egze'myner) 1) urzędnik badający np. posiłek podlegającą ocenie, cudzoziemca starającego się o obywatelstwo, towary zwożone na targ itd.; 2) robotnik fabryczny kontrolujący jakość wydanego produktu; audytor badający prowadzenie ksiąg handlowych.

example, s. (egza'mpl) 1) próbka; 2) przykład; 3) przestroga, przykład zrobiony jako przestroga dla innych.

example, vt. powołać się na poprzedzający przykład.

examinee, adj. (egze'nimej) niezwywy, mądry, r.

exanthema(a), s. (egz'an'em, egz'an'ema) pl. -ms, -mata, 1) med. wyprysk, wysypka zewnętrzna w wypadkach kuru, ospy wietrznej, płoicy, measles, smallpox, scarlatina; przeci. **exanthema**, ob.; 2) patol. roślin. choroba drzew cytrusowych, znamienna tworzeniem się gumi w tkankach i brunatnych, białych płam na liściach; także **dieback**; powodem choroby bywa brak pożywienia; **exanthematic**, adj. (-ös) med. wysypkowy.

exarch, s. (eg'zark) 1) hist. kl. egzarcha (m), namiestnik cesarza bizantyńskiego, np. e. of Ravenna wicekról Italii; 2) K.W. a) pierwotnie naczelnik prowincji, potem biskup niższy niż patriarcha a wyższy niż metropolita, dzisiaj zastępca patriarchy, zazwyczaj biskup; b) głowa Kościoła Bułgarskiego; -al, -ist (-el, -yst) dotyczący egzarchy.

Exarchist, hist. kość. członek partii polityczno-religijnej w Macedonii 1872—1915.

exarteritis, s. (-arteraj'tis) med. zewnętrzne zapalenie tętnicy, ARTERITIS; ob. **thromboarteritis**.

exarticulate, adj. (egzarti'kiulejt)

zool. nie mający stawów, niepołączony stawem.

exarticulate, vt. 1) med. wywinąć; 2) chir. amputować w stawie, wyciąć ze stawu, wyjąć ze stawu.

exarticulation, s. (-ej'szn) chir. wycięcie ze stawu, wyjęcie ze stawu.

exasperate, vt. (-es'perejt) 1) rozgniewać, wzbudzić gniew, rozjuszyc, rozjątrzyć; 2) rozgoryczyć, oburzyć, rozdrażnić.

exasperating, adj. (-in~) drażniący, doprowadzający do złości; -ly, adv. (-li) oburzający.

exasperation, s. (-ej'szn) oburzenie, rozgoryczenie.

Exaudi, s. (-o'di, l. wysłuchaj) kość. pierwsza niedziela po Wniebowstąpieniu (nazwa od pierwszego wyrazu introitu na ten dzień).

Excalibar, **Excalibur**, s. (-kali-bör) mit. nord. nazwa dwóch mieczów Króla Artura.

ex cathedra, (eks ka'ti'dra, na kont. eur. eks kate'dra) urzędowanie, oficjalnie, z rozstrzygającą powagą (dosł. z katedry profesorskiej, ob. **cathedra**, lub kościelnej 3); ob. **papal infallibility**.

excathedral, adj. autorytatywny.

excaudate, adj. (eks'kodejt) bezogonowy.

excavate, vi. ('-kawejt) kopać; vt. wydłubać, wyłobić, wykopać, odkopać.

excavation, s. (-ej'szn) wykopanie, wykop.

excavator, s. ('-tör) kto lub co wykopuje, odkopuje; dent. i chir. przyrząd do otwierania i odcyszczania zamkniętej próżni.

exceed, vi. 1) przekroczyć granicę, iść za daleko; 2) wyprzedzić innych, wybić się; vt. 1) przekroczyć; 2) przewyższyć.

exceeding, adj. (-in~) nadzwyczajny, nadmierny; -ly, adv. (-li) nadzwyczajnie, nadmiernie.

excel, vi. (eks-sel') odznaczyć się, celować w czym; vt. przewyższyć w chwalebnym kierunku, albo ironicznie w kierunku nagannym.

excelente, s. (ek'selente; hisz.) mon. hisz. złota moneta wielkości dukata, najpierw bita za Ferdynanda i Izabeli pod koniec w. XV.

excellence, s. (ek'selens) 1) doskonałość, posiadanie wielkich cnót; odznaczenie się; 2) znakomita służba, cnota; 3) E. Ekscelecja, tytuł połączony z wysokim stanowiskiem albo urzędownie należny jak np. z tytułem Tajnego Radcy w monarchiach albo też z grzeźnością oddawany w ww. średnich każdej osobie wysoko urodzonej lub dzisiaj np. Prezydentowi republiki lub jego Ambasadorowi, częściej **Excellency**; wprost: **your E. Wasza Ekscelecja**, o nim: **His E. Jego Ekscelecja**; w stanach Massachusetts i New Hampshire tytuł ten przysługuje gubernatorowi ustawowo; w użyciu przeważnie na piśmie podczas gdy w rozmowie przeważnie w Am. **Mr. President** lub **Mr. Ambassador**.

excellency, s. ob. **excellence**.

excellently, adv. znakomicie.

excelsin, s. (eksel'syn) krystaliczna globulina zawarta w orzechu brazylijskim **BERTHOLLETTIA EXCELSA**....

excelsior, adv. ('-zjor, '-zjör) wyżej, lotniej, jeszcze wyżej, dalej w górę; E. tytuł poematu (1841) Henryka Longfellow (1807—1882).

excelsior, s. 1) ekscełzjor, cienkie wióry drewniane używane do pakowania rzeczy łomliwych, do wypychania tanich mebli; 2) druk. czcionka 3-punktowa wysokości 1 mm. (prawie nigdy nie używana); E. do r. 1905 największy diament na świecie, odkryty w Jagersfontein w Afr. Płd. w r. 1893, 969¹ karata, ob. **diamond**; E. State r. stan New York ob. **motta** w herbie tego stanu, E.; częściej **Empire State**.

excentral, **excentric**, ob. **eccentric**.

except, conj. (eksept') przest. wyjąwszy, z wyjątkiem, chyba że; prep. wyjąwszy, z wyjątkiem, za wyjątkiem (gen.); vi. zarzucić, protestować z to lub **against**; vt. wyłączyć, wyjąć.

exceptio, s. (eksep'szio na kont. eur. eksepco, we Włoszech eksczepcio) pr. zarzut, e. doli zarzut podstępny.

exception, s. ('-szn) 1) wyjęcie, zastrzeżenie względem czegoś, co należałoby do reszty, gdyby nie było wyraźnie wyłączone; 2) wyjątek **every rule has its exceptions** nie ma reguły bez wyjątku; 3) zarzut, niezgoda, kaprys; 4) pr. zarzut ustny lub na piśmie.

exceptional, adj. ('szenel') wyjątkowy, lepszy niż przeciętny.

excerebration, s. (eks-serebrej'szn) med. wymóżdzenie w szcz. akusz. wymóżdzenie płodu celem umożliwienia porodu.

excerpt, s. wyciąg, odpis, cytata, wycinek.

excerpt, vi. (ekserpt') robić wyjątki, wypisy, lub cytować; vt. wyciągnąć cytata z dzieła literackiego.

excess, s. (ekses') 1) nadmiar; 2) wybrzyk; 3) nadwyżka.

excess, vt. Ang. dopłata za nadwyżkę wagi pakunków podróży ponad wagę dozwoloną bez dopłaty; dopłata dodatkowa za specjalny pociąg, wagon itp. **excess fare**.

e. **insurance**, odszkodowanie za ubezpieczenie płatne dopiero powyżej pewnej sumy.

excessive, adj. (-yw) nadmierny, większy niż zwyczajnie, zbyt wielki, wyjątkowy; -ly (-li) nadmiernie; -ness (-nes) nadmierność, przesadność, brak umiarkowania.

exchange, s. (-czejndz') 1) wymiana; 2) zastąpienie; 3) przedmiot wymiany; 4) kantor wymiany, giełda; 5) chem. podstawienie; 6) kup. wyrównanie rachunków między kupcami zamieszkałymi w rozmaitych krajach; trata wypisana na wyrównanie, często w dwóch lub trzech egzemplarzach: **first of exchange**, **second of e.**, **third of e.**; w tej samej walucie **domestic e.**; w rozmaitych walutach w **foreign e.**; **rate of e.** kurs obcej waluty; 7) szachy. wy-

miana, zabicie figury tej samej wartości przez obu graczy np. konia za konia.

exchange, vi. być przedmiotem wymiany; vt. 1) przelać własność w zamian za przedmiot równej wartości; 2) wymienić, pozbawić się czegoś w zamian za umówionym odszkodowaniem, zamienić stryjek za siekierkę kijek; 3) zamienić kapelusze za kapelusze.

exchangeable, adj. ('-ebl) wymienny.

e. professor, profesor wykładający przez pewien ograniczony czas w obcym uniwersytecie, często z równoczesną wymianą profesora tego uniwersytetu w uniwersytecie pierwszego.

e. rate, kup. kurs wymienny.

e. student, student uniwersytetu z granicy przysyłany na studia w zamian za studenta wyslanego do uniwersytetu zagranicznego na tych samych warunkach.

e. ticket, kartka notująca transakcję zawartą między dwoma agentami giełdowymi, sensalami, **stock-brokers**.

Exchangeite, s. (-cejn'dzajt) członek stowarzyszenia **Exchange Clubs** mającego kluby w licznych miastach St. Zj.; założone w A. r. 1911; ob. **Eagles, Elks, Kiwanis, Lions, Rotary**.

Exchequer, s. (eksce'kór, eks'cze-kór) 1) hist. ang. za panowania domu normandzkiego i Plantagenetów urząd administrujący dochodami i rozchodami skarbu królewskiego; 2) hist. ang. sąd dla spraw dochodów królewskich ustanowiony za Henryka III (1216-1272), zniesiony w 1875; 3) dzisiaj departament finansów rządowych. **Chancellor of the Exchequer** (minister skarbu) jest ważnym członkiem gabinetu; 4) e. skarb, w szcz. skarb państwa; 5) e. finanse (pl.).

e. bill, krótkoterminowy weksel oprocentowany ang. skarbu państwa; obecnie to miejsce zajęły **treasury bills**, sprzedawane przez **Bank of England** z opustem, a bezprocentowo.

e. bond, bond rządu ang. stanowiący część długu państwowego i przynoszący procent.

E. of the Jews, hist. ang. w w. XIII oddział królewskiego urzędu skarbowego kontrolujący w szcz. interesy prowadzone przez żydów.

exciple, s. (ek'sipl) bot. u porostów zewnętrzna powłoka miseczeki (**apothecium**), **EXCIPULUM**.

Excipulaceæ, s. pl. (-sipiulej'si-i) rodzina niedoskonałych grzybów z rodziny **SPHÆROPSIDALES** znamienych kubkowatymi pyknidami.

excise, s. (eksajz; ek'sajz) 1) przest. podatek, każda wpłata do skarbu publicznego; 2) podatek płatny za prawo wykonywania pewnego zawodu, fabrykacji itp.; w St. Zj. obecnie włączony do **Internal Revenue Taxes**, w Ang. **Board of Inland Revenue**; 3) Ang. biuro ściągające taki podatek, obecnie połączone w urząd **Bureau of Customs and Excise**.

excise, vt. 1) nałożyć podatek od

wykonywania pewnego zajęcia; 2) med. wyciąć, wyskrobać, wykorzenić.

excision, s. ('-zn) wycięcie, wykorzenienie; w szcz. kość. ekskumikacja.

excitability, s. (-saj'taby'liiti) 1) pobudliwość, popędlliwość, łatwość podniecenia się; 2) fizjol. zdolność żywego ustroju (lub jego części, tkanek i narządów) do reagowania na pobudki, **STIMULI**.

excitable, adj. (-saj'tebi) zdolny do reagowania na pobudki, pobudliwy, odpowiadający na pobudki, **STIMULI**; -ness=excitability.

excitable, s. pobudliwa osoba, sensat (m), sensatka (f).

excitant, s. (ek'sitent) cokolwiek co pobudza, podnieca, ożywia, w szcz. a) elek. pobudzająca ciecz w ogniwie galwanicznym; b) fizjol. stymulant, czynnik wzmagający czynności organiczne.

excitation, s. (-ej'szn) 1) ożywienie; 2) elek. wzbudzenie, **constant e.** stałe, **residual e.** szcztatkowe, **separate e.** obce, **variable e.** zmienne; 3) fizj. wzbudzenie działania w narządzie lub tkance.

excite, v. (-sajt') 1) pobudzić, wzbudzić, wywołać działanie, wzruszyć, poruszyć, wzniecić; 2) elek. ładować (elektromagnet), stworzyć pole magnetyczne; 3) fizjol. pobudzić, zwiększyć działanie żywego ustroju lub tkanki.

excited, tdj. (-yd) pobudzony, ożywiony, podniecony; 2) chem. i fiz. dotyczący stanu atomu którego jeden elektron lub więcej wytracono z normalnego orbиту do orbиту odleglejszego od jądra; -ly, (-li), adv. w podnieceniu; -ness, (-nes), s. ożywienie, podniecenie, pobudliwość.

exciting, adj. ('-in~) wywołujący ożywienie, budzący zainteresowanie, zajmujący, podniecający; elek. e. circuit obwód pobudzenia (wzbudzenia); e. current prąd wzbudzający; e. dynamo wzbudnica, prądnicą wzbudzająca, e. plate elektroda, biegun.

excitor, s. ('-tor) fizjol. nerw dośrodkowy budzący zwsze działanie w części, którą obsługuje.

exclaim, vi. (eks-klejm') krzyknąć, zawołać, zwaśszać nagle ze zdziwieniem, z bólem, z urazą; vt. zawołać, krzyknąć głośno, namietnie.

exclamation, s. (-ej'szn) 1) okrzyk, wykrzyk, nagły wyraz ożywionych uczuć; 2) namietny sprzeciw, wyrzut; skarga itp.; 3) gram. wykrzyknik, nagły wyraz podnieconych uczuć; o! radości! niestety! b) znak pisarski: ! zwany także e. point, e. mark.

exclude, vt. (-kliud') wykluczyć, wykluczyć, wyrzucić, wypędzić.

excludingly, adv. (-din~li) z wyjątkiem, z wykluczeniem (gen), wykluczając (acc.).

exclusion, s. ('-zn) 1) wykluczenie (czynność wykluczających i stan wykluczonych); 2) fizjol. wyrzucenie; 3) E. bill, hist. ang. ustawa Izby Gminu wykluczająca księcia York (późniejszego króla Jakóba II) od następstwa tronu, uchwalona w r. 1679 i ponownie 1680, lecz odrzucona w Izbie Lordów.

e. principle, fizj. zasada, że nie istnieją dwa elektrony systemu atomowego zupełnie równoważne.

exclusive, adj. ('zyw) 1) wykluczający; 2) wyłączny; 3) ograniczony do pewnego grona towarzyskiego; 4) nie wliczając; E. Brethren=Darbyites.

excommunicable, adj. (eks'komiu'nikabi) kość. zasługujący na ekskomunikację.

excommunicate, adj. ekskomunikowany; s. osoba ekskomunikowana.

excommunicate, vt. wykluczyć ze społeczności religijnej, wzbronić udziału w obrzędach religijnych.

excommunication, s. ekskomunika, ekskomunikacja, wykluczenie od udziału we wspólnych obrzędach religijnych, od przynależności do Kościoła i odcieście od obcowania z ludźmi należącymi do tej społeczności religijnej; por. stare rzymskie **aquae et igni interdictus**, (mający wzbronione sobie podanie wody i ognia); pol. wyraz: wyklęcie, kłątwa, nie odpowiadając znaczeniu wyrazu e. lecz od wieków był przyjęty jako przekład tego wyrazu; por. słowa arcybiskupa gnieźnieńskiego do Władysława II: „od kościoła chrześcijańskiego i od obcowania z ludźmi cnotliwymi odcinam cię: głowę twoją i wszystkich pomocników, obcowników i towarzyszyw twoich srogą kłatwą zakładam”; e. by candle lub by inch of candle wykluczenie z kościoła dające oskarżonemu czas do rozmyślu i do skruchy, zanim paląca się świeca nie zgaśnie; KRK zna dwa stopnie ekskomunikacji: e. minor, wzbronienie udziału we wspólnym nabożeństwie, i e. major wykluczenie z Kościoła i zakaz obcowania z członkami Kościoła.

excoriation, s. (-koriej'szn) med. zdarcie naskórka, przeczes.

exhortation, s. (-kortekej'szn) odarcie z kory, okorowanie.

excrement, s. ('-krement) kał, gnilna materia opuszczająca ciało przez odbytnicę, **RECTUM**; odchody; o. bydlęce=lajno.

excrecence, s. (-kre'sens) 1) wzrost, np. włosy; 2) wzrost nienormalny, objaw chorobliwy.

excreta, s. pl. (eks'kri'ta) ob. **excrement**.

excrete, vt. (eks'kri't) fizj. odłączyć i wyrzucić z ciała zwierzęcego lub z czynnej protoplazmy roślinnej substancje zużyte, zbędne i szkodliwe.

excretion, s. (-kri'szn) 1) wydalanie, wyłączenie, wyrzucenie z ustroju; 2) z ciała po zużyciu wydalin, u człowieka głównie moczu i pot, kał nie jest objęty wyrazem e., gdyż składa się przeważnie z materiału pożywnego, ale nie zużywanego przez tkanki.

excruciate, vt. ('-kruszejt) torturować, zadawać męki, **excruciating pain** nieopisany ból, ból pozbawiający zmysłów.

exculpable, adj. (-kiul'pejbi) zasługujący na niewinienie, wytłumaczalny.

exculpate, vt. (-pejt) niewinnic, zwolnić z winy.

excursion, s. (-kor'szn) 1) wycieczka; 2) podróż (głównie dla rozrywki); 3) tymczasowe zboczenie od głównego planu podróży; **The E.** poemat w 9 księgach (1814) laureata Williama Wordswortha (1770–1850), ciąg dalszy poematu „**The Prelude**”.

excursionist, s. (-ist) uczestnik wycieczki, pot. wycieczkowiec.

excursus, s. (-ses) 1) dodatek do dzieła zawierającego szczegółowe i obszerniejsze objaśnienie pewnej części dzieła; 2) dygresja.

excusable, adj. (-kju'zebł) wybaczalny, wytłumaczalny, do wybaczenia.

excuse, s. (ekskju'z) 1) usprawiedliwienie, wytłumaczenie, uniewinnienie; 2) wymówka, przeproszenie; 3) to co usprawiedliwia; **z for.**

excuse, vi. służyć za usprawiedliwienie; vt. 1) przeprosić, wytłumaczyć; 2) **one self for** wymówić się od (gen.) np. od przyjęcia zaproszenia z powodu braku czasu; 3) przyjąć wytłumaczenie, wybaczyć; 4) opuścić żądanie wykonania zobowiązania, nie żądać jego wykonania, pot. darować; 5) odpuścić winę, uniewinnić.

execrable, adj. (ekse'krebl) 1) przeklęty; 2) bardzo kiepski, np. wiersz.

execrate, vi. kląć; vt. przeklinać, czuć odrazę do (gen.), nienawidzić (gen.).

execration, s. (-szn) 1) przekleństwo; 2) rzecz przeklęta.

executant, s. (egze'kütent) wykonawca (m), wykonawczyni (f).

execute, vi. (egze'küt) 1) wykonywać swoje robotę; 2) wykonywać dzieło sztuki jak np. koncertant; vt. 1) wykonywać aż do końca; ukończyć, kończyć; ziszczyć (plan); 2) dokonać np. aktu urzędowego; 3) wykonać czynność potrzebną do zawarcia pewnego aktu prawnego; 4) wykonać karę śmierci; 5) wykonać (według planu lub rysunku) w kamieniu, w marmurze, w bronzie itp.; 6) podpisać akt prawny np. testament; 7) muz. odegrać kompozycję muzyczną.

execution, s. (egzekiu'szn) 1) wykonanie; 2) skuteczne wykonanie, w szcz. niszczące; 3) muz. wykonanie dzieła muzycznego, w szcz. wykonanie artystyczne i bez zarzutu; 4) pr. a) dawniej wykonanie każdej kary na mocy wyroku sądowego; dzisiaj w szcz. wykonanie kary śmierci; b) egzekucja sądowa, akt sądowy na mocy którego urzędnik sądowy wykonuje wyrok np. przez zajęcie ruchomości; c) podpisanie aktu prawnego np. testamentu.

executioner, s. (-kiu'szner) 1) egzekutor sądowy; 2) kat.

executive, adj. (egze'kiutyw) 1) wykonawczy, umiejący wykonywać, np. **e. talent** talent wykonawczy, szczególna zdolność do wykonywania; 2) wykonawczy, mający polecenie sobie wykonywanie, w szcz. o władzy wykonawczej; nowoczesne konstytucje przeważnie dzielą kierownictwo państwa na trzy gałęzie: ustawodawczą, sądową i wykonawczą; władza wykonawcza **executive**

branch pozostaje w republikach w ręku Prezydenta; ob. **legislature**, **judiciary**.

executive, s. 1) wykonawcza władza w państwie; w St. Zj. Prezydent, w poszczególnych stanach, gubernator, **governor**; 2) kup. w firmach handlowych zarząd wykonawczy, członek dyirekcji; 3) woj. najwyższy oficer sztabowy na posterunku gdzie nie ma sztabu generalnego.

Executive Mansion, w St. Zj. Biały Dom w Waszyngtonie, D.C., w stolicach stanów mieszkanie gubernatora.

executor s. (egze'kiutör) egzekutor.

executrix, s. f. (egzekiu'triks) 1) egzekutorka; 2) dyrektorka.

exedra, s. (egze'dra) hist. kl. 1) rozmównica zazwyczaj otwarta jak weranda; 2) półkole ławek z tylnym oparciem pod gołym niebem.

exegesis, s. (ek'sidzi'zys) egzegeza, krytyczne wytłumaczenie, ob. **hermeneutics**.

exegete, s. (ek'sidzi) 1) hist. kl. komentator praw religijnych w Atenach; 2) osoba wprawna w egzegezyce.

exegetic, -al, adj. (egzedżetik, -b) tłumaczący, wyjaśniający, komentujący, zwłaszcza w sprawach religijnych.

exegetics, s. nauka tłumaczenia pism religijnych w starożytności mit. klas., dziś w szcz. biblii.

exemplar, adj. (egzemp'ler) przykładowy, wzorowy, częściej **exemplary**, ob.

exemplar, s. 1) wzór, przykład do naśladowania; 2) postać stanowiąca ideał; 3) egzemplarz książki lub gazety, ob. **copy** s. 3).

exemplary, adj. (egzemp'leri) 1) przykładowy, wzorowy, godny być przykładem do naśladowania; 2) mający służyć za przestrożę; 3) służący za wzór; 4) dotyczący przykładu lub przykładów; **e. damages** pr. odszkodowanie przyznane wysoko ponad istotną wartość straty jako kara za oszustwo, podstęp itp.; także **punitive d.**, **retributory d.**, **vindictive d.**

exemplification, s. (egzemplifikie'szn) 1) przedstawienie przykładu; 2) osoba lub rzecz przedstawiona jako przykład.

exempt, adj. (egzempt') wyjęty, uwolniony, wolny od, np. służby wojskowej, służby na ławie przysięgłych; uprzywilejowany.

exempt, s. osoba wyjęta spod obowiązku, np. hist. osoba nie podlegająca sądowi biskupa.

exempt, vi. zwolnić od pewnych obowiązków np. służby na ławie przysięgłych.

exemption, s. (-szn) 1) zwolnienie od pewnych obowiązków publicznych; 2) hist. KRK zwolnienie spod jurysdykcji biskupiej a poddanie pod jurysdykcję papieską.

exencephalia, s. (eks'ensefe'lia) terat. egzencefalia, rozmieszczenie mózgowie poza czaszką.

exendospermic, -mous, adj. (-sper'-

mik, -sper'mös) bot. nie mający endospermy, ob., np. fasola.

exequatur, (eksikuej'tör, na kont. eur. egzekwa'tur; i. niechaj będzie wykonane) 1) pisemne urzędowe uznanie i upoważnienie wydane konsułowi obcego państwa przez rząd u którego jest akredytowany; 2) podobne uznanie biskupa rz.-kat. mianowanego przez Watykan, uznające prawo wykonywania rozkazów papieskich i ogłaszania bul papieskich.

exequy, s. (ek'sikui) egzekwie (pl.), obrzęd pogrzebowy.

exercise, s. (ek'sörsajz) 1) ćwiczenie, codzienne zajęcia, ruch; zatrudnienie; 2) ćwiczenie podjęte w celu polepszenia stanu fizycznego, umysłowego, duchowego, wprawy, ławności ruchów; 3) ćwiczenie fizyczne dla utrzymania narządów ciała w dobrym stanie, np. gimnastyka, jazda konna, narciarstwo itd.; 4) to co wyrabia praktykę, jak próba, zawody itp.; 5) to co jest zalecone lub nakazane w celu utrzymania ciała i umysłu w zdrowym stanie, np. ćwiczenia wojskowe, musztra, parady, dyskusje akademickie, pisemne wypracowania domowe itp.; 6) ćwiczenie religijne, dewocyjne; dawniej w Szkocji dysputy w prezbiterium; stąd także samo prezbiterium szk.; 7) wykonanie urzędowej czynności, obrzędu itp.

exercise, vi. ćwiczyć się; vt. 1) ruszać się, brać udział w ćwiczeniach, ażeby ulepszyć stan ciała i ducha; 2) wykonywać, stosować.

e. bone, med. kość tworząca się w mięśni u wskutek ciągłych ćwiczeń.

exercitor, s. (egzör'sitör) pr. szk. osoba do której chwilowo należały dochody okrętu; ob. **ships husband**.

exergue, s. (egzerg') mon. odcinek pod dolną linią napisu na monecie lub medalu; zawiera często datę i nazwisko rytownika.

exert, vt. (egzert')łożyć starania, wysilać się.

exertion, s. (-szn) wysiłek, starania (pl.).

Exeter Book (ek'sitör buk') książka z w. XI lub starsza zawierająca wiersze anglo-saskie, przechowywana w katedrze w Exeter, Ang.

Exeter 'Change, nowa giełda w Londynie wybudowana przez hr. Salisbury'ego w 1609 na miejscu dawnej Exeter Hall.

Exeter Hall, ewangelicka partia w KA.; nazwa pochodzi od londyńskiej centrali na Strandzie w Londynie (1831–1907); przen. zapał ewangelicki.

exeunt, v. pl. (eksi'ent, na kont. eur. egze'unt; i. wychodzą), teatr. wychodzą (ze sceny); **e. omnes** wszyscy wychodzą.

exfoliate, vi. (-fo'liejt) 1) bot. otwierać liście; 2) med. łuszczyć się; **exfoliation**, s. 1) bot. rozwijanie liści; 2) med. łuszczenie się.

exgorgitation, s. (-gordżitej'szn) med. wymiociny.

exhalant, adj. (eks-hej'lent, egzej'-) wydychający; s. przewód do wydychania.

exhalation, s. ('szn) 1) wydychanie, wytchnienie; 2) wydech, to co wydycha się (para, dym, emanacja, zapach, smród); 3) przest. meteor.

exhale, vi. (eks-hejl', egzejł') wydychać; vt. wyciągać jak słońce wilgoć z ziemi.

exhaust, s. (egzost') wydech, wydmuch (gazów, pary); e. alarm gwizdek wydmuchowy; e. box silencer auto. tłumik; e. cam garb rozrządu wylotowego; e. camshaft wał noskowy wypustowy; e. eccentric mimośród wydechowy; e. gas wydyszynny; e. in open air wolny wydech; e. manifold przewód wydechowy; e. port otwór wylotu pary; e. ring pierścień wydechowy; e. tank garnek wydechowy; e. valve distributing rod ciągnio kierujące wentylem wylotowym.

exhaust, vi. uciekać jak para do kondensatora; vt. wyczerpać, opróżnić, wypróżnić, osłabić; to e. the steam wypuścić parę; wyciągnąć pewne składniki, np. cukier z mela-sy.

exhausted, adj. part. (egzo'styd) wyczerpany np. grunt rolny e. soil.

exhaustion, s. (-szn) wyczerpanie, zmęczenie.

exhaustive, adj. (-styw) wyczerpujący, wszechstronny, szczegółowy, np. e. study.

exhaustless, adj. (-les) niewyczerpany.

exheredate, vt. (eks-he'ridejt) wzdzieczyczyć, ob. disinherít.

exhibit, s. (egzy'bit) 1) wystawa; 2) przedmiot umieszczony na wystawie; 3) pl. kość. Ang. legitymacja (papiery) nowego pastora i należytość płatna za legitymację; 4) pr. dowód, przedłożony sądowi, zazwyczaj oznaczony numerem porządkowym e. one itd.

exhibit, vi. uczestniczyć w wystawie, wystawiać (na wystawie); vt. 1) przedłożyć, przedstawić do przejrzenia np. rachunek; 2) pokazać, wystawić na publiczny widok; 3) okazywać np. obawy, trwogę; 4) przedstawić na planie, na rysunku itp.; 5) med. zastosować np. lek; 6) pr. przedłożyć sądowi jako dowód.

exhibitor = **exhibitor**.

exhibition, s. (-szn) 1) przest. utrzymanie, zasiłek na wikt; płaca; podarek; 2) przedstawienie na pokaz; 3) wystawa, rzecz wystawiona na pokaz, np. za oknem sklepowym; 4) wystawa, zbiór przedmiotów nadesłanych na widok publiczny; obszar ziemi zajęty przez budynki wystawowe i okazy; 5) uniwers. ang. stypendium szkolne; 6) med. zastosowanie leku.

exhibitioner = **exhibitor**.

exhibitionism, s. (-yzm) 1) urządzanie wystaw; 2) szt. p. produkcja obrazów itp. dla wystaw sztuk pięknych; 3) psych. a) chorobliwa chęć popisania się zaletami ciała lub ducha, uważanymi powszechnie za ułudzenie skromności publicznej; 4) podniecenie płciowe osiągnięte takim zachowaniem się.

exhibitor, s. (egzi'bitör) wystawca; także r. **exhibitor**, **exhibitioner**.

exhilarating, adj. (-rej'tin~) roz-weselający; **exhilaration**, s. (-szn) rozweselenie, rozjaśnienie umysłu.

exhort, vt. (egzort') napominać, doradzać, udzielać moralnych wskazówek, ostrzegać.

exhume = **exhume**.

exhumation, s. (-ej'szn) ekshumacja.

exhume, vt. (egzjum') wykopać, ekshumować, odkopać z grobu, odkopać ciało pogrzebane.

exigency, s. (egzy'dzensi) 1) dotkliwy brak, potrzeba; 2) nagle wymagania niecierpiące zwłoki.

exigible, adj. (egzy'dżibl) wymagalny; e. dower moham. posag platny gotówką.

exiguity, s. (egzygiu'iti) szczupłość.

exiguous, adj. (egzy'giu-ös) szczupły, drobny; -ly, adv. (-hi) szczupło; -ness (-nes), s. szczupłość.

exilarch, s. (eks'sylark) hist. rządcą wygnańców w Babilonie za czasów rzymskich i bizantyńskich, któremu żydzi, gdziekolwiek zamieszkali, płacili podatek.

exile, adj. (eg'zajl) r. szczupły, biedny, chudy.

exile, s. 1) wygnanie; 2) wygnaniec (m), wygnanka (f).

exile, vt. wygnać z kraju.

exility, s. (egzy'li) 1) szczupłość, chudość; 2) delikatność budowy.

exist, vi. (egzyst') istnieć, żyć.

existence, s. ('ens) istnienie, byt, bytowanie.

existent, adj. (-ent) istniejący; s. istota.

existenceless, s. ('lesnes) niebyt.

exit, s. (eg'zit, i. wychodzi) teatr. wychodzi ze sceny (wskazówka sceniczna), ob. **exunt**.

exit, s. 1) zejście ze sceny, wyjście za scenę; 2) odejście; 3) wyjście, drzwi na zewnątrz.

exit, vi. wyjść, zejść, zejść ze światła.

exitus, s. (-es) 1) anat. wypust; 2) kup. cło wywozowe; 3) med. śmiertelny wynik choroby; 4) pr. wynik sprawy sądowej.

exlex, s. (eks'leks, poza prawem) osoba działająca bez urzędowego uprawnienia.

ex libris, (ekslib'ris, dosł. i. ze zbioru książek) nalepka (często z godłem lub rysunkiem alegorycznym) na wewnętrznej okładce książki prywatnej biblioteki, z nazwiskiem właściciela.

Exmoor, s. (eks'mur) chów bydła w Exmoor, okolicy w Somersetshire i Devonshire a) owiec cenionych dla baraniny; b) koników, ponies, rodzimych w Exmoor.

ex new, Ang. kup. bez prawa do uczestniczenia w nowych emisjach.

exo-, przyr. (eg'zo-) zewnętrznie.

Exoascaceae, ob. **Taphrina**.

Exobasidium, s. (eks'obazy'diom) bot. główny rodzaj pasorzytnych grzybów rzędu EXOBASIDIALES; tworzy galasowate gałki na roślinach w szcz. wrzosowatych; E. OXYCOC-

CI.....tworzy fałszywe kwiaty na zórawinie.

exocardia, s. (-kar'dia) anat. a. normalne położenie serca.

exoccipitalia, s. pl. (ekso-oksipitej'lia, na kont. eur. -cipita'lia, we Włoszech -czio-) anat. obie potylicy, boczne kości potyliczne (czaszki), każda z nich w sing. -tale; u człowieka stanowią część kości potylicznej.

exochorion, s. (-korian) zool. zewnętrzna, twarda skorupka jaja owada.

exocetidae, s. pl. (-si'tidi) zool. pletwoloty, rodzina ryb kostnoszkieletowych TELEOSTEI, obejmująca prawdziwe ryby latające.

exoculate, vt. (-o'kulejt) pozbawić oczu, oślepić.

exode, s. (egzod') hist. kl. wesola jednoaktówka dodana do przedstawienia teatralnego.

exodontia, s. (eksodon'szje) część dentystyki poświęcona sztuce wyrwania zębów.

exodromy, s. (egza'dromi) ek. społ. ruch wymiany towarów między dwoma krajami, mający na celu ustalenie kursu waluty.

exodus, s. (eks'odes) 1) wyjście z kraju, w szcz. emigracja Żydów z Egiptu pod wodzą Mojżesza; lub liczna wędrówka wielkiej grupy; 2) E. druga księga Starego Testamentu; 3) exodos, hist. kl. końcowy akt sztuki teatralnej po ostatniej pieśni chóru.

ex officio (eks ofiszio, na kont. e. ur. ofi'cio, we Włoszech -czio) z urzędu, oficjalnie.

exogamy, s. ('-gemi) 1) małżeństwo z osobą obcego szczepu, klanu itp.; 2) biol. sprzęgnięcie gamet rozmaitego pochodzenia, w szcz. u pewnych pierwotniaków, **protozoans**; przeci. **endogamy**.

exogenetic = **exogenous**.

exogenic = **exogenous**.

exogenous, adj. (eksa'dżinös) 1) egzogeniczny, egzogeny, wytworzony z zewnątrz; wytworzony z przyczyn zewnętrznych, w szcz. biol. rosnący na zewnątrz, rosnący przez dodatek do zewnętrznej powłoki; przeci. **endogenous**, ob. 1); 2) anat. wyrastający z części poprzednio skostniałych; 3) bot. należący do EXOGENAE, roślin, których pień corocznie rośnie o jeden słój; 4) fizjol. i biochem. dotyczący metabolizmu substancji azotowych otrzymanych z pożywienia, przyczyn kataboliczne wydajaliny są proporcjonalne do ilości białek zawartych w diecie; ob. **endogenous**; 5) psych. pochodzący z wpływu otoczenia.

exognathion, s. (eks'sagnej'ion) anat. kość szczękowa (MAXILLARE) nie włączając kości międzyszczękowej czyli siekaczowej (PRÆMAXILLARE).

Exogonium, s. (eks'sago'njom) bot. rodzaj podzwrotnikowych amer. prawie drzewiastych winorośli z rodziny powojowatych CONVULVULACEAE, o lejkowatych koronach pięknych kwiatów; wszystkie gatunki posiadają własności

przecyszczaające; E. JALAPA daje korzeń jalapy, jalap, ob. jalap.

Exogyra, s. (ek'sodżaj'ra) paleont. rodzaj skorup prawdziwych ostrzyg z serii górnej jury i dolnej kredy.

exomis, s. (ekso'mis) hist. kl. grecki krótki chiton (ob.) dla niższych klas i niewolników, prawdopodobnie z otworem na rękaw tylko z lewej strony.

exomologesis, s. (ek'somalodżi'zys) hist. kośc. publiczna spowiedź praktykowana w początkach chrześcijaństwa; dziś jeszcze praktykowana w niektórych gminach ewangelickich.

exomorphic, adj. (-mor'fik) petr. odbywający się zewnątrz, o zmianach jak np. twardnienie, spowodowanych przez minerały świeżo przybyłe; zmiany te wywołuje intruz ogniowy działający na sąsiednie skały; przeci. **endomorphic**.

exomphalos, s. (eksam'falas) med. przepuklina pępkowo-pępowinowa czyli przepuklina wrodzona EXOMPHALUS.

Exon, s. (ek'son, od rzeki Exon) osoba pochodząca z Exeter w Anglii.

exonerate, vt. (egzo'nerejt) 1) przest. uwolnić od ciężaru; 2) zwolnić z winy, oskarżenia, kłopotu; oczyścić z zarzutu; 3) uniewinnić; **exoneration**, s. (-ej'szn) oczyszczenie z zarzutu, uniewinnienie.

exoperidium, s. (-peri'djom) bot. zewnętrzna powłoka (peridium) rośliny mającej powłokę o dwóch warstwach jak np. purchawka puffball LYCOPERDON.

exophagy, s. (-'fadżi) ludożerstwo z wykluczeniem swego szczepu i krewnych; ob. **endophagy**.

exophthalmos, s. (eks-af'eł'mos) med. anormalne wystawianie oczu, wysadzenie oczu, wyrzecz oczny, wypuklenie; **exophthalmic**, adj. (-ik) wysadzony, pot. wybałuszony.

Exopterygota, ob. **Endopterygota**.

exorable, adj. (ek'sore'bi) dający się wzruszyć prośbą, dający się namówić argumentami; **exorableness**, **exorability**, s. możliwość wzruszenia prośbami lub poruszenia argumentami.

exorbital, adj. (-or'biti) będący poza orbitą.

exorbitance, s. (-'bitens) brak miary; okropność; gorszące wystąpienie poza granice przyjętych zwyczajów i pojęć o uczciwości i godziwości; przestępstwo przeciwko stanowi publicznemu; **exorbitant**, adj. niezwykle, przekraczający granice rozsądku i godziwości; e. prices wybujałe ceny, przerazająca drożyna; pr. wychodzący poza granice prawa; hist. w prawie polskim egzorbitancja, przestępstwo przeciwko stanowi publicznemu.

exorbitate, vi. (-tejt) wypaść ze zwyczajnej orbity, opuścić zwyczajne tory.

exorcise, -ize, vt. (eg'zorsajz) 1) wypędzać złe duchy (diabła) za pomocą wzywania świętych imion lub magicznych zaklęć.

exorcism, s. (-syzm) hist. egzorcyzm, wyklinanie czarta.

exorcist, (-syst) hist. egzorcysta (m), egzorcystka (f), osoba mająca moc wypędzania czarta z opętanych.

exormia, s. (eksor'mia) med. gruźlicowa choroba skóry.

exoskeleton, s. (-ske'leton) zoot. zewnętrzny szkielet, twarda ochronna skorupa np. skorupa skorupiaka; przeci. **endoskeleton**; zęby kręgowców zalicza się do części zewnętrznego szkieletu, jako częściowo epiblastyczne a częściowo mezoblastyczne; adj. -skeletal.

Exostema, s. (-sti'ma) bot. egzostema, rodzaj tropikalnych krzewów i drzew amer. z rodziny marzanowatych, RUBIACEAE.

exostome, s. (ek'sostom) bot. otwór między zewnętrznymi osłonkami żalążka; u mchów zewnętrzna część wieńca żabków, peristomium.

exostra, s. (eksa'stra) hist. kl. most używany do wycieczek z obłązonego miasta.

exostracize = **ostracize**.

exoteric, -al, adj. (egzote'rik, -l) 1) zewnętrzny, do użytku publicznego dla niewtajemniczonych, ob. **esoteric**; zrozumiały dla wszystkich, spopularyzowany; s. osoba niewtajemniczona.

exotheca, s. (-i'ka) zool. zewnętrzna tkanka koralu.

exothecium, s. (-i'sziom) naskórek rożka (jeleniego).

exothermic, adj. (-'jer'mik) wywołany ciepłem zewnętrznym, przeci. **endothermic**.

exotic, adj. (egzo'tyk) egzotyczny, z dalekich krajów, niezwykły; dawniej: obcy, cudzoziemski; -ally, adv. (-eij) egzotycznie; -ness, -ism, s. egzotyczność.

exotoxin, s. (ek'sota'ksyn) biochem. jąd wydzielany przez mikroorganizmy (drobnoustroje) prawdziwa toksyna, ob. **endotoxin**; -toxic, adj.

exotropia, s. (-tro'pia) med. zez zewnętrzny czyli ku skroni, STRABISMUS DIVERGENS.

exotropism, s. (egzatro'pizm) zбочenie od głównej osi; -tropic, adj. (tra'pik).

expalate = **epalate**.

expand, vi. 1) rozszerzać się, powiększać się; 2) pęcznieć; 3) rozciągać się, sięgać; vt. 1) rozciągać, rozszerzać, rozprężyć; 2) wypracować lub omówić obszerniej, rozwodzić się na jaki temat; 3) mat. rozszerzyć w ogólniejszej formie, np. rozszerzyć równanie.

expanded, adj. 1) rozprzestrzeniony, np. e. metal blacha lub tp. pościeta na paski sprężnięte w siatkę by pokryć większą przestrzeń tą samą ilością materiału; 2) gram. trwający, wyrażający czynność w jej toku, lub częstotliwy, w ang. za pomocą imiesłowu czasu teraźniejszego, **this is being done**.

expanding, adj. (-in~) fiz. rozprężający, rozszerzalny, rozciągliwy; e. chuck, mech. uchwyt zaciskowy, kleszczak zaciskowy, zacisk rozsuwany; e. arbor, auger, bit, drill, mandril, reamer świder itp. dający się

rozpręzać do dziur rozmaitych rozmiarów; e. bullet, ob. **dumdum**; e. pliers szczypce dające się zwaćać i rozszerzać; e. pulley wielokółzek o zmiennym promieniu; e. universe, ob. **universe**.

expans, s. (ekspans') obszar, przestrzeń, przestwór, przest. przestworze.

expansible, adj. ('ybl) dający się rozprzestrzeniać; -ness, **expansibility**, s. (ekspansybi'nes, -sybi'iti) zdolność rozprzestrzenia się, granica tej zdolności.

expansile, adj. ('pan'sil) zdolny do rozprzestrzenia się, dążący do rozprzestrzenia się.

expansion, s. (ekspan'szn) 1) rozprzestrzenianie się, rozciągliwość; działanie ciepła wpływa na rozprzestrzenianie się przedmiotów: na gazy równomiernie, ob. **Charles's law**; na ciała stałe i ciecze rozmaicie, ob. **coefficient (of expansion)**; 2) wzrost, rozwój np. e. of trade; territorial e.; 3) przestrzeń, przestwór; 4) dodatkowe miejsce pozostawione na pewien upatrzony cel; 5) mat. rozwinięty wynik oznaczonej operacji, np. $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$; 6) mech. wzrost siły działającej paliwa (pary w maszynie parowej po rozprężeniu lub w motorze spalinowym) po eksplozji; także czas wpływający od rozprężenia do odprężenia; 7) okrętown. budowa okrętu z modelu na mocy matematycznego obliczenia proporcji; e. curve krzywa rozprężnika; e. can garb (nosek) regulujący rozprężenie w maszynie; e. cylinders walce rozprężnika, walce ruchome; triple e. engine maszyna parowa trójprężna; e. gear urządzenie rozprężnicze regulujące różnice ładunku i chyżości; e. lever dźwignia (lewarek) rozprężnika, lewarek rozszerzający; e. stroke suw pracy, takt wybuchu.

expansive, adj. ('syw) 1) ekspansywny, skłonny do rozprężania się; 2) o osobach i uczuciach, rozlewny; 3) o maszynie, pracujący za pomocą rozprężenia; 4) psychiatr. znamieny bezgranicznym zadowoleniem i złudzeniem własnej wielkości; e. classification system Karola A. Cuttera (ko'ter) dla klasyfikacji i numerowania książek w bibliotece, wystarczający w największych bibliotekach, by utrzymać alfabetyczny porządek.

expansiveness, s. (-nes) granica rozprężalności.

expatiate, vi. (-pej'szejt) rozwlekać, rozwodzić się nad czym; vt. rozszerzyć w piśmie lub w mowie, rozwinać.

expatriate, adj. (ekspej'triejt) wygnany; s. wygnać; vi. opuścić kraj rodzinny i rzec się obywatelstwa; vt. wygnać z kraju; **expatriation**, s. (-'szn) wygnanie.

expect, vi. (ekspekt') 1) przest. czekać; 2) oczekiwać, spodziewać się ze; vt. 1) przest. czekać (gen.); 2) oczekiwać kogo lub czego, spodziewać się czego.

expectancy, s. ('-ensi) 1) oczekiwanie, nadzieja; 2) przedmiot oczekiwania, np. spadek; 3) statystyczne prawdopodobieństwo, np. e. of life, podstawa obliczenia premii asekura-

cyjnej zastosowana do prawdopodobieństwa śmierci w pewnym wieku.

expectant, adj. ('-ant) wyczekujący, np. **an e. attitude**, stanowisko wyczekujące; s. osoba czekająca na przyszły wypadek, np. śmierć spadkodawcy itp.; e. **treatment med.** leczenie wyczekujące, **CURA EXPECTATIVA**, kiedy lekarz może tylko czekać i pilnować, by nic innego nie przybyło do choroby.

expectation, ob. **expectancy**; ob. **expectant treatment**; E. **Sunday** niedziela przed Zielonymi Świątkami; E. **Week** kość. Oczekiwanie Ducha Świętego, dziesięć dni od Dnia Wniebowstąpienia do Zielonych Świątek; tak zwane, ponieważ upamiętniają oczekiwanie apostołów i modły ich o zjawienie się Ducha Świętego.

expectative grace, kość. przyrzeczenie beneficjum kościelnego jeszcze nieopóźnione.

expectorant, adj. ('-pek'torent) med. wykrztuśny; s. środek wykrztuśny.

expectorate vi. pluć; vt. wykrztusić flegmę, płwociny itp. z płuc i krtani; wypłuć.

expectoration, s. ('-rej'szn) 1) plucie; 2) płwociny, to co wypływa się.

expediency, s. (ekspi'diensi) 1) praktyczność, zdolność znajdowania dróg wiodących do celu, często z usuwaniem skrupułów moralnych na drugi plan; 2) środek prowadzący do celu; 3) konieczność.

expedient, adj. 1) prowadzący do celu, praktyczny, pożyteczny, wskazany; 2) dyktowany potrzebą chwili nie zaś oparty na zasadach moralności, przyjętej polityki itp.; s. 1) to co ułatwia usunięcie trudności i wyjście z zawilej sytuacji; 2) środki przyjęte z konieczności.

expediential, adj. ('-pidien'szł) szukający korzyści w każdej sytuacji.

expedientist, r. ('-tyst) osoba szukająca korzyści w każdej sytuacji.

expedite, adj. (eksp'idajt) łatwy, szybki, wygodny, poręczny; e. **freight** kol. pośpieszna wysyłka towarów ulegających zepsuciu np. owoców.

expedite, vi. śpieszyć się; vt. przyspieszyć, ułatwić; 2) załatwić pośpiesznie; 3) wysłać, wydać urzędowo.

expedition, s. ('-szn) 1) szybkie załatwienie; wysłanie; ekspedycja, wyprawa, podróż w jednej specjalnej sprawie, także członkowie tej wyprawy.

expeditious, adj. ('-pidy'szes) szybki i sprawny; -ly, adv. ('-li) szybko i sprawnie; -ness, s. szybkość i sprawność.

expel, vt. ('-pel') 1) wyrzucić, wypchać, wycisnąć, wydmuchać, usunąć, np. powietrze z miecha; 2) wygnać; wygonić, wyrzucić; 3) wykluczyć (z klubu, ze szkoły).

expellant, -ent, adj. pędzący, wypędzający; s. med. mocząpędny, przeczyszczający.

expellee, s. (eks'peli') osoba wykluczona.

expeller, (ekspe'ler) kto lub co wypędza.

expend, vi. ('-pend') wydawać pieniądze; vt. spożywać przez używanie jakimkolwiek sposobem; zużyć, rozdać splatami, wydać.

expenditure, s. 1) wypłata; 2) wydatki (pl.); 3) buch. obciążenie albo za urządzenie lub towar albo na rachunek wydatków bieżących.

expense, s. (ekspens', iks-) 1) przest. wydatek, wypłata; także zwyczaj wydawania w szcz. swobodnego i nadmiernego; strata; 2) wypłata, wydatki np. **expenses of war** wydatki wojenne; w ekon. sp. i kup. wydatek na rzeczy nieproduktywne, np. na sprzątaninę, i wydatek na produkcję rzeczy na sprzedaż; 3) to co kosztuje, np. **housekeeping is an e.**

expensive, adj. ('-yw) kosztowny, drogi; -ly, adv. ('-li) kosztownie, drogo; -ness, s. ('-nes) 1) kosztowność; 2) drożyzna.

expergefacient, adj. (ekspördzi'fej'szent) budzący, obudzający, rozbudzający; s. (fek'szn) obudzenie.

experience, s. ('-pi'riens) 1) doświadczenie, przeżycie, wrażenia zebrane osobliście w życiu a nie z opowiadania lub z książek; wiedzieć lub znać co z własnego doświadczenia **to know by e.**; 2) czas spędzony i wiadomości zebrane w ciągu studiów lub życia zawodowego, np. **this doctor's e.** doświadczenie tego lekarza, **business e.** doświadczenie kupieckie; 3) wiedza, zręczność, zapatrywania zebrane w ciągu życia przez spotkanie się z ludźmi; 4) doświadczenie, wypadek z życia, wspomnienie z podróży, ze sportu itp.

experience, vt. odczuwać.

experientialism, s. ('-szelizm) filoz. doktryna, że osobiste doświadczenia są źródłem wszelkiej wiedzy.

experiment, s. ('-pe'rimint) 1) eksperyment, próba, szczegółowa obserwacja w celu potwierdzenia lub obalenia wątpliwości w badaniu; 2) badanie, eksperymentowanie.

experiment, vi. eksperymentować, przeprowadzać próby; vt. badać za pomocą prób, odkrywać.

experimental, adj. ('-l) badawczy, próbny, doświadczalny, np. rolnicza stacja doświadczalna **agricultural e. station**, eksperymentacyjny, np. stadium eksperymentacyjne **e. stage**; -ly, adv. ('-li) próbnie, doświadczalnie, za pomocą eksperymentów.

experimentize, vi. (ajz) eksperymentować.

expert, adj. (ekspert') doświadczony, wprawny, fachowy, biegły w (loc.) -ly, adv. ('-li) biegle, ze znajomością rzeczy; -ness ('-nes) s. biegłość, wprawa, doświadczenie, znajomość rzeczy, rzeczoznawstwo.

expert, s. (eks'pert) znawca, rzeczoznawca, biegły w (loc.), specjalista, pr. zaprzysiężony rzeczoznawca sądowy, ekspert.

expertise, s. (eks'pertiz') ekspertryza; badanie eksperta; sprawozdanie eksperta; także r. rzeczoznawstwo.

expiable, adj. (eks'piebł) przebaczalny, wybaczalny, odpuszczalny.

expiate, adj. ('-ejt) przest. ukończony.

expiate, vt. 1) hist. odwrócić, odżegnać; 2) przest. oczyścić święconymi obrzędami, ugasić; 3) odpokutować, zmazać winę skruczą, karą, cierpieniem, ofiarami.

expiatory, adj. (eks'piatori, Ang. -tóri) pokutniczy, mający moc zmażania win.

expirant, s. ('-paj'rent) 1) osoba umierająca; 2) rzecz upływająca.

expire, adj. (eks'piyrt) fon. wydechowy.

expiration, s. ('-pirej'szn) 1) wydech powietrza przez nos lub usta; wydanie ostatniego tchnienia, śmierć; 2) upływ, upłynięcie, zakończenie, dojście do końca, koniec, śmierć; 3) wydychanie, gram. litera wydechowa.

expiratory, adj. ('-pi'ratori, Ang. -tóri) fizjol. mający związek z wydechem, wydechowy, np. e. **muscles**; e. **accent**, ob. **stress**.

expire, vi. (ekspaj'r') 1) wydychać powietrze; 2) wydać ostatnie tchnienie, umrzeć; 3) upłynąć, dojść do końca, ustać, skończyć się; vt. wydychać, wysłać powietrze przez nozdrza lub przez usta; przec. wciągnięcia powietrza przy wdychaniu, **inspire**.

expiree, s. ('-i') Australia. skazaniec, którego kara kończy się.

expiring, adj. ('-paj'rin') upływający, kończący się, np. czynsz, prenumerata.

expiscate, vt. ('-piskejt) szk. wyłowić (wiadomości, tajemnice, odkrycie).

explain, vi. ('-plejn') 1) dać wytłumaczenie; 2) być wytłumaczalnym; vt. 1) przest. rozwinąć; 2) objaśnić; 3) wyjaśnić.

explainable, adj. ('-ebi) dający się wytłumaczyć.

explanation, s. ('-ej'szn) tłumaczenie, wyjaśnianie; 2) wytłumaczenie, wyjaśnienie; 3) ściśle określenie znaczenia, interpretacja; 4) porozumienie przez wzajemne ściśle określenie zrozumienia użytych wyrazów.

explanatory, adj. ('-pla'natori, Ang. -tóri) pomocny do wyjaśnienia.

explement, s. ('-pliment) co wypełnia lub spełnia.

expletive, adj. ('-plitiw) 1) wypełniający, dopełniający; 2) gram. wyraz służący w zastępstwie brakującego podmiotu lub przedmiotu, np. **it is easy to understand** łatwo zrozumieć; s. coś co wypełnia np. wyraz dodany niepotrzebnie dla zdania, **what in heavens do you want here?** czegoż, u Boga, szukasz tutaj?

expletory, adv. ('-to'ri, Ang. -ōri) = **expletive**, adj.

explicable, adj. ('-plikebł) wytłumaczalny, dający się wyjaśnić.

explicate, vt. 1) przest. rozwinąć, odkryć; 2) wyjaśnić znaczenie, tłumaczyć; 3) rozwinąć myśl w oświadczeniu lub tp.

explication, s. ('-szn) 1) wyjaśnienie, rozwinięcie (myśli), objaśnienie przyczyn; 2) rozwijanie się, rozwój, naturalna ewolucja; **explicative**, adj.

('tyw) służący do wyjaśnienia; s. wyraz wyjaśniający, sąd wyjaśniający.

explicit, adj. (eks-, iks-ply'sit) 1) przest. gładki, bez fałdu; 2) wyraźny, wyraźnie wymieniony a nie domyślnie, niedwuznaczny, niewątpliwy; 3) jasny, zdecydowany, widoczny.

explicit, s. przest. wyraz używany dawniej na końcu książki w znaczeniu „skończone”, „wyjaśnione”, „koniec”.

explicit faith, kość. wiara w doktrynę kościoła ze szczególnym zrozumieniem, co owe doktryny oznaczają, i z możliwością uzasadnienia ich; ob. **implicit faith**.

e. function, mat. ilość wyrażona wyraźnie za pomocą innej ilości; ob. **implicit function**.

explicitly, adv. (-li) wyraźnie, niedwuznacznie, szczegółowo.

explode, vi. (eksplod) 1) eksplodować, wybuchnąć pod wpływem ciśnienia; 2) przen. wybuchnąć (śmiechem, gniewem itp.); vt. 1) zniszczyć, unicestwić, unieważnić, np. legendę mit, naukowe twierdzenie; 2) spowodować wybuch, wysadzić w powietrze.

explosive, s. (-ent) fon. wybuchowa spółgłoska jak p, b, t, d, k, g.

exploder, s. 1) kto lub co wybuchają; 2) przyrząd do spowodowania wybuchu, spłonka, ob. **detonator**.

exploit, s. (eks-, iks-plojt) 1) przest. walka; 2) korzyść, zdobycz, skuteczne przedsięwzięcie, bohater-ski czyn, chwalebne dzieło.

exploit, vi. (eks-, iks-plojt) eksploatować węgiel, odr. robót wstępnych, jak poszukiwanie itp.; vt. korzystać z (gen.), użytkować, eksploatować, np. muszle z dna rzeki, dobrą opinię itp.; 3) nadużywać (gen.), wyzyskiwać (acc.).

exploitage, s. (-ydż) 1) eksploatacja (kopalni lub tp.); 2) wyzysk, nadużywanie (gen.).

exploitation, s. (-tejszn) 1) badanie wstępne, poszukiwania (geologiczne itp.); 2) = **exploitage**.

exploiter, s. (-er) wyzyskiwacz.

exploration, s. (-rejszn) 1) poszukiwania (pl.) w szcz. geograficzne i geologiczne; 2) med. badanie lekarskie; 3) szk. dobór rozmaitych gałęzi wiedzy w celu zbadania osobistych skłonności ucznia w szcz. w początkach szkoły średniej.

explorational, explorative, exploratory, adj. (-rejsznel, -raj'tyw, -re-tori) badawczy.

explore, vi. robić badania; vt. badać, podróżować w celu badania, odkrywać (obce kraje i obyczaje); med. badać (ranę, chorego itp.).

explorer, s. (-er) 1) badacz, podróżnik badający nieznaną stronę świata; 2) med. przyrząd do badania jam w szcz. w zębach.

explosion, s. (eksplo'zn) 1) wybuch, eksplozja, nagle rozbicie ścian naboju, kotła lub tp., z towarzyszeniem huku z powodu wielkiego ciśnienia i prężenia; 2) wybuch uczuć, znamieny podniecenymi ruchami i ożywioną mową, np. wybuch gniewu;

e. bomb bomba wybuchowa; **e. engine** motor spalinowy, ob. **internal combustion engine**; **e. insurance** ubezpieczenie od wybuchu; **e. shot** golf. uderzenie w piasek tuż za piłką i pod piłką; **e. wave** 1) ob. **explosive wave**; 2) fiz. fala spalinowa przechodząca przez wybuchową mieszaninę gazów np. w cylindrze.

explosive, adj. (-yw) wybuchowy.

explosive, s. 1) przedmiot wybuchowy, stały lub płynny: stosownie do szybkości działania **low e.**, **propellant** e. czyli **propellants** (jak proch strzelniczy i proch bezdymny) i **high e.** czyli **disruptives** (jak dynamit i TNT); 2) spółgłoski b, p, g, k, d, t, ob. **explosive**, **plosive**.

explosive D, (od nazwiska pułk. H. W. Dunna) woj. St. Zj. wybuchowy związek amoniaku i soli kwasu pikrynowego do naboju przenikających blachę pancerną.

e. gelatin, woj. żelatyna wybuchowa, nitrogliceryna z pewnym procentem koloksyliny (dwunitrocelulozy); po wybuchu nie pozostawia części stałych jak dynamit.

e. oil, ob. **nitroglycerin**.

e. shot, ob. **explosion shot**.

e. wave, fala działania chemicznego jako przenika ciała wybuchowe w chwili wybuchu.

exponent, s. (ekspo'nent) 1) tłumacz, komentator; 2) przedstawiciel kierunku literackiego, kulturalnego, politycznego; 3) mat. w algebrze wykładnik, cyfra umieszczona u góry obok znaku matematycznego wskazująca ile razy znak ma być powtórzony jako mnożna, np. $a^2 = a \times a$, $2^2 = 2 \times 2$; wykładnik ujemny oznacza dzielenie, np. $4^{-10} = 1:4^{10}$; $b^{-2} = 1:b^2$

ułamek jako wykładnik oznacza pierwiastek, a zatem a do potęgi 2 oznacza kwadratowy pierwiastek z a czyli $\sqrt{a}$; **e. proposition**, log. ob. **exponible**.

exponible, adj. (ekspo'nibl.) wymagający wyjaśnienia w logice o przesłankach wymagających przebudowy; **e. proposition** log. przesłanka wymagająca przerobienia.

export, adj. (eks'port, wywozowy, dotyczący wywozu towaru z kraju).

export, s. 1) przest. zabranie, odebranie; 2) towar wywozowy, eksport, wywóz, przec. **import** (im'port); 3) ogół rzeczy wywożonych za granicę: towary (eksport widoczny) i wartości stanowiące tzw. eksport niewidoczny, np. wydatki turystów, ob. **invisible export**.

export, vt. (eksport) wywozić, eksportować, w szcz. towar handlowy za granicę; przec. **import** (import').

exportation, s. (-ej'szn) eksportowanie, wywożenie (towaru z kraju) eksport, wywóz.

export bar, (eks'port bar) sztaba złota wartości \$8.000; zazwyczaj używana w zagranicznych transportach złota.

export credit, (eks'port kre'dit) akredytywa importera w banku zagranicznym do dyspozycji tamtejszego eksportera zazwyczaj za okazaniem dokumentów nadawczych

(kolejowych lub okrętowych).

e. declaration, mar. deklaracja wywozowa, manifest kapitana na ładunki okrętowe zabrane do wywozu.

e. dock, mar. basen wywozowy.

e. duty, kup. cło wywozowe; w St. Zj. przeciwnie konstytucji.

exporter, s. (-por'ter) kup. eksporter, kupiec wywożący zawodowo towar za granicę.

export point, ob. **gold point**.

exposal, s. (-po'zel) 1) odsłonięcie, wykrycie; 2) wystawa.

expose, s. (eks-, iks-poz') 1) odsłonić na ataki, na niebezpieczeństwo; pozbawić osłony, ochrony, obrony, opieki; wystawić (straż) na przykrości złej pogody, wystawić (żelazo) na wpływ magnesu; 2) pozostawić na niebezpieczeństwie, **the king's messengers exposed the infant in the forest**; 3) wystawić na sprzedaż; 4) odsłonić tajemnicę; odkryć tajne machinacje, zdemaskować; 5) odkryć kartę przy rozdawaniu; 6) kość. wystawić (Eucharystię); 7) fotogr. wystawić (świetło-czułe płyty) na wpływ promieni słonecznych; 8) przest. a) wyjaśnić; b) ogłosić, c) ośmieszyć.

exposé, s. (ekspoze(j))', Ang. eks-po'ze(j)', ekspozé, referat polityczny, przedstawienie położenia sprawy politycznej w danej chwili; 2) r. zdemaskowanie.

exposed, adj. part. (ekspo'zd) 1) wystawiony na widok; 2) niebezpieczny od wiatrów, złej pogody, napadu, niebezpieczeństw; -ness, s. (-nes) wystawienie na wszelkie niebezpieczeństwa.

exposit, vt. (ekspo'zyt) wykladać, tłumaczyć, wyjaśniać.

exposition, s. (-pozy'szn) 1) wyjaśnienie, wytłumaczenie, komentarz; 2) przedstawienie szczegółowe pisma, ustawy, mowy itp. mające na celu poznanie treści, bez krytyki lub polemiki; 3) wystawienie np. Eucharystii; 4) porzucenie bez opieki, wystawienie na wszelkie niebezpieczeństwa, np. niemowlęcia w puszczy; 5) publiczna wystawa wszelkich owoców produkcji gospodarczej; począwszy od powiatowej wystawy rolniczej, **county fair**, aż do światowej wystawy postępu produkcji ludzkiej.

Największe Wystawy Światowe od stu lat:

Crystal Palace	Londyn	1851
Universale	Paryż	1867
Weltausstellung	Wiedeń	1873
Centennial	Filadelfia	1876
Universale	Paryż	1889
Trans-Mississippi	Omaha	1898
Universale	Paryż	1900
World's	Glasgow	1901
Pan-American	Buffalo	1901
Louisiana Purchase	St. Louis	1904
Tercentennial	Jamestown	1907
Alaska-Yukon	Seattle	1909
Universal	Bruksela	1910
Powszechna	Turyń	1911

Powszechna Ghent 1913
Panama-Pacific San Francisco 1915
Brazylijska Rio de Janeiro 1922-23
British Empire Wembley 1924-25
Sesquicentennial Filadelfia 1926
Coloniale Paryż 1931
Century of Progress Chicago 1933
6) muz. a) pierwsza część sonaty zawierająca przedstawienie tematu; b) pierwsza część fugi.

expositor, s. (-po'zytör) komentator.

expositorium, s. (-pozyto'riom) kość monstrańca.

expository, adj. (-ori, Ang. -öri) 1) objaśniający; 2) log. mający termin średni w obu przesłankach wyszczególniony i w obu jeden i ten sam; -ly, adv. (-li) objaśniająco.

ex post facto law, ustawa wydana z zamiarem działania wstecz; w St. Zj. wzbroniona w Konstytucji; w Anglii parlament może takie ustawy uchylać.

expostulate, vi. (-pos'tiulejt) przest. narzekać; przedstawiać (dat., w ang. with) błąd w jego postępowaniu, wymawiać komu (with) poważnie doradzając zaniechania; -ation, s. (-ej'szn) wymówki (pl.) czynione komu za niewłaściwość jego postępowania; 2) ustne lub pisemne rady o zaniechanie błęd.

expostulative, adj. (-tyw) wyrażający sprzeciw lub naganę.

exposure, s. (-po'żer) 1) wystawienie na przykrości i niewygody, brak opieki, okrycia, mieszkania itp.; wystawienie na pogardę świata; zde-maskowanie; 2) stan osoby pozostawionej w takim położeniu; 3) otwarte położenie względem słońca, an eastern e. położenie na wschód, wystawa wschodnia; 4) cokolwiek wystawionego na widok; 5) fotogr. a) sztuka eksponowania światłoczułej powierzchni; b) część filmu na jedną ekspozycję, gdy rolka zawiera sześć ekspozycji; c) czas eksponowania filmu, np. an exposure of three seconds.

exposure hazard, ryzyko asekuracji ubezpieczającej budynek na wypadek pożaru oceniane w związku z charakterem sąsiedztwa i ryzyka ogniowego sąsiadujących budynków i ich odległości.

exposure of person, pr. obnażanie się publiczne znamienne dla niektórych maniaków płciowych; zwane także indecent e.

expound, vi. (eks'paund) wyjaśnić, tłumaczyć; vt. 1) przedstawiać teorię, wykladać; 2) odkrywać dokładne znaczenie, wyjaśniać, usuwać nieporozumienia co do wyrazu, sensu itp. przez wytłumaczenie.

express, adj. (ekspres') 1) wyraźnie i jasno określony, nie pozostawiony domysłowości; ściśle, np. an e. order, wyraźny rozkaz; definitywny, niedwuznaczny; 2) osobny, specjalny, np. he went for the e. purpose poszedł w tym specjalnie celu; 3) stosowny, w sam raz; 4) umysłny, np. umysłny posłaniec; 5) wysłany przez

umysłnego posłańca lub podróżującego najszybszym sposobem; o pociągu: local train, stający na każdej stacji, e. train, zatrzymujący się tylko na niewielu stacjach; 6) w Eur. o poczcie pocztowej dostarczanej przez umysłnego posłańca, w St. Zj. special delivery; 7) e. company przedsiębiorstwo zajmujące się szybką dostawą pakunków.

express, adv. ekspressem, szybko, przez umysłnego posłańca lub w sposób najszybszy.

express, s. 1) przest. a) obraz, wzór, wzórunek; b) wyraz, wyrażenie; 2) umysłny posłaniec; 3) przedsiębiorstwo zajmujące się najszybszym dostarczaniem posyłek, paczek, transportów; 4) w Eur. = special delivery St. Zj.; 5) kol. skrót zamiast e. train pociąg pośpieszny; 6) ruszn. skrót zamiast e. rifle, ob.

express, vi. podróżować pociągiem pośpiesznym; vt. wytłaczać, np. jabłko na jabłecznik; wyciskać, np. sok z cytryny; wycisnąć, wymusić, np. wyznaczenie od winowajcy; wydusić, np. materię ze wrzodu, wydychać, np. powietrze z płuc; 2) wyrazić słowami, okazać, wyowiedzieć; oznaczać, określić, przedstawić, musieć e.-s the character of the nation; 3) wyrazić się, wyrazić swe myśli i uczucia; 4) wyrazić, oznaczać tyle co, znak + oznacza dodawanie; 5) wysłać przez umysłnego posłańca lub przez kompanię ekspresową.

expressage, s. (-ydż) 1) przesyłka ekspresowa; 2) opłata od takiej przesyłki.

express bullet, ob. express rifle.

e. business, pr. przedsiębiorstwo koncesjonowane do przewożenia posyłek pośpiesznych.

expression, s. ('szn) wytłaczanie, wyciskanie, np. jabłek na jabłecznik; 2) wyrażenie myśli, uczuć, np. e. of sympathy wyrażenie współczucia; 3) wyrażenie, wyraz, słowo, zdanie, sposób wyrażenia się; 4) wyraz, uczucie, wyrazistość, nacisk, to recite with e.; 5) wyraz twarzy, mina; 6) mat. wyraz matematyczny, grupa znaków algebraicznych, np. a+b-c; 7) muz. wyraz uczuć kompozytora lub grającego.

expressionism, s. (-jo'nizm) 1) ekspresjonizm, swobodne wyrażanie swych uczuć, w szcz. kierunek w sztuce (zwłaszcza plastycznej) w pierwszej połowie w. XX.

expression mark, muz. wskazówka muzyczna, np. arioso, moderato itp.

expressive, adj. ('yw) 1) wyrażający; 2) wyrazisty; 3) pełen znaczenia; -ly, adv. (li) wyraziście, z wyrazem; -ness, s. (-nes) wyrazistość.

express liner, mar. (e. laj'ner) okręt pośpieszny służący do przewozu pasażerów, poczty i wybranych towarów.

expressly, adv. (-li) 1) wyraźnie, niedwuznacznie, jasno, wprost; 2) umyślnie, rozmyślnie, w szczególności.

expressman, St. Zj. urzędnik kompanii ekspresowej, ob. express business.

express rifle, sportowa strzelba używana na krótki dystans i na gru-

bego zwierza z wielką ilością prochu i z małą ekspreską (ob. express bullet) pękającą przy uderzeniu o coś twardego zwaną także expanding bullet kulą ekspansywną, ob. express, s. 5).

e. train, 1) pociąg specjalny (na pewną przestrzeń z pewnej okazji); 2) pociąg pośpieszny, ob. express, adj. 5); express, s. 5).

exprobrate, vt. (eks'probrejt) ganić, zganić; -tion, s. ('szn) nagana.

expromission, s. (-promy'szn) pr. objąć obce zobowiązanie zwalniając zobowiązanego za zgodą wierzyciela.

expropriate, vt. (-pro'priejt) wywłaszczać.

expropriation, s. ('szn) pr. wywłaszczenie.

expulsion, s. (-puł'szn) wypędzenie, wygnanie.

expulsive, adj. ('-syw) mający moc wypędzenia, skłonny do wypędzenia, także expulsoy.

expunction, s. (-ponk'szn) wykreślenie, skreślenie, wymazanie.

expunge, vt. (-pondż) wykreślić, skreślić, wymazać, wytrzeć, zatrzeć, unieważnić, zniszczyć, zniweczyć, unicestwić.

expurgate, vt. ('-pörgejt) oczyścić np. artykuł z obelżywych wyrazów, powieść z przydługich rozpatrywań lub z pornograficznych scen.

exquisite, adj. (eks'kuizit, ekskul'-) 1) przest. wybrakowany, przebrany palcami; 2) starannie wykonany, wypracowany wyborczy; 3) (o osobach i uczuciach) doskonały, wytworny; delikatny, wyszukany, wymienity, wyborczy; 4) rzadki, czarujący, piękny, uroczy, an e. view.

ex rights, St. Zj. = ex new.

exsanguinate, vt. (-seng'uinejt) med. wykrwawić; -ation, s. (-ej'szn) wykrwawienie.

exsanguine, adj. ('-uin) med. bezkrwisty, niedokrewny, anemiczny; także exsanguineous (-i-ni-ös), -nous (-nös); exsanguinity, s. (eks'engui'niti) med. bezkrwistość, niedokrewność, anemia.

excise, vt. (eks-sind') wyciąć.

exsector, s. (ekssek'tor) chir. przyrząd do wycinania.

exsert, vi. (eksert') wystawać, sterzać.

ex-serviceman, s. (eks'ser'wismen) weteran wojskowy.

exsiccate, s. pl. (eksikejt'i) bot. suszone okazy zielnika, zbiór suszonych roślin.

exsiccate, vt. (eks'sikejt) suszyć, wysuszyć.

exsiccation, s. ('szn) suszenie, wysuszenie, np. przez wystawienie na słońce, wyparowanie itd.

exsomatic, adj. (-mej'tik) pochodzący z zewnątrz ciała.

extrophy, adj. (eks'strofi) med. wywroćenie np. powieki, ESTROPIA.

exsuccous, adj. (eks'kes) suchy, bez soków.

exsuction, s. (-sek'szn) wyssanie.

exsufflate, vt. (-sof'lejt) wydmu-
chać.

exsufflation, s. ('szn) 1) wydychanie, gwałtowny wydech; 2) hist. kość. egzorcyzm z wydechem powietrza.

extant, adj. (eks'tent) 1) jeszcze istniejący; 2) przest. sterczący, wystający, widniejący.

extemporal, adj. (-tem'porel) improwizowany, nieprzygotowany; -ly, adv. (-li) bez przygotowania, od ręki; -ness, s. (-nes) improwizacja, przemówienie itp. wygłoszone bez przygotowania.

extemporaneous, -rary, adj. (-rej'-ni-ös, -reri) = **extemporal**.

extemporize, vt. (-tem'po-rajz) improwizować, przemawiać, grać itp. bez przygotowania.

extemporizer, s. (-er) improwizator.

extend, vt. (ekstend') 1) sięgać, rozciągać się po (acc.); 2) o koniu, wyteńczyć siły; vt. 1) przest. sięgać, zając; 2) rozciągać, rozszerzać, przedłużać; 3) wyprostować, wyprężyć na całą długość; 4) rozszerzyć, rozdymać, rozprzestrzeniać; 5) powiększać np. władzę, wpływ; 6) przesądzać, dodawać z wyobraźni; 7) wyciągnąć (rękę, ramię), podać (rękę, ramię); 8) e. *sympathy* wyrazić współczucie; e. *help* podać pomocną rękę, udzielić pomocy; 9) zwiększyć ilość (np. napoju) przez dodanie wody itp.; 10) wyteńczyć (siły); 11) fizjol. wyciągnąć, wyprostować (mięśnie); 12) kup. przedłużyć termin (spłaty itp.); 13) pr. Ang. ocenić i opodatkować nieruchomość ziemską.

extended order, mar. i woj. szyk luźny.

e. type, druk. czcionki szersze niż normalne na ten rozmiar.

extensible, adj. (-ten'sybl) rozciągliwy; -ness, s. (-nes) *extensibility*, s. (-tensybi-liti) rozciągliwość, zdolność rozciągania się bez przerywania.

extensimeter = **extensometer**.

extension, s. (eksten'szn) 1) rozciąganie, rozciąganie się, powiększanie; 2) rozszerzenie, dobudówka; 3) obszar, rozległość; 4) dodatkowy kurs, ob. *university* e.; 5) chir. naciągnięcie uszkodzonej kończyny do naturalnej pozycji; 6) fizjol. wyprostowanie kończyny, przec. zgięcia; 7) fiz. rozmiar, własność zajmowania pewnej przestrzeni; 8) pisemna zgoda wierzyciela na przedłużenie terminu zapłaty; 9) log. zbiór rzeczy określonych pewną nazwą; możliwość zastosowania pewnej nazwy do większego lub mniejszego zakresu rzeczy; 10) tańce. pozycja jednej nogi wysuniętej; e. *table* stół do rozciągania, stół rozsuwany.

extensive, adj. 1) rozległy; 2) roln. e. *farming* gospodarka ekstensywna, gospodarstwo rolne wymagające dużych przestrzeni np. pastwiskowe; przec. *intensive*, ob.; -ly, adv. (-li) rozległy; -ness, s. rozległość, przestrzenność.

extensive interpretation, interpretacja rozumowa (nie literalna).

e. proposition, log. przesłanka, której wyrazy mają być pojmowane w

szerokim znaczeniu; przec. **intensive** lub **comprehensive** p.

extensometer, s. (-tensomi'ter) 1) pierwotnie przyrząd do mierzenia rozciągliwości; 2) obecnie przyrząd do mierzenia wszelkiej zmiany kształtu spowodowanej przez naciąganie, ciśnienie, kurczenie, zginanie, skręcanie itd.

extensor, s. (-ten'sor) anat. mięsień prostujący, prostownik; przec. *flexor*; np. *e. carpi ulnaris* (olnej'-ris, na kont. eur. ulna'ris) p. łokciowy nadgarstka.

extent, s. 1) rozmiar; powierzchnia, długość; obszar, granica; *to some e.* w pewnej mierze, do pewnego stopnia; 2) przestrzeń ziemi; 3) przest. nadanie, darowizna; b) atak, napad; 3) powiększenie, rozszerzenie; 4) hist. a) w Anglii ocenienie posiadłości lorda w celu opodatkowania; b) w Szkocji powszechne oszacowanie ziemi za Aleksandra III (1241-1283) zwane *auld e.*; c) opodatkowanie na podstawie tego oszacowania; 5) log. określenie; 6) mat. rozmiar; 7) pr. Zj.Kr. zajęcie majątku ziemskiego; St.Zj. pismo sądowe oddające wierzycielowi w tymczasowy zarząd majątek dłużnika; 8) zool. rozpiętość lotu, odległość między końcami skrzydeł ptaszych rozpiętych w locie.

extenuate, vl. (-ten'juejt) 1) chuchać; 2) tłumaczyć się; 3) wysuwać łagodzące okoliczności; vt. 1) wychudzić, wycieńczyć; 2) zmniejszyć, ujać, osłabić; 3) lekceważyć; 4) umniejszać (winę), łagodzić, wybaczać, ob. *palliate*; **extenuating circumstances**, pr. kar. okoliczności łagodzące.

extenuation, s. (-ej'szn) łagodzenie, umniejszanie (winy, zbrodni, kary).

exter, vt. (-ter') wykopać z ziemi.

exterior, adj. (tir'-jor) 1) zewnętrzny; 2) wierzchni; 3) zagraniczny, dotyczący stosunków z zagranicą; *minister of e. affairs* minister spraw zagranicznych, w St.Zj. *secretary of state*; ob. poniżej **external affairs**.

exterior, s. 1) zewnętrzna część przedmiotu; 2) powierzchowność, wygląd osoby; 3) teatr. scena przedstawiająca ulicę lub okolice pod gołym niebem; e. *angle* geom. kąt zewnętrzny, kąt utworzony z jednego boku wieloboku i z przedłużenia boku sąsiedniego; e. *ballistic*, woj. balistyka zewnętrzna dotycząca kuli po opuszczeniu lufy; e. *crest* fort. linia kantu między stokiem górnym a zewnętrznym.

exteriority, s. (-tiro'riti) 1) zewnętrzność; 2) powierzchowność.

exterior lines, woj. zewnętrzne linie operacyjne jednej armii lub kilku, zmierzające ku nieprzyjacielowi stojącemu w środku; e. *planets*, astr. planety zewnętrzne, planety słoneczne obracające się około słońca poza orbitą Ziemi (Mars, asteroidy, Jowisz, Saturn, Uranus i Neptun); e. *slope* fort. stok łączący zewnętrzny skarp ze ścieżką dolną, ob. *berm*.

exterminate, vt. (-ter'minejt) 1) przest. wygonić; 2) wygubić, wynisz-

czyć, wytępić, zniweczyć, wykorzenić; -tion, s. ('szn) 1) przest. wygnanie; 2) wytępienie.

extern, adj. (ekstern') zewnętrzny.

extern, s. eksternista, osoba związana z instytucją ale nie mieszkająca w niej; np. dochodzący student w szkolnym pensjonacie, dochodzący pacjent w szpitalu; przec. np. *intern* lekarz mieszkający w szpitalu; zakonnicza załatwiająca interesy zakonu poza klasztorem, ob. *out sister*.

external, adj. ('-eh) 1) zewnętrzny, działający z zewnątrz; np. e. *pressure* nacisk z zewnątrz; e. *medicine* lek zewnętrzny; 2) widoczny; 3) znajdujący się zewnątrz, np. rozwój zewnętrzny; 4) nie stanowiący właściwości koniecznej, zewnętrzny, powierzchowny, przypadkowy, nieistotny; 5) zagraniczny, np. e. *trade* handel zagraniczny, handel z zagranicą; 6) anat. blisko skóry od wnętrza, bliski zewnętrznej powłoki ciała; 7) filoz. dotyczący przestworu światowego, istniejący niezależnie od umysłu; skierowany ku światu zewnętrznemu.

external, s. coś powierzchownego, zwykle w pl. rzeczy powierzchowne, kształt widzialny.

external affairs, sprawy zagraniczne; w Australii według konstytucji wszelkie sprawy rządu z zagranicą pozostają w rękach parlamentu.

external-combustible engine, mechan. maszyna otrzymująca ogrzewanie z opału spalonego poza cylindrem maszyny, ob. **internal-combustion engine**.

externalism, s. (-izm) zewnętrzność, widoczność, zewnętrzne działanie i ukazywanie się; 2) = **phenomenalism**.

externalize, vt. (ajz), 1) wyłonić pod wpływem zmysłów, uwidocznić; 2) oceniać w wartościach zewnętrznych (często nieistotnych) wzorców; 3) psychol. przenieść z obrazu umysłowego w pozornie realny przedmiot.

external loan pożyczka zagraniczna, pożyczka państwowa zaciągnięta przez skarż państwa w obcym kraju.

exteroceptive, adj. (-sep'tyw) fizjol. oznaczające pobudki działające na ustrój z zewnątrz, np. na dotyk, słuch, węch, wzrok itp.; odr. **interoceptive** i **proprioceptive**.

exteroceptor, s. (-sep'tór) fizjol. narząd zmysłowy podniecony przez pobudki pochodzące spoza ciała.

extrrestrial, adj. (-teres'triel) nieziemski.

exterritorial, adj. (-te'rito'riel) pozaterytorialny.

extima, s. ('-tima) anat. zewnętrzna powłoka tętnicy.

extinct, adj. ('-tinkt') 1) zgaszony, wygasły; 2) już nieżyjący, już nieczynny, jak np. wygasły wulkan; już nieważny, np. ustawa zniesiona; wytępiony, jak narody np. Kartagińczycy, Sarmaci, Indianie; zwierzęta, np. bawoły; ptaki np. moa; rośliny np. wiele gatunków skrzypu; wygasły ród, tytuł, herb (ze

śmiercią ostatniego dziedzica, nad którego świeżym grobem glinianą tarczę herbową robijano).

extinct, v. = **extinguish**.

extinction, s. (-tink'szn) 1) zgaszenie, zduszenie, stłumienie; 2) wytopienie, zniszczenie, unicestwienie; 3) astr. zmniejszenie jasności gwiazdy przy przejściu przez atmosferę; 4) hist. chem. metoda wyciągania ze substancji pewnych jej własności; także preparat tak otrzymany.

extinctive, adj. (-tyw) unicestwiający; **e. prescription** pr. przedawnienie karygodności.

extinctor, s. (-tör) ręczny aparat chemiczny do gaszenia pożaru, ręczna siłownia chemiczna.

extirpate, vt. (-tirpejt') wyrwać z korzeniem, wykorzenić, ob. **exterminate**; 2) chir. wyluskać, wyluszczyć.

extirpation, s. (-ej'szn) 1) wykorzenienie; 2) chir. wyluszczenie.

extro- przedr. (ek'stro), przec. **intro-**.

extropical, adj. (-tra'pikl) pozatropikalny.

extorse, adj. (-r-z) zwrócony na zewnątrz; bot. odwrócony od osi; ob. **intorse**; -ly, adv. (-li) na zewnątrz.

extrospection, s. (-spek'szn) badanie rzeczy oglądanych poza sobą; przec. **introspection**, wpatrywanie się w siebie; **extrospect** człowiek badający co jest poza nim, **introspect** wpatrzony w siebie.

extroversion, s. (-wer'zn) 1) med. wyciśnięcie, wywrócenie; 2) także **extra-**, psychol. zainteresowanie zwrócone na zewnątrz; tendencja do znajdowania przyjemności w rzeczach zewnętrznych, przec. **introversion**, ob.

extrovert, s. (ek'strowert) osoba zajęta tym co się dzieje poza nią.

extrovert, vi. (ekstrowert') i **extravert** (-wert') psychol. kierować całe zainteresowanie na zewnątrz; vt. (ekstrowert') nicować.

extrude, s. (-trud') to co wystaje.

extrude, vi. wystawać, być wypchniętym; vt. wypchnąć.

extruder, s. (-er) kto lub co wypycha, w szcz. maszyna wypychająca formowaną gumę np. dętki bez szwu.

extrusive rock, petr. skała wypchana z ziemi na powierzchnię, skała wychodnia; przec. **intrusive** lub **effusive** (wylewne).

extubate, vt. (-tiubejt) chir. wyjąć tchawicę z krtani.

exuberance, s. (egzju'berens) nadmiar, obfitość, bujność, wybujałość; **exuberant, adj.** bujny, przebujały, obfity, niewystawiony, przebogaty; -ly, adv. (-li) obficie, bujnie; -ness (-nes), s. = **exuberance**.

exuberate, vi. obfitować w (acc.).

exudate, s. (-judejt) med. wysiąk, ciecz wysiękowa.

exudate, vi. i vt. wysiękać, wysiękać.

exudation, s. wysięk, wysiękanie; pocenie się; wydawanie cieczy, wilgoci, soków, tłuszczu.

exude, vi. (eksjud') 1) wydawać

ciecz, cieć, cieknąć, sączyć się jak np. olej skalny albo sok klonowy lub żywica; 2) med. wydawać ciecz przez pory, nacłęcie itd.; wysiękać.

exult, vi. (egzult') radować się, weselić się, doznawać uczucia nadzwyczajnego ukontentowania.

exultant, adj. (-ent) radosny; -ly, adv. (-li) radośnie, z radosnym sercem.

exultet, v. (egzult'et, na kont. eur. egzult'et, i. niechaj się raduje) KRKK hymn wielkanocny rozpoczynający się od słów EXULTET JAM ANGELICA TURBA CÆLORUM (niechaj raduje się już aniołów tłum w niebiosach), śpiewany podczas poświęcenia świecy paschalnej w wigilię Wielkanocy.

exultation, s. (-ej'szn) bezgraniczna radość z okazji niezwykłego powodzenia albo triumfalnej okazji.

exuvia, s. pl. (egzju'wi-l) zool. części jakie zwierzęta zrzucają przy linieniu się: pierze, skóra, muszle, rogi; **exuviate, vi.** (-wi-ejt) linieć się, linieć, lenić się, lenieć; vt., zrzucić; **exuviation, s.** (-ej'szn) linienie, lenienie; ob. **molt**, **moult**.

exzodiacal, adj. (eks-zo'djakel) leżący poza zodiakiem.

-ey, przyr. słów zakończonych na y, np. clay glina, clayey gliniasty, gliniany, glinkowy.

eyah = **ayah**, ob.

eyalet, s. (ajalet') hist. eur. dawna nazwa okręgu w Turcji, obecnie zwanego **vilayet**.

eyas, s. (a'jas) sokoł jeszcze nieupierzone z gniazda wyjęte; (opierzone ob. **haggard**).

eye, s. (aj) anat. 1) oko (dualis oczy, ocz, oczom, oczy, oczy, oczyma, oczach), narząd wzroku; 2) coś bardzo drogiego i nie dającego się zastąpić, stąd: strzec czegoś jak oka w głowie; 3) widok, widzenie, sztuka rozpoznawania, **sharp eye** bystry wzrok i przen. bystry sąd; 4) mieć kogoś na oku **to keep an eye on**, pilnować kogo i uważać na jego ruchy i zamiary; 5) coś kształtem przypominającego oko, np.: a) pawie oko w ognie **eyes on a peacock's tail**; b) otwór w sieci, oko, pl. oka; c) oko, blizna do której przytwierdzony jest mięsień ksobny u ostryg i innych muszli; także i sam mięsień ksobny gdy podany na stół; d) **crabs'-eye** czyli **crabs' stone** masa wapienna znajdowana w pewnych porach roku w eur. raku rzeczonym, dawniej używana w lecznictwie; e) **bull's eye** środek tarczy strzelniczej; f) oczko, otwór na haftkę do zapinania, **hook and eye** kobyłka i oczko; g) oczko, dziurka u igły; także ucho igły; h) oko u młota na osadzenie rączki; i) oko w żaglu do przeciągnięcia liny; j) mar. przewlek; ob. **bull's eye**; k) bud. ob. **bull's eye**, 5) itd.; 6) bot. środek kwiatu, w szcz. gdy inaczej zabarwiony niż kielich; 7) gór. otwór do szybu; 8) luczn. pętlica; 9) mar. a) oko, spłot, ob. **eye splice**; b) pl. część przodu statku, dawniej często (dziś rzadziej) zaopatrzona w malowane oczy; 10) met. oszklony otwór do zagładania do pieca hutniczego; 11) meteorol.

eye of a storm jasny błękit na niebie wśród gęstych chmur widoczny czasem podczas burzy; 12) sad. zagłębienie na kielichowym końcu jabłka, gruszki itp.; 13) zool. pomiot (bazantów); w oczy **to the face**; poza oczy **behind one's back**.

eye, vt. (aj) patrzeć na (acc.), przyglądać się (dat.), oglądać, widzieć.

eyeable, adj. (-ebi) miły dla oka.

eye agate, s. (aj'e'git) cięty agat o wyglądzie oka, klejnot. zwany także **Aleppo stone** od leczniczych własności na czeraki **Aleppo boil**.

e. ball (aj'bol) anat. gałka oczna, **BULBUS OCULI**.

e. beam, (aj'bi'm) spojrzenie.

e. bone (aj'bo'n, Ang. **beun**) zool. skostniała płytka w sklerotyce oka, dobrze rozwinięta u ptaków i niektórych gadów.

eyebright, s. (aj'brajt) bot. 1) świetlik, **EUPHRASIA**, w szcz. 5. pospolity **E. OFFICINALIS**, Linn., dawniej używany w lecznictwie w chorobach ocznych; 2) kurzyślad **pimpernel** **ANAGALLIS**, Linn.; 3) lobe-lia rozdęta **Indian tobacco** **LIBELIA INFLATA**, Linn.; 4) korzeniówka **Indian pipe** **MONOTROPA UNIFLORA**, Linn.; 5) rośiczka kragulistna **roundleafed sundew** **DROSEROTA ROTUNDIFOLIA**, Linn.; 6) = **bluet**, s. 4).

eyebrow, s. (aj'brau) 1) anat. brew (f), pl. brwi; łuk kostny nad okiem i włos pokrywający go; 2) bud. gzyms nad oknem; 3) mar. okap nad furtką powietrzną (**air port**).

eyebrow pencil kosmetyczna kredka do brwi.

eye color, antropol. barwa oczu, pigmentacja tęczówki oka ludzkiego.

eyecup, s. (aj'kop) 1) embriol. ob. **optic vessicle**; 2) kieliszek do płukania gałki ocznej.

eyed, adj. (ajd) mający oczy; **black-e.** czarnooki; **bleary-e.** o mglistym spojrzeniu; **mild-e.** o łagodnym wzroku; **one-e.** jednooki; **owl-e.** o sowych oczach; **sharp-e.** bystrooki; **squint-e.** zezowaty; **weak-e.** słabego wzroku.

eyeflap, s. (aj'flep) blenda końska.

eyeglass, s. (aj'glas) 1) soczewka; pl. okulary, szkła, binokle, cwikier, fr. **pince-nez** (pęśne), ob. **spectacle**; 2) soczewka teleskopu, mikroskopu itp.; 3) ob. **eyecup**, s. 2).

eyehole, s. (aj'hol) 1) anat. jama oczna; 2) otwór do zagładania; 3) oko, przewlek; 4) choroba orzechy kokosowej, ob. **eyespot**.

eyelash, s. (aj'lasz) anat. rzęsa; zwykle -es pl. rzęsy, w sing. od niedawna: włos z rzęsy.

eye lens, s. (aj'lens) 1) soczewka oka; 2) soczewka przyrządu optycznego położona najbliższej oka.

eyeless, adj. ('les) ślepy, niewidomy, bez oczu, bez ocz, bezoki.

eyelet, s. ('let) 1) otwór (często obrębiony lub zaopatrzony metalowym kółkiem) na przewleczenie nitki, sznurka, liny; 2) oczko; 3) otwór do zagładania np. w piecu hutniczym dla kontrolowania ognia, w

kurtynie teatralnej dla oglądnięcia sali ze sceny.

eyelet, vt. zaopatrzyć (np. żagiel) w przewleki.

eyeleteer, s. (ajleti'r) przyrząd, sztylecik do przebijania dziur na przewlek.

eyelid, s. ('-lid) anat. powieka (oka).

eye-minded, adj. (aj'majndyd) wiążący wrażenia przeważnie na podstawie wzroku, ob. **visualize**.

eye nut kombinacja muterki i śrub.

eye of a needle ucho igły, ob. **eye**, s. 5 g); przen. mały otwór.

Eye of Mars, astron. duża, ciemna, eliptyczna przestrzeń na Marsie, **Oculus Martis**, według przypuszczeń niektórych astronomów możliwie wegetacja, zwana także **Solis Lacus**.

eye of the storm, ob. **eye**, s. 11).

eye opener (aj'opner) 1) wiadomość niespodziewana, tłumacząca nagle rozmaite niejasności; 2) St. Zj. gw. kieliszek wódki rano po niedospanej nocy.

eyepiece, s. ('-pis') 1) met. płyta miki umieszczona w ścianie pieca hutniczego dla kontrolowania ognia; 2) opt. soczewka lub zespół soczewek w przyrządzie optycznym; e. **micrometer** astron. skala umieszczona w polu widzenia przyrządu optycznego w celu robienia wymiarów.

eyepit, s. anat. jama oczna wraz z gałką oczną.

eyepoint, s. = **eyespot**.

eyer, s. (aj'er) 1) kto ogląda; 2) Ang. robotnik robiący ucha u igieł.

eyereach, s. (aj'ri'cz) zasięg wzroku.

eyeroot, s. bot. = **goldenseal**.

eyeservant służący pełniący obo-

wiązki tylko wtedy gdy jest pod nadzorem; także **eyeserver**.

eyesight, s. (aj'sajt) wzrok, siła wzroku; widok; obserwacja.

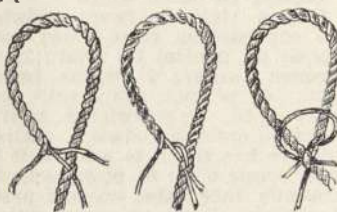
eyes of a ship, ob. **eye**, s. 9).

eyesome, adj. (aj'sem) miły dla oka.

eyesore ('-sor) coś brzydkiego, brzydki widok, szkarada (f), monstrum (n); o kobiecie koczokodan (m).

eye speculum (aj spe'kiulom) med. przyrząd przeszkadzający zamknięciu powiek podczas badania oka.

eye splice, mar. oko, spłot, utworzony w ten sposób, że zagiąwszy koniec liny rozplata się koniec i wplata poszczególne nici powrozu pomiędzy naci powrozu w miejscu zgięcia.

Ilustracja ze „Słownika Morskiego”
Wojskowego Instytutu Naukowo-
Wydawniczego

eye spot, s. ('-spat) 1) zool. a) prymitywne oko lub narząd wzroku u wielu niekręgowców składający się z komórek barwnikowych pokrywających zakończenie nerwu zmysłowego; b) podobna do takiego narządu barwna plama; c) plamka na głowie zarodka znacząca miejsce przyszłego rozwoju oka; 2) plama, w szcz. szczypta barwnika w niektórych jednokomórkowych glonach, podobno światłoczuła; 3) patol. rośl. choroba trzciny cukrowej wywołana przez grzybek **HELMITHOSPORIUM SACCHARI**.

eyespotted, adj. (aj'spatyd) cętkowany.

eyes right, eyes left komenda wojskowa: w prawo patrz, w lewo patrz.

eyestone, ob. **eye**, s. 2 d) **crab's eye**.

eyestrain, s. (-strejn) med. przemęczenie oczu.

eyestring, s. ('-stri~) każdy oczny mięsień, ścięgno i nerw obsługujący oko; w dawnych czasach mniemano, że narządy te ze śmiercią przerywają się w kawałki.

eyetooth, s. ('-tuż) anat. górny ząb podoczny (czyt. pod-oczny); to cut one's eyeteeth wykluwać zęby mądrości.

eyewash, s. ('-uosz') 1) woda do oczu, krople do oczu; 2) gw. mydlenie oczu; ob. **white wash**.

eyewater, s. ('-uo'der) 1) a) lzy; b) wilgoć oczu; 2) lek do płukania oczu.

eye wattle, ('-uotł) fafle pod oczyma ptaków.

eyewear, s. ('-ue'r) przemęczenie oczu.

eyewink, s. ('-uink) spojrzenie, skinienie, mrugnienie, mruganie, tajemny znak; zerknięcie.

eyewitness, s. (-uit'nes) naoczny świadek.

eye worm, (aj'uorm) zool. robak obły **OXYSPIRURA MANSONI**, pasorzyt żyjący w stanie larwalnym w karakonach a następnie w oczach drobiu.

eyewort, s. ('-uört) bot. świetlik, ob. **eyebright** 1).

eyey, adj. (aj'aj) mający dziury jak ser szwajcarski.

eyot, s. (aj'ot) wysepka, kępa.

eyra, s. (ej'ra, aj-) s. zool. ejra, dziki kot **HERPAILURUS EYRA**; od pld. Brazylii do ptn. Meksyku.

F, f, 1) szósta litera abecadla ang. brzmiąca jak *f* w wyrazie *after* jak *f* w *fora*, *flaszka*; w ang. tak samo jak w wyrazach rdzennie ang. *gh* np. *enough*, *laugh*, *caugh*, *ineff*, *laif*, *kaf*, oraz jak *ff* np. *afford* (*eford*); 2) coś podobnego kształtem do litery *F*; 3) greckie digamma *F*, ob. digamma; 4) czcionka drukarska *F*, *f*, stam-pilka, rysunek itp.; 5) brzmienie *ef*; 6) w muz. ton *f*, klawisz *f*, struna *f*, linia *f* na papierze nutowym; czwart-y dźwięk w gamie *c-dur*, szósty w gamie *a-moll*; 7) hist. *sr.-w.F*=40, *F*=40.000; 8) jako skrót: a) astrofiz. *F* Fraunhofera linia wodoru; biol. pokolenia potomne opata Mendla *F*, *F*. itd. ob. Mendel's law; chem. *F* fluorine, fluor; elek. *f*=farad; fiz. *f*=fugacity (lotność gazów); *F* Fahr-heit np. °F stopni Fahrenheita; i-nicjał imienia np. Francis, Frances, *F*. February; miary: *f*, fluid np. *f*. oz.; mon. *f* farthing, florin, franc; mat. / funtion; pr. *sr.-w.* felon lub falsifier (piętno wypalane na skór-ze); woj. a) *F* lub *f* szósty, np. Company *F*; column *f*; b) rozmiar śrutu *FF* (23" średn.) *F* (2" kolei następujący mniejszy). UWAGA: Żadne słowo na *f* nie jest rdzennie polskie.

fa, s. (*fa*, *fr.* i *wi.*) czwarty ton skali (do re mi fa) ob. solmization

Fabaceae, s. pl. (*fabej'si-i*) bot. = Papilionaceae; **FABA** VULGARIS Mönch. bób zwyczajny.

fabes, s. (*fejbz*) bot. agrest gose-berry RIBES GROSSULARIA.

Fabian, adj. (*fej'bi-en*) 1) Fabiuszowski, Fabiuszowy, a) naśladowa-ny Fabiusza (Quintus Fabius Maxi-mus, 210 przed Chr.) zwanego CUNCTATOR (zwlekający, ostro-żny) który pobił Hannibala w dru-giej wojnie punickiej przez unikanie decydującego starcia, a przez szar-panie wroga flankowymi potyczka-mi; stąd: ostrożny, odważający; b) należący do rodu Fabiuszów, GENS FABIA; 2) hist. ang. dotyczący stowarzyszenia Fabian Society (1884) i jego propagandy socjalizmu w Anglii; **Fabian**, s. członek tego stowa-rzyszenia, także Fabianist, s.; **Fab-ianism** idea i propaganda socjaliz-mu w Anglii pod koniec w. XIX.

fabiform, adj. (*fej'biform*) kształ-tu fasoli.

fable, s. (*fejbl*) 1) bajka, baśń, o-powiadanie zmyślane zawierające a) historie o dziwach; b) moralną prawdę wyrażoną przez zwierzęta i przedmioty martwe mówiące i dzia-łające jak ludzie; c) plotki i gada-nina; 2) fabuła, osnowa powieści.

fable, vt. bając, opowiadać lub u-kładać bajki, roić, plotkować, zmy-slać.

fabled, adj. (-d) bajeczny, legen-darny, urojony.

fabledom, s. (*fejbl'dym*) 1) świat baśni; 2) bajczarstwo, plotkarstwo.

fableist, s. (-ist) bajkopis.

fableland kraj bajek, świat cu-dów.

fabric, s. (*feb'rik*) 1) przest. a) budowla; b) przyrząd; 2) budowa kościoła; 3) wyrób, rękodzieło; 4) tkanina; 5) r. fabryka; 6) układ,

przen. utkanie np. budowy społec-znej; 7) petr. artystyczny efekt bu-dowy skał.

fabricate, vt. (-ejt) 1) przest. i r. fabrykować; 2) zmyślać, kłamać.

fabrication, s. ('szn) 1) przest. i r. fabrykacja; 2) kłamstwo.

fabulist, s. (-list) bajkopis.

fabulous, adj. (*fa'biulöz*) 1) ba-jeczny, jak z baśni; 2) zmyślony, u-rojony; 3) niesłychany, niebываły, bajeczny, np. *f. prices*; *f. age* okres legendarny, przedhistoryczny; -ly, adv. (-li) bajecznie, mitycznie, le-gendarnie, -ness bajeczność, legen-darność.

façade, s. (*fasa'd*; *fr.*) bud. front budynku, front.

façade, vt. ubrać front.

face, s. (*fejs*) 1) twarz człowieka lub odpowiednia część głowy zwie-rzęcia; ob. poniżej 10) anat.; 2) wi-zerunek twarzy; 3) wyraz twarzy, mina; 4) pl. pot. miny (pl.), gry-masy (pl.), wykrzywanie twarzy; 5) czoło, czelność, odwaga, zuchwa-łość, he has the f. to ask for it ma czoło prosić o to; 6) powierzchowne wrażenie, face value wartość przed-stawiająca się na pierwsze spojrze-nie; on the face of incoming reports sądząc z nadchodzących do tej pory wyników; 7) mina, powierzchowność, prestyż, zewnętrzna powaga, ton za-chowania się; 8) suma wyrażona na dokumencie; 9) front, powierzchnia; u tkaniny prawa strona; 10) anat. przednia część głowy poniżej móż-gowia wciągając czoło, nos, oczy, policzki, brodę, uszy; ob. facial bones; 11) astrol. trzecia część zna-ku zwierzyca niebieskiego czyli 10°; 12) dent. front czyli mląca strona zęba trzonowego; 13) druk. a) front czcionki czyli ten bok czcionki który drukuje; b) krój czcionki; 14) gór-n. ściana na której robota kopania kończy się; 16) karty. karta odkryta w talii lub przy rozdawaniu, face card; 17) mat. i min. każda gładka ścianka zamykająca wielościan lub kryształ; 18) mech. pracujący front narzędzia np. ostrze noża, obuch młotka; lice; 19) par. masz. płasz-czyzna suwaka cylindera; 20) woj. a) jeden z boków formacji, w szcz. kwadratowej; b) część fortecy lub tp. stanowiąca bok wystającego ką-ta; c) front między dwiema sąsia-dującymi basztami lub podobnymi wystającymi punktami; d) końco-wa powierzchnia prostopadła do o-si wiercenia otworu, zwana *f. of the piece* u wylotu, a *f. of the breach* u komory ładunkowej; *f. to f.* oko w oko, osobicie, prosto w twarz; *in the f. of* wobec (gen.), w obliczu (gen.); *to the f.* w oczy (nie poza plecyma), otwarcie.

face, vi. 1) przest. a) chwalić się, chęłpić się; b) kłamać, udawać; 2) zwrócić twarz w prawo lub w lewo; 3) patrzeć w pewnym kierunku; 4) (o budynku, oknach itp.) wychodzić na (acc.); vt. 1) stanąć oko w oko; stanąć przed kim lub przed czym *to f. facts* stanąć wobec faktów; 2) *to f. the music* stawić czoło, ponosić odpowiedzialność za swe czyny, the embezzler fled, but soon came back to f. the music; 3) bud. pokryć front okładziną; 4) druk. zajmować są-

siednią stronę; 5) karty. odkryć kartę; 6) kraw. obszyć wylogami; oblamować szlarką; 7) kuch. zabar-wić np. herbatę sokiem; 8) woj. wy-dać komendę „w prawo zwrot” lub „w lewo zwrot”; 9) wiośl. skrócić wiosło do pozycji wiosłowania; *to f. it out* uprzeć się przy swoim (często bezczelnie).

face-about, s. (*f. ebaut*) zupełna zmiana zapatrywania lub postępo-wania; vt. zupełnie zmienić zapatry-wanie lub postępowanie.

face-ache, s. (*fejs'ejk*) ból twarzy.

face ague, s. (*f. e'giu*) med. twa-rzoból, PROSOPALGIA.

face-à-main, s. (*f. asame'*; *fr.*) ob. lorgnon, okulary z rączką.

face angle, geom. kąt utworzony przez dwa boki wielościanu.

face bone, anat. kość jarzmowa.

facebread, ob. shewbread.

face brick, bud. okładzinka.

f. card, karty. karta z twarzą: król, dama, walet; figura.

facecloth, s. (*fejs'kłoż*) 1) płótno jakim pokrywa się twarz trupa; 2) ręczniczek do mycia twarzy.

face cog, mech. garb na powierzch-ni kola.

f. cord, sag drzewa 4' wys., 8' szer., o dowolnej długości polan.

f. cover, fort. nasyp ziemi u dołu skarpy.

faced, adj. (*fejst*) 1) mający twarz lub okładzinę; 2) mający specjalną warstwę osnowy lub watku na po-wierzchni (o tkaninie); *angel-f.* o anielskiej twarzy; *brazen-f.* o mie-dzianym czole; *red-f.* 1) o rumianej twarzy; 2) zarumieniony; *two-f.* dwulicowy.

face lathe, mech. tokarnia bez fu-tra, trzymająca przedmiot obrabia-ny w kleszczaku.

faceless, adj. (*fejs'les*) 1) przest. bez czoła, bez odwagi; 2) mon. wytarty tak, że napisu nie widać.

face lifting, kosmetyczny zabieg pokrywający zmarszczki twarzy przez masaż itp.

faceman, gór. górnik pracujący na końcowej powierzchni ściany, ob. face, s. 14).

face mite, zool. pasorzytny roz-toczą DEMODEX FOLLICULORUM rzędu ACARINA gromady pajęcza-ków ARACHNOIDEA, żyjący w gru-czolakach łojowych, torebkach włos-owych i na twarzy człowieka, ob. comedo.

face par, giełda. pełna wartość i-mienna papieru wartościowego.

facepiece, s. (*fejs'pi's*) rym. na-czółek (w uprzęży konia).

face pit, zool. ob. facial pit.

faceplate, s. (-plejt) mech. 1) krążek tokarski, tarcza tokarska; 2) okrycie na przedmiot przyjmujące uderzenia; 3) doskonałe płaska po-wierzchnia do mierzenia dokładno-sci świeżo wyrównanej powierzchni.

face presentation, akusz. przodo-wanie twarzowe, poród z twarzą pło-du wpród (gdy twarz płodu uką-zuje się nasamprzód u ujścia ma-cicy).

TRZYNASTA LISTA PRENUMERACJI THIRTEENTH LIST OF SUBSCRIPTIONS

LI

★ ★ ★

Bodleian University Library, Oxford, Eng.

Central Intelligence Agency, Washington, D.C.

International University Booksellers, Ltd., London, England.

University of Kentucky, Lexington, Ky.

University Library, London, Eng.

Roman Adler, Nowy Jork, N.Y.

Maria Błaszczyńska, Chicago, Ill.

Jan Galek, Detroit, Mich.

Kazimierz Jarzębowski, Nowy Jork, N.Y.

Dr. W. W. Nowiński, Galveston, Tex.

Dr. F. C. Paderewski, Pontiac, Mich.

Wanda Rybicka, Rutherford, N.J.

Księgarnia Polish Book Importing Co., Inc., Nowy Jork, N.Y.

Karol F. Stanly, Milwaukee, Wis.

Ks. Stanisław Wojas, Nowy Jork, N.Y.

★ ★ ★

OD WYDAWNICTWA

W celu częściowego zmniejszenia deficytu przedsiębiorstwa cena pierwszego tomu Słownika w oprawie będzie podwyższona **z dniem 1-ym stycznia 1949** na \$20.00.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce
nr inw.: BR - 31820

br. 31820